

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLÂHÎ KİTAPLARIN ÂİDİYETİ ve MÂHİYETİ
AÇISINDAN KUR'ÂN'DA KİTAP- PEYGAMBER
İLİŞKİSİ:
TEVRAT- HZ. MÛSÂ ÖRNEĞİ

HASAN HALİL

2501150750

TEZ DANIŞMANI:
PROF. DR. NECMETTİN GÖKKIR

İSTANBUL-2019

ÖZ

İLÂHÎ KİTAPLARIN ÂİDİYETİ ve MÂHİYETİ AÇISINDAN KUR'ÂN'DA KİTAP- PEYGAMBER İLİŞKİSİ: TEVRAT- HZ. MÛSÂ ÖRNEĞİ

HASAN HALİL

Kur'an-ı Kerim, Yüce Allah tarafından indirilmiş olan ilâhi kitaplardan bahsetmektedir. Tevrat, Zebûr, İncil, Suhuf, Elvah, Furkan, Kitap ve Kur'ân gibi kavramlarla ifade edilen bu kitaplardan bazıları hakkında kimi yönden kapalı noktalar bulunmaktadır. Bu ilâhi kitaplardan birisi olan Tevrat kavramının Kur'ân'da açıkça ilâhi bir kitap olduğu bildirilmektedir. Bu ilâhi Kitab'ın gönderildiği ve kendisiyle mükellef tutulmuş olduğu muhatap çevre de Kur'ân tarafından açıkça beyan edilmektedir. Ancak Tevrat'ın ilâhi bir Kitap ve peygamber ilişkisi açısından kime gönderildiği sarîh değildir. Bu durumda Tevrat'ın hangi peygambere vahyedildiği tam olarak bilinmemektedir. Bu yüzden gerek Dinler Tarihi Disiplini gerekse Tefsir Disiplini alanlarında birbiriyle uyuşmayan muhtelif Tevrat tanımlamaları yapılmıştır. Diğer taraftan Tevrat'ın muhtevasının neleri kapsadığı Kur'ân tarafından kısmen bildirilmiş olsa da tam olarak bilinmemektedir.

Bu çalışmada Tevrat'ın âidiyetini ve mâhiyetini belirleyebilmemiz açısından öncelikle Tevrat kavramının lâfzen zikredildiği âyetler ele alınmış, daha sonra bu âyetlerin bağlamlarından yola çıkılarak konunun İsrâiloğulları ve Hz. Mûsâ temeline dayandığı tespit edilmiştir. İsrâiloğullarının başta Hz. Mûsâ olmak üzere, Hz. Mûsâ'ya verilen ilâhi kitapla, Hz. İsâ'yla, Tevrat'la ve Hz. Muhammed dönemindeki muhatap topluluklardan ikisi olan Ehl-i kitap ve Yahudilerle olan münâsebetinin incelenmesiyle Tevrat'ın Hz. Mûsâ'ya verilen ilâhi kitaba karşılık geldiği görülmüştür. Diğer taraftan Tevrat'ın mâhiyeti de yine bu âyetler bağlamında ele alınmış olup Kur'ân'ın Tevrat ile nasıl bir kitabı kastettiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tezimizde ulaşılan sonuca göre, Hz. Muhammed dönemindeki Ehl-i kitap ve Yahudi topluluklarının ellerinde bulunan ve kendisiyle mükellef tutuldukları ilâhi kitap olan Tevrat, Hz. Mûsâ'ya vahyedilen kitaptır.

Anahtar Kelimeler: İlâhi kitap, Tevrat, İsrâiloğulları, Hz. Mûsâ, Ehl-i kitap ve Yahudiler.

ABSTRACT

THE RELATION BETWEEN THE BOOK AND THE PROPHET IN THE QUR'AN IN TERMS OF THE IDENTITY AND NATURE OF THE DIVINE BOOKS: THE TORAH - HZ. MOSES EXAMPLE

HASAN HALİL

The Quran speaks of the divine books which have been revealed by Allah Almighty. There are some unclear situations about some of these books which are expressed with concepts such as Torah, Psalter, Bible, Suhuf, Elvah, Furkan, The Book and Qur'an.

It is stated in the Qur'an that the concept of the Torah, which is one of these divine books, is clearly a divine book. The environment in which this divine book is sent and which is being held responsible for it is clearly declared by the Qur'an. However, it is not clear to whom the Torah was sent in terms of a divine Book and prophetic relation. In this case, it is not known exactly which Prophet the Torah was sent to. For this reason, various Torah definitions have been made in the fields of Religious History discipline and Tafsir discipline which are incompatible with each other. On the other hand, the content of the Torah is partially reported by the Qur'an, but it is not fully known.

In this study, in order to determine the identity and nature of the Torah, the verses where the concept of the Torah is mentioned were first discussed. And then, based on the context of these verses, it was determined that the subject was based on Israelites and Moses. With the study of the relationship of the Israelites with Moses, with the divine book given to Moses, with Jesus, with Torah, with the People of the Book and Jews, which were two of the interlocutors of the time of Muhammad, it has been observed that the Torah corresponds to the divine book given to Moses.

According to the results of our study, The Torah, the divine book in which they are held responsible and which in the hands of the People of the Book and the Jewish communities in the time of Muhammed, is the book revealed to Moses.

Key words: Divine Book, The Torah, The Israelites, Hz. Moses, The People of the Book and The Jews.

ÖNSÖZ

İlâhi kitapların âidiyeti ve mâhiyetini, ayrıca kitap – peygamber ilişkisini Tevrat – Hz. Mûsâ örneğiyle ele aldığımız bu tezde, Tevrat'ın âidiyeti ve mâhiyetinin Kur'ân-ı Kerîm açısından ne ifade ettiğini ortaya koymayı amaçladık.

Bu düşüncemize binâen Kur'ân'da zikredilen ilâhi kitaplardan bazılarını tespit edip bu ilâhi kitapları gerek sözlük gerekse Kur'ân'da hangi manalarda kullanıldıklarını inceledik ve bu ilâhi kitaplarla hangi peygamber/peygamberler arasında ilişki olduğunu ortaya çalıştık.

Kur'ân'ın zikretmiş olduğu Tevrat kavramına ise diğer ilâhi kitaplardan daha geniş yer ayırdık ve bu kavramı âidiyet ve mâhiyet açısından inceledik. Bunu yapmamızdaki temel sebep, Tevrat'ın âidiyet ve mâhiyetinin Kur'ân tarafından açıkça ifade edilmeyişi ve bu konuda daha detaylı çalışmalara ihtiyaç duyulmasıdır. Konu hakkında Recep Orhan Özel'in “*Kur'ân ‘Tevrat’la Neyi Kastediyor*” başlıklı makalesi dışında müstakil bir eserin olmayışı da bizi böyle bir çalışmaya itmiştir.

Çalışmamızın mükemmel bir çalışma olduğunu iddia etmemekle birlikte Kur'ân-ı Kerîm'in ilâhi kitaplar arasında zikretmiş olduğu Tevrat kavramının âidiyetini ve mâhiyetini müstakil olarak ele alıp bu iki meseleyi Kur'ân temelinde çözüme kavuşturduğumuzu söyleyebiliriz.

Bu konuyu seçmemde bana yardımcı olan, çalışma sürecimin başından sonuna kadar yanımda durup benden desteklerini esirgemeyen değerli hocam Necmettin GÖKKIR beye, yüksek lisans dönemi boyunca yolumu gözleyen eşim Nur Melek HALİL'e ve kızım Bilge'ye Akçakale Abdülhamid Han İ.H.O. ve 60. Yıl Sarıgazi İ.H.O. idareci kadrosuna teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca değerli dostum Serdal YILMAZ'a ve araştırmacılara gerekli bütün imkânları sunan İSAM yönetimine de teşekkür ederim.

Çalışmamı nihayete erdirmeyi nasip ve müyesser eyleyen Yüce Allah'a şükürler olsun. Şüphesiz ki gayret kuldan muvaffâkiyet Allah'tandır.

HASAN HALİL

Temmuz 2019, İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İLÂHÎ KİTAPLAR

A. İlâhî Kitap Kavramı	20
B. İlâhî Kitaplara İmân Etmenin Gerekliliği.....	21
C. İlâhî Kitaplara Duyulan İhtiyaç	23
D. Kur'an'da Zikredilen Bazı İlâhî Kitaplar	26
1. Kitap	26
2. Suhuf	30
3. Tevrat.....	32
4. Elvah.....	37
5. Furkan.....	38
6. Zebûr	39
7. İncil.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

TEVRAT'IN MÂHİYETİ

A. Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat.....	45
B. İslâmî Kaynaklara Göre Tevrat	51
C. Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Tevrat.....	71
1. Tevrat'ın İndirilişi	72
2. Tevrat'ın İçeriği.....	80
3. Tevrat'ın Hz. İsa'ya Öğretilmesi	93
4. Hz. İsa'nın Tevrat'ı Tasdik Etmesi.....	94
5. Tevrat'ın Elde Mevcut Olan Bir Kitap Olması.....	99
6. Tevrat İle Yahudilere Hükmedilmesi	104
7. Tevrat'ın İnkâme Edilmesi	107

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEVRAT'IN ÂİDİYETİ

A. İsrâiloğulları'nın Hz. Mûsâ İle İlişkisi	114
1. İsrâiloğulları'nın Hz. Mûsâ'nın Kavmi Olması.....	114
2. İsrâiloğulları'nın Hz. Mûsâ'ya Verilen Kitap İle Münâsebeti.....	117
B. İsrâiloğulları'nın Tevrat İle İlişkisi.....	119
C. İsrâiloğulları'nın Hz. Muhammed Dönemiyle İlişkisi.....	120
1. Ehl-i Kitap ve Yahudilerin İsrâiloğulları'nın Devamı Olmaları.....	120

2. Ehl-i Kitap ve Yahudilerin Tevrat’la Mükellef Tutulmaları	124
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	129
BİBLİYOGRAFYA.....	134

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	:Adı geçen eser
a.s.	:Aleyhi's-Selam
a.y.	:Yazara ait son zikredilen yer
Bkz.	:Bakınız
bs.	:Kaçınıcı baskı olduğunu gösterir
C	:Hangi ciltten alıntı yapıldığını gösterir
c.	:Kitabın kaç ciltten oluştuğunu gösterir
Çev.	:Çeviren
DİVANTAŞ	:Diyanet Vakfı Neşriyat Pazarlama ve Ticaret A.Ş.
Ed.	:Editör
H.z.	:Hazreti
Haz.	:Yayına hazırlayan
İFAV	:Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları
İSAM	:Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi
İ.Ü.	:İstanbul Üniversitesi
KURAM	:Kur'an Araştırmaları Müessesesi
KURAMER	:Kur'an Araştırmaları Merkezi
M.E.B.	:Milli Eğitim Basımevi
s.	:Sayfa
s.a.v.	:Sallallahu aleyhi ve sellem
SBE	:Sosyal Bilimler Enstitüsü
t.y.	:Basım tarihi yok
v.d.	:Çok Yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
y.y.	:Basım yeri yok

GİRİŞ

A. Konunun Sınırları ve Önemi

İslâm geleneğindeki yaygın kanaate göre İlâhi kitaplar iki kısımdan müteşekkildir. Bunların bir kısmı dört büyük kitap olarak kabul edilen Tevrat, Zebûr, İncil ve Kur’ân’dır. Diğer kısmı ise Hz. Âdem’e verilen on sahîfe, Hz. Şît’e verilen elli sahîfe, Hz. İdrîs’e verilen otuz sahîfe ve Hz. İbrâhim’e verilen on sahîfeden oluşan yüz suhuftur.¹

İlâhi kitaplar hakkında genel kanaat bu olsa da sahîfeler hakkındaki rivayetlere temkinli yaklaşan araştırmacılar da olmuştur. Bu araştırmacılara göre Ebu Zerr’den nakledilen rivayette Allah Teâlâ’nın yüz sahîfe indirdiği beyan olunmakla birlikte bu sahîfelerin hangi peygambere ne kadar indirildiği konusunda ittifak yoktur. Bundan dolayı kitaplara icmali olarak inanmak gerekmektedir.²

Diğer bir görüş ise sahîfelerden haber veren rivayetin zayıf olduğunu belirterek, Hz. İbrâhim ve Hz. Mûsâ’ya verilenlerin dışında sahih hadis kitaplarında herhangi bir bilginin bulunmadığına dikkat çekmektedir.³ Bir başka görüşe göre de sahîfelerin sayısı ve peygamberlere dağılımı konusunda kesin bir bilgi yoktur.⁴ Nitekim bir rivayette Hz. Şît’e elli, Hz. İdrîs’e otuz, Hz. İbrâhim’e on ve Hz. Mûsâ’ya Tevrat’tan önce on sahîfe indirildiği belirtilirken Hz. Âdem’e verilen

¹ Recep Orhan Özel, “Kur’an ‘Tevrat’ la Neyi Kast ediyor?”, **Usul İslami Araştırmaları**, 2010, s.26. ; Mevlüt Uyanık, **İslam’ın İnanç İlkeleri**, Ankara, Esin Yayınları, 1997, s.102-104. ; M. Asım Köksal, **Peygamberler Tarihi**, 3.bs. , Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993. , s.18-19. ; Mehmet Çağlayan, **Ehl-i Sünnet ve Akaidi**, İstanbul, Çağlayan Yayınları, t.y. , s.120. ; Temel Yeşilyurt, **İslam İnanç Esasları**, Ed. Şaban Ali Düzgün, 4.bs. , Ankara, Grafiker Yayınları, 2015. , s.155. ; Ali Arslan Aydın, **İslam İnançları ve Felsefesi**, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, t.y. , s.303-304. ; İlyas Çelebi, **Kitaplara İman**, Ankara, DİB Yayınları, 2014., s.29-30.; Fikret Karaman, **İslami İnanç Değerleri ve Çağdaş Dini Akımlar**, İstanbul, Çelik Yayınevi, 2015. , s.132-134. ; Osman Oral, **Akaid Esasları**, Ankara, Tiyyem Yayıncılık, 2015. , s.120, 124-125.

² Ahmet Lütfi Kazancı, **İslam Akaidi**, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2009, s. 135.

³ Necmettin Gökçır, “Kur’an-ı Kerim’in İlâhi Kitaplara Bakışı”, İstanbul, 1999, s. 2.

⁴ Mehmet Altuntaş, “Kur’an’da Peygamberlere Gönderilen ‘Suhuflar/Kitaplar’ Üzerine Bir Değerlendirme”, **Turkish Studies**, 2016, s. 9-11; Temel Yeşilyurt, a.g.e., s. 155.

herhangi bir sahîfeden bahsedilmemektedir.⁵ Oysaki başka rivayetlere göre Hz. Âdem'e de sahîfeler verilmiştir.⁶ Görüldüğü gibi sahîfelerden haber veren rivayetler farklılık göstermektedir. Bu açıdan hangi peygambere kaç sahîfenin indirildiği tartışmalıdır.

Ayrıca dört büyük ilâhi kitaptan Tevrat'ın, Hz. Mûsâ'ya verildiği genel kabul görmüş bir yaklaşımdır.⁷ Bu bağlamda Tevrat'ın Hz. Mûsâ ile ilişkilendirilmesine sıkça rastlamak mümkündür.⁸ Hz. Mûsâ'ya kitap verildiğini bildiren bazı âyetlerin⁹ tefsirlerine¹⁰ baktığımızda bu ilişkiyi net bir şekilde görürüz. Bu tefsirlere göre Hz. Mûsâ'ya verilen kitap, Tevrat demektir. Böyle bir ilişki müfessirlerimiz tarafından kurulmuş olsa da Kur'an'a göre kitap - peygamber açısından Tevrat ile Hz. Mûsâ arasında doğrudan bir ilişki yoktur. Nitekim Kur'an'da on altı ayette¹¹ on sekiz defa zikredilen Tevrat¹² lâfzının hiçbir ayette Hz. Mûsâ'ya âidiyetinden söz edilmemiştir.

Ayrıca Kur'an'daki Tevrat lâfzı hakkında bazı tartışmalar vardır. Bu tartışmalar Tevrat'ın mâhiyeti, âidiyeti ve tahrifi yönündedir. Çalışmamız açısından bu tartışmaların en önemlileri Tevrat'ın mâhiyeti ve âidiyeti meselesi olacaktır.

Kur'an, Tevrat'ın Allah tarafından indirildiği¹³, onun Hz. Îsâ'ya öğretildiği¹⁴, Hz. Îsâ'nın kendisinden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olarak gönderildiği¹⁵,

⁵ Alaaddin Ali b. Balaban, **el-İhsan fi Takribi Sahihi İbn Hibban**, Haz. Şuayb el-Arnaut, Beyrut, Müessesetü'r-Risale, 1986, s. 67; Ebu'l-Fida İsmail b. Ömer b. Kesir, **Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm**, thk. Sami b. Muhammet es-Selame, 8 c., Riyad, Daru Taybe, 1997/1418, C:II, s. 472.

⁶ Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberi, **Tarihü'l-Ümemve'l-Mülûk**, thk. Muhammed Ebu'l-Fazl İbrahim, Beyrut, Daru Süveydan, t.y., s. 313.

⁷ Recep Orhan Özel, a.g.e., s. 26, 43, 47.

⁸ İsmail Yiğit, **Peygamberler Tarihi**, İstanbul, Kayıhan Yayınları, 2004, s. 458-459; İlyas Çelebi, a.g.e., s. 30-31; Fikret Karaman, a.g.e., s. 135; Osman Oral, a.g.e., a.y.

⁹ Bakara 2/53, 87.

¹⁰ Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir et-Taberi, **Tefsiru't-Taberi el-Müsemma Camiu'l-Beyan fi Te'vili'l-Kur'an**, thk. Hani el-Hac, v.d., 30 c., Kahire, el-Mektebetü't-Tevfikiyye, 2004, C:I, s. 357, 482; Ebu İshak Ahmed b. Muhammed b. İbrahim es-Sa'lebi, **el-Keşfe'l-Beyan an tefsiri'l-Kur'an**, Ed. Salah Ba Osman v.d., 33 c., Cidde, Daru't-Tefsir, 2015/1436, C:III, s. 435; Ebu Muhammed el-Hüseyin b. Mes'ud el-Ferra el-Begavi, **Tefsiru'l-Begavi el-Müsemma Mealimü't-Tenzil**, thk. Halid Abdurrahman el-Ak, v.d., 4 c., 2. bs., Beyrut, Daru'l-Ma'rife, 1987/1407, C:I, s. 73, 92; Ebu'l-Fida İsmail b. Ömer b. Kesir, a.g.e., C:I, s. 261,321; Celaleddin es-Suyuti, **ed-Dürü'l-Mensur fi't-Tefsir-i bi'l-Me'sur**, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki, 17 c., Riyad, Daru Alemi'l-Kütub, 2015/1436, C:I, s. 458; Alaaddin Ali b. Muhammed b. İbrahim el-Hazin, **Tefsiru'l-Hazin el-Müsemma Lübabü't-Te'vil fi Meani't-Tenzil**, Haz. Abdusselam Muhammed Ali Şahin, 4 c., Beyrut, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1995/1415, C:I, s. 45-46, 59.

¹¹ Âl-i İmrân 3/3, 48, 50, 65, 93; Mâide 5/43, 44, 46, 66, 68, 110; A'râf 7/157; Tevbe 9/111; Fetih 48/29; Saff 61/6; Cum'a 62/5.

¹² Muhammed Fuad Abdalbaki, **el-Mucemu'l-Müfrehes li Elfâzi'l-Kur'ani'l-Kerîm**, Muhammed Özdemir, İstanbul, el-Mektebetü'l-İslamiyye, 1982, s. 158.

¹³ Âl-i İmrân 3/3; Mâide 5/44.

Tevrat'ın Hz. İbrâhim'den sonra indirildiği¹⁶, Tevrat'ın indirilmesinden önce İsrâil'in (Ya'kub) kendisine haram kıldığı dışındaki yiyeceklerin hepsinin İsrâiloğulları'na helal olduğu bu konuda bir itirazlarının olması durumunda İsrâiloğullarının Tevrat'ı getirip okumaları gerektiği¹⁷, Tevrat'ın içinde Allah'ın hükmünün bulunduğu¹⁸, Tevrat'ta bir hidayet ve bir nur olduğu, nebilerin, kendilerini Rabbe adayan kimselerin ve âlimlerin onunla Yahudilere hüküm verdikleri¹⁹, Tevrat'ın gereğince uygulanması gerektiği²⁰, Rasulün, ümmi Peygamberin Tevrat'ta yazılı olduğu²¹, Allah'ın müminlerin canlarını ve mallarını cennet karşılığında satın aldığı²² Tevrat, İncil ve Kur'ân'da kesin olarak vadedildiği²³, Hz. Muhammed ile birlikte olanların Tevrat ve İncil'deki durumlarının misalleri²⁴ gibi konulara kısaca değinmiştir.

Görüldüğü gibi Kur'ân, Tevrat kelimesinin lâfzen zikredildiği bu ayetlerde Tevrat ile neyin kastedildiği, kime indirildiği konularında sarîh bir ifade kullanmamıştır. Tevrat'ın kime indirildiği konusuna da açıklık getirmemiştir.

Ancak Kur'ân'ın Tevrat'ı konu edinen bazı ayetlerini ele aldığımızda Tevrat hakkında bir takım kesin bilgilere ulaşmamız mümkündür. Kur'ân'ın, Âl-i İmrân sûresinin 3. âyetindeki, "...O, daha önce Tevrat'ı ve İncil'i insanlar için birer hidayet olarak indirmişti..." ifadesi ve Mâide sûresinin 44. âyetinde geçen "Şüphesiz Tevrat'ı biz indirdik..." ifadelerinden Tevrat'ın Allah tarafından indirilmiş ilâhi bir kitap olduğunu net olarak anlayabiliriz.

Ayrıca, Allah'ın Hz. İsa'ya kitabı, hikmeti ve Tevrat'ı öğretmesi²⁴ hakkındaki âyet ile Hz. İsa'nın Tevrat'ı doğrulayıcı olarak geldiğini²⁵ bildiren âyet sayesinde bir takım kesin bilgilere ulaşabiliriz. Bu bağlamda Tevrat'ın Hz.İsa'dan önce indirildiği kesin bir bilgi haline dönüşmüş olur.

¹⁴ Âl-i İmrân 3/48; Mâide 5/110.

¹⁵ Âl-i İmrân 3/50; Mâide 5/46; Saff 61/6.

¹⁶ Âl-i İmrân 3/65.

¹⁷ Âl-i İmrân 3/93.

¹⁸ Mâide 5/43.

¹⁹ Mâide 5/44.

²⁰ Mâide 5/66, 68; Cum'a 62/5.

²¹ A'râf 7/157.

²² Tevbe 9/111.

²³ Fetih 48/29.

²⁴ Âl-i İmrân 3/48; Mâide 5/110.

²⁵ Âl-i İmrân 3/50; Mâide 5/46; Saff 61/6.

Tevrat'ın Hz. İbrâhim'den sonra indirildiğini bildiren âyet²⁶ ve Tevrat'ın indirilmesinden önce İsrâil'in (Ya'kub) kendisine haram kıldığının dışındaki yiyeceklerin hükmünü konu alan âyetler²⁷ ise Tevrat'ın Hz. İbrâhim ve Ya'kub zamanında indirilmemiş olduğunu açıkça ortaya koyar.

Yine İsrâiloğulları hakkında yiyeceklerin hükmünün ne olduğunu konu alan âyette geçen; “De ki: Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi Tevrat'ı getirip okuyun.”²⁸ ifadesi ile İsrâiloğulları'nın, Tevrat'ı ilâhi bir kitap olarak bildikleri ve ona tabi oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca o dönemdeki Yahudiler arasında Tevrat'ın bir kitap halinde olması da muhtemeldir. Veya Tevrat'ın hükümlerini çok iyi bilen Yahudi âlimleri vardır. Bir diğer ihtimal ise Tevrat'ın ilâhi bir kitap olduğu kesin olarak bilinmekle birlikte yazılı olmayabilir ancak sözlü olarak Yahudilerce bilinmektedir. Bu açıdan Tevrat'ı getirip okuyun demek aslında onun hükümlerini haber verin anlamında olabilir.

Kur'ân'ın Tevrat hakkındaki zikrettiği bilgiler sınırlıdır. Bu bilgiler dışında Kur'ân'da Tevrat hakkında zikredilmiş net ve sarîh ifadeler bulunmamaktadır. Örneğin Tevrat'ın Allah tarafından indirildiği bildirilirken kime indirildiği açıklanmamıştır. Tevrat'ın Yahudilerin elinde bulunduğu bildirildiği halde onun bir kitap halinde mi yoksa sözlü olarak mı bulunduğu hakkında açık bir ifade yoktur. Yahudilerin elinde bulunan kitabın bütün Eski Ahid külliyyatına mı yoksa bu külliyyattan bazı kitaplara mı tekabül ettiği de ayetlerden anlaşılamamaktadır.

Kur'ân'dan, Tevrat kavramı ile ilâhi bir kitabın kastedildiği ve İsrâiloğulları'nın bu kitaba tabi oldukları açık olarak anlaşılmaktadır. Ancak Tevrat kavramının tam olarak neyi ifade ettiği açık değildir. Bu açıdan ilâhi bir kitap olarak Tevrat'ın bir başka vahiy mecmuasına mı dâhil olduğu yoksa Kur'ân'da zikredilen diğer vahiylerin mi Tevrat'a dâhil olduğu kapalı kalmaktadır. Hz. Mûsâ'ya verilen kitabın Tevrat'ı ifade edip etmediği bu kapalılığa örnektir. Yine Hz. Mûsâ'ya verilen Kitap, Suhuf, Elvah ile Tevrat'ın kastedilip edilmediği ya da Tevrat'ın bu üçünden birine dâhil olup olmadığı da kapalı bir meseledir. Ayrıca Tevrat'ın içeriği, indiriliş

²⁶ Âl-i İmrân 3/65.

²⁷ Âl-i İmrân 3/93.

²⁸ Âl-i İmrân 3/93.

şekli, nasıl bir kitap olduğu ve uygulanışı gibi konular da Tevrat'ın mâhiyetiyle alakalı olan ve kısmen kapalılık arz eden diğer meselelerdir.

Bu çalışmada amaç; ilâhi kitaplardan birisi olan Tevrat'ın hangi peygamberle ilişkilendirildiğini ve bu açıdan kime âit olduğunu tespit etmek, ayrıca Kur'ân'ın Tevrat kavramıyla neyi kastettiğini ve bu kavramı nasıl tanımladığını Kur'ân bütünselliği çerçevesinde belirlemektir. Zira Tevrat'ın mâhiyeti ve âidiyetinin anlaşılması demek Hz. Mûsâ ile ilgili âyetlerin, Yahudiler ve diğer ilâhi vahiylerle ilgili âyetlerin daha iyi anlaşılması demektir. Nitekim Kur'ân'da bu konularla ilgili âyetler geniş bir yer tutmaktadır. Tevrat'ın mâhiyetinin anlaşılması ayrıca günümüz Yahudilerince Tanah diye isimlendirilen Ahd-i Atîk külliyyatının anlaşılması açısından da mühim bir meseledir.

B. Literatür Değerlendirmesi

Konu hakkında, yazılan bir makale²⁹ dışında müstakil bir eser yoktur. Bununla birlikte kimi eserlerin bazı bölümlerinde³⁰ bu mesele kısmen dile getirilmiştir.

Recep Orhan Özel'in "Kur'ân 'Tevrat' İle Neyi Kastediyor" başlığını taşıyan makalesine göre; Kur'ân'ın bütünü ele alınıp incelendiğinde Tevrat kavramının Hz. Mûsâ'ya verilen bir kitap olduğu anlaşılır. Bu açıdan Kur'ân, Tevrat demekle Mûsâ'ya verilen kitabı yani Torah'ı işaret eder. Mûsâ'ya verildiği bildirilen kitap ile Tevrat'ın kastedildiği müfessirler tarafından şöhret bulmuş bir görüştür. Kur'ân, Hz.

²⁹ Recep Orhan Özel, a.g.e., s. 25-48.

³⁰ Baki Adam, **Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat**, 4. bs., İstanbul, Pınar Yayınları, 2015, s. 61-67; Şinasi Gündüz, "Kur'an Kıssalarının Kaynağı Eski Ahit Mi? Yapı , Muhteva ve Kaynak Açısından Torah Kıssaları", **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 1998, s. 54-55; Mustafa İslamoğlu, **İsrailoğullarından Ümmet-i Muhammed'e Yahudileşme Temayülü**, 7. bs., İstanbul, Denge Yayınları, 1998, s. 83; Leyla Demiri, "Kur'ân-ı Kerîm'de İlâhi Kitaplar", s. 24-26; Mehmet Alparslan Küçük, **Kutsal Kitap Anlayışı Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam Örneği**, Ankara, Berikan Yayınevi, 2009, s.152; Süleyman Ateş, "Tevrat", **Kur'an Ansiklopedisi**, İstanbul, KURAM, C:XXI, t.y., s. 232-237; Hidayet Aydar, "Kur'ân'da Kitap Kavramı ve Bir Kitap Olarak Levh-i Mahfûz", **İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, No: 2, 2000, s. 81-86; Mehmet Altuntaş, a.g.e., s.16-18; Murat Sülün, "Kur'ân'da Kitap Kavramı ve Kur'ân Vahyelerinin Kitaplaşması", **Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, No: 13-14-15, 1995-1996-1997, s. 74; Hüseyin Atay, **İslâm'ın İnanç Esasları**, Ankara, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1992, s. 169-170.

Mûsâ'dan sonra Zebûr ve İncil dışında hususi bir kitap - peygamber ilişkisinden bahsetmez. Dolayısıyla Hz. Mûsâ'ya verilen kitap Hz. Mûsâ sonrasındaki peygamberler için de bağlayıcıdır. Bu açıdan sonraki peygamberler Hz. Mûsâ şeriatine tabidir. Kur'ân'ın Hz. Mûsâ'ya verilen kitabı "imam" olarak nitelendirmesi de bununla ilişkilendirilebilir. Özel tarafından kaleme alınan çalışmaya göre Tevrat, öncelikle Hz. Mûsâ'ya indirilen ilâhi yasalarlardır. Ondan sonra gelen peygamberler ise bu yasaların tabisi ve takipçisi olmuşlardır. Kur'ân'ın zikrettiği Tevrat kavramını bu şekilde anlamak daha doğru bir tercihtir.³¹

Baki Adam tarafından yapılmış "Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat" adlı çalışma ise Kur'ân'daki Tevrat kavramının, anlam ve kapsam yönünden kapalı olduğuna vurgu yapar. Tevrat'ın Benî İsrâil'e indirilmiş bir kitap olduğu anlaşılırken hangi peygambere indirildiği açık değildir. Kur'ân ayetlerinden Tevrat kelimesiyle Hz. Mûsâ'ya verilen kitabın mı yoksa Ahd-i Atîk'in mi kastedildiğini anlamak zordur. Tevrat'ın muhtevası ve kapsamı hakkında detaylı bilgi bulunmaması bugünkü Yahudi külliyatıyla mukayese edilip hangi kitaplara tekabül ettiğini tespit etmek için yeterli değildir. Bununla birlikte Kur'ân'a göre hem Tevrat hem de Mûsâ'ya verilen kitapta yazıldığı bildirilen bazı hususların Eski Ahid'in ilk beş kitabında bulunmaktadır. Ancak bu sınırlı verilerden Tevrat'ın Hz. Mûsâ kitabına delalet ettiği kesin olarak çıkarılamaz. Müfessirlerin neredeyse tümü Hz. Mûsâ'ya verilen kitabı, Tevrat olarak izah etmişlerdir. Onlardan hiç birisi Zebûr'un Hz. Dâvûd'la zikredilmesine rağmen Tevrat'ın Hz. Mûsâ ile birlikte zikredilmemesinin sebebi üzerinde durmamışlardır. Kur'ân'da Hz. Mûsâ'ya verildiği bildirilen kitap ile Tevrat arasındaki münâsebetin açıklanması zor bir mesele olduğu anlaşılmaktadır. Zira Kur'ân, Tevrat'ın Hz. Mûsâ'ya verildiğini açıkça bildirmediği gibi Tevrat'ın muhtevası hakkında da ayrıntılı bilgiler vermemiştir. Bu yüzden Tevrat'ın mâhiyeti ve kapsamı hakkında net bir şey söylemek mümkün değildir. Adam'a göre Kur'ân'ın zikretmiş olduğu Tevrat lâfzı, sadece Hz. Mûsâ'ya verilmiş olan kitabı tanımlamaz. Bu lâfız Hz. Mûsâ da dâhil olmak üzere bütün İsrâil peygamberlerine gönderilen

³¹ Recep Orhan Özel, a.g.e., s. 25-48.

vahiilerin genel adıdır. Bütün İsrâil peygamberlerinin kitapları Kur'ân'a göre Tevrat'tır.³²

Şinasi Gündüz'ün “Kur'ân Kıssalarının Kaynağı Eski Ahid Mi? Yapı, Muhteva ve Kaynak Açısından Torah Kıssaları” başlıklı çalışmasına göre; Kur'ân'daki Tevrat'ın Allah tarafından Hz. Mûsâ'ya indirildiği düşünülür. Bu görüş ise genel kabul görmüş bir görüştür. Ancak Kur'ân'da Tevrat lâfzının geçtiği âyetler ile Hz. Mûsâ'dan bahseden âyetler incelendiğinde bu görüşün ciddi bir problem içerdiği görülür. Zira hiçbir âyette doğrudan ya da dolaylı olarak Tevrat'ın Hz. Mûsâ'ya verilen kitap olduğu ifade edilmemiştir. Diğer taraftan ise Hz. Mûsâ'ya verilmiş olan “Kitap, Suhuf ve Furkân” dan bahsedilmektedir.

Gündüz'e göre, bu bilgiler bağlamında Kur'ân'daki Tevrat lâfzının Hz. Mûsâ'ya verilen kitapla bir ilgisinin olmadığı açık olmakla birlikte bu lâfız iki açıdan tartışılabilir. Kur'ân'daki Tevrat lâfzı, ya Hz. Mûsâ'nın kitabı da dâhil genel anlamda tüm Yahudi literatürünü ya da Hz. Mûsâ sonrası dönemde gönderilen peygamberlere vahyedilen mesajları ifade eder.³³

Mehmet Alparslan Küçük “Kutsal Kitap Anlayışı” adlı çalışmasında; Kur'ân Yahudi kutsal kitabından sadece Tevrat ve Zebûr olarak bahsetmektedir. Yahudilerin kabul ettiği gibi bir kutsal kitap koleksiyonundan bahsetmez. Kur'ân, bir Yahudi Peygamberi olan Hz. Mûsâ'ya kitap verildiğini beyan ederken bu kitabın adının ne olduğunu belirtmemektedir. Tevrat'tan bahsederken de yine Tevrat'ın kime gönderildiğini açıklamamaktadır. Bu nedenle Kur'ân ayetlerinden Tevrat'ın Hz. Mûsâ'ya indirilip indirilmediğini, Tevrat ile Hz. Mûsâ'ya indirilen kitabın mı yoksa Eski Ahid'in mi kastedildiğini anlamak zordur. Her ne kadar Kur'ân'daki durum bu şekilde olsa da genel kabul Tevrat'ın Hz. Mûsâ'ya gönderildiği yönündedir.³⁴

Küçük, bu mesele hakkında tartışma konusunu dile getirmiş ve Kur'ân'ın Tevrat kavramı ile neyi ifade ettiğinin açık olmadığını belirtmekle iktifa etmiştir.

Bu konuda Hidayet Aydar'ın “Kur'ân'da Kitap Kavramı ve Bir Kitap Olarak Levh-i Mahfûz” adlı makalesinde şu bilgiler verilmektedir: Tevrat ismi Kur'ân'ın, Yahudilerin kutsal kitabını ifade etmek için kullandığı bir kavramdır. Hz. Mûsâ'ya

³² Baki Adam, a.g.e., s. 61-65.

³³ Şinasi Gündüz, a.g.e., s. 55.

³⁴ Mehmet Alparslan Küçük, a.g.e., s. 152.

atfedilen Kitap, Elvah ve Tevrat aynı şeyi ifade etmektedir. Hz. Mûsâ'ya verilen Kitap, Elvah ve Sahife ile Tevrat aynı özelliklere ve sıfatlara haizdir. Bu açıdan bu üç kavramın aynı olduğu çıkarılabilir. Nitekim müfessirlerin neredeyse tümü, ilgili ayetlerin tefsiri bağlamında, bu ayetlerde zikredilen Kitap, Elvah ve Sahîfeyi Tevrat ile ilişkilendirmişlerdir.

Aydar, Hz. Mûsâ'ya verilen Tevrat'ın, değişik ayetlerde aynı zamanda Kitap diye tesmiye olunduğunu söylemektedir. Elvah ve Sahîfenin ise onun bir kısmı olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca Kur'ân'ın tamamı ya da bir kısmı için de Kitap ve Sahîfe kelimelerinin kullanımının söz konusu olduğunu vurgulamıştır.³⁵

Süleyman Ateş, "Kur'ân Ansiklopedisi" başlığını taşıyan çalışmasının "Tevrat" maddesinde bu kavramın, Hz. Mûsâ'ya verilmiş olan Kitapla beraber, Hz. İsa'ya kadar gelen tüm Benî İsrâil peygamberleri ve din büyüklerinin aldıkları vahiy ve ilhamlarını kapsayan Eski Ahid'in genel adı olduğunu söyler.

Ateş, Tevrat ile kitab'ın aralarında umum-husus yönünden bir ilişkinin olduğunu, Tevrat'ın genel Kitabın ise özel bir isim olduğunu belirtir. Buna göre Hz. Mûsâ'ya verilen Tevrat değil Tevrat'ın bir bölümü olan kitaptır. Kitap ise Hz. Mûsâ'ya verilmiş olan On Emir'i içeren Levhalar'dır. Yani bu durumda Hz. Mûsâ'ya verilmiş olan kitap Elvah olmaktadır. Tevrat ise, Hz. Mûsâ ile birlikte Hz. İsa'ya kadar bütün Benî İsrâil peygamberlerine vahyedilen kanun ve prensiplerdir. Kur'ân'da kitabın Hz. Mûsâ'ya verildiği defalarca vurgulanırken Tevrat'ın kime indirildiğinden söz edilmez. Bununla birlikte Tevrat'ın inzal edildiği bildirilir.³⁶

Hüseyin Atay'ın "İslâm'ın İnanç Esasları" adlı çalışmasına göre Kur'ân-ı Kerîm, Tevrat'ın Hz. Mûsâ'ya verildiğini söylemez. Bunun sebebi Tevrat'ın, Ahd-i Atîk manasında kullanılmasıdır. Kur'ân, ilmi ve tarihi olguya uygun bir ifade kullanarak Hz. Mûsâ'ya "Kitap ve Suhuf" verildiğini açıkça beyan eder. İşte bu kitap Tevrat'ın ilk beş kitabıdır. Suhuf ise Sînâ'da Hz. Mûsâ'ya verilen Levhalar olabilir. Çünkü Sahîfe ile Levha aynı manaya alınabilir.

Ancak Tevrat'ın içerisinde bir kitap olan Zebûr'un (Mezmûr) Hz. Dâvûd'a verildiğinin zikredilmesinde bir hikmet aranabilir. Bu bilgilerden; Tevrat'ın değişik

³⁵ Hidayet Aydar, a.g.e., s. 81-86.

³⁶ Süleyman Ateş, a.g.e., s. 232-237.

zamanlarda değişik Peygamberlere gönderildiğini anlamamız mümkün görünmektedir.³⁷

Her ne kadar yukarıda zikredilen eserler konuya farklı çözüm önerileri getirirler de bu çözüm önerileri Tevrat'ın mâhiyeti ve âidiyetini açıklaması bakımından yeterli değildir.

Kur'ân'da zikredilen Tevrat kavramı, âidiyeti ve mâhiyeti yönünden kapalıdır. Kur'ân'da, Tevrat'ın Allah katından indirilen ilâhi bir kitap olmasının açık seçik bir şekilde bildirilmesinin yanında hangi peygambere ait olduğu belirtilmemiştir. Bu açıdan Tevrat'ın hangi Peygambere ait olduğu izaha muhtaç görünmektedir. Yine bu kavramın Kur'ân'da on sekiz defa geçmesine rağmen mâhiyetinin ne olduğu hakkında detaylı bilgi verilmemiştir. Kısmen bazı özellikleri ve sıfatlarına değinilse de Kur'ân'ın Tevrat kavramıyla neyi kastettiği net olarak beyan edilmemiştir. Bu açıdan Tevrat kavramıyla ilgili temelde iki meselenin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Birinci mesele İlâhi kitap - peygamber ilişkisinin âidiyet bakımından hangi peygamberle kurulduğu, ikincisi ise Kur'ân'da zikredilen Tevrat kavramının ilâhi bir kitap olarak neye karşılık geldiği ve kendisiyle neyin kastedildiğidir.

C. Dinler Tarihi ve Tefsir Alanındaki Görüşlerin Analizi

Dinler Tarihi alanında yapılan çalışmalar içerisinde Tevrat hakkında verilen bilgilere baktığımızda temelde bazı görüşlerle karşılaşmaktayız. Şimdi bu görüşlere kısaca değinelim.

Tevrat, Yahudilerin gerek tomar (Sefer Tora) gerekse mushaf şeklinde ellerinde bulunan parçalar şeklindeydi. Hz. Muhammed'in Tevrat'ı tomardan okuyan bir Yahudiye kitaplarında kendisinden bahsedilip bahsedilmediğini elindeki tomara yemin verdirerek sorduğu rivayeti ile Yahudilere, zina edenlere verilen cezanın ne olduğunun sorulması üzerine onların ilgili bölümü önlerine yayarak gösterdikleri rivayetleri Tevrat'ın Peygamberimiz zamanında Yahudilerin ellerinde bulunan bölümlerden oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca Sinangoglardaki Sefer Tora'ların dışında, ailelerin elinde müstensih Soferler tarafından Mushaf şeklinde hazırlanmış

³⁷ Hüseyin Atay, a.g.e., s. 169.

Tevrat'lar da bulunmaktaydı. Bununla birlikte Hayber'in fethiyle birlikte Tevrat Mushaflarının ganimet olarak ele geçirildiği ve bu Mushafların daha sonra Yahudilere iade edildiği de bildirilmektedir. Diğer bir yönden Yahudilerin yeminlerinin incelenmesi Tevrat'ın âidiyetini ortaya koyma açısından önemlidir. İlk dönem kaynaklarında Yahudilerin yeminlerinde Tevrat lâfzını çok kullanmaları dikkat çekmektedir. Konuyla ilgili tespit edilmiş bazı yemin ibareleri şöyledir: “Belâ ve't-Tevrati” (Tevrat'a ant olsun ki), “ve't-Tevrati” (Tevrat'a ant olsun), “ve't-Tevrat elletî ünzilet alâ Mûsâ” (Mûsâ'ya indirilen Tevrat üzerine yemin olsun). Bu yeminlerin yanında Hz. Muhammed'in çağdaşı Yahudilerce edilen en ağır yemin ise şöyledir: “er-Rahmân ellezî enzele't-Tevrate 'alâ Mûsâ bi-Tûri Sînâ” (Tûr-i Sînâ'da Mûsâ'ya Tevrat'ı indiren Rahmân'a ant olsun ki).³⁸

Bu bilgilerden anlaşılan Tevrat'ın, Hz. Muhammed dönemindeki Yahudilerin ellerinde gerek tomar gerekse mushaf şeklinde bulunduğu ve kullandıkları yemin ifadelerinin muhtevasına bakılırsa Tevrat'ı Hz. Mûsâ'ya nispet ettikleridir.

Bir başka görüşe göre, Kur'an'da on sekiz defa on altı farklı ayette zikredilen “Tevrat” kelimesinin anlamı ve kapsamı açık değildir. Ancak bu ayetlerden Tevrat'ın İsrailoğullarına inzâl edilmiş bir kitap olduğu anlaşılmaktadır. İsrailoğullarına inzâl edilen bu kitabın hangi Peygamber aracılığıyla verildiği meselesi ise açık değildir.

Kur'an ayetlerinden, İsrailoğullarına gönderilmiş olan Tevrat'la Hz. Mûsâ'ya verilen kitab'ın mı yoksa Eski Ahid'in mi kastedildiğini anlamak zordur. Bu bağlamda Kur'an, Tevrat'ın Mûsâ'ya verildiğini açıkça bildirmemiş ve Tevrat'ın muhtevası hakkında geniş bilgi de vermemiştir. Yine Kur'an Yahudilerin elinde mevcut olan Eski Ahid külliyyatından hangilerinin Tevrat'a dâhil olup olmadığı hususunda bir bilgi de vermemiştir. Bundan dolayı Tevrat'ın mâhiyeti ve muhtevası hakkında açık bir şey söylemek mümkün değildir.

Eski Ahid'in, Kur'an'ın geldiği dönemde son şeklini aldığı kabul edilmektedir. O zaman ki Yahudiler Tevrat'ın İbranice karşılığı olan “Torah” dan Eski Ahid'in tümünü anlamaktaydılar. Bu açıdan Yahudilerle münâzarada Kur'an onların diliyle hitap ederek Tevrat lâfzını onların anladığı anlamda kullanmıştır denilebilir.

³⁸ Nuh Arslantaş, **H. Muhammed Döneminde Yahudiler**, Ed. Mustafa Çağrı, İstanbul, KURAMER, 2016, s. 356-357.

Kur'ân'ın kullanmış olduğu Tevrat lafzı, sadece Mûsâ'ya verilen bir kitabı değil, Mûsâ da dâhil bütün İsrâil Peygamberlerine gönderilen vahiylerin hepsini tanımlamaktadır. Dolayısıyla bütün İsrâil Peygamberlerinin kitapları Kur'ân'da Tevrat diye zikredilmektedir.³⁹

Yukarıda verilen bilgilere göre Kur'ân'ın zikrettiği Tevrat kavramı, Benî İsrâil'e indirilmiş ilahi bir kitabın ismidir. Tevrat'ın her ne kadar hangi peygamber aracılığı ile Benî İsrâil'e gönderildiği kapalı olsa da bazı çıkarımlar⁴⁰ sonucunda Kur'ân'ın zikretmiş olduğu bu ilahi kitabın Hz. Mûsâ da dâhil olmak üzere bütün İsrâil Peygamberlerine gönderilen vahyin genel adı olduğu söylenebilir. Böylece İsrâiloğullarına gönderilmiş ilahi bir kitap olan Tevrat'ın bütün İsrâil Peygamberlerine âidiyeti söz konusu olmaktadır.

Kur'ân'ın indirildiği dönemde son şeklini almış olan Eski Ahid'in tümü, Medine Yahudileri tarafından "Torah" olarak adlandırılmaktaydı. Torah kavramı ise Tevrat'ın İbrânice karşılığıydı. Allah, içindeki şer'i hükümleri kastederek, Tevrat'ı kendisinin indirdiğini bildirmiştir. Ancak Kur'ân'ın Yahudilerin zamanla eklemeler ve çıkarmalar yaptıkları Eski Ahid külliyyatının mevcut durumunu sahiplendiği manasına gelmemektedir. Sonuçta bu görüşe göre Tevrat'ın mâhiyeti Kur'ân'ın indirildiği ve Medine dönemi özelinde Torah diye adlandırılan Eski Ahid'in hepsini ifade etmektedir.

Konu üzerinde duran diğer bir görüş ise şöyledir. Yahudiliğin kutsal kitabı, Ahd-i Atîk olarak bilinen mecmuadan oluşmaktadır. Bu mecmuaya Torah ya da Tevrat adı verilir. Ahd-i Atîk'in ilk beş kitabı olan Esfâr-ı Hamse Mûsâ'ya nispet edilir. Asıl Torah olan bu beş kitaptır. Ahd-i Atîk mecmuasının altıncı sifrini teşkil eden "Yeşu" kitabı da Esfâr-ı Hamse kadar kıymetli sayılmaktadır. Bugün Ahd-i Atîk denilince, Kitâb-ı Mukaddeste yer alan ve Yahudi ve Hristiyanlarca kutsiyetinde ittifak edilen ilk otuz dokuz kitap anlaşılmaktadır.

Eski Ahid mecmuasının üç ana bölümünden ilk bölümü olan Tevrat (Torah), kendi içerisinde; Tekvin, Huruç, Levililer, Sayılar ve Tesniye olmak üzere beş sifirden müteşekkildir. Bu beş sifrin Mûsâ'ya isnadı fikri MÖ. V. asırda başlamış ve zamanımıza kadar önce sinagoglar ve daha sonra da kiliselerce kabul edilip

³⁹ Adam, a.g.e., s. 61-65.

⁴⁰ Detaylı bilgi için Bkz.: Adam, a.g.e., s. 61-65.

desteklenmiştir. Bu açıdan Yahudi sinagogları ve Hristiyan kiliseleri başta Tevrat olmak üzere Eski Ahid mecmuasının vahiy olduğunu kabul etmişlerdir.

Yahudi ve Hristiyan dünyada böyle kabul edilen Tevrat, Kur'ân'a göre; Allah'ın Hz. Mûsâ'ya gönderdiği ilahi vahiydir. Tevrat, Yahudilerin rûhânî ve cismanî bütün ihtiyaçlarının kaynağını teşkil etmektedir. Aynı zamanda Tevrat İsrâiloğullarına miras bırakılmıştır. Bu bağlamda Kur'ân'ın nitelendirdiği tanıma uyan Tevrat asıl ve gerçektir. Hz. Mûsâ'ya Allah tarafından indirilen ilâhi kitap da budur. Oysaki bugünkü Tevrat diye nitelendirilen kutsal kitap daha sonra Yahudilerin müdahalesine maruz kalması bakımından muharreftir.

Hz. Mûsâ'ya gönderilen vahiy, her ne kadar Yahudilerin ellerinde bazı değişikliklere uğramış olsa da Eski Ahid'in Kur'ân'ın bildirdiği hakikatleri tasdik ettiğini görebilmekteyiz. Bu açıdan kabul edilmesi gereken Tevrat Kur'ân'ın tanıttığı ilâhi kitap, reddedilmesi gereken ise bugünkü muharref ve bir o kadar da karmaşık olan Eski Ahid mecmuasıdır.⁴¹

Bu bilgilere göre Tevrat, Bugünkü Ahd-i Atîk külliyyatının ilk bölümü olan Tora'yı ve Hz. Mûsâ'ya verilen vahyi ifade eder. Tevrat Hz. Mûsâ'ya Kur'ân'ın vasıflandırdığı şekilde verilmiş olan vahiydir. Oysaki bu vahiy zamanla değişmiştir. Bu sebeple bugünkü gerçek Tevrat, Esfâr-ı Hamse ile birlikte “Yeşu” sıfırlarının, Kur'ân'la zıt düşmeyen bilakis onu tasdik eden kısımlarıdır denilebilir.

Yani bu görüşte olanlara göre Tevrat'ın mâhiyeti Eski Ahid'in ilk bölümü olan Torah'taki beş sifr ile buna ek olarak “Yeşu” sifrinin Kur'ân'la çelişmeyen bölümlerinden ibarettir. Bu bakımdan Kur'ân'da, İsrâiloğullarına verildiği bildirilen Tevrat ile Yahudilerin beş kitap olarak kabul ettikleri Torah aynı şeyi ifade etmektedir.⁴² Torah ya da Tevrat'ın, Kendisine vahyedilmesi bakımından ise Hz. Mûsâ'ya âdiyetinden söz edilebilir.

Tevrat ve Yahudiler hakkında bilgi veren bir başka görüş ise şöyledir.

Yahudilerin kutsal kitabına Hristiyanlarca Ahd-i Atîk denilmektedir. Bu sebeple Yahudilerin kutsal kitabına Ahd-i Atik denilmesi izâfidir. İbrânîce'de Ahid

⁴¹ Ahmet Kahraman, **Mukayeseli Dinler Tarihi**, 10. bs., İstanbul, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2013, s. 177-179, 225-235; Günay Tümer v.d., **Dinler Tarihi**, 2. bs., Ankara, Ocak Yayınları, 1993, s. 192-194, 199-200; Osman Cilacı, **Günümüz Dünya Dinleri**, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1995, s. 70-71.

⁴² Tümer, v.d., a.g.e., s. 194.

karşılığı olan “berit” kelimesi, Allah’ın çeşitli zamanlarda farklı peygamberlerle yaptığı ve İsrâiloğullarıyla alakalı olan anlaşmayı ifade eder. Yahudiler ise kendi kutsal kitaplarının tümünü ifade etmek için “Tanak” kelimesini kullanırlar. Bu kelime Ahd-i Atîk’in üç bölümü olan “Torah, Nebiim ve Ketubim” adındaki kısımların ilk harflerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

Tevrat’ı ifade etmek üzere çeşitli isimlerin kullanıldığı malumdur. Bu isimlerden birisi de Yahudilerin kendi kutsal kitaplarının ilk bölümüne verdikleri “Torah” ismidir. Torah, kanun, şariat manalarında. Kelime Yahudi literatüründe önceleri, Yahve tarafından İsrâil’e verilmiş olan özellikle de hukuki materyaldeki istikamet ve temel öğretiyi ifade etmekten, esaret sonrası dönemde Esfâr-ı Hamse’nin özünü, Mûsâ’nın kitabını ve nihayet bütünüyle Esfâr-ı Hamse’yi ifade eden bir terime dönüşmüştür. Yahudilikte, Yahudi öğretilerin hepsine birden de Torah denilmektedir. Yahudilere göre Torah, yazılı ve sözlü olmak üzere ikiye ayrılır. Yazılı Torah, Sînâ Dağında Yahve tarafından Hz. Mûsâ’ya bildirilen beş kitap, sözlü Torah ise Hz. Mûsâ’ya atfedilen ve yazılı Torah’ı tamamlayan açıklamalardır.

Yahudilere göre Tevrat, kelime kelime Rab Yahve tarafından Hz. Mûsâ’ya vahyedilmiş ve hiç bozulmadan günümüze kadar gelmiştir. Bu yüzden Ahd-i Atîk içerisinde ilk sırayı almaktadır.

Kur’ân’da, Hz. Mûsâ’ya , “Kitap, Furkan, Suhuf ve Elvah” verildiği bildirilmektedir. Hz. Mûsâ’ya verilen kitab’ın İsrâiloğullarına miras olarak bırakıldığı da yine Kur’ân tarafından belirtilmiştir. Tevrat hakkında ise, Allah tarafından indirildiği bilgisi verilmiştir.⁴³

Kur’ân’da Yahudiler; Benî İsrâil, hâdû, hûd, yehûd, Ehl-i kitap ve Ehl-i zikir kelime ve kavramlarıyla konu edilmiştir. Kur’ân’da bu kelime ve kavramlar birbirlerinin yerine ve aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak Yehûd kelimesinin sadece Medenî sûrelerde zikredilmesi dikkat çekmektedir. Zira bu kelime İslâm öncesi Arap şiirinde çok geçmesine rağmen Mekkî sûrelerde zikredilmemiştir. Cahiliye şiirlerinde rastlanmayan Benî İsrâil ifadesi ise Mekkî sûrelerde de zikredilmektedir.

⁴³ Ömer Faruk Harman, **Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları**, İstanbul, y.y., 1988, s. 1-2, 41-42, 198.

İslâmi kaynaklarda Benî İsrâîl daha çok soy ve ırkı, yehûd ise ırk şartı aranmaksızın Yahudi dinine mensubiyeti ifade eder. Bu sebeple yehud kelimesi, Araplar da dâhil bütün ırklardan Yahudiliği benimseyenleri kapsamaktadır.

Kur'ân'da kullanılan Benî İsrâîl kavramı, sadece Hz. Mûsâ zamanında yaşayanları değil, I. ve II. mâbed dönemini, Hz. İsâ'nın kavmini ve Hz. Muhammed zamanında yaşayanları da kapsamına almaktadır.

Kur'ân, Yahudilerin tarihinden bahsederken, Hz. İbrâhim'in Yahudi olmadığını çünkü Tevrat'ın ondan sonra indirildiğini beyan etmektedir. Bununla birlikte Kur'ân, Hz. İbrâhim'in çocukları İsmâîl ve İshak'tan bahsetmektedir. Yahudiler, Hz. İbrâhim'in oğlu İshak'ın soyundan gelmektedir. Yahudiler, gerek İsrail gerekse Yahudi adını, Hz. İshak'ın oğlu Hz. Yakup ve onun oğlu Yahuda'dan almışlardır. Dolayısıyla diğer adı İsrail olan Hz. Ya'kub İsrâiloğulları'nın hem isim babası hem de atasıdır.⁴⁴

Bu bilgilere göre şunlar söylenebilir:

Yahudilere göre bugünkü Tevrat, kelime kelime Rab tarafından Hz. Mûsâ'ya vahyedilmiştir. Bu yüzden Ahd-i Atîk içerisinde ilk sırayı almaktadır. İbrânîce Berit kelimesi, Allah'ın çeşitli dönemlerde muhtelif Peygamberler aracılığıyla İsrâiloğulları'yla yapılan anlaşma anlamına gelir. Yahudilerin kendi kutsal kitaplarının ilk bölümüne verdikleri Torah adı önceleri İsrâîl'e verilmiş olan hukuki materyal ve temel öğreti için kullanılırken esaret sonrası bu anlam Esfar-ı Hamse'nin özü ve Musa'nın kitabı için kullanılır olmuştur. Daha sonra Torah anlam genişlemesine uğrayarak Yahudi öğretilerinin hepsinin de adı olarak kullanılmıştır.

Kur'ân'ın kullanmış olduğu Benî İsrâîl ve hâdû, hûd ve yehûd kavramları farklı şeyleri ifade etmektedir. Benî İsrâîl Hz. Ya'kub ve soyunu ve bir ırkı ifade ederken yehûd kelimesi ise daha çok Medine döneminde söz konusu olan ve yanlış şekillenmiş bir dini anlayışı ve mensubiyeti ifade etmektedir. Arabistan Yahudilerinin kendi dinlerini İsrâiloğulları'nın tekelinde görmemeleri,⁴⁵ buna örnektir.

⁴⁴ Ömer Faruk Harman, "Tefsir Geleneğinde Yahudilere Bakış", **Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları**, Ankara, 2004, s. 119-121.

⁴⁵ Harman, a.g.e., s. 120.

Ayrıca Tevrat, Kur'an'ın Hz. Mûsâ'ya nispet ettiği ilahi vahiy ya da kitapların içerisine dâhil edilmemiş bununla birlikte Hz. Mûsâ'ya verilen kitap, İsrâiloğulları'na miras olarak bırakılmıştır. Yahudilerin bu mirasa ortak olup olmaması ise tartışılabilir. Yahudilerin Benî İsrâil kavramı içerisine dâhil olabileceği gibi bu kavramın kapsamına girmemeleri de söz konusudur. Nitekim Medine Yahudileri için kullanılan yehûd kelimesi dini bir mensubiyeti ifade etmekte, Yahudi ırkından olma şartını aramamaktaydı.

Kısaca bu görüş, Tevrat'ı Hz. Mûsâ'ya indirilen ilâhi kitaplar arasına dâhil etmez, bununla birlikte Yahudi tarihini Hz. Ya'kub ve oğlu Yahuda ile başlatır. Bu soya mensup olanlar İsrâiloğulları'dır. Ancak Kur'an'ın yehûd diye Medenî sûrelerde konu edindiği Yahudiler ise ırk şartı aranmaksızın Arap ya da farklı ırklardan da olabilirler. Bu ayrımın neticesinde, Kur'an'dan, Hz. Mûsâ'ya verilen kitab'ın sadece İsrâiloğulları'na miras bırakıldığı anlaşılmaktadır.

Tefsirler ve tefsir alanında yapılan çalışmalarda ise Tevrat hakkındaki görüşler şöyledir.

Tevrat, Allah tarafından Hz. Mûsâ'ya topluca indirilen ilâhi bir kitaptır.⁴⁶ Bu düşünceye binâen Kur'an'da zikredilen bazı "kitap" lâfızları Tevrat olarak anlaşılmıştır.⁴⁷ Yine Kur'an'da muhtelif ayetlerde Hz. Mûsâ'ya verildiği belirtilen kitap lâfzı ve bunun dışındaki "Suhuf, Elvah ve Furkan" lâfızları da müfessirler tarafından Tevrat olarak açıklanmıştır.⁴⁸ Tefsir geleneğinde birçok müfessir tarafından Hz. Mûsâ'ya verilen vahiyler ile Tevrat arasında kuvvetli bir ilişki

⁴⁶ et-Taberi, a.g.e., C:III, s. 189; İbn Kesir, a.g.e., C:II, s. 5; Nurdoğan Türk, "**Kur'an'da Kitap Kavramı**", 2001, s. 30,87.

⁴⁷ Türk, a.g.e., s. 88-96; Hayreddin Karaman, v.d., **Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir**, 5 c., 2. bs., Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006, C:I, s. 477.

⁴⁸ Baki Adam, "Tevrat", **TDV İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2012, C:XLI, s. 44.

kurularak Tevrat'ın Hz. Mûsâ'ya ait olduğu ifade edilmiştir.⁴⁹ Hatta bir görüşe göre Mûsâ'ya verilen kitab'ın Tevrat olduğunda ihtilaf dahi yoktur.⁵⁰

Ayrıca Tevrat hakkında, İsrâiloğulları için hidayet rehberi olduğu, Allah tarafından vahyedildiği, içerisinde Allah'ın hükmünün bulunduğu, Yahudilerin yanlarında bulunan ilâhi bir kitap olduğu, Yahudilerin Tevrat'ı değiştirdikleri bu değişikliğin gerek metin gerekse manada söz konusu olduğu, kendilerine verilen kitabın bir kısmını unuttukları belirtilmektedir.⁵¹

Tevrat, Allah tarafından insanlar için gönderilmiş bir nur ve kılavuz olmakla birlikte, Hz. Mûsâ'dan itibaren Hz. Muhammed'in zamanına kadar gelmiş geçmiş peygamberler, Yahudiler hakkında onunla hüküm vermiş ve o şeriatle amel etmiştir. Tevrat'la hükmedenler sadece peygamberler değil; onların varisleri olan takva sahipleri Rabbâniler ve Ahbâr da onunla hükmederlerdi.⁵²

Allah, insanları doğru yola ulaştırmak için Hz. Mûsâ'ya Tevrat'ı indirmiştir. Tevrat, İbrânice şeriat kanun anlamlarına gelmekle birlikte Tora kelimesinin muarreb şeklidir. Eski Ahid'in ilk beş kitabına Tevrat denilir. Kur'ân'a göre Tevrat, Hz. Mûsâ'ya, vahyedilen ilâhi sözlerdir. Yahudiler o kitabın tamamını koruyamamış bir kısmını unutmuşlardır. Buna rağmen Kur'ân, onların ellerinde bulunan kitabın içinde Allah'ın hükmünü ihtiva ettiğini kabul ediyor ve kendi muhtevasının onun muhtevasına uygun olduğunu vurguluyor. Çünkü her ne kadar yazılmayıp unutulmuş kısımları olsa da yine mevcut olanların büyük bir kısmı Hz. Mûsâ'ya gelen vahiylerdir. Onları doğru biçimde uygulamasalar Yahudilere yeterdi. Bu açıdan Tevrat'ın büyük bir kısmı yazı veya lâfız olarak korunmasa da mana olarak korunmuştur. İşte bundan dolayı Kur'ân Yahudilere, ellerinde bulunan Tevrat'ın

⁴⁹ et-Taberi, a.g.e., C:I, s. 357, C:XV, s. 19, C:XII, s. 129; es-Sa'lebi, a.g.e., C:III, s. 435; el-Begavi, a.g.e., C:I, s. 73, C:II, s. 114, 377, 403, C:III, s. 310; İbn Kesir, a.g.e., C:I, s. 261, C:III, s. 300, C:V, s. 45-46; Celalü'd-Din es-Suyuti, **ed-Dürrü'l-Mensur fi't-Tefsiri bi'l-Me'sur**, thk.: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turki, 17 c., Riyad, Daru Aleml-i-Kütüp, 2015, C: I, s. 458, C: VIII, s. 29; Muhammed Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur'an Dili**, 8 c. , İstanbul, Diyanet İşleri Reisliği, 1935, C: I, s. 404-405; C: III, s.1978, 2099-2100, C: IV, s. 2828; Ali Şürbeci, **Tefsirü'l-Beşair ve Tenviru'l-Besair**, 3 c., Dimaşk, Daru'l-Beşair, 1997/1418, C: I, s. 51, 69, 483, 516-517; Ömer Çelik, **Hakk'ın Daveti Kur'an-ı Kerim Meâli ve Tefsiri**, 5 c. , İstanbul, Erkam Yayınları, t.y., C: I, 124, C: II, s. 112, 155, 545, C: III, s. 370, 470, 698.

⁵⁰ Yazır, a.g.e., C:I, s. 352-353; H.Tahsin Emiroğlu, **Kur'an Âyetlerinin İnış Sebepleri ve Tefsirleri Esbâb-ı Nüzûl**, 15 c., İstanbul, Yasin Yayınevi, 2013, C:I, s. 106.

⁵¹ Karaman, a.g.e., C:I, s. 477-478.

⁵² Karaman, a.g.e., C:II, s. 278.

hükümlerini doğru bir şekilde uygulamalarını tavsiye ediyor ve kendisinin de onu tasdik edici olarak indirildiğini haber veriyor.⁵³

Tevrat, Allah'ın göndermiş olduğu ve içerisinde Allah'ın beyanatlarının ve hükmünün bulunduğu bir kitaptır.⁵⁴

Tevrat'ın âidiyeti ve mâhiyeti hakkında Dinler Tarihi ve Tefsir alanında verilen bilgilere baktığımızda bazı çıkmazlarla karşılaşmaktayız. Öncelikle Dinler Tarihi alanında yapılmış olan çalışmalara göre Tevrat kavramı aynı şeyi ifade etmemekte hem âidiyeti hem de mâhiyeti açısından birbirinden farklı görüşler serdedilmektedir. Bu sebeple Dinler Tarihi alanında Tevrat'ın âidiyeti ve mâhiyeti konusunda ittifak edilen bir görüş olmadığını söyleyebiliriz.

Tefsir alanında ise Tevrat hakkındaki görüşler daha berraktır. Örneğin Tevrat'ın Hz. Mûsâ'ya âidiyeti neredeyse üzerinde ittifak edilen bir görüştür. Ayrıca Kur'ân'da Hz. Mûsâ'ya verilen vahiyler ile Tevrat'ın kastedildiği de bu görüş ile ilişkilendirilebilir.

Ancak Dinler Tarihi ve Tefsir alanında yapılmış olan çalışmaların verdiği bilgiler birbiriyle uyuşmamaktadır. Bu iki alanda yapılan çalışmaların birbiriyle çelişen bilgiler vermesi Tevrat'ın âidiyeti ve mâhiyetini karmaşık bir hale getirmektedir. Bu bilgiler neticesinde birbirinden çok farklı birçok Tevrat ile karşılaşmaktayız.

D. Araştırmanın Yöntem ve Kaynakları

Bu çalışmada; Tevrat kavramı, ilgili ayetlerin siyâk-sibâk ve bağlamlarının esas alınmasıyla birlikte Kur'ân bütünselliğinin göz önünde bulundurulması suretiyle iki yönden açıklığa kavuşturulacaktır. Birincisi Tevrat'ın hangi Peygamberle ilişkilendirildiği ve bu açıdan âidiyetinin hangi peygambere nispet edileceği, ikincisi ise Tevrat'ın mâhiyetinin Kur'ân tarafından nasıl ve ne kadar açıklandığı ve bu kavramla neyin kastedildiğidir. Söz konusu bu iki konunun açıklığa kavuşturulması ise Tevrat kavramının Kur'ân bütünselliği ve bu kavramla doğrudan ilgili olan

⁵³ Süleyman Ateş, **Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri**, 12 c., İstanbul, Yeni Ufuklar Neşriyat, 1997, C:II, s. 8-10.

⁵⁴ es-Suyuti, a.g.e., C:III, s. 444; C:V, s. 319.

ayetlerin siyâk-sibâk ve bağlamlarında değerlendirilmesiyle mümkündür. Zira Kur'ân'ın zikrettiği bir kavramı anlamak yine Kur'ân bütünselliği ve söz konusu kavramla ilgili ayetlerin bağlamını anlamakla mümkündür.

Tezimizde öncelikle tek tek ayetlerden ve bu ayetlerin bağlamlarından yola çıkmak suretiyle genel bir sonuca varmayı planladık. Ayrıca Tevrat kavramını gerek ayetlerde gerekse sözlüklerde nicel ve nitel olarak ele alıp bu kelimenin anlam alanını belirlemeyi amaçladık.

Tezimiz gereği Kur'ân'daki bazı ilâhi kitapları tespit edecek ve bu ilâhi kitapların hangi peygamber ya da peygamberlerle ilişki içerisinde olduğunu ortaya koyacağız. Bu amacımızı öncelikle Kur'ân'da tespit ettiğimiz ilahi kitapları kelime olarak sözlüklerde ve Kur'ân'da hangi anlamlarda kullanıldığını ortaya koyabilmek amacıyla tek tek ele alacağız.

Tevrat dışındaki ilâhi kitap-peygamber ilişkilerini kısaca ele almayı planlarken ilâhi bir kitap olan Tevrat ile ilişkili bulunduğu peygamber ya da peygamberleri detaylı ve geniş bir şekilde işleyeceğiz.

Tevrat'ın âidiyeti ve mâhiyetini meselelerini açıklığa kavuşturabilmemiz için öncelikle Tevrat kelimesi hakkında bilgi veren sözlüklerin açıklamalarından yararlanacağız. Bu sözlükler el-Cevheri'nin **“es-Sıhah Tacu'l-Luga”**; el-İsfahani'nin **“Müfredatü Elfazi'l-Kur'an”**; ez-Zebidi'nin **“Tacu'l-Arus”** ve İbn Manzur'un **“Lisanu'l-Arab”** gibi eserleri olacaktır.

İkinci olarak Tevrat kavramı hakkındaki âidiyet ve mâhiyet meselelerini Kur'ân-ı Kerîm temelinde ele alacağımız için bu kavramla ilgili ayetleri rivayet ve dirayet tefsirlerine bilhassa bakacağız.

Bununla birlikte gerek Tefsir alanında gerekse Dinler Tarihi alanında yapılmış ve konumuzla doğrudan ilgili eserlerden de yeri geldikince istifade edeceğiz.

Çalışmamızda bir bütünlük sağlamaya yönelik bazı istisnalar hariç olmak üzere Diyanet İşleri Başkanlığının **“Kur'ân-ı Kerîm Meâli”** ni kullanacağız.

Ayrıca konumuzla ilgili ayetleri Muhammed Fuad Abdulkaki'ye ait olan **“el-Mucemu'l-Müfehres li Elfazi'l-Kur'ani'l-Kerim”** adlı eserden faydalanarak kolaylıkla tespit edeceğiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLÂHİ KİTAPLAR

A. İlâhi Kitap Kavramı

Bu başlık altında kitap kavramı üzerinde durmayacak, sadece ilâhi kitaplar kavramının ne demek olduğunu açıklayacağız. Kitap kavramı üzerinde daha sonra durulacaktır.

İlâhi kitaplar Kur’ân’da, “Allah tarafından peygamberlere indirilen ilâhi vahiyler ve bu vahiyleri içeren ilahi metinler” anlamında kullanılmaktadır.⁵⁵ Bu anlamda ilâhi kitaplar “Allah’ın, kullarına yol göstermek ve onları aydınlatmak üzere peygamberlerine vahyettiği sözlere ve bu vahiylerin yazılmış haline” denilmektedir.⁵⁶ İlâhi kitaplar, “Allah’ın peygamberlerine vahiy etmiş olduğu kitaplardır. Allah Teâlâ bu kitapları peygamberlerine ya Cebrâîl vasıtasıyla bildirmiş ya da sair bir vech ile ilham ve ihsan buyurmuştur.”⁵⁷

Ayrıca ilâhi kitap kavramının ıstılahi olarak diğer bir tanımı da şöyledir: “Hak Teâlâ’nın insanlar arasından seçtiği “peygamber” dediğimiz mümtaz şahsiyetlere, yalnız kendi milletlerine veya bütün beşeriyete tebliğ etmek üzere vahyettiği kitaplara , “ilâhi kitaplar” veya “semavi kitaplar” ya da “inzâl olunan kitaplar” adı verilir.” Bu kitaplar lâfız ve mana bakımından Allah keliması olup, insanları karanlıktan aydınlığa çıkarmak için gönderilmiştir.⁵⁸

Bu tanımlardan da açıkça anlaşılacağı gibi ilâhi kitaplar, Allah tarafından Cibril-i Emin namındaki melek vasıtasıyla, Yüce Allah’ın insanlar arasından seçmiş olduğu peygamberlerine bildirdiği vahiyleri ve bu vahiylerin metinleşmiş hallerini ifade etmektedir. İşte bizim de bu çalışmamızda “ilâhi kitap” kavramından kastettiğimiz anlam budur.

⁵⁵ İlyas Çelebi, **Kitaplara İman**, Ed. Bekir Topaloğlu, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014, s. 15.

⁵⁶ Hüseyin Algül, v.d., **İlmihal: İman ve İbadetler**, Ed. Hayreddin Karaman v.d., 2 c., İstanbul, DİVANTAŞ, t.y., C:I,s. 99.

⁵⁷ Ömer Nasuhi Bilmen, **Büyük İslâm İlmihali**, İstanbul, Bilmen Yayınevi, 1968, s. 20.

⁵⁸ Ali Arslan Aydın, **İslâm İnançları ve Felsefesi (İlm-i Kelâm)**, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1964, s. 301.

Bu kitaplara “kütübü ilâhiye” denildiği gibi haiz oldukları yükseklikten dolayı da “kütübü semaviye” de denilmiştir. Ayrıca ilâhi kitapların Cebrâil vasıtasıyla indirilmiş olmalarından dolayı bu kitaplara “kütüb-i münzele” adı da verilmiştir.⁵⁹

Türkçemizde ; “kelâm-ı kadîm, semavi kitap, kütüb-i münzele ve kütüb-i mukaddese” gibi terkipler ilâhi kitaplar kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır. Yüce Allah insanlar arasından seçmiş olduğu peygamberlerine vahiyler göndermiş, gereken bilgiyi kendilerine bildirmiştir. Söz konusu vahiyler peygamberlerin bir kısmına kitap gönderme şeklinde, bir kısmına ise önceki peygambere gönderilen kitabı tebliğ ederken nasıl hareket edeceklerini belirleme tarzında olmuştur.⁶⁰

Sonuç olarak peygamberlere indirilen kitaplara ilâhi kitap denilmesinin sebebi, bu kitapların Allah tarafından gönderilmiş olması ve lâfzen ve manen onlarda hiçbir şekilde beşeri müdahalenin bulunmamasıdır. Zira ilâhi kitaplar doğrudan Allah katından gelir. Bu bakımdan hem lâfız hem de mana açısından Allah kelimidir.⁶¹

B. İlâhi Kitaplara İmân Etmenin Gerekliliği

Kitaplara iman, İslâm’ın temel inanç esaslarından biridir. Allah tarafından peygamberlerine indirilen ilâhi kitapları bilip tanımak ve onların hak ve Allah katından olduklarına iman etmek⁶², Allah tarafından bazı peygamberlere kitaplar indirildiğine ve bu kitapların içeriğinin tümüyle doğru ve gerçek olduğuna inanmak demektir. Yüce Allah kitaplara inanmanın bir iman esası olduğunu haber vermiştir. İslâm’da iman esasları birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğu için kitaplara iman diğer iman esaslarından ayrılamaz. Ayrıca İslâm’da iman esasları birbirinin doğal sonucu ve tamamlayıcısı niteliğindedir. Bu anlamda İlâhi kitaplara iman, peygamberlere imanın bir sonucudur.

⁵⁹ Bilmen, a.g.e., s. 20.

⁶⁰ Çelebi, a.g.e., s. 15-16.

⁶¹ Algül, a.g.e., s. 100-101.

⁶² Temel Yeşilyurt, **İslâm İnanç Esasları (Kitaplara İman)**, Ed. Şaban Ali Düzgün, 4. bs., Ankara, Grafiker Yayınları, 2015, s.150-151.

İlâhi kitaplar konusu, Allah'ın kelâm sıfatına taalluk etmektedir. Yani ilâhi kitaplar Allah'ın kelâm sıfatının eseridir. İlâhi kitaplar Yüce Allah'ın peygamberlere vahiy yoluyla bildirdiği mesajların ortaya çıkmış şeklidir.⁶³

Allah Teâlâ'nın göndermiş olduğu ilâhi kitapların hepsine iman etmek bizim üzerimize farzdır. Bütün ilâhi kitaplara inanmakla mükellefiz. Bu kitaplardan herhangi birisini inkâr, hepsini inkâr etme anlamına gelmektedir. Hakiki bir mümin, bütün ilâhi kitaplara inanır ve ilâhi kitapların sonuncusu olan Kur'ân'a sarılır ve onun hükümlerine riayet etmeye çalışır.

Bizler ilâhi kitapların Allah tarafından peygamberlerine gönderildiği asli ve otantik şekillerine iman etmekle yükümlüyüz. Ayrıca ilâhi kitapların peygamberlere verilmiş olduğuna iman ederiz. Ve ilâhi kitaplar arasında yalnızca Kur'ân-ı Kerîm'in günümüze kadar ayniyetini koruyarak, tamamen mahfûz ve bir kelimesi bile tebdile uğramadan geldiğine inanırız.⁶⁴ Zira kimi ilâhi kitaplar zamanla insanların iyi ya da kötü niyetli müdahaleleri sonucu değişikliğe ve tahrifata uğramış, eklemeler ya da çıkarmalara maruz bırakılmıştır.

Kimi ilâhi kitaplardan ise elimizde hiçbir şey kalmamıştır. Hz. İbrâhim'in sahîfeleri buna örnek olarak verilebilir. Allah'ın vahyettiği şekilde varlığını korumuş, hiçbir müdahale ve değişikliğe uğramadan günümüze kadar gelmiş ve kıyamete kadar da bu özelliğini sürdürecektir olan tek ilâhi kitap Kur'ân'dır.⁶⁵ Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurarak müminleri müjdelemektedir: “إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ.”⁶⁶ “Şüphesiz o Zikr'i (Kur'ân'ı) biz indirdik biz! Onun koruyucusu da elbette biziz.”⁶⁶

Kur'ân-ı Kerîm, ilâhi kitaplara iman etmeyi iman esaslarından birisi olarak zikretmekte ve bu konuda şöyle buyurmaktadır: “أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ” “كُلُّ أَمَّنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ” “Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü'minler de (iman ettiler). Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: “Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz.” Şöyle de

⁶³ Algül, a.g.e., s. 99-100.

⁶⁴ Bilmen, a.g.e., s. 20.

⁶⁵ Algül, a.g.e., s. 100.

⁶⁶ Hicr 15/9.

dediler: “İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır.”⁶⁷

Ayrıca Kur’ân-ı Kerîm, müttaki ⁶⁸ kişilerin özelliklerini açıklarken ilâhi kitaplara iman konusundaki durumlarını da şöyle haber vermektedir: “وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا ” “Onlar sana indirilene de, senden önce indirilenlere de inanırlar.”⁶⁹

Yine Kur’ân-ı Kerîm , “فَقُولُوا أَمَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ” “Deyin ki: Biz Allah’a, bize indirilene (Kur’ân’a), İbrâhim, İsmâil, İshak, Ya’kub ve Yakuboğullarına indirilene, Mûsâ ve Îsâ’ya verilen (Tevrat ve İncil) ile bütün diğer peygamberlere Rab’lerinden verilene iman ettik. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz ve biz ona teslim olmuş kimseleriz”⁷⁰ diye buyurmak suretiyle peygamberlere verilen ilâhi kitapların hepsine aralarında ayırım yapılmaksızın inanılması gerektiğini sarahaten ifade etmiştir.

Konuyla ilgili bir başka ayet ise meâlen şöyledir: “De ki: “Allah’a, bize indirilene (Kur’ân’a), İbrâhim’e, İsmâil’e, İshak’a, Ya’kub’a ve Yakuboğullarına indirilene, Mûsâ’ya, Îsâ’ya ve peygamberlere Rablerinden verilene inandık. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz. Biz O’na teslim olanlarız.”⁷¹

C. İlâhi Kitaplara Duyulan İhtiyaç

Mutlak güç ve kudret sahibi olan Yüce Allah bütün varlıkların yaratıcısıdır. O, her şeyi bir düzen içerisinde var etmiştir. Her yarattığı varlığa bir amaç takdir etmiş hiçbir şeyi boş yere yaratmamıştır.⁷² Ve insanı da bir amaç⁷³ doğrultusunda en güzel surette⁷⁴ yaratmıştır.

⁶⁷ Bakara 2/285.

⁶⁸ Detaylı bilgi için Bkz.: Karaman, a.g.e., C:I, s. 70; Hasan Basri Çantay, **Kur’ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm**, İstanbul, 3 c., Elif Ofset Tesisleri, 1984, C:I, s. 13; Ömer Nasuhi Bilmen, **Kur’ân-Kerîm’in Türkçe Meâl-i âlisi ve Tefsiri**, 8 c. , İstanbul, Bilmen Yayınev, 1966, C:I, s. 14-15.

⁶⁹ Bakara 2/4.

⁷⁰ Bakara 2/136.

⁷¹ Âl-i İmrân 3/84

⁷² Âl-i İmrân 3/191; Enbiyâ 21/16; Sâd 38/27.

⁷³ Zâriyât 51/56.

⁷⁴ Tîn 95/4.

Yüce Allah, insanoğluna diğer yarattığı varlıklardan farklı olarak akıl nimetini vermiştir. Akıl sayesinde diğer varlıklardan daha değerli olan insan aynı zamanda bu özelliği sayesinde başta yaratıcısı olmak üzere kendisi ve çevresine karşı da sorumludur.

İnsanoğlu ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'den itibaren düşünme melekesini ve akletme kabiliyetini faal olarak kullanmakta, sahip olduğu bu özelliğinin olumlu ve olumsuz yönleriyle muhatap olmaktadır. İnsanoğlu sahip olduğu akıl sayesinde her ne kadar diğer varlıklardan üstün bir konumda olsa da bu özelliğini yanlış bir şekilde kullanması sebebiyle bütün varlıkların en aşağılığına dönüşebilmekte dünyaya geliş ve yaratılış amacını unutabilmektedir.

İnsanlar, kendi varoluş amacının ne olduğunu, dünyanın nasıl meydana geldiğini, ölümden sonra neler olacağını, içerisinde yaşadığımız ve her şeyin bir sebebe bağlı bulunduğu bu varlıkların bağlı bulunduğu yasaların nasıl konulduğunu hep merak etmiş ve bu sorulara öyle veya böyle cevap vermişlerdir. Ancak tüm bu soruların doğru cevabı sadece her şeyin yaratıcısı olan mutlak güç ve hikmet sahibi Yüce Allah'ın peygamberlerine göndermiş olduğu vahiyleri ihtiva eden ilâhi kitaplarla mümkündür. Zira doğru bir kaynaktan beslenmeden dünyayı anlamlandırmaya çalışmak insanları müteâl bir varlığa değil beşeri ve sınırlı bir varlığa götürür ki bunun sonucunda da sınırlı ve sonradan uydurulmuş, tüm insanlara hitap edemeyen beşeri yapılar teşekkül etmiş olur.

Bununla birlikte insan tek başına bir yaratıcının olduğunu bulabilecek imkâna da sahiptir. Yeryüzünde düzen ve dengenin oluşunu her şeyin bir sebebe bağlı olarak hareket etmesi gibi bazı delillerden Yaratıcının varlığına ulaşabilir. Yine insan aklını ve sahip olduğu düşünce yetisini kullanarak bazı hakikatlere ulaşabilir. Ancak insanın gücünü aşan ve beşeri bir yönle bilinemeyecek bazı bilgiler vardır ki insan bu bilgilere ancak ve ancak ilâhi bir yardım sayesinde ulaşabilmektedir.

Örneğin; insan sahip olduğu akıl sayesinde her şeyin yaratıcısı olan Allah'a karşı görevinin ne olduğunu, peygamberlere karşı nasıl davranması gerektiğini, temel inanç esaslarını, ameli ve ahlaki hükümleri, farzlar, haramlar, helaller, ahretin varlığı, meleklerin ve cinlerin varlığı, cennet ve cehennem gibi konuları bilemezdi. İnsanların bu ihtiyaçlarını bilen Yüce Allah onlara ihtiyaçlarını karşılamaları için ilâhi kitaplar göndermiştir.

İnsan, sahip olduğu akletme kabiliyetiyle iyiyi kötüyü, yanlış doğruyu ve hak ile batılı birbirinden ayırt edebilir. Bu yeteneğıyle bazı mantıksal çıkarımlarda bulunarak hayatını kolaylaştırabilir. Sahip olduğu duyu organları sayesinde yakın çevresini algılayıp anlamlandırmaya çalışır. İnsan, birçok yönden yaşadığı dünyayı değiştirir, düzenler ve yönetir. Ancak insanın gerçekleştirdiğı eylemlerin tümü hissettiğı ve algılayabildiğı çevreyle sınırlı kalmaktadır. Bu açıdan aklını yanlış kullanan, hatalı çıkarımlarda bulunan ve çevresini yanlış tanımlayan insanların deneme yanılma yoluyla doğru sonuçlara ulaşmaları son derece zordur. Yani insanoğlu aklını doğru kullanabileceğı gibi yanlış da kullanabilir. İnsanoğlunun doğru diye tanımladığı kavramlar yanlış da olabilir. Hatta yakın çevresini belki de kendi bedenini bile iyi bir şekilde tanıyamayabilir. İşte bu yüzden insanın aklı sayesinde sahip olduğu üstünlük bu özelliğinin doğru bir şekilde kullanılmasıyla mümkündür. İnsanın bulunduğu bu hal ise onun bu dünyada kendi başına doğru bir şekilde yaşamasının imkânsız olduğunu göstermektedir. Zira insan her zaman merak ettiği soruların cevaplarını ve çeşitli ihtiyaçlarını gidermek üzere bir kılavuza ihtiyaç duymaktadır ki bu ihtiyaç da peygamberlere gönderilen ilâhi kitaplarla karşılanmaktadır.

Allah Teâlâ insanları yaratıp başıboş bırakmamış⁷⁵ bilakis onları sürekli kendi varlığından haberdar ederek bulundukları zamana ve duruma göre ihtiyaç duydukları bilgileri peygamberleri aracılığıyla bildirmiştir. Yüce Allah, İnsanların çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak üzere onlara kendi içlerinden peygamberler göndermiş ve peygamberlerine ilâhi kitapları lutfetmiştir. Nitekim peygamberler insanlara, Allah'ın ayetlerini okur, onları kötülüklerden arındırır, onlara kitabı, hikmeti ve bilmediklerini öğretirler.⁷⁶

Diğer bir açıdan peygamberlerin dünyadaki hayatları geçicidir. Onların kavimlerine verdiği bilgiler ilâhi kitaplar vesilesiyle devam edecektir.

⁷⁵Kıyâme 75/36.

⁷⁶Bakara 2/151.

D. Kur'an'da Zikredilen Bazı İlâhi Kitaplar

1. Kitap

Ktb كَتَبَ fiili, anlam olarak bir şeyin bir başka şey ile birleşmesi ve bir araya gelmesine delalet eder.⁷⁷ Kitap kelimesi sözlükte; üzerinde yazı yazılmış sahîfe, içerisinde yazı yazılmış şey, kendisiyle yazı yazılan divit,⁷⁸ yazılarak bir araya getirilen bilgilerle bu bilgilerin yazıldığı malzeme⁷⁹, farz, hüküm ve kader anlamlarına gelmektedir.

Bu kelimenin çoğulu كُتِبَ şeklinde gelir. كَتَبَ fiilinin masdarı ise كِتَابًا , كُتِبَ ve كِتَابًا şeklidir.⁸⁰ الكُتُبُ: Bir derinin diğer bir deri ile dikilerek bir araya getirilmesi, kurbanın ağzının delinmek suretiyle dikilerek bir araya getirilmesi, hayvanın fercinin iki tarafının bir halka ile birleştirilmesi, harflerin yazı ile birbirleriyle birleştirilmesi anlamlarındadır.⁸¹

Kur'an'da kitap kelimesi iki yüz elli beşi müfret, altı tanesi de cemi olmak üzere toplamda 261 defa geçmektedir.⁸² Ayrıca birçok ayette كَتَبَ fiilinden müştak kelimeler zikredilmektedir. كَتَبَ fiilini Kur'an, yazı yazmak, yazışmak, istinsah etmek, farz veya vacip kılmak, takdir etmek, hükmetmek, emretmek, tahrif etmek, hibe etmek karşılıksız vermek, vaat etmek, taksim etmek, şeriat kanun koymak, hıfzetmek ve yaratmak gibi manalarda kullanılmaktadır.⁸³

Kur'an-ı Kerîm'de كِتَاب kelimesinin hangi anlamlarda kullanılmış olduğuna dair bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalara göre Kur'an'daki "kitap" kelimesi; yazı, gereklilik, hüküm, kesinleştirme, yazgı ve süre, delil, kayıt, amel defteri, levh-i

⁷⁷Ebu'l-Huseyn Ahmed b. Faris b. Zekeriyya, **Mu'cemu Mekayisu'l-Luga**, Ed. Abdusselam Muhammed Harun, Beyrut, Daru'l-Cil, t.y., C:V, s. 158.

⁷⁸Muhammed Murteza ez-Zebidi, **Tacu'l-Arus Min Cevahiri'l-Kamus**, Ed. Abdulalim et-Tahavi, Beyrut, Daru'l-Hayau't-Turasi'l-Arabi, 1968/1387, C:IV, s. 101.

⁷⁹Nebi Bozkurt, "Kitap", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C:XXVI, 2002, s. 120.

⁸⁰İsmail b. Hammad el-Cevheri, **es-Sıhah Tacu'l-Luga ve Sıhahu'l-Arabiyye**, Ed. Ahmed Abdulgafur Attar, 6 c., 4. bs., Beyrut, Daru'l-İlm Li'l-Melayin, 1990, C:I, s. 208.

⁸¹Ragıb el-İsfahani, **Müfredatu Elfazi'l-Kur'an**, Ed. Safvan Adnan Davudi, 3. bs., Dımaşk, Daru'l-Kalem, 1423/2002, s. 699; el-Cevheri, a.g.e., C:I, s. 208.

⁸²Abdulgafur Attar, a.g.e., s. 592-595; İlyas Üzümlü, "Kitap", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C:XXVI, 2002, s. 121.

⁸³Nurdoğan Türk, "Kur'an'da Kitap Kavramı", Sakarya Üniversitesi SBE (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2001., s.12-15.

mahfûz, mukaddes metin, vahiy ya da ilahi mesaj ⁸⁴, farz kıldı, eyledi, dâhil etti, buyurdu emretti, ummu'l-kitap, kitabın bir bölümü (süre), Allah'ın emri, ilim, hüccet, belge, yazışma, anlaşma, mektup, iddet (bekleme süresi), vakit, sahife, kitabet, yazı, kevnî kitap ⁸⁵ gibi anlamlarda kullanılmıştır. ⁸⁶

Araştırmacılar tarafından yukarıda tespit edilmiş anlamları göz önünde bulundurarak Kur'an'ın farklı ayetlerinde ve farklı bağlamlarda zikredilen kitap kelimesini ele aldığımızda kitap kelimesinin kâğıt üzerinde yazılmış olan yazı ⁸⁷, bir köle sahibinin kölesiyle yaptığı sözleşme ⁸⁸, insanlara bazı şeylerin farz kılınması ⁸⁹, malum (belli) vakit, süre, zaman ⁹⁰, delil olarak getirme ⁹¹, vahiy ⁹², beklenen müddet ⁹³, Allah'ın koyduğu hükümler ⁹⁴, mektup ⁹⁵, amel defteri ⁹⁶ ve levh-i mahfuz ⁹⁷ gibi anlamlarda kullanıldığını görüyoruz.

Kur'an'ın çokça zikretmiş olduğu kitap kavramı yukarıda da görüldüğü üzere birbirinden farklı anlamlarda kullanılmıştır. Ve bağlamına göre farklı manalara delalet etmiştir. Kitap kavramının Kur'an'da hangi anlamlarda kullanıldığını anlamak şüphesiz ki birçok ayetin daha doğru anlaşılmasını sağlaması bakımından son derece önemlidir. Nitekim bu konunun önemine binaen araştırmacılar tarafından derinlemesine araştırmalar yapılmış ve bu alanda müstakil eserler doğmuştur.

Biz bu çalışmamızın sınırlarını aşmamak adına kitap kelimesinin diğer anlamları hakkında buraya kadar verdiğimiz bilgilerle iktifa edeceğiz. Bundan sonraki kısımda ise kitap kelimesinin Kur'an'da kullanılan diğer anlamlarından ziyade “ilâhi kitap” manasında kullanımını göreceğiz.

⁸⁴ Halim Öznurhan, “**Kur'an'da Kitap**”, Erciyes Üniversitesi SBE (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1998, s. 14-34, 40-41.

⁸⁵ Orhan Kanan, “**Kur'an'da Kitap Kelimesinin Anlamları**”, Ankara Üniversitesi SBE (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1994, s. 38-65.

⁸⁶ Ayrıca Bkz.: Türk, a.g.e., s. 50-136.

⁸⁷ En'âm 6/7.

⁸⁸ Nûr 24/33.

⁸⁹ Nisâ 4/103.

⁹⁰ Hicr 15/4; Âl-i İmrân 3/145; Rûm 30/56.

⁹¹ Sâffât 37/157.

⁹² Âl-i İmrân 3/184; Nisâ 4/105; Nahl 16/89.

⁹³ Bakara 2/235.

⁹⁴ Enfâl 8/68, 75.

⁹⁵ Neml 27/28-29.

⁹⁶ İsrâ 17/13-14; Zümer 39/69; Muttaffifin 83/7-9, 18-20.

⁹⁷ Tâhâ 20/52; Hac 22/70; Neml 27/75.

Kitap kelimesi, birçok ayette “ilâhi kitap” manasında kullanılmıştır.⁹⁸ Bu ayetlerden bazılarında kitap kelimesi ile bütün peygamberler arasında bir ilişkinin kurulduğunu görebilmekteyiz.

Bazı ayetlerde bir ilâhi kitap olan “kitap” kelimesi ile bütün peygamberler arasında doğrudan bir ilişkinin kurulduğu görülmektedir. Bu tür ayetlere şu örneği verebiliriz: *كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ* “İnsanlar tek bir ümmetti. Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdi ve beraberlerinde, insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda, aralarında hüküm vermek üzere kitapları hak olarak indirdi.”⁹⁹

Buradaki kitap lafzı belli bir kitaba değil bütün peygamberlerle ilişkili olan ilâhi bir kitaba karşılık gelmektedir. Bu açıdan kitap kelimesinin ilâhi kitap anlamında kullanıldığını bu ayette açıkça görülebilmekteyiz. Bu ayetteki kitap lafzının özel anlamda hangi ilâhi kitaplara delalet ettiği konusu üzerinde durulabilir. Ancak bu konu farklı bir çalışmanın konusu mesabesinde. Bizim çalışmamızda buradaki kitap kelimesinin “ilâhi kitap” manasında kullanıldığını ortaya koymak yeterlidir.

Kur’ân’daki bazı ayetlerde ise Hz. İbrâhim’in ailesine¹⁰⁰, zürriyetine (onun soyundan gelenlere)¹⁰¹, ve İsrâiloğulları’na¹⁰² ilâhi kitabın verildiği beyan edilir. Bu ayetlerin ilgili kısımlarının orijinal metinleri ve mealleri şöyledir: *فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ* “Şüphesiz biz, İbrâhim ailesine de kitap ve hikmet vermişizdir.”, *وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ*, *وَلَقَدْ آتَيْنَا نَبِيَّ إِسْرَءِيلَ* “Onun soyundan gelenlere peygamberlik ve kitap verdik.”, *الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ* “Andolsun biz, İsrâiloğulları’na kitap, hükümler ve peygamberlik verdik.” Bu ayetlerde “kitap” kelimesiyle Hz. İbrâhim’in soyuna ve İsrâiloğulları’na ilâhi kitapların verildiği bildirilmektedir.

Yine Kur’ân-ı Kerîm’de “kitap” kelimesiyle Hz. Muhammed (s.a.v.)’den önce gönderilmiş olan ilahi kitaplardan bahsedilmiştir. Âyet-i kerîmeye göre: *فَلَنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ* “Eğer seni yalanladılarsa, senden önce açık delilleri, hikmetli sayfaları ve aydınlatıcı kitabı getiren peygamberler de

⁹⁸ Bakara 2/213; Âl-i İmrân 3/81, 184; Nisâ 4/54, 131; En’âm 6/89; Ankebût 29/27; Sebe’ 34/44; Mü’min 40/53; Câsiye 45/16; Hadîd 57/26; Tahrîm 66/12;

⁹⁹ Bakara 2/213.

¹⁰⁰ Nisâ 4/54.

¹⁰¹ Ankebût 29/27.

¹⁰² Câsiye 45/16.

yalanlanmıştı.”¹⁰³ Kur’ân’ın zikretmiş olduğu bir başka ayette¹⁰⁴ de aynı mesaja tekrar vurgu yapılmıştır. Bu iki ayete göre Peygamberimiz Hz. Muhammed’den önce bazı ilâhi kitaplar gönderilmiştir. Gönderilen bu ilâhi kitaplar ise Kur’ân’da “kitap” kelimesiyle ifade edilmiştir.

“Kitap” kelimesinin kullanıldığı bazı ayetlerde ise gönderilmemiş olan ilâhi kitaplar söz konusu edilmiştir¹⁰⁵. Bu tür ayetlerde zikri geçen “kitap” ilâhi kitap anlamındadır. Ancak bu kitaplar gerçekte indirilmemiş ve gönderilmemiştir. Sebe süresi 34/44. ayeti buna örnektir. Bu âyet-i kerîmede كِتَاب kelimesinin cemisi olan كُتُب kelimesi geçmekte ve muhatap kitleye şöyle hitap edilmektedir: “Oysa biz onlara okuyup inceleyecekleri kitaplar vermedik. Onlara senden önce hiçbir uyarıcı da göndermedik.” İşte bu ayetten gerçekte gönderilmeyen ama mahiyeti bakımından ilâhi kitap sıfatına haiz olan kitaplar kast olunmuştur.

Kur’ân-ı Kerîm, ilâhi bir kitap olarak kullanmış olduğu “kitap” kelimesi ile tüm peygamberler arasında doğrudan bir ilişki kurmuştur. Bu açıdan bazı âyetlerde kitap kelimesi bütün peygamberlerle ilişkilidir.¹⁰⁶ Kitap kelimesinin ilâhi bir kitap olarak bütün peygamberlerle ilgili olduğunu ortaya koyması münasebetiyle şu iki ayeti örnek vermekle iktifa edeceğiz: كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ “İnsanlar tek bir ümmetti. Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdi ve beraberlerinde, insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda, aralarında hüküm vermek üzere kitapları hak olarak indirdi.”¹⁰⁷ Konuyla ilgili ikinci âyet ise şöyledir: لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ “Andolsun, biz elçilerimizi açık mucizelerle gönderdik ve beraberlerinde kitabı ve mizanı (ölçüyü) indirdik ki, insanlar adaleti yerine getirsinler.”¹⁰⁸

Kimi zaman Kur’ân-ı kerîm, kitap kelimesi ile Hz. İbrâhim’in ailesi¹⁰⁹, kimi zaman da hem Hz. İbrâhim’in hem de Hz. Nuh’un soyu arasında bir ilişkiden söz

¹⁰³ Âl-i İmrân 3/184.

¹⁰⁴ Fâtır 35/25.

¹⁰⁵ Sebe’ 34/44; Zuhuruf 43/21; Hac 22/8; Kasas 28/49.

¹⁰⁶ Bakara 2/213; Âl-i İmrân 3/81, 184; Fâtır 35/25; Hadîd 57/25.

¹⁰⁷ Bakara 2/213.

¹⁰⁸ Hadîd 57/25.

¹⁰⁹ Nisâ 4/54.

eder.¹¹⁰ Örneğin Kur’ân, Hadîd sûresinin 26. âyetinde “peygamberliğin ve kitabın” Hz. Nuh ve Hz. İbrâhim’in soylarına verildiğini şöyle beyan etmektedir: وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النَّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ “Andolsun, biz Nûh’u ve İbrâhim’i peygamber olarak gönderdik. Peygamberliği ve kitabı onların soylarına da verdik.” Kimi zaman ise Kur’ân-ı Kerîm, kitap ile İsrâiloğulları arasında doğrudan bir ilişki kurmaktadır.¹¹¹

Kur’ân, ilâhi bir kitap olarak kullanmış olduğu “kitap” kelimesi ile bazı peygamberler arasında ise doğrudan doğruya bir ilişki kurmuştur. Bu peygamberlerin en önemlilerinden birisi Hz. Mûsâ’dır. Zira Kur’ân-ı Kerîm Hz. Mûsâ’ya “kitap” verildiğini birçok âyette açıkça bildirmiştir.¹¹² Bu ayetlerde Hz. Mûsâ’ya kitabın verildiği genel olarak şöyle ifade edilmektedir: وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ “Andolsun, Mûsâ’ya kitabı verdik.”¹¹³ Bunun yanında Hz. Mûsâ’nın ilâhi bir kitaba sahip olduğu başka âyetlerde de net olarak bildirilmiştir.¹¹⁴

Kur’ân’ın, kitap kelimesi ile arasında ilişki kurduğu diğer bir peygamber ise Hz. Îsâ’dır.¹¹⁵ Yine Kur’ân-ı Kerîm, kitap ile Hz. Yahyâ arasında da şöyle bir ilişkiden bahseder: يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا “Ey Yahyâ, kitaba sımsıkı sarıl” dedik. Biz, ona daha çocuk iken hikmet ve katımızdan kalp yumuşaklığı ve ruh temizliği vermiştik.”¹¹⁶

2. Suhuf

Sahîfe الصحيفة kelimesi sözlükte, üzerine yazı yazılan şey, kitap, insanın yüzünde olduğu gibi bir şeyin yayılmış genişlemiş düz kısmı, yayılmış, döşenmiş,

¹¹⁰ Hadîd 57/26.

¹¹¹ İsrâ 17/2; Câsiye 45/ 16.

¹¹² Bakara 2/53, 87; En’âm 6/154; Hûd 11/110; İsrâ 17/2; Mü’minûn 23/49; Furkân 25/35; Kasas 28/43; Secde 32/23; Fussilet 41/45.

¹¹³ Bakara 2/87.

¹¹⁴ En’âm 6/91; Hûd 11/17; Ahkaf 46/12.

¹¹⁵ Âl-i İmrân 3/48; Mâide 5/110; Meryem 19/30.

¹¹⁶ Meryem 19/12.

açılmış şey, kâğıt gibi manalarına gelmektedir. Bu kelimenin çoğulu صَحَائِفُ , صُحُفٌ ve صُحُفٌ şeklindedir.¹¹⁷

Suhuf kelimesi İslâm öncesi dönemde mektup, hukuki sözleşme, şiir, hitabe ya da bir araya getirilmiş sözleri ifade ediyordu. Önceleri papirüs ve parşömeden, II. yüzyılın sonlarından itibaren kâğıttan yapılan, İslâm öncesinde ve İslâm'ın ilk yıllarında genelde dini, hukuki ve tarihi belgeleri kaydetmek amacıyla kullanılan düz yüzeyli yazı malzemesine suhuf denilmiştir. Buna göre suhuf, kitap, defter ve birkaç sayfadan oluşan formlarla eş anlamlıdır. Bu kelime aynı zamanda, kutsal metinleri ya da bir âlimin bir araya getirilmiş yazılarını, sahabe ve tabiin tarafından toplanan erken dönem hadis metinlerini de ifade etmek için kullanılmaktadır.¹¹⁸

Sahîfe kelimesi, ilk dönemlerde üzerine ayet veya hadis yazılmış farklı şekillerdeki yazı malzemesi, sonraki dönemlerde ise bu malzemede yazılı olanları içeren kitapçıklara verilen ad olmuştur. Ayrıca kaynaklarda Hz. Ömer'in Müslüman oluşundan bahsedilirken bazı Kur'an ayetlerinin bir sayfaya yazılı olduğu belirtilmektedir. Yine Medine'de yaşayan Müslümanlar, müşrikler ve Yahudiler arasındaki ilişkileri düzenleyen belgenin sekiz yerinde bu belgeden sahife diye söz edilmektedir.¹¹⁹

Sahîfe kelimesi, Kur'an'da صُحُفٌ şeklindeki çoğul sıklığıyla sekiz defa¹²⁰ geçmektedir.¹²¹ Kur'an'da bu kelime, daha önce indirilmiş vahiyler/ ilâhi kitaplar, kutsal kitapların semavi kaynağı, ana kitap, Kur'an ve insanların amellerinin ilâhi kayıtları olan amel defteri anlamlarında kullanılmıştır.¹²²

Kur'an'ın sekiz defa zikretmiş olduğu suhuf kelimesi bazı yerlerde ilâhi kitap anlamındadır.¹²³ Suhuf kelimesinin ilâhi kitap anlamına geldiğini şu ayetlerle

¹¹⁷İbn Manzur, **Lisanu'l-Arab**, Ed.: Emin Muhammed Abdulvahhab, v.d., 18 c., 2. bs., Beyrut, Daru İhyau't-Turasi'l-Arabi, 1997, C:VII, s. 290-291; el-Cevheri, a.g.e., C:IV, s. 1384; el-İsfahani, a.g.e., s. 476; Ömer Dumlu, "Suhuf", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C:XXXVII, 2009, s. 477; Abdullah Aydın, "Sahife", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C:XXXV, 2018, s. 522.

¹¹⁸Dumlu, a.g.e., s. 477.

¹¹⁹Aydın, a.g.e., s. 522-523.

¹²⁰Tâhâ 20/133, Necm 53/36, Abese 80/13, Tekvir 81/10, A'lâ 87/18-19, Müddessir 74/52, Beyyine 98/2.

¹²¹Abdubaki, a.g.e., s. 403.

¹²²Öznurhan, a.g.e., s. 44- 45; Leyla Demiri, "Kur'an-ı Kerim'de İlahi Kitaplar", Marmara Üniversitesi SBE (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2000, s.18; Dumlu, a.g.e., s. 477; Altuntaş, a.g.e., s. 14-15.

¹²³Tâhâ 20/133, Necm 53/36, Müddessir 74/52, A'lâ 87/18-19.

örneklendirmemiz mümkündür: **وَقَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِآيَةٍ مِنْ رَبِّهِ أَوَلَمْ تَأْتِهِمْ بَيِّنَةٌ مَا فِي الصُّحُفِ الْأُولَى** “İnanmayanlar, ‘Doğru söylediğine dair bize Rabbinden açık bir delil (bir mucize) getirse ya!’ dediler. Önceki kitaplarda olanların apaçık delili (olan Kur’an) onlara gelmedi mi?”¹²⁴, **صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى**, “Şüphesiz bu hükümler ilk sayfalarda, İbrâhim ve Mûsâ’nın sayfalarında da vardır.”¹²⁵ Bu ayetlerde geçmekte olan **صُحُف** kelimesi genel olarak ilâhi kitaplara delalet etmektedir.

Kur’ân’da zikri geçen “Suhuf” kelimesini incelediğimizde bu kelimenin ilâhi bir kitap olarak Hz. Mûsâ ve Hz. İbrâhim ile ilişkili olduğunu net olarak görmekteyiz.¹²⁶ Bu ilişki ilâhi bir kitap olan “suhuf” kelimesinin âidiyeti bakımından son derece açıktır. Kur’ân’ın ifadesiyle suhuf Hz. İbrâhim ve Hz. Mûsâ’ya aittir. Bu durum Kur’ân’da iki ayrı yerde şöyle belirtilmektedir: **أَمْ لَمْ يُنَبِّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَى** “Yoksa Mûsâ’nın ve Allah’ın emirlerini bütünüyle yerine getiren İbrâhim’in sahîfelerindeki şu hakikatler kendisine haber verilmedi mi?”¹²⁷ Konuyla ilgili ikinci yerde ise Kur’ân-ı Kerîm şu ifadeleri kullanmaktadır: **صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى** “İbrâhim ve Mûsâ’nın sayfaları...”¹²⁸

3. Tevrat

Tevrat kelimesinin (**توراة**) başındaki “te” harfi sonradan dönüştürülmedir. Bu kelimenin aslı **الْوَرَى** mastarına dayanır.¹²⁹ Ferra’ya göre **الورى** kelimesindeki “ra” harfi fethalıdır. Sa’leb’e göre ise “ra” harfi sakın olursa bu kelime mastar, fethalı olduğunda ise isim olur.¹³⁰ Kelimenin mazisi **وَرَى**, müzarisi **يَرِي**, mastarı da **وَرِيًا**, **وَرِيًا** şeklinde gelmektedir. **ورى** Kelimesi sözlükte insanın içinde iltihap ya da irin olması, irin ve kan kusmaya sebep olan şiddetli bir yara, insan ya da devenin dâhili olarak bir hastalığa yakalanması, çakmaktan ateşin çıkması, şişmanlık, bir şeyi

¹²⁴ Tâhâ 20/133.

¹²⁵ A’lâ 87/18-19.

¹²⁶ Necm 53/36, 37; A’lâ 87/19.

¹²⁷ Necm 53/36-37.

¹²⁸ A’lâ 87/19.

¹²⁹ Er-Ragıb el-İsfehâni, **Müfredatü Elfazî’l-Kur’an**, Ed. Safvan Adnan Davudi, 3.bs., Dimaşk, Daru’l-Kalem, 2002/1423, s. 168.

¹³⁰ İbn Manzûr, a.g.e., C:XV, s. 281.

gizlemek gibi anlamlarda kullanılmaktadır.¹³¹ Ayrıca bu kelimenin farklı kalıplar içerisinde deyimleşmiş manaları da mevcuttur. Örneğin: Bir kimse başarılı olduğunda (فلان واري الزند) ifadesi kullanılırken, başarısız olan bir kimse için de (كابي الزند) ifadesi kullanılmaktadır.¹³²

Tevrat hakkında çeşitli meseleler mevcuttur. Sahibu'l-Keşşaf Zemahşeri'ye göre Al-i İmran süresinin 3. âyetinde zikredilen Tevrat ve İncil Arapça olmayan iki yabancı isimdir. Bu iki kelimenin الوری ve النجل köklerinden, vezinlerinin ise تفعله ve إفعیل kalıplarından müştak olduğuyla ilgili söz söylemenin ve bunu ispat etmekle uğraşmanın faydasız bir iş olduğunu söyler. Bununla birlikte bu iki kelime Arapça olsaydı o zaman bu uğraşın doğru olacağını da belirtir.¹³³ Fahrüddin er-Razi de Zemahşeri'nin bu görüşünü naklederek bu görüşün doğru bir görüş olduğunu ifade eder.¹³⁴

Ferra'ya göre Tevrat lafzının iştikakı Arapların kullanmış olduğu bazı ibarelere dayanmaktadır. Araplar, çakmağın çakılıp ateşin ortaya çıkmasını (الزند وری) sözüyle ifade etmektedirler. Bu manayla ilgili olarak Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır: “فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا”...(koşarken ayaklarını) vurarak ateş çıkaran...”¹³⁵ Ve bu kelimenin şöyle bir kullanımı da vardır: (وريت بك زنداي) bunun manası “senin vesilenle hayra ulaştım, hayır bana göründü” demektir. Tevrat da kendisiyle hak ve gerçekler ortaya çıktığı için böyle isimlendirilmiştir. Bu yüzden Tevrat ziya ve nur anlamlarına da gelir.¹³⁶

Tevrat'ın vezni hakkında temelde üç görüş bulunmaktadır:

Birinci görüşe göre, Tevrat kelimesinin (التوراة) aslı تَوْرِيَّةٌ kalıbında تَوْرِيَّةٌ şeklindedir. Bu kalıpta “te” harfi fethalı, “vav” harfi sakin ve “ra” ve “ya” harfleri de fethalıdır. Ancak fethalı “ya” harfi harekeli ve makablinin fethalı olması sebebiyle “elif” harfine dönüşmüştür.

¹³¹ el-Cevheri, a.g.e., C:VI, s. 2522-2523; İbn Manzur, a.g.e., C:XV, s. 281-283; el-İsfahani, a.g.e., s. 866-867.

¹³² el-İsfahani, a.g.e., s. 867.

¹³³ Ebu'l-Kasım Carullah Mahmud b. Ömer ez-Zemahşeri, **el-Keşşaf an Hakaiki't-Tenzil ve Uyunu'l-Ekavil fi Vucuhu't-Te'vil**, 4 c., Beyrut, Daru'l-Marife, t.y., C:I, s. 410.

¹³⁴ Fahrüddin Muhammed b. Ömer b. el-Hüseyin b. el-Hasan b. er-Razi eş-Şafii, **et-Tefsiru'l-Kebir (Mefatihul-Gayb)**, 32 c., Beyrut, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1990/1411, C:VII, s. 138.

¹³⁵ Âdiyât 100/2.

¹³⁶ er-Razi, a.g.e., C:VII, s. 138.

Konu hakkındaki ikinci görüşe göre, Tevrat kelimesi (التوراة) , توصية ve توفية , vezinleri üzerine تفعة şeklinde de olabilir. Bu durumda aslı توریه olur. Ancak Tayy kabilesinin diline göre “ra” harfinin harekesinin kesradan fethaya nakledilmesi gerekmektedir. Nitekim Tay kabilesine mensup olanlar جارية ve ناصية kelimelerine ناصاة ve جارة derler.

Yukarıda zikrettiğimiz birinci görüş Kufiler ile Ferra’ya, ikinci görüş ise Ferra’ya aittir.

Üçüncü görüşe gelince ki bu da Halil ve Basrilerin görüşüdür. Bu görüşe göre, Tevrat kelimesinin (التوراة) aslı حوقلة ve دوحلة kelimelerinde olduğu gibi فوعلة vezninde وَوَرِيَّةٌ şeklindedir. Daha sonra birinci “vav” , “te” harfine çevrilmiştir. Bu çok yaygın bir kullanımdır. Bu kullanıma تراث , تخمة ve تكلان örnek verilebilir. Böylece وورية kelimesi توریه şekline dönüştürülmüş oldu. Sonrasında ise “ya” harfi harekeli olması ve makablinin fethalı olması sebebiyle “elif” harfine çevirildi. Böylece kelime تورا halini almış oldu. Ancak Tevrat, kelimenin aslına uygun olarak “ya” harfi ile yazılmaktadır.¹³⁷

Tevrat kelimesi Kur’an-ı Kerimde on altı ayette¹³⁸ , on sekiz defa geçmektedir.¹³⁹ Bu kelime ağırlıklı olarak Al-i İmran ve Maide sûrelerinde zikredilmektedir.

Kur’ân-ı Kerîm, Tevrat hakkında; Tevrat’ın Kur’ân’dan ve İncil’den önce insanlar için bir hidayet rehberi olarak Allah tarafından indirildiğini¹⁴⁰ , Allah’ın Hz. İsâ’ya Tevrat’ı öğrettiği¹⁴¹ , Hz. İsâ’nın Tevrat’ı doğrulayıcı olarak geldiği¹⁴² , Tevrat’ın Hz. İbrâhim ve Hz. Ya’kub’dan (İsrâil) sonra indirildiği¹⁴³ , Tevrat’ın okunulacak ve uyulacak bir kitap olduğu¹⁴⁴ , Tevrat’ın bir kitap olarak muhatap

¹³⁷ er-Razi, a.g.e., C:VII, s. 138; Ebu İshak Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim es-Sa’lebi, **el-Keşf ve’l-Beyan an Tefsiri’l-Kur’ân**, Ed. Salah Ba Osman, v.d., 33 c., Cidde, Daru’t-Tefsir, 2015/1436, C: VIII, s. 24-25; Ebu İshak İbrâhim b. es-Seri Zeccac, **Meani’l-Kur’ân ve İ’rabuhu**, Ed. Abdulcelil Abduh Şelebi, 5 c., Beyrut, Alemu’l-Kütup, 1988/1408, C:I, s. 374-375.

¹³⁸ Âl-i İmrân 3/3, 48, 50, 65, 93; Mâide 5/43, 44, 46, 66, 68, 110; A’râf 7/157; Tevbe 9/111; Fetih 48/29; Saff 61/6; Cum’a 62/5.

¹³⁹ Abdalbaki, a.g.e., s. 158.

¹⁴⁰ Âl-i İmrân 3/3.

¹⁴¹ Âl-i İmrân 3/48; Mâide 5/110.

¹⁴² Âl-i İmrân 3/50; Mâide 5/46; Saff 61/6.

¹⁴³ Âl-i İmrân 3/65, 93.

¹⁴⁴ Âl-i İmrân 3/93.

kitlenin elinde bulunduğu ve içinde Allah'ın hükmünün mevcut olduğu¹⁴⁵, Tevrat'ın içerisinde hidayet ve nur olduğu, nebilerin, rabbânî ve ahabârın Tevrat ile hüküm verdiği,¹⁴⁶ Tevrat'ın uygulanmasının ve onunla amel edilmesinin gerekliliği¹⁴⁷, Tevrat'ın içerisinde rasulün ümmî nebinin yazılı olduğu¹⁴⁸, Tevrat'ta Allah'ın müminlerden canlarını ve mallarını cennet karşılığında satın aldığı, onların Allah yolunda savaş yapmaları, öldürmeleri, şehit olmaları va'dının bulunduğu¹⁴⁹, Hz. Muhammed (s.a.v.) ile beraber olanların Tevrat'ta; inkârcılara karşı çetin, birbirlerine karşı merhametli olmaları, ruku ve secde halinde Allah'tan lutuf ve hoşnutluk istemeleri ve onların yüzlerinde secde alametlerinin olması şeklinde vasıflandırılmaları¹⁵⁰ gibi bilgiler vermiştir.

Kur'an'ın ilâhi bir kitap olarak zikretmiş olduğu Tevrat kelimesinin kullanımını âyetlerin bağlamlarına göre şöyle tasnif edebiliriz: Tevrat'ın indirilişi¹⁵¹, Hz. İsâ'ya Tevrat'ın öğretilmesi¹⁵², Hz. İsâ'nın Tevrat'ı doğrulayıcı olarak gelmesi¹⁵³, Tevrat'ın muhatap kitlenin elinde mevcut bir kitap oluşu¹⁵⁴, Tevrat'ın içeriği ve muhtevası¹⁵⁵, Tevrat'ın uygulanması gerektiği¹⁵⁶. Kur'an'da Tevrat kelimesinin kullanıldığı bağlama baktığımızda bu kelimenin sadece “ilâhi kitap” anlamını taşıdığını ve Kur'an tarafından böyle vasıflandırıldığını net olarak görebilmekteyiz. Kur'an Tevrat'ı açıkça ilâhi bir kitap olarak nitelendirmektedir.

Tevrat kelimesi Kur'an-ı Kerîm'de zikredildiği bütün âyetlerde “ilâhi kitap” mâhiyetinde kullanılmıştır. Bununla birlikte Tevrat'ın ilâhi kitap olarak kullanıldığına dair şu ayeti örnek verebiliriz: كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حَلَالًا لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ “Tevrat indirilmeden önce, İsrâil'in (Ya'kub'un) kendisine haram kıldığı dışında, yiyeceklerin hepsi İsrailoğullarına helâl idi. De ki: “Eğer doğru söyleyenler iseniz,

¹⁴⁵ Mâide 5/43.

¹⁴⁶ Mâide 5/44.

¹⁴⁷ Mâide 5/66, 68; Cum'a 62/5.

¹⁴⁸ A'râf 7/157.

¹⁴⁹ Tevbe 9/111.

¹⁵⁰ Fetih 48/29.

¹⁵¹ Âl-i İmrân 3/3, 65, 93; Mâide 5/44.

¹⁵² Âl-i İmrân 3/48; Mâide 5/110.

¹⁵³ Âl-i İmrân 3/50; Mâide 5/46; Saff 61/6.

¹⁵⁴ Âl-i İmrân 3/93; Mâide 5/43.

¹⁵⁵ Mâide 5/43, 44, 46; A'râf 7/157; Tevbe 9/111; Fetih 48/29.

¹⁵⁶ Mâide 5/66, 68; Cum'a 62/5.

haydi Tevrat'ı getirip okuyun.”¹⁵⁷ Tevrat kelimesi bu ayette iki defa zikredilmiş ve her ikisinde de ilahi kitap anlamında kullanılmıştır. Bu ayette hem Tevrat'ın indiriliş zamanı hakkında hem de muhatap kitlenin ellerinde mevcut olan bir kitap olması hakkında bilgi verilmiştir.

Tevrat kelimesinin ilâhi kitap olarak kullanıldığına dair diğer bir örnek ise şöyledir: وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ “Yanlarında, içinde Allah'ın hükmü bulunan Tevrat varken nasıl oluyor da seni hakem yapıyorlar, sonra bunun ardından verdiği hükümden yüz çeviriyorlar? İşte onlar (kendi kitaplarına da, sana da) inanmış değillerdir.”¹⁵⁸ Bu ayette de açıkça Tevrat kelimesi ilahi kitap anlamında kullanılmıştır.

Kur'an-ı Kerîm, ilâhi bir kitap olarak nitelendirdiği “Tevrat” kelimesinin diğer ilâhi kitaplar gibi açık-seçik olarak herhangi bir peygambere verildiğini bildirmemiştir. Bu açıdan Tevrat ile peygamber veya peygamberler arasındaki ilişkiyi rahatça kuramamaktayız. Ancak bu, Tevrat ile hiçbir peygamber veya peygamberler arasında bir ilişkinin olmadığı anlamına gelmez.

Nitekim Kur'an-ı Kerîm Tevrat'ın bir peygambere aidiyetinden açıkça zikretmemiş olsa da Tevrat ile peygamberler arasında çok açık ilişkiler kurmuştur. Bu ilişkiler ise bize Tevrat'ın aidiyeti konusunda bazı fikirler vermektedir. Sonuç olarak Tevrat ile peygamberler arasında ait olma ve ait olmama bakımından birçok ilişki kurulmuştur. Bunun sonucunda Tevrat'ın hangi peygambere ait olmadığı netleşirken kendisine ait olduğu peygamberlerin çemberi ise daralmakta ve aidiyeti kısmen ortaya çıkmaktadır.

Örneğin Kur'an-ı Kerîm, Tevrat'ın Hz. İbrâhim'den sonra indirildiğini¹⁵⁹ bildirerek bu ilahi kitabın Hz. İbrâhim'e ait olmadığını ortaya koymuştur. Yine Hz. İsa'nın, kendisinden önce gönderilmiş olan Tevrat'ı doğrulayıcı olarak gelmesini konu edinen ayetlere¹⁶⁰ göre Tevrat'ın Hz. İsa'ya da âidiyeti söz konusu değildir. Başka bir âyete göre ise Tevrat ile muhatap kitlenin Ehl-i kitap¹⁶¹ olmasından yola

¹⁵⁷ Âl-i İmrân 3/93.

¹⁵⁸ Mâide 5/43.

¹⁵⁹ Âl-i İmrân 3/65.

¹⁶⁰ Saff 61/6; Mâide 5/46.

¹⁶¹ Mâide 5/68.

çıkarak Ehl-i kitap olarak tanımlanan kitle ile muhatap olan peygamberler üzerinden Tevrat'ın âidiyeti daha da dar bir alana indirgenebilir.

Son olarak Maide sûresi 5/44. âyetinde geçen şu ifade: **إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى** “Şüphesiz Tevrat'ı biz indirdik. İçinde bir hidayet, bir nur vardır. (Allah'a) teslim olmuş nebiler, onunla yahudilere hüküm verirlerdi.” Tevrat ile hangi topluluğa hükmedildiği ve o toplulukla muhatap olan peygamberlerin belirlenmesi açısından önemlidir. Bu vesileyle Tevrat'ın ilişkili olduğu peygamber ya da peygamberleri daha doğru bir şekilde belirlemek mümkün olabilir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde bu konuyu daha etraflıca ele alacağımızdan dolayı burada bu kısa bilgilerle iktifa etmekteyiz.

4. Elvah

Sözlükte **اللَّوْح** kelimesinin **الواح** cem'i **الواح** de **الأواح** şeklinde gelmektedir. Bu kelimenin anlamı ise tahtadan veya kemikten olan her geniş yüzey, üzerine yazı yazılmış düz bir kemik, üzerine yazı yazılan şey, bütün geniş ve düz kemikler¹⁶², geminin tahtalarından biri, tahta veya benzeri şeylerden olup üzerinde yazı bulunan şeyler¹⁶³ demektir.

Bu kelime Kur'ân'da altı yerde geçmektedir.¹⁶⁴ Kelime bir defa tekil, dört defa çoğul, bir defa da **لَوْاحَةٌ** şeklinde zikredilmiştir.¹⁶⁵ Kelimenin zikredildiği yerlere baktığımızda söz konusu bu kelimenin farklı anlamlar ifade ettiğini görmekteyiz. Müfret olarak **لَوْح** şeklinde zikredildiği Buruc sûresi 22. ayette (korunmuş bir levha) yani Levh-i mahfûz anlamında; **لَوْاحَةٌ** şeklinde zikredildiği Müddessir sûresi 29. âyette yakıcı, kavurucu anlamında; Elvah **الألواح** olarak zikredildiği Kamer sûresi 13. âyette ise gemiyi oluşturan tahtalar anlamında kullanılmıştır. Burada sıraladığımız anlamlar

¹⁶² İbn Manzur, a.g.e., C:XII, s. 353; Muhammed Mürteza el-Hüseyni ez-Zebidi, **Tacu'l-Arus min Cevahiri'l-Kamus**, Ed. Abdusselam Muhammed Harun, Beyrut, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, 1970/1389, C:VII, s. 101.

¹⁶³ el-isfahani, a.g.e., s. 750.

¹⁶⁴ Burûc 85/22; A'râf 7/145, 150, 154; Kamer 54/13; Müddessir 74/29.

¹⁶⁵ Abdalbaki, a.g.e., 653-654.

tamamen konumuz dışında kalmaktadır. Bizim üzerinde duracağımız anlam ise Elvah kelimesinin “ilâhi kitap” anlamında kullanıldığı ayetler olacaktır.

Kur’ân-ı Kerîm’de Elvah kelimesi الْأَلْوَاهِ ilâhi kitap anlamında kullanılmıştır.¹⁶⁶ Bu kullanıma şu ayeti örnek verebiliriz: وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَاهِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا لِكُلِّ شَيْءٍ “Mûsâ için, Tevrat levhalarında her şeye dair bir öğüt ve her şeyin bir açıklamasını yazdık...”¹⁶⁷

Kur’ân-ı Kerîm’de kendisine “ilâhi kitap” anlamı yüklenen “Elvah” kelimesi Hz. Mûsâ ile ilişkilendirilmektedir.¹⁶⁸ A’râf sûresinin 7/145, 150 ve 154. âyetlerinde Hz. Mûsâ ile Elvah arasında kuvvetli ve çok açık bir münasebet söz konusudur. Bu âyetlere göre, Hz. Mûsâ için Elvah’ta her şeye dair bir öğüt ve her şeyin bir açıklaması vardır ve Hz. Mûsâ’nın bunu kavmine de emretmesi gerekmektedir.¹⁶⁹ Ayrıca Hz. Mûsâ’nın kendisinden sonra kavminin kötü işler içerisine girdiklerini gördüğünde Elvah’ı yere attığı¹⁷⁰, daha sonra öfkesinin dinmesiyle Elvah’ı yerden aldığı¹⁷¹ da yine bu ayetlerde belirtilmektedir.

Kur’ân’ın söz konusu ettiği “Elvah” kelimesi, ilahi bir kitap - peygamber ilişkisi olarak Hz. Mûsâ ile ilişkilidir. Yani Elvah, Hz. Mûsâ’ya ait ilâhi bir kitaptır. Bu âidiyet A’râf sûresinin 7/144 -145, 148 -154. âyetlerinde sarahaten ifade edilmektedir. Bu ayetlerin siyâk- sibâkına göre Elvah – Hz. Mûsâ ilişkisi ve Elvah’ın Hz. Mûsâ’ya âidiyeti son derece açıktır.

5. Furkan

فُرْقَانًا ve فَرْقًا fiili sözlükte iki şeyin arasını ayırmak anlamındadır. فُرْقَانًا kelimeleri ise bu fiilin mastarıdır. الْفَرْقُ kelimesi şehirliler tarafından on altı rıtıl olarak bilinen bir ölçek için kullanılır. الْفُرْقَانُ kelimesi ise kendisiyle hak ile batılın birbirinden ayırt edildiği şey¹⁷², delil, yardım¹⁷³ demektir. الْفَرْقُ kelimesi

¹⁶⁶ A’râf 7/145, 150, 154.

¹⁶⁷ A’râf 7/145.

¹⁶⁸ A’râf 7/144-154.

¹⁶⁹ A’râf 7/145.

¹⁷⁰ A’râf 7/150.

¹⁷¹ A’râf 7/154.

¹⁷² el-Cevheri, a.g.e., C:IV, s. 1540-1541; İbn Manzûr, a.g.e., C:X, s. 245.

¹⁷³ İbn Manzûr, a.g.e., C:X, s. 245.

kelimesinden daha önemlidir. Çünkü الْفُرْقَانُ kelimesi hak ile batılın arasını ayırt etmekte kullanılır. Aynı zamanda الْفُرْقَانُ kelimesi denilenlerin aksine mastar değil bir isimdir.¹⁷⁴ Furkan kelimesi Kur’ân-ı Kerîm’de yedi yerde¹⁷⁵ geçmektedir.¹⁷⁶

Kur’ân-ı Kerîm’de zikredilen Furkan kelimesinin ilâhi kitap anlamını ifade ettiğine şu iki ayeti örnek gösterebiliriz: وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ “Andolsun, biz Mûsâ ile Hârûn’a, Allah’a karşı gelmekten sakınanlar için o Furkân’ı bir ışık ve öğüt olarak verdik.”¹⁷⁷ تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا “Âlemlere bir uyarıcı olsun diye kuluna Furkân’ı indiren Allah’ın şanı yücedir.”¹⁷⁸

Kur’ân-ı Kerîm, ilâhi bir kitap olarak nitelendirdiği¹⁷⁹ “Furkan” kelimesinin Hz. Mûsâ ve Hz. Hârûn ile ilişkili olduğunu haber vermektedir.¹⁸⁰ Tabi bu ilişî ilâhi kitap-peygamber ilişkisi olarak âdiyet ifade etmektedir. Çünkü Kur’ân, “Furkan” için şu ifadeleri kullanarak: وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ “Hani, doğru yolu tutasınız diye Mûsâ’ya Kitab’ı ve Furkan’ı vermiştik.”¹⁸¹ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ “Andolsun, biz Mûsâ ile Hârûn’a, o Furkân’ı verdik...”¹⁸² “Furkan” ın Hz. Mûsâ ve Hz. Hârûn’a âdiyetini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak ilâhi bir kitap olan Furkan ile Hz. Mûsâ ve Hz. Hârûn arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur.

6. Zebûr

Zebûr kelimesi (الزَّبُور) sözlükte kitap anlamındadır. Cem’i زُبُر olarak gelmektedir ve كُتُب demektir. Bu kelime رَسُول , رُكُوب , حُلُوب kelimelerinde olduğu gibi فَعُول vezninde الْمَرْبُور olarak yani meful manasında kullanılmaktadır.¹⁸³ Bununla

¹⁷⁴ el-isfahani, a.g.e., s. 633.

¹⁷⁵ Bakara 2/53, 185; Âl-i İmrân 3/ 4; Enfâl 8/29, 41; Enbiyâ 21/48; Furkân 25/1.

¹⁷⁶ Abdalbaki, a.g.e., s. 517.

¹⁷⁷ Enbiyâ 21/48.

¹⁷⁸ Furkân 25/1.

¹⁷⁹ Furkân 25/1.

¹⁸⁰ Bakara 2/53; Enbiyâ 21/48.

¹⁸¹ Bakara 2/53.

¹⁸² Enbiyâ 21/48.

¹⁸³ er-Razi, a.g.e., C:XI, s. 86; C:IX, s. 100.

birlikte Zebûr'un Hz. Dâvûd'un kitabı olarak kullanılması daha yaygındır.¹⁸⁴ Ayrıca bütün kitaplara da zebûr (الزُّبُور) denilir. Zebûr için “ilâhi kitaplardan kendisine vakıf olmanın zor olduğu bütün kitaplardır” da denilmiştir.¹⁸⁵

Zebûr'un aslı كتب manasındaki زبر kökünden gelmektedir.¹⁸⁶ Sözlükte (زَبَرَ الْكِتَابَ) (onu yazdı) manasındadır. Aynı kökten müştak olan الزُّبُر kelimesi kitabe, yazı manalarına gelmektedir. Bir kimse yazıyı iyi bir şekilde yazdığında (زَبَرْتُ الْكِتَابَ) ifadesini kullanır. Bundan anlaşılan زَبَر fiilinin güzel ve iyi bir şekilde yazılan yazılarda kullanıldığıdır.¹⁸⁷ Yine Zebûr kelimesinin “yazısı kalın ve iri olan bütün kitaplar” için kullanıldığı da söylenmiştir.¹⁸⁸

Bazı görüşlere göre Zebûr ahkâm-ı şer'iyeye dışında akli hikmetlerle sınırlı bir kitap demektir. Bu görüşe göre Zebûr'un muhtevası dini hükümler değil bundan ziyade hikmetli ve veciz sözlerden ibarettir.¹⁸⁹ Zebûr'un anlaşılması güç ilâhi bir kitap anlamına geldiği de rivayet edilmiştir.¹⁹⁰

Zebûr kelimesinin iki farklı şekilde kıraati vardır. Bu kelime ya “za” harfinin fethalı (زُبُور) ya da dammeli (زُّبُور) olmasıyla okunur. Karilerin çoğu Zebûr kelimesini fetha üzere okumuşlardır. Bir grup ise bu kelimeyi damme üzere okumuştur. A'meş ve Hamze damme üzere okuyanlardandır. Zebûr kelimesi fetha üzere okunursa (زُبُور) manası kitap olur ki dilcilerin görüşü ve genel kabul bu yöndedir. Eğer Zebûr kelimesi damme üzere okunursa manası kitaplar, mektuplar şeklinde olur¹⁹¹ ki bu, kitap manasındaki الزُّبُر kelimesinin çoğuludur.¹⁹²

Bu kelime Kur'an'da üç defa زُبُور¹⁹³, yedi defa زُّبُر¹⁹⁴ ve bir defa da زُبْر¹⁹⁵ olarak kullanılmıştır.¹⁹⁶ Kelime Kur'an'da muhtelif manalar ifade etmektedir.¹⁹⁷

¹⁸⁴ Muhammed Mürteza el-Hüseyni ez-Zebidi, **Tacu'l-Arus min Cevahiri'l-Kamus**, Ed.: İbrâhim et-Terzi, Beyrut, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, 1972/1392, C:XI, s. 399-400; el-Cevheri, a.g.e., C:II, s. 667.

¹⁸⁵ ez-Zebidi, a.g.e., C:XI, s. 399-400; el-İsfahani, a.g.e., s. 377.

¹⁸⁶ er-Razi, a.g.e., C:XI, s. 86.

¹⁸⁷ İbn Manzûr, a.g.e., C:VI, s. 11.

¹⁸⁸ el-İsfahani, a.g.e., s. 377.

¹⁸⁹ el-İsfahani, a.g.e., s. 377.

¹⁹⁰ Ahmed Subhi Furat, “Zebur”, **İslâm Ansiklopedisi**, M.E.B., C:XIII, 1986, s. 481.

¹⁹¹ ez-Zeccac, a.g.e., C:II, s. 132-133.

¹⁹² İbn Manzûr, a.g.e., C:VI, s. 11.

¹⁹³ Nisâ 4/163; İsrâ 17/55; Enbiyâ 21/105.

¹⁹⁴ Âl-i İmrân 3/184; Nahl 16/44; Şuarâ 26/196; Fâtır 35/25; Kamer 54/43, 52; Mü'minûn 23/53.

¹⁹⁵ Kehf 18/96.

¹⁹⁶ Abdalbaki, a.g.e., s. 329-330.

Zebûr kelimesinin ifade ettiği diğer manalardan ziyade bizim çalışmamızın ve başlığımızın sınırlarını aşmamak adına bu kelimenin “ilâhi kitap” manası üzerinde durmakla yetineceğiz.

Zebûr kelimesi, gerek müfred gerekse cemi olarak kullanıldığı bazı âyetlerde¹⁹⁸ “ilâhi kitap” anlamına gelmektedir. Bu âyetlerden olan Nisâ sûresi 4/163. âyeti ile İsrâ sûresi 17/55. âyetinde Zebûr’un bir ilâhi kitap olarak açıkça Hz. Dâvûd’a verildiği şöyle beyan edilmektedir: *وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا* “Biz, Nûh’a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik. İbrâhim’e, İsmâil’e, İshak’a, Ya’kub’a, torunlarına, İsâ’ya, Eyyüb’e, Yûnus’a, Hârûn’a ve Süleyman’a da vahyetmiştik. Dâvûd’a da Zebûr vermiştik.”¹⁹⁹ , *وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا* ,²⁰⁰ “Hem Rabbin göklerde ve yerde kim varsa daha iyi bilir. Andolsun, peygamberlerin bir kısmını bir kısmına üstün kıldık. Dâvûd’a da Zebûr’u verdik.”²⁰⁰

Ayrıca Şuarâ sûresinin 26/196. âyetinde zikredilen *زُبُرِ الْأَوَّلِينَ* ifadesiyle de önceki ilâhi kitaplar anlaşılmıştır.²⁰¹ Bu âyetlerden de anlaşılacağı gibi Kur’ân-ı Kerîm’de Zebûr kelimesi, Hz. Dâvûd’a verilen ilâhi kitabı ifade etmekle birlikte daha umumi bir manayla önceki ilâhi kitapları da ifade etmektedir. Netice itibariyle Zebûr, Kur’ân’ın zikrettiği ilâhi kitaplardan birisidir.

Kur’ân-ı Kerîm, ilâhi bir kitap olan “Zebûr” un Hz. Dâvûd’a verildiğini açıkça bildirmektedir.²⁰² Bu açıdan Zebûr’un Hz. Dâvûd’a ait olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim Kur’ân-ı Kerîm’de bu âidiyet iki ayrı ayette şöyle ifade edilmektedir: *وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا* “Dâvûd’a da Zebûr’u vermiştik/verdik.”²⁰³

7. İncil

Zemahşeri, Tevrat ve İncil kelimelerinin Arapça olmayan yabancı iki isim olduğu bilgisini verir. Buna göre Tevrat ve İncil kelimelerinin Arapçaya dayandığını

¹⁹⁷ Mukatil b. Süleyman el-Bedhi, *el-Eşbah ve’n-Nezair fi’l-Kur’ani’l-Kerim*, Ed. Abdullah Mahmud Şehhate, 2. bs., y.y., el-Hey’etü’l-Mısıriyyetü el-Ammetü li’l-Kitap, 1994/1414, s. 199-200; Öznurhan, a.g.e., s. 47.

¹⁹⁸ Nisâ 4/163; İsrâ 17/55; Enbiyâ 21/105; Nahl 16/44; Şuarâ 26/196.

¹⁹⁹ Nisâ 4/163.

²⁰⁰ İsrâ 17/55.

²⁰¹ et-Taberi, a.g.e., C:XIX, s. 110; Yazır, a.g.e., C:V, s. 3645.

²⁰² Nisâ 4/163; İsrâ 17/55.

²⁰³ Nisâ 4/163; İsrâ 17/55.

ve bunlara vezin ve kökler bulmanın faydasız olduğu söylenebilir. Bununla birlikte bu iki kelimenin الورى ve النجل köklerinden türetilip vezinlerinin de تفعله ve إفعيل şeklinde yapılmasının ancak bu kelimelerin Arapça olmaları halinde doğru olabileceğini söyler. Hatta Hasan'ın bu kelimeyi hemzenin fethasıyla الأنجيل şeklinde okumasını yabancı olmasına delil gösterir. Çünkü bu şekilde bir vezin Arapça vezinlerde mevcut değildir.²⁰⁴

İncil hakkında birçok görüş vardır. Zeccac'a göre İncil kelimesi, إفعيل vezninde olup النجل köküne dayanmaktadır. Ve asıl, soy, nesil anlamlarına gelmektedir.²⁰⁵ Bu manaya uygun olarak ناجليه demek anne baba anlamında والديه demektir. İncil dinde asıl olduğu için böyle isimlendirilmiştir.²⁰⁶

İncil hakkındaki diğer bir görüşe göre, İncil Arapların (نجلت الشيء) sözünden alınmıştır. Bu söz bir kimsenin bir şeyi açığa çıkarmak istediğinde veya ortaya çıkardığında kullanılır. Kuyudan çıkan suya نجل denilir. (قد استنجل الوادي) tabiriyle de vadiden suyun sızarak çıkması kastedilir. Bu anlamla ilgili olarak İncil, hak ve doğruların ortaya çıkmasına vesile olduğu için böyle isimlendirilmiştir.²⁰⁷

Başka bir görüşe göre İncil, التنازع çekişme, münakaşa yani التنازع anlamındadır. Kitabın İncil diye isimlendirilmesinin sebebi ise İncil ile muhatap olan kitlenin İncil hakkında anlaşmazlığa düşmeleri ve münakaşa etmeleridir.²⁰⁸

İncil kökünden müştak olan النجل kelimesi nesil, soy, zürriyet, çocuk, baba manalarına gelmektedir. Aynı kökten gelen الإنجيل kelimesinin anlamları ise, Hz. İsa'nın kitabı demektir. İncil kelimesi müennes de müzekker de yapılabilir. İncil kelimesi müennes yapıldığında “sahife” kastedilirken, müzekker yapıldığında ise onunla “kitap” kastedilmiş olur.²⁰⁹

İncil, Yüce Allah'ın Hz. İsa'ya indirmiş olduğu ilâhi bir kitaptır. O, İbrânîce veya Süryânîce bir isimdir.²¹⁰ İncil kelimesi Kur'an-ı Kerim'de on iki ayette geçmektedir.²¹¹ İncil kelimesi genelde Tevrat ile birlikte zikredilmiştir.²¹² Kur'an,

²⁰⁴ ez-Zemahşeri, a.g.e., C:I, s. 410; er-Razi, a.g.e., C:VII, s. 138.

²⁰⁵ ez-Zeccac, a.g.e., C:I, s. 375.

²⁰⁶ er-Razi, a.g.e., C:VII, s. 138.

²⁰⁷ er-Razi, a.g.e., C:VII, s. 138.

²⁰⁸ er-Razi, a.g.e., C:VII, s. 138.

²⁰⁹ İbn Manzur, a.g.e., C:XIV, s. 57-58; el-Cevheri, a.g.e., C:V, s. 1826.

²¹⁰ İbn Manzur, a.g.e., C:XIV, s. 58.

²¹¹ Abdalbaki, a.g.e., s. 688.

²¹² Âl-i İmrân 3/3, 48, 65; Mâide 5/46, 66, 68, 110; A'râf 7/157; Tevbe 9/111; Fetih 48/29.

farklı ayetlerde zikretmiş olduğu İncil kelimesi ile açıkça ilâhi bir kitabı kastetmiştir. Bu ayetlerde İncil hakkında; Hz. Îsâ'ya verildiği²¹³, Allah tarafından indirildiği²¹⁴, Allah tarafından Hz. Îsâ'ya öğretildiği²¹⁵, içerisinde hidayet ve nur olduğu²¹⁶, kendisine uyulması ve uygulanması gerektiği²¹⁷ ve İncil'in muhtevasıyla ilgili²¹⁸ bir takım bilgiler verilmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm, İncil kelimesini devamlı olarak ilâhi kitap anlamında kullanmaktadır. On iki ayette zikredilmekte olan bu kelime gerek özellikleri, gerek diğer ilâhi kitaplarla ilişkisi ve gerekse içeriği yönüyle Kur'ân tarafından ilâhi bir kitap olarak nitelendirilmiştir.

İncil'in ilâhi bir kitap olduğu zikredildiği bütün âyetlerden anlaşılıyor olmakla birlikte şu örneği vermekte fayda görmekteyiz: وَقَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ “O peygamberlerin izleri üzere Meryem oğlu Îsâ'yı, önündeki Tevrat'ı doğrulayıcı olarak gönderdik. Ona, içerisinde hidayet ve nur bulunan, önündeki Tevrat'ı doğrulayan, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için doğru yolailetici ve bir öğüt olarak İncil'i verdik.”²¹⁹

Bu ayetin siyâkı olan Mâide sûresi 47. âyette ise İncil ehlinin, İncil'in içerisindeki hükümlerle hükmetmeleri gerektiği şöyle bildirilmektedir: وَلِيَحْكُمَ أَهْلُ الْإِنْجِيلِ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فِيهِ “İncil ehli Allah'ın onda indirdiği ile hükmetsin.”²²⁰ Netice itibariyle İncil, Kur'ân tarafından ilâhi bir kitap olarak vasıflandırılmaktadır.

Kur'ân-ı Kerîm'de, Tevrat'ın Hz. Îsâ'ya öğretildiğini²²¹ ve verildiğini²²² bildiren ayetler ilâhi bir kitap olan “İncil” ile Hz. Îsâ arasındaki ilişkiyi net bir şekilde ortaya koymaktadır. İncil'in Hz. Îsâ'ya âidiyetini Kur'ân-ı Kerîm şöyle bildirmektedir: ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً “Sonra bunların peşinden ard arda peygamberlerimizi gönderdik.

²¹³ Mâide 5/46; Hadîd 57/27.

²¹⁴ Âl-i İmrân 3/3; Mâide 5/47.

²¹⁵ Mâide 5/110.

²¹⁶ Mâide 5/46.

²¹⁷ Mâide 5/66, 68.

²¹⁸ A'râf 7/157; Tevbe 9/111; Fetih 48/29.

²¹⁹ Mâide 5/46.

²²⁰ Mâide 5/47.

²²¹ Âl-i İmrân 3/48; Mâide 5/110.

²²² Mâide 5/46; Hadîd 57/27.

²²³Hadîd 57/27.

İKİNCİ BÖLÜM

TEVRAT'IN MÂHİYETİ

Çalışmamızın bu bölümünde Tevrat'ın mâhiyetini üç açıdan ele alacağız. Bunlar sırasıyla Yahudi kaynaklarına göre Tevrat'ın ne olduğu, İslâmi kaynaklara göre Tevrat'ın ne olduğu ve Kur'ân-ı Kerîm'e göre Tevrat'ın ne olduğu şeklindedir. Hristiyanlığın Tevrat anlayışına ise ayrı bir başlık ayrılmayacak bu konuya yeri geldiğinde kısaca değinilecektir.

A. Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat

Günümüzde mevcut olan kutsal kitapların tarihi bakımından en eskilerinden birisi Yahudiliğin kutsal kitabı olan Eski Ahid'in ilk beş kitabıdır. Tarihi M.Ö. XIII. Yüzyıla kadar uzanan Tevrat, Yahudilerin bütün hayatını ilgilendiren kuralları ihtiva etmektedir. Bununla birlikte o, şahısların özgeçmişleri ve tarihi olaylar hakkında da bilgi vermektedir.

Yahudiler açısından Tevrat, hem kutsal hem de milli bir kitap niteliği taşımaktadır. Ayrıca Yahudilere göre Tevrat, binlerce yıllık tarihe dayanan yegâne miras, Diaspora (sürgün) döneminde milli benliklerini ve varlıklarını korumalarına vesile olan bir kitap, en karanlık günlerinde teselli buldukları ve ideallerini besledikleri bir kaynaktır.²²⁴

Yahudilere göre Tevrat Ya'kub'un soyundan gelenlerin mirasıdır, o aynı zamanda şimdi ve gelecek için bir hayat yoludur. Yahudiler Tevrat'ı kendi kültürlerinin de kaynağı olarak kabul ederler ve ondan birkaç yaprak okumayı bir hayat kurtarmak veya bir mabed yaptırmaktan daha değerli görürler. Tevrat Yahudilere göre milli bir hal almıştır.²²⁵

Yahudi kabulü ve inanişına göre Tanrı, Tevrat'ı vermek için Yahudi halkını seçmiştir. Rabbâni Yahudilerin anlayışına göre bu seçilmişliğin altında Tanrının

²²⁴ Adam, a.g.e., s. 9.

²²⁵ M. Fatih Kesler, **Kur'ân-ı Kerîm'de Yahudiler ve Hristiyanlar**, 7. bs., Ankara, TDV Yayınları, 2012, s. 185.186.

İsrâiloğulları'na olan karşılıksız sevgisi ve onların bazı meziyetleri yatmaktadır. İsrâil, bu meziyeti tüm dünya milletlerine önerildiği halde Tevrat'ı sadece kendisinin kabul etmesi ile kazanmıştır. Tanrı da bu kabul sonucunda İsrâil'i kendine özel bir kavim olarak seçmiştir.²²⁶

Yahudi inancında Tevrat, vahyin en mükemmel biçimidir ve Hz. Mûsâ'ya Tanrı tarafından doğrudan doğruya verilmiştir. Tevrat, dünya yaratılmadan önce vardı ve yaratılan her şeye rehberlik etmiştir. Kâinattaki her şey Tevrat'a dayanmaktadır. Tevrat'ın Yahudiler nezdindeki bu önemi, kutsal kitap olmasının yanında, onların tarih boyunca var olmalarında hayati bir öneme sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

İsrâiloğulları'nın tarihini ve karakterini en güzel şekilde yansıtan Tevrat, bir milletin üç bin yıllık tarihini de günümüze nakleden yazılı bir metin mahiyetindedir. Bu metinde onların karakteri, ahlakı, cesareti, korkuları, başarıları, Tanrıyla ilgili dini tecrübeleri ve kanunları da yer almaktadır.²²⁷

Yahudiliğe göre Tevrat dinin temelidir. Allah kelamı sayılan Tevrat, ibadette önemli bir mevkidedir. Havralarda üzeri sırmalı, ipekli örtüler içerisinde ve rololar halinde bir dolapta muhafaza edilir. Havraya giren Yahudiler oraya bakar, eliyle selamlar. Bu hareketler huşu içerisinde yapılmaya çalışılır. Veya mümkün olması halinde dolaba elini sürüp onu öper. Tahrip edilmeden önce Beyt-Ha-Mikdaş'ta (Süleyman mâbedi) Arona Kodeş (Kutsal dolap, Mukaddes sandık) Mûsâ'nın getirdiği levhalar mevcuttu.²²⁸

Tevrat'ın Yahudilikteki mevkiini bildirmesi açısından mühim bazı durumlar vardır. Bunlar, eğer Havra'da Tevrat yere düşerse Haham ve orada bulunanların otuz gün boyunca oruç tutmaları gerekir. Bu oruç cumhur orucu olarak isimlendirilir. Tevrat okunması için başın mutlaka takke şeklinde bir örtüyle örtülü olması ve abdestli olmak şarttır. Ayrıca açık başla Havraya da gidilmez. Mısır'dan kölelikten kurtuluşu ifade eden Askeri törende üstü süslü, ipeklerle örtülü bir taht içinde Tora rolesi askerler eşliğinde titizlikle geçirilir. Yeminler Tevrat üzerine olur ve

²²⁶ Arslantaş, a.g.e., s. 355.

²²⁷ Arslantaş, a.g.e., s. 357.

²²⁸ Hikmet Tanyu, "Yahudiliğin Kutsal Kitapları ve Esasları İlmi İnceleme ve Tenkidi", **Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C:XIV, No:11, 1966, s. 106.

mahkemelerde Tevrat şeriatı esastır. Okullarda her öğrencinin bir Tevrat'ı vardır. Son olarak İsrâil'in anayasası da Tevrat ile Mişna ve Talmud'a göredir.²²⁹

Yahudiler, bugünkü Tevrat'ın (Torah) , kelime kelime Rab Yahve (Yehova) tarafından Hz. Mûsâ'ya vahyedilmiş Tanrı keliması olduğuna inanır. Bundan dolayı çok önemlidir ve Ahd-i Atîk içerisinde ilk sırayı almıştır.²³⁰ Tevrat, üç bölümden oluşan Yahudi kutsal kitabı “Tanah / Tanak” ın ilk bölümüdür. Bu ilk bölüm, geleneksel sırayla şu kitapları kapsamaktadır: Tekvin, Çıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye. Tevrat'ın kitaplarının bu düzeni vahiy mahsulü olarak telakki edilmektedir. Bu kitapların her birine “Humaş”, beş kitabın hepsine ise “Hamişa Humaşim” denilmektedir.²³¹

Umumiyetle Hristiyanlarca yayınlanan Kitâb-ı Mukaddes Yahudi ve Hristiyan kutsal kitaplarını bir arada sunarken, Yahudiler hiçbir zaman Hristiyanlık ile ilgili kutsal sayılan kitapları da kendi kutsal kitaplarıyla birlikte bulundurmazlar. Zira “Kitâb-ı Mukaddes veya Ahd-i Atîk” tabirleri Yahudilerce asla benimsenip kullanılmaz. Bununla birlikte Yahudilik Hz. İsâ'yı (Yeşu) ve Hristiyanlığı reddeder ve Hz. İsâ'ya yalancı gözüyle bakarken Hristiyanlığa da Yahudilikten alınmış ve saptırılmış uydurmalar olarak bakar. Hristiyanlık ise tam aksine kendini Yahudi kutsal kitaplarına dayandırır ve onları benimser, Hz. Mûsâ'yı (Moşe) Peygamber olarak tanır ve Kiliselerde Yahudilere ait metinlerden pasajlar okunur.²³²

Genel olarak Yahudi kutsal kitapları üç şekilde isimlendirilmiştir. Birincisi Ahd-i Atîk tabiridir. Yahudilerin kutsal kitabına yani Kitâb-ı Mukaddes'in ilk bölümüne Hristiyanlarca Ahd-i Atîk (Eski Ahid) denilmektedir. Bu açıdan Yahudilerin kutsal kitaplarına Ahd-i Atîk denmesi Hristiyanların ifadesi olması yönünden izâfî sayılmaktadır. Hristiyanlara göre Hz. İsâ vasıtasıyla yeni bir ahit yapılıncâ Allah ile İsrâilîoğulları arasında yapılan ahid, Ahd-i Atîk ismini, Hz. İsâ vasıtasıyla yapılan ahid ise Ahd-i Cedîd (Yeni Ahid) ismini almıştır.

İkinci olarak Yahudi kutsal kitapları “bible” kelimesiyle isimlendirilmiştir. Grekçe “Ta Biblia” kelimesinden gelmektedir ki “kitaplar” anlamındadır. Tekil hali “To Biblov” dur. Bu kelime kilise Latincesine müfred- müennes olarak geçmiştir.

²²⁹ Tanyu, a.g.e., s. 106-107.

²³⁰ Harman, a.g.e., s. 41-42; Tanyu, a.g.e., s. 98.

²³¹ Adam, a.g.e., s. 28,30.

²³² Tanyu, a.g.e., s. 96.

Kelime, kilisenin resmi olarak kabul etmiş olduğu kutsal yazılar koleksiyonunun hepsine birden verilen isimdir. Kutsal kitapları ifade etmek üzere Grekçe “Biblia” kelimesini ilk defa İstanbul Patriği Jean Chrysostome kullanmıştır.

Yahudi kutsal kitaplarının üçüncü bir isimlendirme şekli ise bizzat Yahudiler tarafından “TANAK/TANAH” şeklinde olmuştur. Yahudiler kendi kutsal kitaplarına ne “Ahd-i Atfık” ne de “Bible” ismini vermezler. Bunun karşılığında Yahudi kutsal kitaplarının tümü Yahudilerce “Tanak/Tanah” diye ifade edilir. Bu kelime ise Yahudi kutsal kitaplarını oluşturan üç ana bölümün isimlerinin ilk harflerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Bu bölümler, Torah, Nebiim ve Ketubim’dir.²³³

Tevrat, İbrânîce de “Torah” olarak isimlendirilmektedir. İbrânîce “beş kitap” anlamına gelen “Hamişa Humaşim”, Yunanca “Pentateuch” un karşılığıdır. Yunanca “nomos” kelimesi ise “Torah” ın karşılığı olup “kanun” anlamındadır.²³⁴

Eski Ahid’de zikredilen “Torah” kelimesi sözlükte “eğitim, öğretim ve doktrin” anlamlarına gelmekte ise de bu kelime sözlük anlamlarının dışında antik ve modern Yahudi kültüründe daha geniş bir anlam alanı kazanmıştır. Bu anlam alanları şöyle sıralanmaktadır:

- 1.Eğitim, öğretim bilim,
- 2.Şeriat, kanun, namus, mezhep,
- 3.Mûsâ’nın şeriatı,
- 4.Mûsâ’nın beş kitabı ve bundan kinaye Eski Ahid’in hepsi²³⁵.

Antik ve Modern Yahudi kültürü içerisinde geniş bir anlam alanına sahip olan “Torah” kelimesi dini açıdan da şu dört anlama karşılık gelmektedir:

- 1.Mûsâ’ya Sînâ’da verildiğine inanılan Tevrat,
- 2.Yazılı Tevrat olarak tanımlanan Eski Ahid’in tümü ile Sözlü Tevrat olarak tanımlanan Mişna ve Talmud,
- 3.Kanun, hüküm ve din,
- 4.Sînâ’daki vahiyden günümüze kadar Yahudi dininde olup biten her şey, hatta Filistin topraklarında konuşulan sıradan sözler bile buna dâhildir.²³⁶

²³³ Ömer Faruk Harman, **Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları**, İstanbul, 1988, s. 1-2; Tanyu, a.g.e., s. 97.

²³⁴ Adam, a.g.e., s. 29.

²³⁵ Adam, a.g.e., s. 53-54.

²³⁶ Adam, a.g.e., s. 54.

Görüldüğü gibi Eski Ahid’de kullanılan “Torah” kavramının tam olarak neye karşılık geldiği belli değildir. Bu açıdan Torah tüm Eski Ahid içerisinde ve tüm bağlamları dikkate alınarak tanımlanmaya çalışılsa dahi bu kavram hakkında tutarlı bir tanım yapılamamaktadır.

Bununla birlikte Eski Ahid’in ilk bölümünü oluşturan Tevrat içerisinde “Torah” kelimesinin bazen özel bir kanunu, hükmü bazen de dini, şeriatî ifade ettiği bu bakımdan Tevrat’ta “Torah” kelimesinin iki anlamda kullanıldığı söylenmiştir.²³⁷ Bu iki kullanımdan ilki, özel bir olayın hükmünü bildirirken, ikinci kullanım “din, şeriat” anlamlarını bildirmektedir.

Torah kelimesinin Tevrat’taki bu kullanımına karşılık, Eski Ahid’in ikinci ve üçüncü bölümleri olan Neviim ve Ketuvim ‘de bu kelimenin “din”, “şeriat” ve “öğreti” olmak üzere üç anlam ifade ettiği belirtilmektedir.²³⁸

Torah kelimesinin “Din ve Şeriat” anlamındaki kullanımı genelde Hz. Mûsâ ile ilgili görülmektedir.

Yahudilikte Yahudi öğretilerin hepsine birden “Tora” denilmektedir. Tora kelimesi Arapça “Tevrat” kelimesinin karşılığı olmakla birlikte daha geniş bir anlam alanında kullanılmaktadır. Bu kelime Hz. Mûsâ’ya atfedilen beş kitapla birlikte diğer kitap ve öğretileri de kapsamaktadır.²³⁹

Yahudiler kendi kutsal kitaplarının üç ana bölümünden ilkinde “Torah” adını vermektedirler. “Kanun, şeriat” anlamına gelen bu kelimenin İbrânîce’de “yönlendirmek, yol göstermek” anlamındaki “Erah” kökünden geldiği tahmin edilmektedir. Torah kelimesi, önceleri Yahve tarafından İsrâil’e verilmiş olan özellikle de hukuki materyaldeki istikamet ve temel öğretiyi ifade ederken, esaret sonrası dönemde Esfâr-ı hamse’nin özünü, Mûsâ’nın kitabını ve nihayet Peygamberlerden ayrı olarak sadece Esfâr-ı hamse’yi ifade eden bir terim olmuştur. Yani yazılı Torah tabiri yalnızca Hz. Mûsâ’ya Yahve tarafından bildirilen beş kitap için kullanılırken bu tabir daha sonra anlam alanını genişleterek “Tanah” ın (Ahd-i Atfık) hepsi için kullanılmıştır. Günümüzde Yahudiler “Tanah” adıyla bütün kutsal kitapları kastederken, halk arasında kullanılan “Tora” adıyla da çoğu zaman Hz.

²³⁷ Adam, a.g.e., s. 55.

²³⁸ Adam, a.g.e., s. 55.

²³⁹ Tanyu, a.g.e., s. 97.

Mûsâ'ya atfedilen beş kitabı kastetmektedirler.²⁴⁰ Ayrıca Yahudilikte Yahudi öğretilerinin hepsine de “Torah” denilmiştir. Bununla birlikte Yahudilere göre “Torah” , yazılı ve sözlü olarak ikiye ayrılmaktadır. Yazılı Torah Sina dağında Yahve tarafından Hz. Mûsâ'ya (Moşe) bildirilen beş kitabı ve bunun eklerini, sözlü Torah ise Mûsâ'ya (Moşe) atfedilen ve ondan gelenlerle yazılı Torah'ı tamamlar mahiyetteki açıklamaları ifade etmektedir.²⁴¹

Tevrat, “Torah” dışında “Tuşiya, Ha-Sefer, Sefer Ha-Torah, Sefer Moşe, Sefer Torat Moşe, Torat Moşe, Sefer Torat Yehova, Torat Yehova, Sefer Torat Elohim, Torat Elohim” ; “Mûsâ'nın şeriatı, Rabbin şeriatı, Şeriat Kitabı, Mûsâ'nın kitabı, Rabbin şeriat kitabı” gibi farklı şekillerle de isimlendirilmiştir.²⁴²

Yahudi kutsal kitaplarını ihtiva eden üç ana bölüm ve içerisindeki kitaplar şunlardır:

Tevrat (Torah): Tekvin (Bereşit/Genesis), Çıkış (Şemot/Exodus), Levililer (Vayiqra/Leviticus), Sayılar (Bemidbar/Numeri), Tesniye (Dvarim/Deuteronomium).

Peygamberler (Neviim):Yeşu (Yehuşua/Jehosuah), Hâkimler (Şoftim/Judicum), I ve II. Samuel (Şmuel/Samuelis), I ve II. Krallar (Melahim/Regum), Yişaya (Yişayahu/Jesaia), Yeremya (Yirmiyahu/Jeremia), Ezeikel (Yehezkel / Ezeihel), On iki Peygamber (Şnayim Asar): Hoşea (Hoşea/Hosea), Yoel (Yoel/Joel) , Amos (Amos/Amos) , Ovadya (Obadya/Obadia), Yunus (Yona/Jona), Mikha (Miha/Micha), Nahum (Nahum/Nahum), Habakkuk (Habaquq/Habakkuk) , Tsefanya (Tsefanya/Zephania), Haggay (Hagay/Haggai), Zekarya (Zeharya/Zacharia), Malaki (Malahi/Malachia).

Kitaplar (Ketuvim): Mezmurlar (Tehilim/Psalmi), Süleyman'ın meselleri (Mişley/Proverbia), Eyub (İyov/Job), Neşideler Neşidesi (Şir Haşirim/Canticum Canticerum), Ruth, Yeremya'nın Mersiyeleri (Ekha/Threni), Vaiz (Qohelet/Ecclesiastes), Ester (Ester/Esther), Daniel (Danyel/Daniel), Ezra - Nehemyah, I ve II. Tarihler (Divrey Ha-Yamim/Chronicorum)²⁴³

²⁴⁰ Tanyu, a.g.e., s. 97-98; Harman, a.g.e., s. 41.

²⁴¹ Harman, a.g.e., s. 41; Tanyu, a.g.e., s. 97.

²⁴² Adam, a.g.e., s. 29-30; Harman, a.g.e., s. 41.

²⁴³ Adam, a.g.e., s. 28; Harman, a.g.e., s. 2-3; Ayrıntılı bilgi için Bkz.: Harman, a.g.e., s. 41-195; Adam, a.g.e., s. 30-32; Tanyu, a.g.e., s. 100-103.

Bu tasnifte kitapların isimleri sırasıyla Türkçe, İbrânîce ve Latince olarak verilmiştir. Yahudi kutsal kitaplarının sayısı 39 ‘dur. Ancak bu sayı Yahudilere göre 22 veya 24 olarak farklılık göstermektedir. Bu farklılığın sebebi bazı kitapların kutsal kitap külliyyatına eklenmesi ya da çıkarılması değil külliyyat içerisindeki kitapların birbirleriyle birleştirilmesidir. Bu konuda Protestanlar da Yahudi geleneğine uyarlar. Katolikler ise “Deuterocanonique” dedikleri kitapları da bu listeye eklemektedirler. Bu sebeple Katoliklere göre Ahd-i Atîk’i teşkil eden kitap sayısı 46’dır.²⁴⁴

Yahudi kutsal metinlerinin (Tanah) yazı ve dili ağırlıklı olarak İbrânîce, geriye kalan çok az bir kısmı ise Ârâmîce’dir.²⁴⁵

B. İslâmî Kaynaklara Göre Tevrat

Bu başlık altında Tevrat’ın mâhiyeti konusuna değinen ve bu konu hakkında görüş sunan eserlere yer verilmeye çalışılacaktır. Bu görüşlerin incelenmesi neticesinde ise İslâmî kaynaklarda ilahi bir kitap olan Tevrat’ın mâhiyetinin nasıl anlaşıldığı tespit edilmeye çalışılacaktır. İslâmî kaynaklara göre Tevrat’ın mâhiyetini ele alırken Tefsir ve Dinler Tarihi ilmini esas alacak, bu alanda yapılan çalışmaların Tevrat tanımlamalarından yararlanacağız. Müelliflerin yapmış olduğu tanımlamalar Tevrat’ın mâhiyetinin nasıl anlaşıldığını görebilmemizi sağlaması açısından son derece önemlidir.

Şüphesiz Tevrat’ın ne olduğu hakkında yapılan tanımlamaların ortak noktaları olsa da birbirlerinden çok farklı hatta birbirleriyle çelişen noktaları da vardır. Bu tanımlamaların birbirleriyle uyuyor ya da çelişiyor olmasından ziyade bizim üzerinde duracağımız nokta hangi tanımlamaların yapıldığıdır. Zira çalışmamızın bu bölümünde Tefsir ve Dinler Tarihi alanında yapılan tanımlamalardan ve Tevrat’ın mahiyeti hakkında verilen bilgilerden yola çıkarak ilahi bir kitap olan Tevrat’ın mahiyetinin ne olduğunu daha doğru bir şekilde tespit etmeye çalışacağız.

Tevrat’ın mâhiyeti, günümüze kadar farklı şekillerde tanımlanmıştır.

²⁴⁴ Harman, a.g.e., s. 3-4.

²⁴⁵ Tanyu, a.g.e., s. 99; Harman, a.g.e., s. 5-6.

Bu tanımlamalardan birisine göre, Kur'ân, Tevrat ile Hicaz Yahudilerinin elindeki kutsal kitabı kastetmektedir. Bu kutsal kitap her ne kadar Kur'ân tarafından Tevrat diye nitelendirilse de, Hz. Mûsâ'ya verilmiş vahyin aynısı değil, Hz. Mûsâ'ya verilen vahyi de kapsamına alan tarih içerisinde şekillenmiş bir kitaptır. İsrâiloğulları kültürüne ait olmayan bu kelime Hicaz Yahudilerinin kültürel bir ögesi durumundadır. Nitekim bu kelime Hz. Mûsâ ve kadim isrâiloğulları'yla değil Yahudi toplumuyla ilişkilendirilmiştir.²⁴⁶ Bu tanımlamaya göre Kur'ân, Tevrat lafzı ile yaşayan Hicaz Yahudilerinin ellerinde mevcut olan ve Hz. Mûsâ'ya verilen vahiylerin de içinde bulunduğu tarih içerisinde çeşitli aşamalardan geçerek şekillenmiş olan kutsal kitaba referansta bulunmaktadır.

Bu tanım çerçevesinde Kur'ân'ın Tevrat kelimesiyle yaşayan Hicaz Yahudilerinin ellerinde bulunan kutsal kitabı kastettiği anlaşılmaktadır. Fakat bu kutsal kitap ilâhi vahyi içerisinde barındırmakla birlikte zamanla değişikliklere maruz kalmıştır. Dolayısıyla Tevrat her ne kadar Hz. Mûsâ'ya vahyedilen bilgileri içeriyor olsa da bu kitabın ilâhi bir kitap olarak otantikliğini koruduğunu söyleyemeyiz.

Ayrıca bu tanım Hz. Mûsâ'ya verilen vahiyleri Hicaz Yahudilerinin ellerinde bulunan Tevrat lâfzından ayrı tutarak Hicaz Yahudileri ile İsrâiloğulları'nı kültürel ve kutsal kitaplarının vahye dayanıp dayanmaması açısından iki gruba ayırmaktadır. Bunun sonucunda Hz. Mûsâ'ya verilen vahiyleri de kapsamı bakımından Hicaz Yahudilerinin ellerinde bulunan Tevrat kısmen vahiy mahsulü olurken zamanla değişikliklere uğraması bakımından tamamen vahiy mahsulü olmaktan uzaktır.

Kısaca Tevrat'ın mâhiyeti bu tanıma göre, Hicaz Yahudilerine ait kültürel bir öge olması, içerisinde Hz. Mûsâ'ya vahyedilen ilahi bilgileri ve zamanla bir takım müdahale ve değişikliklere maruz kalması sebebiyle ilahi olmayan bilgileri de barındırması şeklinde vurgulanmıştır.

Bu tanımlamaya yakın başka bir tanıma göre Tevrat, Eski Ahid'in ilk beş kitabı (Pentateuch) için kullanılsa da bu bir yanılgıdır. Zira bu yanılgı vahyin kendisinde şüpheler uyandırmaya sebep olabilir. Bu açıdan aslında Kur'ân, Eski Ahid'in ilk beş kitabının (Pentateuch) hepsini değil onun içine serpiştirilmiş olan

²⁴⁶ Necmettin Gökkır, **Kur'ân Dilinin Sosyo-Kültürel Bağlamı**, İstanbul, İFAV, 2014, s. 124.

kısımlarını tasdik etmektedir.²⁴⁷ Bu iki tanımlamada öne çıkan özellik bugünkü Tevrat'ın tümüyle ilahi vahiylerden oluşmadığıdır.

Mevdudi, Âl-i İmrân sûresinin 3. âyetini tefsir ederken Eski Ahid'in ilk beş kitabını (Pentateuch) Tevrat olarak kabul etmenin yanlış olduğunu belirtir. Zira Kur'ân'ın Tevrat'ı tasdik etmesi, Eski Ahid'in ilk beş kitabını (Pentateuch) tasdik ettiği anlamına gelmez. Bununla birlikte Kur'ân'ın tasdik ettiği Tevrat, Eski Ahid'in ilk beş kitabının içerisinde yer almaktadır. Bu açıdan Eski Ahid'in ilk beş bölümünün tümü Tevrat değildir, ancak Tevrat'tan bazı bilgiler içerir.²⁴⁸

Mevdudi'ye göre Tevrat, Hz. Mûsâ'ya peygamberliği müddetince verilen emir ve öğütlerden müteşekkildir. Yine Taş tabletlere kazınmış olan ve Tûr Dağında Hz. Mûsâ'ya verilen “On Emir” de Tevrat'a dâhildir. İsrâiloğulları'nın Bâbil sürgününden dönmeleriyle birlikte Ezrâ Eski Ahid'i yeniden derledi. Ezrâ, ileri gelen bazı kişilerin yardımı ile Kitâb-ı Mukaddes'in ilk 17 kitabını oluşturan İsrâiloğulları'nın tüm tarihini yazdı. Bu kitaplardan “Çıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye” Hz. Mûsâ'nın hayatını anlatır ve Ezrâ ve yardımcılarının kronolojik sırayı göz önünde bulundurarak uygun yerlere yerleştirdikleri gerçek Tevrat vahiylerini de içerir. O halde Yahudi kutsal kitaplarını oluşturan Tanah'ın ilk beş kitabının tümü Tevrat değil bilakis Tevrat'tan bir takım gerçekler ihtiva etmektedir.²⁴⁹

Mevdudi, Asıl Tevrat ise Hz. Mûsâ'nın hayat hikâyesi içine serpiştirilen âyetlerden oluştuğunu ve bugün bile bunları ayırt etmenin çok zor olmadığını belirtir. Mevdudi, yazarın, “Allah Mûsâ'ya dedi ki” diye başladığı veya Hz. Mûsâ'nın “Rabbimiz Allah diyor ki” dediği yerde gerçek Tevrat başlar ve hayat hikâyesinin başlamasıyla o bölüm biter. Mevdudi'ye göre ilâhi kitapların mâhiyetini bilen okuyucular sonradan eklenmiş yerleri fark ederler ve yorumlarla vahyolunan bölümleri birbirinden ayırt edebilirler.²⁵⁰

Mevdudi'nin, Tevrat'ın mâhiyeti hakkında verdiği bilgileri göz önünde bulundurarak gerçek Tevrat'ın Eski Ahid'in ilk beş kitabının (Esfâr-ı hamse veya Pentateuch) içerisine serpiştirilen bu bölümler olduğunu söyleyebiliriz. İşte

²⁴⁷ Ebu'l-Ala el-Mevdudi, **Tefhimu'l-Kur'ân**, Ed.: Ali Bulaç, 7 c., İstanbul, İnsan Yayınları, 1986, C:I, s. 191.

²⁴⁸ Mevdudi, a.g.e., s. C:I, s. 191-192.

²⁴⁹ Mevdudi, a.g.e., C:I, s. 191-192.

²⁵⁰ Mevdudi, a.g.e., C:I, s. 192.

Kur’ân’ın tasdik ettiği bölümler de bu kısımlarla sınırlıdır. Dolayısıyla Kur’ân’ın Eski Ahid’in ilk beş kitabının tümünü doğrulaması beklenemez.²⁵¹

Mevdudi, Mâide sûresi 5/68. âyetinde geçen “Tevrat ve İncil’in ikâme edilmesi” konusunda Kitâb-ı Mukaddes’in iki tür yazıyı içerdiğini söylemektedir. Bazı bölümler sonradan eklenmiştir. Kur’ân’ın bunların ikâme edilmesini istemediği açıktır. Bununla birlikte Kitâb-ı Mukaddes’te Allah’ın emirlerini içeren Hz. Mûsâ, Hz. İsâ ve diğer peygamberlerin sözlerini ihtiva eden bölümler vardır ki bunlar ilahidir. Kur’ân bu kısımlar ile birbirini doğrulamakta ve bunların ikâme edilmesini istemektedir. Her ne kadar bu bölümler bile bazı bozulmalara ve yanlış yorumlamalara maruz kalmış olsa bile yine de Kur’ân’ın ortaya koyduğu aynı temelleri ortaya koyar. Yahudiler ve Hristiyanlar Allah’a iman etmiş ve Kitâb-ı Mukaddesteki peygamberlerine bildirilen bu öğretilere göre yaşamış olsalardı Hz. Muhammed gönderildiği zaman birbirleriyle münakaşa etmeyen bir ümmet halinde bulunurlar ve Hz. Muhammed’e inanır ve Kur’ân’ı hemen kabul ederlerdi.²⁵²

Burada Mevdudinin verdiği bilgilerden, Kitâb-ı Mukaddes’in içeriğinin Hz. Mûsâ, Hz. İsâ ve diğer peygamberlerin sözlerinden yani onlara gönderilen vahiyler toplamından oluştuğu sonucunu çıkarabiliriz.

Yukarıda zikrettiğimiz bu iki görüşü destekler mâhiyetteki üçüncü bir görüş ise M. Fatih Kesler’e ait olan görüştür. Kesler’e göre Kur’ân-ı Kerîm, kendisinden önce gönderilmiş olan tüm ilâhi kitapları asılları itibarıyla doğrulamaktadır. Halbu ki günümüzdeki Tevrat, Yahudilere indirilen orijinal ilahi kitap değildir. O halde Tevrat’ın Kur’an’a arz edilmesi halinde Kur’ân’a ters düşmeyen kısımları kabul edilebilir. Aksi halde diğer kısımları kabul edilemez. Kısacası Tevrat, bugünkü haliyle yüce Allah’ın gönderdiği vahiyleri temsil edemez. Bir mümin ilâhi kitapların Allah katından gönderildiği şekline inanmakla yükümlüdür. Dolayısıyla bir Müslümanın bugünkü Tevrat’a değil Allah katından gönderilen ve sadece ilâhi vahiyleri ihtiva eden Tevrat’a inanması yeterlidir.²⁵³

Kesler, Mâide sûresi 5/44. âyeti delil getirerek Yüce Allah’ın Tevrat’ı övdüğünü ve kendi katından bir hidayet kaynağı olarak indirdiğini vurgulamaktadır.

²⁵¹ Mevdudi, a.g.e., C:I, s. 192.

²⁵² Mevdudi, a.g.e., C:I, s. 406-409.

²⁵³ Kesler, a.g.e., s. 181-184.

Ayrıca Hz. Mûsâ'ya indirilen Tevrat metnlerinin bazılarının “levhalar” halinde olduğunu da A'râf sûresi 7/145. âyetiyle delillendirmektedir. Bu ayetten yaptığı çıkarımla, levhalar halinde olan Tevrat'ın Hz. Mûsâ döneminde ve sonrasında bir müddet korunmuş olduğunu söylemektedir. Kesler'e göre Levhalar'da yazılı olan “On Emir” hariç Tevrat, kitaplar mecmuası haline getirilinceye kadar uzun zaman insan hafızası dışında herhangi bir dayanaktan yoksun olarak süregelmiştir. Bunun sonucunda da Tevrat'a yabancı eller tarafından çeşitli müdahaleler yapılmıştır. Muhtevasının iyice incelenmesi yapılan müdahaleleri ortaya koyması bakımından yeterli olacaktır. Kesler bu bilgileri verdikten sonra Tevrat'ın tahrif edildiği konusunda Bakara sûresi 2/79 ve Mâide sûresi 5/13. âyetlerini delil olarak zikretmektedir.²⁵⁴

Kesler'in görüşünü kısaca değerlendirecek olursak Tevrat asıl itibariyle ilâhi, Hz. Mûsâ döneminden sonra ise “Levhalar/On Emir” dışındaki kısım hariç, kısmen ilâhidir. Bu açıdan uzun zaman boyunca orijinallliğini koruyamamış ve beşeri müdahalelere maruz kalmıştır. Ancak halen içerisinde Kur'ân'ın tasdik ettiği pasajlar mevcuttur. Nitekim Kesler bu konuda Kur'ân ile uyuşan kısımların alınması, uyuşmayan kısımların terk edilmesi ve uyuşup uyuşmama konusunda kararsız kalınması halinde ise ne doğrulamanın ne de yalanlamanın yapılmaması aksine susulması gerektiğini belirtmişti.

Tahir b. Aşur, Tevrat'ın; Hz. Mûsâ'ya indirildiğini, İbrânîce bir isim olduğunu ve aslının “hidayet” manasındaki “Tora” dan geldiğini belirtmektedir. İbn Aşur'a göre Tevrat, Tûr Dağı'nda Hz. Mûsâ'ya vahyedilen içerisinde On Emri ihtiva eden Levhaların adıdır. Nitekim Levhalardaki On Emir Hz. Mûsâ'nın kitaplarındaki şeriatin aslını oluşturmaktadır. Ancak zamanla Tevrat ismi, Mûsâ'nın kitaplarının hepsi için kullanılmaya başlanmıştır.²⁵⁵

İbn Aşur, Bakara sûresinin 53. âyetinde geçen “kitap” kelimesini ise Hz. Mûsâ'ya verilen Tevrat olarak açıklamaktadır.²⁵⁶

Hz. Mûsâ'ya verilen levhaların “elvah” diye isimlendirmesi mecâzidir. Çünkü levhalar dörtkenarı olan tahtadan değil taştandır.²⁵⁷ Böyle olduğu Eski Ahid'in Huruç

²⁵⁴ Kesler, a.g.e., s. 186-190.

²⁵⁵ Muhamed Tahir b. İbn Aşur, **Tefsirü't-Tahrir ve't-tenvir**, 30 c., Tunus, ed-Daru'd-Tunusiyyetü li'n-neşr, 1984, C:III, s. 148.

²⁵⁶ İbn Aşur, a.g.e., C:I, s. 501.

Sifri'nin yirmi dördüncü babında (İshah) da şöyle belirtilmektedir: “ Ve Rab Mûsâ'ya dedi: Dağa, yanıma çık ve orada bulun ve taş levhalarını ve yazdığım şeriat ve emirleri öğretmek için onları sana vereceğim.”²⁵⁸ Taş olmalarına rağmen “Elvah” diye isimlendirilmesinin sebebi ise dört köşeden oluşan ve üzerine yazı yazılan tahta parçaları şeklinde olmasındandır. Huruç Sifri'nin otuz dördüncü babında ise üzerlerinde on vasiyetin yazdığı iki levhadan bahseder ki onlarla Mûsâ'nın şeriatı başlamaktadır. Levhaların Tevrat'ta da geçtiği üzere, iki tane olmasına rağmen daha sonradan çoğul şeklinde “Elvah” olarak kullanılmıştır. Bunun sebebi ya en az ceminin iki tane olmasından cemi sîgasının müsenna üzerine genelleştirilmesi, ya da her iki levhanın da arkalı önlü yazılı halde olmasıdır.²⁵⁹ Huruç Sifri'nin otuz ikinci babında bu konu hakkında şu bilgi yer almaktadır: “ Ve Mûsâ döndü ve şahadetin iki levhası elinde olarak dağdan indi. Levhaların iki tarafı yazılı idi. Ve levhalar Allah'ın işi idiler ve levhalar üzerine oyulmuş yazı, Allah'ın yazısı idi.”²⁶⁰ Levhaların üzerindeki yazıların Allah'a isnad edilmesinin sebebi taş levhalar üzerinde hiçbir insan müdahalesi olmaksızın oyulmuş yazıların mevcudiyetidir. Bu sadece Allah'ın kudretiyle olabilirdi.²⁶¹

İbn Aşur'a göre, Yüce Allah'ın levhalarda yazdığı şeyler, Eski Ahid külliyatının ve Hz. Mûsâ'ya Allah tarafından vahyedilen şeriatin aslını oluşturmaktadır. Yani “Elvah” hem Tanakh'ın hem de Hz. Mûsâ'nın şeriatinin temeli konumundadır.²⁶² Bunlar ise Huruç (çıkış) Sifri'nin yirminci babında şöyle sıralanmıştır:

“Seni Mısır diyarından, esirlik evinden çıkaran Rab'bin Yehova benim.

Karşımda başka ilâhların olmayacaktır.

Kendin için oyma put, yukarıda göklerde olanın yahut aşağıda yerde olanın yahut yerin altında sularda olanın hiç suretini yapmayacaksın. Onlara eğilmeyeceksin, onlara ibadet etmeyeceksin.

Rab'bin ismini boş yere ağzına almayacaksın.

²⁵⁷ İbn Aşur, a.g.e., C:IX, s. 96.

²⁵⁸ Kitab-ı Mukaddes Eski ve Yeni Ahid, İstanbul, Kitâbı Mukaddes Şirketi, 1972, Çıkış 24: 12.

²⁵⁹ İbn Aşur, a.g.e., C:IX, s. 96.

²⁶⁰ Çıkış 32:15,16.

²⁶¹ İbn Aşur, a.g.e., C:IX, s. 96.

²⁶² İbn Aşur, a.g.e., C:IX, s. 97.

Sebt gününü takdis etmek için onu hatırında tut. Altı gün işleyeceksin ve bütün işini yapacaksın, fakat yedinci gün Allah'ın Rab'bin sebtir. Sen ve oğlun ve kızın, kölen ve cariyen ve hayvanların ve kapılarında olan garibin, hiçbir iş yapmayacaksınız.

Babana ve anana hürmet et, ta ki Allah'ın Rab'bin sana vermekte olduğu toprakta ömrün uzun olsun.

Katletmeyeceksin.

Zina etmeyeceksin.

Çalmayacaksın.

Komşuna karşı yalan şahitlik etmeyeceksin.

Komşunun evine tama etmeyeceksin, komşunun karısına yahut kölesine yahut cariyesine yahut öküzüne yahut eşeğine yahut komşunun hiçbir şeyine tama etmeyeceksin.”²⁶³

Huruç Sifr'inin yirminci babında zikredilen bu maddeler daha sonra İsrâiloğulları arasında “on emir” olarak meşhur olmuştur.²⁶⁴

İbn Aşur'a göre Levhalar, sadece üzerinde yazılmış olan “on emir” den müteşekkildi.²⁶⁵ İbn Aşur'un bu görüşünün kaynağı Çıkış 34: 27-28'dir. Orada konu şöyle dile getirilir: “Ve Rab Mûsâ'ya dedi: Bu sözleri yaz; çünkü seninle ve İsrâil'le bu sözlere göre ahdettim. Ve orada Rab ile kırk gün kırk gece kaldı; ekmek yemedi ve su içmedi. Ve ahdin sözlerini, on emri levhalar üzerine yazdı.”²⁶⁶

İbn Aşur, Necm sûresi 53/36. âyetin açıklamasını yaparken bu âyetteki “Suhuf-i Mûsâ” tabirini (هي التوراة) şeklinde açıklamaktadır. Yani İbn Aşur'a göre Mûsâ'nın sahîfelerinden maksad “Tevrat” tır. Daha sonra “Suhuf-i Mûsâ”nın Ehl-i kitap arasında meşhur olduğunu belirten İbn Aşur, Araplar'ın Hayber, Kurayza, Nazir ve Teyme gibi yerlerde Yahudilerle karışık olarak yaşadığını ve Necran Hristiyanlarıyla da Arapların karışık olduğu bilgisini vermektedir. İbn Aşur bundan sonra “Suhuf-i Mûsâ” tabirinin, Hz. İbrâhim'in sahîflerinden önce zikredilmesinin sebebini, Hz. Mûsâ'nın sahîfelerinin içerik olarak hidayet ve şeriatı geniş bir şekilde

²⁶³ Çıkış 20: 2-17.

²⁶⁴ İbn Aşur, a.g.e., C:IX, s. 97.

²⁶⁵ İbn aşur, a.g.e., C:IX, s. 98.

²⁶⁶ Çıkış 34: 27-28.

ihativa etmesiyle şöhret bulmuş olmasına bağlamaktadır.²⁶⁷ Bu bağlamda “Suhuf-i Mûsâ” ‘nın muhtevasının Ehl-i kitap arasında hidayet ve şeriat olarak bilindiği söylenebilir.

Burhaneddin Ebu’l-Hasan İbrâhim b. Ömer el-Bikai, Tevrat ve İncil gibi Kitab-ı Mukaddes metinlerinden delil getirmenin Kur’ân- ı Kerîm ve Peygamberimizin sünnetine uygun bir yöntem olduğunu savunur. Bikâî’ye göre Tevrat ve İncil’den istişhad yapılmasını inkâr edenlere, Kur’ân-ı Kerîm’den “Tevrat indirilmeden önce, İsrâil’in (Ya’kub’un) kendisine haram kıldığı dışında, yiyeceklerin hepsi İsrâiloğulları’na helâl idi. De ki: “Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi Tevrat’ı getirip okuyun.”²⁶⁸ Ve “(Ey Muhammed!) Sana da o kitabı (Kur’an’ı) hak, önündeki kitapları doğrulayıcı, onları gözetici olarak indirdik.”²⁶⁹ Ayetleri ve daha birçok ayet ile cevap verilebilir. Çünkü Kitâb-ı Mukaddes’ten delil getirilebileceğini destekler mâhiyetteki âyetler çoktur.²⁷⁰

Bikai, Kur’an’ın âyetleriyle, Kitâb-ı Mukaddesten istişhad edilebileceğine dair getirdiği delillerin ardından Peygamber Efendimizin de Tevrat ile istişhadda bulunduğunu Mâide süresindeki zina konusuna atfen temellendirir.

Ayrıca Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.);

“تكون الارض يوم القيامة خبزة نزلا لأهل الجنة” bu sözü hakkında Yahudilerden bir adam gelerek Peygamber Efendimize : “Ey Ebu’l-Kasım Rahman seni mübarek kılsın! Kıyamet gününde cennet ehlinin nüzulünü sana haber vereyim mi?” diye sorar. Peygamber Efendimiz de evet, der. Yahudi : “Bu konu Hz. Muhammed ‘in açıkladığı gibidir.” Deyince, Peygamber efendimiz yanındakilere bakarak dişleri görünecek kadar gülmüştür.²⁷¹

Bikai, Ehl-i kitaptan gelen haberlerin ne tasdik ne de tekzip edilmemesi gerektiği konusunda Peygamber Efendimizin “İsrâiloğulları’ndan haber vermenizde, rivayet nakletmenizde bir sakınca yoktur.” Anlamındaki;

“حدثوا عن بنى إسرائيل و لا حرج” bu rivayeti zikreder. Ve Ebu Hureyre’nin “Ehl-i kitap Tevrat’ı İbrânîce okur ve onu Müslümanlar için Arapça olarak tefsir

²⁶⁷ İbn Aşur, a.g.e., C:XXVII, s. 129-130.

²⁶⁸ Âl-i İmrân 3/93.

²⁶⁹ Mâide 5/48.

²⁷⁰ Burhaneddin Ebu’l-Hasan İbrâhim b. Ömer el-Bikai, **Nazmu’d-Dürer fi Tenasüb-i’l-Ayat-i ve’s-Süver**, 22 c., y.y., Dairetü’l-Maarifi’l-Osmaniyye, 1978/1398, C:I, s. 272.

²⁷¹ Bikai, a.g.e., C:I, s. 272-273.

ederlerdi.” Bunun üzerine Rasulullah : “Ehl-i kitabı ne tasdik ne de tekzip etmeyin! ‘Biz bize indirilene de, size indirilene de inandık.’²⁷² deyin.” buyurdu. Bunun neticesinde sahabelerden çoğu Ehl-i kitaptan haberler nakletmiştir.²⁷³ Bikai, buraya kadar zikrettiği delillerle Kitâb-ı Mukaddes’ten yani Peygamber Efendimiz dönemindeki Ehl-i kitap zümresinden nakilde bulunmanın bir sakıncasının olmadığını ortaya koymuştur.

Bikai, Âl-i İmrân 3/3. âyetin tefsirinde Tevrat ve İncil’i karşılaştırmalı olarak tanımlamaktadır. Konumuz itibariyle biz Tevrat’ı nasıl tanımladığıyla yetinmek durumundayız. Ona göre Tevrat, zahiri durumları kapsamaktadır. Yani Tevrat, insanların amellerini, fiillerini, dünyanın durumunu, dünyanın ıslahını ve insanları kurtuluşa götüren yolları ihtiva etmektedir.²⁷⁴ Bikai’ye göre Tevrat zahiri durumlardan bahsetmektedir. Tevrat, dünyanın ıslahıyla birlikte ahrette de kurtuluşu elde etmeyi amaçlamaktadır.²⁷⁵

Bikai, Mâide sûresi 43-46 ve 66-68. âyetlerin tefsirinde konumuz açısından bazı mühim noktalara değinmektedir. Bikai, 43. âyetin takdirinin, “Hz. Muhammed’in batıl / yalancı olduğunu iddia edip onu yalanlamalarına rağmen nasıl onu hakem yapıyorlar.” Şeklinde olduğunu söylemektedir. 43. âyette temas edilen diğer önemli nokta, Tevrat’ın hâlihazırda yanlarında olması ve şeriatlerinde sabit bir konumda olmasıdır.²⁷⁶ Buradan anlaşılan Tevrat’ın, onların şeraitlerinde kabul edilmiş ve değişmez bir temele sahip olduğudur.

Bikai, Mâide sûresinin 44. âyetinde zikredilen “(Allah’a) teslim olmuş nebiler, onunla yahudilere hüküm verirlerdi.” Kısmının tefsirindeki bu hükümlerin Tevrat’a uyarak ve ona riayet ederek verildiğine dikkat çekmektedir.²⁷⁷ Bikai, Allah’ın kitabının korunmasının peygamberler ve peygamberlerden sonra gelen kimseler tarafından gerçekleştirildiğini belirtir.

Allah’ın kitabının korunması ise onun öğretilmesi ve hükümleriyle amel edilmesidir. Bu ayette Yahudilere ima yoluyla bir eleştiri vardır. Kitaplarıyla amel

²⁷² Ankebût 29/46.

²⁷³ Bikai, a.g.e., C:I, s. 273-274.

²⁷⁴ Bikai, a.g.e., C:IV, s. 208.

²⁷⁵ Bikai, a.g.e., C:IV, s. 209.

²⁷⁶ Bikai, a.g.e., C:VI, s. 143.

²⁷⁷ Bikai, a.g.e., C:VI, s. 144.

etmeyi terk eden Yahudileri zemmeden bu ayet yine Yahudiler arasından olup onun hükümlerine riayet eden ve onunla amel edenleri ise övmektedir.²⁷⁸

Bu ayette Yahudilere, küçümseme, korku, umut ve şehvet gibi her ne sebeple olursa olsun Allah'ın kitabının hükmünü terk etmek nehyedilmiştir. İbn Abbas'a göre Allah'ın hükmünü inkâr eden kâfir, Allah'ın hükmünü kabul etmesine rağmen onunla amel etmeyen kimseler ise zalim ve fasık sınıfına dâhil olurlar. Bu durumda ayet şöyle takdir edilir: “Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmederse işte onlar Müslümanlardır.”²⁷⁹

Bikai, “Ey Peygamber! Kalpten inanmadıkları hâlde, ağızlarıyla ‘İnandık’ diyenler (münafıklar) ile Yahudilerden küfürde yarışanlar seni üzmesin.”²⁸⁰ ayetinden “Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler kâfirlerin ta kendileridir.”²⁸¹ kısmına kadar olan ayetlerin zina hakkında indiğini söyler.

Beyhaki'nin İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre Hz. Ömer hutbesinde “Allah Teâlâ Hz. Muhammedi gönderdi ve ona bir kitap indirdi” demiştir. Ona indirdiği kitabın içerisinde recm ayeti de vardır. Bu, okuduğumuz ve duyup idrak ettiğimiz şu ayettir: “Yaşlı bir adam ve kadın zina ettiklerinde Allah'tan bir ceza (hüküm) olarak onları recmedin. Allah aziz ve hâkimdir.” Peygamber Efendimiz bu ayetin hükmü gereği zina edenleri recmedince ondan sonra biz de böyle yaptık. İnsanların “Allah'ın kitabına ekleme yaptın” demelerinden çekinmiyor olsaydım bu ayeti Mushaf'ın bir kenarına haşiye olarak yazardım.

Bu rivayetin aslı Sahihayn'dadır ancak Sahihayn'ın dışındaki kaynaklarda da bu rivayet mevcuttur. Bikai, bu ayetin tefsirinde Yahudilerden bir grup, Peygamber efendimizin yanına gelir ve bir erkekle bir kadının zina yaptıklarını söylerler. Peygamber Efendimiz onlara “Zina hakkında Tevrat'ta geçen hüküm nedir?” diye sorar. Onlar ise, zina edenleri ayıpladıklarını ve onlara celde vurduklarını belirtirler.

Bir başka rivayette ise Tevrat'ta recimle alakalı bir şey bulamadıklarını söylerler. Bunun üzerine Abdullah b. Selam ise onlara “yalan söylüyorsunuz” der. Ve şöyle devam eder: “Eğer doğru söylüyorsanız Tevrat'ı getirip okuyun.” Tevrat'ı getirip açtıklarında onlardan birisi elini recm ayetinin üzerine koyar ve recm ayetinin

²⁷⁸ Bikai, a.g.e., C:VI, s. 145.

²⁷⁹ Bikai, a.g.e., C:VI, s. 146.

²⁸⁰ Mâide 5/41.

²⁸¹ Mâide 5/44.

sadece öncesi ile sonrasını okur. Abdullah b. Selam ise o adama “elini kaldır” der. Elini kaldırıncı da “bu ne peki” diye sorar. Orada recm ayeti bulunmaktadır. Yahudiler , “doğru söyledin ya Muhammed” derler. Ve rasulullah o ikisinin recmedilmesini emreder.²⁸²

Bikai, Mâide sûresinin 5/44. âyetinde zina eden bu iki kişi hakkında hem farklı rivayetleri hem de bu rivayetlerin farklılık gösteren kimi lâfızlarını da zikretmiştir.

Bu rivayetlerde Bikai’nin dikkat çektiği nokta, Yahudilerden bir grubun Hz. Muhammed’den gidip kendileri arasından zina yapan bir kadın ve bir erkeğin durumu hakkında hüküm vermesini istemeleri, Hz. Muhammed’in ise onlara bu konuda Tevrat’ın hükmü ile hükmetmesidir.

Bikai’ye göre recm konusundaki rivayetlerde, recmin evlilikle sınırlandırıldığına dair bir kayıt yoktur.²⁸³ Bu konuda Bikai, recm konusuyla ilgili Kitâb-ı Mukkaddes’te zikredilen şu pasajları örnek göstermektedir:

“Ve Rab Musa’ya söyleyip dedi: İsrâiloğullarına diyeceksin: İsrâiloğulları’ndan ve İsrâil’de misafir olan gariplerden Moleke zürriyetinden veren her adam mutlaka öldürülecektir. Memleket halkı onu taşla taşılayacaklardır.”²⁸⁴

“ Ve başka birinin karısı ile zina eden, komşusunun karısı ile zina eden adam, hem o hem kadın mutlaka öldürülecektir. Ve babasının karısı ile yatan, babasının çıplaklığını açmıştır. İkisi de mutlaka öldürüleceklerdir. Ve bir adam gelini ile yatarsa mutlaka ikisi de öldürüleceklerdir. Ve bir adam kadınla yatar gibi erkekle yatarsa ikisi menfur şey yapmışlardır. Mutlaka öldürüleceklerdir. Ve bir adam bir kadınla beraber anasını alırsa alçaklıktır. Aranızda alçaklık olmasın diye kendisi ve kadınlar ateşle yakılacaktır. Ve bir hayvanla yatan adam mutlaka öldürülecektir. Hayvanı da öldüreceksiniz. Ve bir kadın bir hayvana yaklaşmak üzere onun yanına giderse kadını ve hayvanı öldüreceksin.”²⁸⁵

“Eğer bir adam bir kadın alır ve ona yaklaşır ve ondan nefret ederse. Ve ona ayıp şeyler isnat edip onun ismini kötülerse ve : ‘Bu kadını aldım ve ona yaklaştığım

²⁸² Bikai, a.g.e., C:VI, s. 147-148; Muhammed b. İsmail el-Buhari, **Sahihu’l-Buhari**, 6 c., 4. bs., Beyrut, Daru İbn Kesir, 1990/1410, C:III, s. 1330.

²⁸³ Bikai, a.g.e., C:VI, s. 151.

²⁸⁴ Levililer 20: 2.

²⁸⁵ Levililer 20: 10-16.

zaman kendisinde kızlık nişanlarını bulmadım’ derse, o zaman genç kadının babası ve anası genç kadının kızlık nişanlarını alacaklar ve kapıya, şehrin ihtiyarlarına getirecekler. Ve genç kadının babası ihtiyarlara diyecek: ‘kızımı bu adama karı olarak verdim ve ondan nefret ediyor’ ve işte ‘senin kızında kızlık nişanlarını bulmadım’ diyerek ona ayıp şeyler isnat etti. Ve lakin ‘kızımın kızlık nişanları bunlardır.’ Ve esvabı şehrin ihtiyarları önüne serecekler. Ve o şehrin ihtiyarları o adamı alıp kendisini tedip edecekler. Ve yüz şekel gümüş para cezasına onu mahkûm edip genç kadının babasına verecekler. Çünkü o adam İsrail’in bir kızının ismini kötüledi. Ve kadın o adamın karısı olacak, bütün ömrünce onu boşayamayacaktır. Fakat bu şey, genç kadında kızlık nişanları bulunmadığı hakikatse, o zaman genç kadını babasının evinin kapısına çıkaracaklar ve şehrin adamları onu taşla taşılayacaklar ve ölecek, çünkü babasının evinde zina etmiş olmakla İsrail’de alçaklık etmiştir.”²⁸⁶

“Eğer bir adam, başka bir adamın karısı olan bir kadınla yatmakta olarak bulunursa, o zaman kadınla yatan adam ve kadın, onların ikisi de öleceklerdir. Eğer kız olan bir genç kadın bir adama nişanlı ise ve bir adam onu şehirde bulup onunla yatarsa, o zaman onların ikisini de o şehrin kapısına çıkaracaksınız. Ve onları, şehirde olduğu halde bağırmadığı için kadını ve komşusunun karısını alçalttığı için erkeği taşla taşılayacaksınız. Ve ölecekler. Fakat adam nişanlı genç kadını kırdı bulursa ve onu yakalayıp kendisiyle yatarsa, o zaman yalnız onunla yatmış olan adam ölecektir. Fakat genç kadına bir şey yapmayacaksınız. Genç kadında ölüme müstehak suç yoktur. Çünkü onu kırdı buldu, nişanlı genç kadın bağırması ve onu kurtaran olmamıştır.”²⁸⁷

Bikai, Mâide sûresi 68. âyetin tefsirinde Yahudi ve Hristiyanların dünya ve ahiret konularında sağlam bir kaynağa dayanmadıklarını belirtir. Bu bağlamda batıl yollarda oylanmaktadırlar. Bu yüzden batıl bir şeyin, kendisine itimad edilen asıl bir şey olamayacağını da eklemektedir. Yahudi ve Hristiyanların sadece Tevrat’ı ve İncil’i uygulamalarıyla bir asla dayanmış olacaklarını bunun da Tevrat ve İncil ile tam olarak amel edilmesiyle mümkün olduğunu söyler. Bu açıdan Hz. İsa’ya ve Hz. Muhammed’e iman gereklidir. Kendi yanlarındaki kutsal kitaplar peygamberler

²⁸⁶ Tesniye 22: 13-21.

²⁸⁷ Tesniye 22: 22-27.

vasıtasıyla verilmesine ve Hz. Muhammed'in ve Hz. İsa'nın onların yanlarındakini tasdik etmelerine rağmen Hz. Muhammed'i ve Hz. İsa'yı inkâr etmişlerdir.²⁸⁸

Yine Bikai, Cum'a sûresinin 62/5. âyetinde Tevrat'ı "Allah'ın Hz. Mûsâ'nın lisanıyla İsrâiloğulları'na vermiş olduğu bir kitap" olarak tanımlamıştır. İsrâiloğulları bu kitap ile mükellef kılınmışlardır. Ancak onlar Tevrat'ın hududunu ve ahkâmını ihmal etmişlerdir.²⁸⁹ Tevrat, Allah tarafından Hz. Mûsâ'ya indirilmiştir. O, suhuflardan sonra indirilen kitapların ilkidir, peygamberler onunla hüküm vermişlerdir.²⁹⁰

Bikai, A'râf sûresinde zikredilen "Elvah"²⁹¹ için de bazı önemli açıklamalar da bulunur. Bu âyette zikredilen "her şey", İsrâiloğulları'nın ihtiyaç duyduğu her şeydir. Nasıl ki Fâtiha sûresi Kur'ân'a nisbet ediliyorsa bu da Tevrat'a nisbetle "On Emir" dir. "On Emir" ise, dinin aslını, ahkâmın aslını, nimetlerin hatırlanmasını, zühd ve takva durumunu ve güzel işlerin gerekliliği gibi konuları ihtiva eder.²⁹²

Tevrat'ın mâhiyetine dair Bikai'nin verdiği bilgilerden birisi de onun ahkâma çokça yer verdiği vaaz, nasihat gibi şeylerin onda çok az bulunduğudır. Hatta A'lâ sûresinde, Hz. Mûsâ'nın sahîfelerinin, Hz. İbrâhim'in sahîfelerinden sonra zikredilmesinin hikmeti de bu olabilir.²⁹³

Son olarak Bikai, Necm sûresinde zikredilen "Suhuf-i Mûsâ" nın, indirilmesiyle Hz. Mûsâ'ya nisbet edilen Tevrat olduğunu, ancak Hz. Mûsâ'dan sonra gelen peygamberlerin kitaplarından ona tabi olan ve onu doğrulayanlarının da buna dâhil olduğunu belirtmiştir. Yani Bikai'nin ifadelerinden anlaşılan Suhuf-i Mûsâ kavramına sadece Hz. Mûsâ'ya nisbet edilen "Tevrat" değil, Ondan sonra gelen ve Tevrat'ı doğrulayan peygamberlerin kitapları da dâhildir. Bu durumda Suhuf-i Mûsâ tabirinin kapsamı Tevrat tabirinin kapsamından daha geniş olmaktadır.²⁹⁴ Zira Suhuf-i Mûsâ hem Hz. Mûsâ'ya indirilen vahyi hem de Hz. Mûsâ'dan sonra gönderilen peygamberlere indirilen kitapları (Sifr) kapsamına almaktadır.

²⁸⁸ Bikai, a.g.e., C:VI, s. 238-239.

²⁸⁹ Bikai, a.g.e., C:XX, s. 55.

²⁹⁰ Bikai, a.g.e., C:XX, s. 13-14.

²⁹¹ A'râf 7/145.

²⁹² Bikai, a.g.e., C:VIII, s. 80-81.

²⁹³ Bikai, a.g.e., C:XXI., s. 408.

²⁹⁴ Bikai, a.g.e., C:XIX., s. 71.

Süleyman Ateş, Âl-i İmrân sûresi 3/93. âyetinde zikredilen konuda, Tevrat'ın Hz. Ya'kub'dan çok sonra indirildiğini bu açıdan Tevrat'ta haram olan her şeyin Hz. Ya'kub zamanında haram olmasının gerekmediğini belirtmektedir.²⁹⁵

Ateş, göre Mâide sûresi 5/43. âyet bağlamında, Tevrat'ta Allah'ın hükmü bulunmasına rağmen, Yahudiler o hükmü uygulamayıp daha hafif bir hüküm verir umuduyla Hz. Muhammed'e gelirler. Sonra da onun verdiği hükme razı olmazlar.²⁹⁶ Tabi bu konu hakkında çok fazla rivayet vardır. Rivayetlerin kimi lâfızlarında da birbirinden değişik ifadeler yer almaktadır. Yahudilerin bu davranışları hakkında bir soru akla gelmektedir: "Acaba Yahudiler gerçekten bir hüküm almak için mi peygamber efendimize bu konuyu intikal ettirdiler yoksa onunla alay etmek için mi?" Âyete²⁹⁷ baktığımızda üzerinde durulan asıl nokta, Tevrat'ın onların yanlarında bulunması ve içerisinde de Allah'ın hükmünün mevcut olduğudur. Ateş'e göre Mâide 5/41- 43. âyetler zina ile değil Nadir ve Kureyzaoğulları arasındaki diyet olayı ile ilgilidir. Âyetlerde zikredilen mesele 32. âyetten 47. âyete kadar daha çok adam öldürme, bozgunculuk yapma, hırsızlık etme gibi kamu davası ile ilgili bir meseledir.²⁹⁸ Ateş'in delil getirdiği âyetler şöyledir:

"Bundan dolayı İsrâiloğulları'na (kitapta) şunu yazdık: "Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa, sanki bütün insanları yaşatmıştır. Andolsun ki, onlara resûllerimiz apaçık deliller (mucize ve âyetler) getirdiler. Ama onlardan birçoğu bundan sonra da (hâlâ) yeryüzünde aşırı gitmektedir."²⁹⁹

"Onda (Tevrat'ta) üzerlerine şunu da yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş kısas edilir. Yaralar da kısasa tabidir."³⁰⁰

Mâide sûresinin bu âyetleri hakkında genelde iki rivayet zikredilmektedir. Bunlardan birisi zina, diğeri de iki kabile arasındaki eşit olmayan diyet konusudur.

²⁹⁵ Süleyman Ateş, **Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri**, 12 c., İstanbul, Yeni Ufuklar Neşriyat, 1989, C:II, s. 80.

²⁹⁶ Ateş, a.g.e., C:II, s. 527.

²⁹⁷ Mâide 5/43. "Yanlarında, içinde Allah'ın hükmü bulunan Tevrat varken nasıl oluyor da seni hakem yapıyorlar, sonra bunun ardından verdiği hükümden yüz çeviriyorlar? İşte onlar (kendi kitaplarına da, sana da) inanmış değillerdir."

²⁹⁸ Ateş, a.g.e., C:II, s. 528-531.

²⁹⁹ Mâide 5/32.

³⁰⁰ Mâide 5/45.

Her ikisi de âyetlerin farklı yönlerden açıklanmasına fayda sağlayabilir ancak bizim görüşümüz buradaki; “Yanlarında, içinde Allah’ın hükmü bulunan Tevrat varken nasıl oluyor da seni hakem yapıyorlar, sonra bunun ardından verdiği hükümden yüz çeviriyorlar? İşte onlar (kendi kitaplarına da, sana da) inanmış değillerdir.”³⁰¹ Ve “Şüphesiz Tevrat’ı biz indirdik. İçinde bir hidayet, bir nur vardır. (Allah’a) teslim olmuş nebiler, onunla yahudilere hüküm verirlerdi. Kendilerini Rabb’e adanmış kimseler ile âlimler de öylece hükmederlerdi.”³⁰² âyetlerinin sebep-i nüzûlün hususiliğine değil hükmün umumiliğine vurgu yaptığıdır. Dolayısıyla Tevrat’ın içerisinde Allah’ın hükmünün bulunması, bununla birlikte Tevrat’ın onların ellerinde mevcut olması, nebilerin, kendilerini rabbe adayanların ve âlimlerin onunla hükmetmesi çalışmamız açısından ayetlerin asıl konusunu oluşturmaktadır.

Ateş, Kur’ân’da anlatılan Tevrat hükümlerinin, bizim için de geçerli olduğunu belirtir. Hatta bu hükümler bize farzdır. Ancak Kur’ân’da anlatılmayan Tevrat hükümleri bize ne farz olabilir ne de bizim için geçerli olabilir. Zira Kur’ân’da anlatılan Tevrat hükümleri ilâhidir ve her zaman geçerlidir. Bunların Allah’ın gönderdiği vahiyler oldukları hakkında şüphe yoktur. Fakat Kur’ân’da anlatılmayan Kur’ân’ın atıf yapmadığı Tevrat hükümleri böyle değildir.³⁰³ Ateş’in verdiği bu bilgilerden aslında ona göre Tevrat’ın mâhiyetinin ne ifade ettiğini çıkarabiliriz. Ona göre gerçek Tevrat, Kur’ân tarafından, Tevrat’ta olduğuna dair atıf yapılan yerlerdir. Geriye kalan kısımlar ise içerisinde çeşitli şüpheleri barındırdıkları için gerçek olarak kabul edilemezler. Dolayısıyla Kur’ân’ın, Tevrat’ı doğrulaması önemlidir.

Ateş’e göre, Hz. İbrâhim ve Hz. Mûsâ’nın sahîfeleri, Tevrat’ın bu adı taşıyan kitaplarına işaret edebilir. A’lâ sûresinde anlatılan dinin özü olan ilkelerin Hz. İbrâhim ve Hz. Mûsâ’nın sahîfelerinde yani Tevrat’ın bu adı taşıyan kitaplarında da bulunduğu bildiriliyor.³⁰⁴ Bugünkü Tevrat’a Mûsâ’nın I. kitabı, Mûsâ’nın V. kitabı diye beş bölüm vardır ama İbrâhim’in kitabı yoktur. Fakat kutsal kitab’ın ilk bölümü olan Tekvin, İbrâhim’in, iki oğlu İsmâil’in, İshak’ın ve onların soyundan gelenlerin öykülerini aktarmaktadır. Ondan sonra ise Mûsâ’nın öyküsünü, Allah’tan aldığı

³⁰¹ Mâide 5/43.

³⁰² Mâide 5/44.

³⁰³ Ateş, a.g.e., C:II, s. 535.

³⁰⁴ Ateş, a.g.e., C:X, s. 435.

Tevrat'ı ve hükümlerini anlatan Çıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye gelir. İşte A'lâ sûresindeki kendisine işaret edilen kitaplar bunlar olmalıdır. Belki de Kur'an'ın nüzûl döneminde, Yahudilerin ellerinde bulunan Kitâb-ı Mukaddes'in içerisinde, İbrâhim'in kitabı (Sifr), veya İbrâhim'in sahîfeleri adlarında bölümler de vardı. Fakat bunun zamanla kaybolduğu ya da diğer kitapların içerisine dâhil edildiği de düşünülebilir.³⁰⁵ Bu görüşten, Tevrat'ın birçok kitaptan teşekkül ettiği, sahîfe/suhuf adı taşıyan kitapların da bunlardan bazıları olduğu anlaşılıyor. Bu durumda Tevrat Hz. Mûsâ'ya verilen vahiyleri de içeren çok geniş bir külliyattır.

Kimi müfessir ve dilbilimciler, Kur'an'da mutlak olarak zikredilen kitap lâfzının Tevrat'a ya da Tevrat ve İncil'e işaret ettiğini iddia etmektedirler. Murat Sülün'e göre, bağlamdan yola çıkarak bazı kitap lafızlarından önceki ilâhi kitapların kastedildiği açıkça anlaşılrsa da, bu ilahi kitapların Tevrat ve İncil ile sınırlandırılması anlamı daraltmaktadır.

Kur'an'ın zikrettiği "kitap" lâfızlarından Tevrat'a işaret edenler ise; sadece Hz. Mûsâ'ya verildiğinden bahsedilen, ayrıca bir kanun kitabı olması hasebiyle şeri bir mesele bağlamında ve İsrâiloğulları ile birlikte zikredilenlerdir.³⁰⁶ Sülün, bu tanımıyla Tevrat'ın mahiyetine dair üç önemli konuya vurgu yapmıştır. Bunlar âidiyet bakımından Hz. Mûsâ'ya verildiğinden bahsediliyor olması, şeri bir meseleyi ele alması ve İsrâiloğulları ile birlikte zikredilmesidir.

Hz. Muhammed'in zamanında yaşamış olan Yahudiler hakkında yapılmış olan bir çalışmaya göre Tevrat, tomar ve mushaf şeklinde Yahudilerin ellerinde bulunmaktaydı. Yahudilerin, kutsal kitaplarında Hz. Muhammed'den bahsedilip bahsedilmemesi ve zina suçuna verilen ceza gibi konularda tomar ya da ilgili Tevrat pasajını önlerine yayarak göstermeleri tomar ve mushaf şeklinde Tevratlara sahip olduklarının delilidir.

Bir Yandan Sinagoglarda Sefer Tora'lar bulunurken diğer yandan ailelerin ellerinde mushaf şeklindeki Tevrat'lar mevcuttu. Hayber'in fethi sırasında Tevrat mushafları ganimet olarak ele geçirilmiş daha sonra da Yahudilere iade edilmiştir.³⁰⁷

³⁰⁵ Süleyman Ateş, **Kur'an Ansiklopedisi**, 30 c., İstanbul, KURAM (Kur'an Araştırmaları Müessesesi), t.y., C:XVIII, s. 307.

³⁰⁶ Murat Sülün, "Kur'an'da Kitap Kavramı ve Kur'an Vahiylerinin Kitaplaşması" , **Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı:13-14-15,1997, s. 74.

³⁰⁷ Arslantaş, a.g.e., s, 356.

Bu bilgiler Tevrat'ın Peygamber Efendimiz zamanında yaşamış olan Yahudilerin ellerinde bulunan bölümlerden oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca ailelerin ellerinde, Yahudi Soferler (Müstensih) tarafından hazırlanan mushaf şeklindeki Tevrat'ların bulunması Medine Yahudilerinin Tevrat'ı yaygın olarak kullanmaları anlamına gelmektedir.

Tevrat'ın Yahudiler arasında yaygın olması iki şeyi akıllara getirmektedir. Birincisi, ya Yahudi nüfusu azdır o yüzden yaygın olması mümkündür. İkincisi ise Medine Yahudilerinin nüfusu az değildir ancak Tevrat'ın kendisi günümüzün aksine az sayfadan oluşmaktadır. Bizim bu konudaki kanaatimize göre Tevrat'ın tomar ya da mushaflarının yaygın olması Tevrat'ın içeriğinin az, kolay, anlaşılır ve bazı hükümleri ihtiva etmesiyle açıklanabilir. Eğer Tevrat günümüzdeki şekliyle uzun bir külliyattan müteşekkil olsaydı Medine Yahudileri arasında bu derece yaygınlık kazanamaz, günümüzdeki muhtevasıyla da pek işlevsel olamazdı.

Baki Adam konu hakkındaki başka bir görüşün sahibidir. Adam'a göre Kur'ân'da zikri geçen Tevrat kelimesinin anlamı ve kapsamı açık değildir. Yine Kur'ân, Tevrat'ın muhtevası hakkında da detaylı bilgiler vermemiştir. Bu açıdan Yahudilerin yanlarında bulunan kitapların hangilerinin Tevrat'a dâhil olup olmadığını mukayese yoluyla öğrenmek zordur. Bu kelimenin kullanıldığı ayetlerden Tevrat'ın İsrâiloğulları'na indirilmiş ilâhi bir kitap olduğu anlaşılmakla birlikte hangi peygamber vasıtasıyla verildiği sarih değildir.³⁰⁸

Adam, Kur'ân'ın ilâhi kitaplar arasında zikrettiği Tevrat'ı sadece Hz. Mûsâ'ya verilmiş olan özel bir kitap değil, Hz. Mûsâ da dâhil bütün İsrâil peygamberlerine indirilen vahiylerin genel adı olduğunu iddia etmektedir. Adam'a göre bütün İsrâil peygamberlerinin kitapları Kur'ân tarafından "Tevrat" olarak adlandırılmıştır. Allah, Tevrat ile Yahudilerin uzun zaman içerisinde derleyip topladığı tüm külliyatı değil sadece içerisindeki şer'i hükümleri kastetmiştir.³⁰⁹

Adam'ın ulaştığı bu sonucun temelinde kendi çalışmasını "*Yahudi kaynaklarını*" esas alarak yapması yatmaktadır. Zira çalışması incelendiğinde bu sonuca, "Torah" kelimesinin etimolojik tahlili dâhil bu kelimenin Eski Ahid'de kullanım şekilleri ve anlamlarını incelenmesi esnasında ulaştığı görülüyor.

³⁰⁸ Adam, a.g.e., s. 61-64.

³⁰⁹ Adam, a.g.e., s. 65.

Adam'a göre Tevrat, İbrânîce'deki "Torah" kelimesinin karşılığıdır. Yahudi Kutsal kitaplarını ifade eden TANAKH'da ve Kur'an'da Hz. Mûsâ'ya verilen kitapla ilgili olarak farklı isimler kullanılmaktadır. "Sefer Ha-Berid", Ha-Sefer", "Sefer-Moşe", "Torah" gibi isimler Eski Ahid'de kullanılanların başında gelmektedir. Kur'an'daki isimler ise "Suhuf-i Mûsâ", Elvah", "el-Kitab", "Kitab-u-Mûsâ" ve "Tevrat"tır. Bu isimlerden Eski Ahid'deki "Torah" ile Kur'an'daki "Tevrat" kelimelerinin Hz. Mûsâ'ya vahyedilen özel kitap ile ilişkisi ayrıca Hz. Mûsâ ile ilgisi olan diğer isimlerle ilişkisi önemlidir. Bu açıdan "Torah" ve "Tevrat" kelimelerinin anlam alanlarının belirlenip bunların Hz. Mûsâ'ya verilen kitabın adı olup olmadığı ortaya konulabilir.³¹⁰

Adam'ın temeldeki iddiası "Torah ve Tevrat" kelimelerinin anlam alanlarının antik ve modern Yahudi kültürü yanında Eski Ahid'in birinci bölümünü oluşturan ilk beş kitabında ve ikinci ve üçüncü bölümlerini oluşturan Neviim ve Ketuvim'de geniş bir anlam alanına sahip olmasıdır. Ancak bu iki kelime Yahudilikte ve İslâmiyette Mûsâ'ya verilen ilâhi kitaba isim olarak kullanılmaktadır. Oysaki "Torah" kelimesi, antik ve modern Yahudi kültüründe "eğitim, öğretim, bilim, şariat, kanun, namus, mezhep, Mûsâ'nın şeriatı, Mûsâ'nın beş kitabı ve bundan kinaye tüm Eski Ahid, Teori, sistem ve bilmin herhangi bir branşıyla ilgili prensipleri ihtiva eden kılavuz kitap" gibi anlamlara; Dini sahada , "Mûsâ'ya Sînâ'da verildiğine inanılan Tevrat, Yazılı Tevrat diye tanımlanan Eski Ahid'in tümü ile Sözlü Tevrat diye isimlendirilen Mişna ve Talmud, kanun –hüküm ve din, Sînâ'daki vahiyden günümüze kadar Yahudi dininde gerçekleşen her şey, hatta Filistin topraklarında konuşulan sıradan sözler" gibi anlamlara; Eski Ahid'in ilk beş kitabında, "bazen özel bir kanun-hüküm, bazen de din-şariat" gibi anlamlara; Eski Ahid'in ikinci ve üçüncü bölümleri olan Neviim ve Ketuvim'de ise "din, şariat ve öğreti" anlamlarında kullanılmıştır.³¹¹

"Torah" kelimesinin "din" ve "şariat" anlamındaki kullanımı genel olarak Hz. Mûsâ ile ilgilidir. Mûsâ'nın şeriatı anlamında kullanımının "Ha-Torah, Torat Moşe, Sefer Torat Moşe" gibi çeşitli kullanımları vardır. Buna ek olarak yine Mûsâ'nın şeraitini ifade ettiği anlaşılan fakat Yehova ve Elohim isimleriyle birlikte kullanılmış şekiller de vardır. Bu kullanıma "Torat Yehova, Torat Elohim, Sefer

³¹⁰ Adam, a.g.e., s. 29,51.

³¹¹ Adam, a.g.e., s. 53-55.

Torat Elohim, Sefer Torat Yehova” gibi ibareler örnektir. İşte bütün bu kullanımlardaki “Torah” kelimesi, “din” ve “şariat” anlamındadır. Torah kelimesi, “kitap” manasına gelen “sefer” kelimesiyle birlikte kullanıldığı yerlerde ise “şeriatın kitabı” anlamını ifade etmektedir. Bu açıdan “Torah” kelimesi genel , “Sefer” kelimesi ise özel bir anlam için kullanılmaktadır. Öyleyse bu iki kelime aynı şeyi ifade etmemektedir. Bu bağlamda “Torah”, hem Mûsâ’nın şeriatini hem de Mûsâ’dan sonraki peygamberlerin şeriatlerini ifade etmektedir. Böylece “Torah” kelimesinin, bütün peygamberlerin “torah” ı yani şeriatı anlamına geldiği söylenebilir.³¹² İşte Adam, bu çıkarımı doğrultusunda Kur’ân’daki Tevrat’ın sadece Hz. Mûsâ’ya verilmiş bir kitap olduğunu değil, Hz. Mûsâ da dâhil olmak üzere, tüm İsrâil peygamberlerine gönderilen vahiylerin genel adı olduğu, dolayısıyla bütün İsrâil Peygamberlerinin kitaplarının Kur’ân’da Tevrat adıyla anıldığı neticesine varmaktadır.

Netice itibariyle Adam, Eski Ahid’in ilk beş kitabı ve ikinci ve üçüncü bölümleri olan Neviim ve Ketuvim’de Mûsâ kitabının adının “Torah” olduğunu ifade eden “Sefer Ha-Torah, Sefer Torat Moşe” gibi bazı ibareler bulunsa da bu ibarelerdeki “Sefer” ve “Torah” kelimeleri muhteva itibariyle aynı şey değildir. Bilakis “Sefer”, şariat anlamında kullanılan “Torah” ın sözlerini ifade etmektedir görüşündedir.³¹³

Ona göre, Eski Ahid’de Hz. Mûsâ’nın kitabını tam olarak tanımlayan ya da adının ne olduğunu bildiren bir ifade bulunmamaktadır. Ancak Mûsâ’nın bir kitabının olduğu gerçektir. Bu kitap adı, tanımı tam olarak belli olmayan “Ha Sefer (kitap), Sefer Moşe (Mûsâ’nın kitabı), Sefer Torat Moşe (Mûsâ’nın Torah’ının kitabı)” dır. Burada önemli görülen husus, Mûsâ’nın kitabının, Mûsâ’nın Torah’ının yani Mûsâ’nın şeriatinin kitabı olmasıdır. Mûsâ kitabına “Torah” ismi daha sonra Yahudilerce verilmiştir. Bu isim zamanla bütün Eski Ahid’i kapsayan bir isim haline gelmiştir.³¹⁴

Kanaatimizce bu görüşün sahibi Adam’ın yöntemi doğru değildir. Zira Eski Ahid’deki “Torah” kavramı ile Kur’ân’daki “Tevrat” kavramını karşılaştırıp bir

³¹² Adam, a.g.e., s. 56-57.

³¹³ Adam, a.g.e., s. 57-58.

³¹⁴ Adam, a.g.e., s. 58.

sonuca varmak bir yana daha çok Eski Ahid'deki “Torah” kavramının anlamını ve kapsamını esas alarak ve daha da ötesi sadece Yahudi kaynaklarını esas alan bir çalışma ile Kur’âni bir kavram olan “Tevrat” ı açıklamaya çalışmıştır. Eski Ahid içerisinde “**Torah**” ve “**Sefer**” kavramlarının **umum-husus** yönünden karşılaştırılarak Torah’ın Sefer’i kapsamına aldığı kendi içerisinde tutarlı olarak delillendirilse de bunun Kur’ân’daki Tevrat kavramına uygulanmaya çalışılmasının ne derece doğru bir yöntem olabileceği tartışmaya açık görünmektedir.

Bir başka çalışmada Tevrat’ın, en dar ve geniş anlamıyla, Eski Ahid (Tanah) diye bilinen literatürün ilk bölümünü oluşturan beş kitabı ifade ettiği söylenmektedir. Kelime olarak “ öğreti, hüküm, yasa, şeriat” gibi manalar taşıyan ve daha ziyade bu anlamlarıyla Tevrat kitabında sıkça kullanılan “Tevrat” (Tora) kavramı, geniş anlamıyla Hz. Mûsâ’ya Sînâ Dağı’nda Tanrı tarafından verildiği kabul edilen tüm yazılı ve sözlü öğretileri (Tevrat ve Talmud), Eski Ahid diye isimlendirilen yazılı Yahudi kutsal kitap literatürünün tamamını (Tanah) ve her bir dönemin ihtiyaçları doğrultusunda gelişerek bu güne kadar gelen tüm Yahudi öğretisini ya da hukukunu ifade etmek için de kullanılmaktadır. Hz. Mûsâ’ya Sînâ’da biri sözlü diğeri yazılı olmak üzere iki ayrı Tevrat verildiğine inanılması sonucu, Tevrat kitabıyla tüm Eski Ahid külliyatı “yazılı Tevrat”, Tevrat’ın yorumu mahiyetindeki Talmud ise “sözlü Tevrat” diye isimlendirilmiştir.³¹⁵

Salime Leyla Gürkan’ın verdiği bilgilere göre, Yazılı Tevrat (Tora bihtav) tabiri, Hz. Mûsâ’ya verilmiş olan beş kitabın yanı sıra, peygamberler (Neviim) ve Kutsal yazılar (Ketuvim) bölümlerini içeren Eski Ahid’in tamamı için kullanılmaktadır. Bu literatürün İbrânîce isimlendirmesi olan Tanah ise ilgili üç bölümün adlarının baş harflerinden oluşturulmuş bir isimdir. Ârâmîce yazılmış üç pasaj hariç, Eski Ahid’in (Tanah’ın) dili İbrânîce’dir ve yirmi dört kitaptan müteşekkildir.³¹⁶

Gürkan’ın ‘ın kullanmış olduğu ifadelerden Tanah’ın Eski Ahit külliyatını ifade ettiğini anlıyoruz. Bu açıdan beş kitaptan oluşan Tevrat, Tanah’ın en kutsal bölümüdür. Yani Gürkan’a göre Tevrat, Tanah’ın ilk beş kitabıdır. En azından bu bağlamda öyledir. Tevrat (Tanah’ın ilk beş kitabı), dünyanın yaratılışından Mûsâ’nın

³¹⁵ Salime Leyla Gürkan, **Yahudilik**, 5. bs., İstanbul, İSAM Yayınları, 2015, s. 91.

³¹⁶ Gürkan, a.g.e., s. 92.

ölümüne kadar geçen dönemi tarihi- kronolojik bilgiler ile Mûsâ öğretisini ihtiva eder. İnsanlığın yaratılışı ve tek tanrı temasının ötesinde bu kitabın esas vurgusu, İsrâîl'in ataları olan, İbrâhim, İshak ve Ya'kub'un (İbrâni ataları) seçilme süreci ile İsrâiloğulları'nın Mûsâ peygamberin rehberliğinde Tanrının kavmi (kutsal topluluk) olma yolunda eğitilmeleri hakkındadır.³¹⁷

Gürkan'ın temas ettiği önemli noktalardan bir diğeri ise Tevrat'ın üç ana temele dayandığıdır. Bunlardan birincisi, Yahudi öğretisinin özü olarak kabul edilen “On Emir” (Aseret Ha Divarim / Dibrot-Dekalog)³¹⁸, ikincisi, Tanrı ile İsrâiloğulları arasındaki ahitleşmeyi ve ilgili hükümleri ihtiva eden “Ahit Kitabı” (Sefer Ha Birit), üçüncüsü ise gerek sıradan İsrâiloğulları'nın gerekse Yahudi din görevlileri (Kohen) sınıfının uyması gereken kuralları özetleyen “Kutsallık kanunu” dur.³¹⁹

“İzharu'l-Hak” müellifi Rahmetullah el-Hindi, “Tekvin, Çıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye” kitaplarının beşine birden Tevrat denildiğini söyler. Tevrat'ın ise İbrânîce “ talim (eğitim- öğretim) ve şariat” anlamlarına gelen bir lafız olduğunu belirtir. Daha sonra Eski Ahid'in kitaplarının hepsine birden “Tevrat” denildiği de olmuştur. Tevrat'ın Esk-i Ahid'in hepsini ifade etmek için kullanılması mecâzidir.³²⁰

Rahmetullah el- Hindi'ye göre Kitâb-ı Mukaddes'in sağlam ve güvenilir bir senedi yoktur. Oysaki bize kadar değiştirilmeksizin geldiğine dair sağlam bir senede ihtiyaç vardır. Ona göre ilâhi bir kitap, sağlam bir delille ve isnad zinciriyle bize kadar gelebilmelidir. Ancak Hz. Mûsâ'ya isnad edilen Tevrat'ın bir senedi yoktur.³²¹ El-Hindi, bunun delillerini uzun uzun zikretmiştir.³²²

C. Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Tevrat

Bu başlığımızda ağırlıklı olarak, “Tevrat” kelimesinin lâfzen zikredildiği âyetler ve bu âyetlerin bağlamları üzerinde duracağız.

³¹⁷ Gürkan, a.g.e., s. 92.

³¹⁸ Çıkış 20: 2-17; Tesniye 5: 6-21.

³¹⁹ Gürkan, a.g.e., s. 92.

³²⁰ Rahmetullah el-Hindi, **İzharu'l-Hak**, Haz.: Ahmed Hicazi es-Sekka, 2 c., 2. bs., y.y., Daru't-Turasi'l-Arabi, 1986/1406, C:I, s. 97.

³²¹ el-Hindi, a.g.e., C:I, s. 104-105.

³²² Ayrıntılı bilgi için Bkz.: el-Hindi, a.g.e., C:I, s. 104-112.

1. Tevrat'ın İndirilişi

“Tevrat” kelimesi Kur’ân’da ilk defa, Âl-i İmrân sûresi 3/3. âyetinde zikredilir. Bu ayetin Arapça orijinali ve meali şöyledir:

نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ مِنْ قَبْلُ هُدًى لِلنَّاسِ

“O, sana kitabı hak ve kendisinden öncekileri doğrulayıcı olarak indirdi. O, daha önce Tevrat’ı ve İncil’i insanlar için birer hidayet olarak indirmişti.”³²³

Âl-i İmrân sûresinin 3/3. âyetinde müfessirlerimizden bazılarının “inzâl” ve “tenzil” kelimelerine dikkat çektikleri görülmektedir. Burada üzerinde durulan husus, Kur’an-ı Kerimin indirilmesinin “tenzil” ile Tevrat ve İncil’in indirilmesinin ise “inzâl” ile ifade edilmiş olmasıdır. Daha açık bir ifade ile âyetinde, Hz. Muhammed’e hitaben : “Sana kitabı indirdi.” Kısımındaki “indirmek” fiili “نَزَّلَ” ile; âyetin devamında daha sonra gelen “Tevrat’ı ve İncil’i insanlar için birer hidayet olarak indirmişti.” Kısımındaki indirmek fiili ise “انزَلَ” ile ifade edilmiştir. Kur’ân-ı Kerîm’in bu kullanımı müfessirlerimiz tarafından araştırılması gereken bir hikmet, bir nükte, bir mesaj ya da önemli bir konu olarak görülmüş olmalı ki gözden kaçırılmamıştır.

Kur’ân’ın “indirme” fiilini iki farklı şekilde kullanması sonucu bazı müfessirler, Kur’ân’ın peyderpey, âyet âyet, sûre sûre indirildiğini; Tevrat ve İncil’in ise bir defada, topluca indirildiğini söylemişlerdir. Tevrat ve İncil bir defada indirildiğinden Kur’ân “نَزَّلَ” fiilini, Hz. Muhammed’e vahyedilen “Kitab” ın (Kur’ân) ise mufasssal bir şekilde indirilmesi sebebiyle de “نَزَّلَ” fiilini kullandı. Zira bu müfessirlere göre “tenzil”, teksir içindir ve birden fazla indirilmeyi ifade eder.³²⁴

Kimi müfessirler ise ya “İnzâl- Tenzil” farkına hiç değinmemiş ya da sadece Kur’ân’ın tedricen indirildiğine vurgu yapmakla yetinmiştir. Mesela Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır bu müfessirlerdendir. O, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirir :”Ya Muhammed! O, Allah sana bu kitabı hakk-u hukuk sebebiyle, hakk-u hakikati müştemil ve önündekileri musaddık olmak üzere cereyanı hakka göre peyderpey indirmektedir. Ve bundan evvel indirilenler miyanında bilhassa Tevrat’ı

³²³ Âl-i İmrân 3/3-4.

³²⁴ Ömer Nasuhi Bilmen, **Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri**, 8 c., İstanbul, Bilmen Yayınevi, 1966, C:I, s. 319-320; Begavi, a.g.e., C:I, s. 277; Sa’lebi, a.g.e., C:VIII, s. 24; Ateş, a.g.e., C:II, s. 8.

ve İncil'i indirmişti.”³²⁵ Görüldüğü gibi Yazır, bu ayette sadece Kur'an'ın kısım kısım, bölüm bölüm indirilmesine vurgu yapmıştır. Tevrat ve İncil'in bir defada ve topluca indirildiğinden söz etmemiştir.

Bazı müfessirler ise bu ayrıma hiçbir şekilde girmemişlerdir. Bu müfessirlerden birisi Taberi'dir.³²⁶ Taberi, bu konuya hiç değinmemiş, mesele hakkında herhangi bir rivayet de zikretmemiştir. Konuya dâhil olmayan müfessirlerden diğeri de İbn Kesir'dir. O da Kur'an için “tenzil”, Tevrat ve İncil için ise “inzâl” kelimelerinin kullanılmasının hikmetlerine ya da bu kullanımların dil yönünden ne ifade ettiğine değinmemiştir.³²⁷ Biz de bu konu da hem sözü uzatmamak hem de çalışmamızın sınırlarını aşmamak adına sadece kanaatimizi belirtmekle yetineceğiz.

Kur'an farklı iki fiil kullanıyorsa elbette orada bir nükte aramak yerinde olur. Ancak yapılacak olan yorum Kur'an'ın bütünselliği içerisinde ele alınarak yapılmalıdır. Aksi takdirde Âl-i İmrân 3/3. âyeti hakkındaki yorum diğer âyetlerle uyuşmayabilir. Bu da yapılan yorumun kabul edilemez bir yorum olduğunun göstergesidir. Örneğin; “انزَلَ” fiili Âl-i İmrân sûresinin 3/7. âyetinde Kur'an için kullanılmıştır. Buradan, Kur'an-ı Kerîm'in bir defada indiğini anlayabilir miyiz? İkinci örnek ise; Kadr sûresi 97/1. âyette zikredilen “Şüphesiz, biz onu (Kur'an) Kadir gecesinde indirdik.”³²⁸ Kısımında kullanılan “انزَلَ” fiilidir. Bize göre Kur'an'ın kullanmış olduğu bir harf dahi zâid değildir. Bu açıdan “inzâl ve tenzil” fiillerinin kullanımında da mutlaka çeşitli hikmetler vardır. Fakat bu fiillere istinaden Kur'an'ın tadrîcen, Tevrat ve İncil'in ise bir defada indirildiğine dair görüşler Kur'an'ın diğer bazı âyetlerinin anlaşılmasında zorluklar doğurmaktadır.

Bu sebeple bizim Âl-i İmrân sûresi üçüncü âyetinde üzerinde duracağımız konu yukarıdaki tartışmalardan ziyade, Tevrat'ın ve İncil'in Kur'an'dan önce indirilmiş olması ve Hz. Muhammed'e indirilen kitabın (Kur'an) bu ikisini tasdik edici olarak gönderilmesidir. Ayrıca Hz. Muhammed'e vahyedilen kitabın yani Kur'an'ın “hak ile indirilmesi” de ayetin temel mesajlarından birisidir. Bununla

³²⁵ Yazır, a.g.e., C:II, s. 1020.

³²⁶ Taberi, a.g.e., C:III, s. 188-190.

³²⁷ İbn Kesir, a.g.e., C:II, s. 5-6.

³²⁸ Kadr 97/1.

birlikte “Tevrat’ın ve İncil’in insanlar için birer hidayet olması” vurgusu da Tevrat ve İncil’in Kur’ân’a arzı bakımından mühim bir meseledir.

Taberi, bu ayette zikri geçen “hak” kelimesini doğru ve gerçek anlamlarına gelen “sıdk” ile açıklamıştır. Bu bağlamda Hz. Muahmmmed’e indirilen kitap, Tevrat ve İncil ehli, Necran Hristiyanları ve bunların dışında şirk ehlinde olan diğer grupların Hz. Muhammed’e karşı ihtilaf ettiği ve çekiştiği konularda gerçeği, hakkı ortaya koymuştur.³²⁹ O halde, Tevrat ehlinin Hz. Muhammed’e karşı olan itirazları onların ellerinde bulunan Tevrat’a göre değil hak ile indirilmesi bakımından Kur’ân’la cevaplandırılması gerekmektedir.

İbn Kesir ise “hak” kelimesini biraz daha farklı açıklamıştır. Ona göre “hak” kelimesinden maksad, Hz. Muhammed’e verilen kitapta yani Kur’ân’da hiçbir şek ve şüphenin bulunmaması, onun Allah katından gönderilmiş olmasıdır. Onun Allah’ın ilmi ve meleklerin şahitliği eşliğinde indirilmesidir ki şahit olarak Allah yeter.³³⁰

Âyette geçen; Kur’ân’ın –âyetteki ifadeyle kitabın- , “kendisinden öncekileri doğrulayıcı olarak” indirilmesi hakkında Taberi, Kur’ân’ın kendisinden önce Allah’ın peygamberlerine gönderdiği kitapları doğruladığını belirtir. Nitekim bütün kitapları indiren Yüce Allah’tır ve Allah katından gönderilen kitaplar arasında ihtilaf olamaz.³³¹ İbn Kesir, Taberi’nin açıklamasına ek olarak Kur’ân’dan önce Allah tarafından Peygamberlere gönderilen kitaplar, çok önceden Hz. Muhammed’den ve ona verilen kitaptan haber vermekte ve Hz. Muhammed’i müjdelemektedir. Bu açıdan Kur’ân’dan önceki kitaplar, onu tasdik etmektedirler. Bunun karşılığında Kur’ân-ı Kerîm de kendinden önceki kitapları tasdik etmektedir. Çünkü Kur’ân kendinden önceki kitapların haber verdiği ve müjdeledikleri konulara mutabık kalmaktadır. Bu açıdan Hz. Muhammed’in gönderilmesi ve Kur’ân’ın indirilmesi Allah’ın vadidir.³³²

Taberi, Tevrat’ın ve İncil’in insanlar için birer hidayet olmasını ise, Allah’tan bir açıklama olarak tefsir etmiştir. Allah tarafından gönderilen bu açıklamanın içeriği

³²⁹ Taberi, a.g.e., C:III, s. 188.

³³⁰ İbn Kesir, a.g.e., C:II, s. 5.

³³¹ Taberi, a.g.e., C:III, s. 188.

³³² İbn Kesir, a.g.e., C:II, s. 5.

ise, Allah'ın tevhidi, Rasulünün tasdikidir. Yani Hz. Muhammed'in Allah'ın nebisi ve rasulü olduğunun kabul edilmesidir.³³³

Tevrat'ın indirilmesi hakkındaki diğer âyetler ise Âl-i İmrân 3/65, 93; Mâide sûresi 5/44. âyetlerdir.

Âl-i İmrân sûresi 3/65. âyetin Arapça metni ve meâli şöyledir:

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تُحَاجُّونَ فِي إِبْرَاهِيمَ وَمَا أُنْزِلَتِ التَّوْرَةُ وَالْإِنْجِيلُ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

“Ey kitap ehli! İbrâhim hakkında niçin tartışıyorsunuz. Oysa Tevrat da, İncil de ondan sonra indirilmiştir. Siz hiç düşünmüyor musunuz?”³³⁴

Taberi, bu ayetin izahında, Ehl-i kitabı, Tevrat ve İncil ehli olarak açıklamış, Hz. İbrâhim hakkında tartışılan konunun ise; bu iki gruptan her birinin Hz. İbrâhim'in kendilerinden olduğunu iddia etmeleri olduğunu belirtmiştir. Onlardan Yahudilerin iddiasına göre Hz. İbrâhim Yahudilerden, Hristiyanların iddiasına göre de Hz. İbrâhim Hristiyanlardandı. Allah Teâlâ bundan dolayı Yahudi ve Hristiyanları ayıpladı. Bu da onların iddialarının çelişkili olduğunu göstermektedir. Zira bu iddiada bulunanların dini ya Yahudilik ya da Hristiyanlıktır. Yahudi olanlar kendi dinlerinin Tevrat'ı ikâme etmek ve içindekilerle amel etmekle mümkün olduğunu, Hristiyan olanlar da dinlerinin İncil'in ve içerisindekilerin uygulanmasıyla olabileceğini iddia etmektedirler. Çünkü Yahudi ve Hristiyanlık dini başka bir şekilde yaşanmaz. Oysaki bu iki kitap Hz. İbrâhim'in vefat etmesinden çok sonraki bir zamanda indirilmiştir. Bu durumda Hz. İbrâhim'in Yahudi veya Hristiyan olan bu gruplardan olması mümkün değildir. Ehl-i kitabın bu iddiaları çelişkilidir. Bu ayetin Yahudi ve Hristiyanların Hz. İbrâhim hakkındaki tartışmaları sebebiyle indiği söylenmektedir.³³⁵ İbn Kesir de Taberi'yle aynı doğrultuda açıklamalar yapmıştır.³³⁶

Bu ayetin siyâkı ve sibâkına bakıldığında, Ehl-i kitaba hitaben bazı ikazlar³³⁷, iddiaları konusundaki tutarsızlıklar³³⁸, hiçbir bilgiye sahip olmadıkları konularda dahi tartışmaları³³⁹, Hz. İbrâhim'in hangi din üzerine olduğuna dair gerçek

³³³ Taberi, a.g.e., C:III, s. 189.

³³⁴ Âl-i İmrân 3/65.

³³⁵ Taberi, a.g.e., C:III, s. 330.

³³⁶ İbn Kesir, a.g.e., C:II, s. 57.

³³⁷ Âl-i İmrân 3/64.

³³⁸ Âl-i İmrân 3/65.

³³⁹ Âl-i İmrân 3/66.

durumu³⁴⁰, insanlardan kendisini Hz. İbrâhime yakın görenlerin hangi vasıflara sahip olması gerektiği³⁴¹ ve kitap ehlinin inananları saptırmaya teşebbüs etmeleri³⁴² gibi konular üzerinde durulduğu görülecektir. Bu durumda âyetin bağlamı genel olarak Ehl-i kitabın durumu hakkındadır. Ancak burada Tevrat'ın mâhiyeti açısından önemli bir bilgi mevcuttur. Âyetin verdiği bu bilgiye göre Tevrat, Hz. İbrâhim'den sonra indirilmiştir. Dolayısıyla Tevrat'ın indirilme zamanının net bir şekilde Hz. İbrâhim'den sonra olduğu ifade edilmiş olmaktadır.

Âl-i İmrân 3/93. âyet ise şöyledir:

كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حَلَالًا لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَءِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَةُ

“Tevrat indirilmeden önce, İsrâil'in (Ya'kub'un) kendisine haram kıldığı dışında, yiyeceklerin hepsi İsrâiloğulları'na helâl idi.”³⁴³

Bu ayet, bizlere Tevrat'tan önce yiyeceklerin hepsinin İsrâiloğullarına helal olduğunu bununla birlikte İsrâil'in (Ya'kub) sadece kendisine bazı yiyecekleri haram kıldığını açıkça haber vermektedir.

Taberi'ye göre, Benî İsrâil'e yani Hz. İbrâhim'in oğlu Hz. İshak'ın oğlu Ya'kub'un çocuklarına Tevrat'ın indirilmesinden önce hiçbir yiyecek haram değildi. Bilakis yiyeceklerin hepsi onlar için helaldi. Ancak Ya'kub'un kendi nefesine haram kıldığı hariç. Daha sonra Yakub'un çocukları babalarının yolunu takip ederek Allah'ın haram kılmamasına rağmen onu kendilerine de haram saydılar.³⁴⁴

Taberi, Hz. Ya'kub'un kendisine haram kıldığı yiyeceğin İsrâiloğulları'na da haram olup olmadığı konusunda ve bu haram kılınmanın Tevrat'ta olup olmadığına dair, ayrıca Hz. Ya'kub'un yakalandığı hastalığın nasıl bir hastalık olduğuyla ilgili birçok rivayet nakleder.

Bu rivayetlerden birisine göre, Yahudiler, İsrâil'in kendi nefesine haram kıldığını bizler de haram kılıyoruz dediler. O kendisine sinir/damar yemeyi haram kılmıştır. O, geceleri şiddetli bir şekilde acı çektiren gündüzleri ise dinen siyatik /irku'n-nesa hastalığına yakalanmıştı. Eğer Yüce Allah bu hastalıktan ona şifa verirse bir daha sinir/damar yemeyeceğine yemin etti. Ve Allah onlara bunu haram kıldı

³⁴⁰ Âl-i İmrân 3/67.

³⁴¹ Âl-i İmrân 3/68.

³⁴² Âl-i İmrân 3/69-73.

³⁴³ Âl-i İmrân 3/93.

³⁴⁴ Taberi, a.g.e., C:IV, s. 3.

dediler. Bu iddiaları üzerine Yahudilerden Tevrat'ı getirip okumaları istendi. Bu görüşe göre, Ya'kub'un kendi nefesine haram kıldığı dışında İsrâiloğulları'na Tevrat'ın indirilmesinden önce bütün yiyecekler helâldi. Daha sonra Allah, Ya'kub'un kendisine haram kıldığını İsrâiloğulları'nın aşırılıkları yüzünden onlara da Tevrat'ta haram kıldı. Eğer böyleyse Yahudilerin Tevrat'ı getirip doğru söylediklerini delillendirmeleri gerekirdi. Ancak Yüce Allah bunu Tevrat'ta Yahudilere haram kılmamıştır. Yahudiler ise Ya'kub'un kendisine haram kılması sebebiyle haram kılmışlardır.³⁴⁵

Bazıları ise İsrâiloğulları'na, Tevrat indirilmeden önce hiçbir yiyecek haram değildi, Allah, Tevrat'ta da haram kılmamıştır. Bu haram kılma, onların babalarının yolunu takip etmelerinden dolayıdır. Ancak daha sonra haram kılma, Allah'a izafe edilmiştir. Bunun üzerine Yüce Allah, Hz. Muhammed'de onlara, eğer doğru söylüyorlarsa Tevrat'ı getirip okumaları gerektiğini söylemesini buyurmuştur.³⁴⁶

Taberi, İsrâil'in (Ya'kub) geceleri acısından duramadığı gündüzleri ise acısının dindiği siyatik/irku'n-nesa hastalığına yakalanmıştı. Bundan kurtulması durumunda bir daha sinir/damar yemeyeceğine dair Allah'a yemin etti, bu durum Tevrat'ın indirilmesinden önce yaşanmıştı. Hz. Muhammed Yahudilere, : “İsrâil, kendisine neyi haram kılmıştı?” diye sordu. Yahudiler, İsrâil'in kendisine haram kıldığı şey ile indirildi. Yüce Allah Yahudilerin bu iddiasına karşılık Hz. Muhammed'e hitaben: Yahudilere: “Eğer doğru söylüyorsanız, haydi Tevrat'ı getirip okuyun.” Demesini buyurdu. Oysaki Tevrat'ta böyle bir haram kılma yoktur. Bu durumda Tevrat'ın indirilmesinden önce de sonra da İsrailoğullarına bütün yiyecekler helaldi. İsrâil'in Tevrat indirilmeden önce kendi nefesine haram kıldığı müstesnadır.³⁴⁷

Taberi, İsrâil'in yakalandığı siyatik/irkü'n-nesa hastalığı hakkında ve sini/damar yemenin sadece İsrâil'e mi yoksa İsrâil ile birlikte İsrâiloğulları'na da mı haram olup olmadığı konularını ihtiva eden rivayetlerden çokça nakletmiştir. Ayrıca Tevrat'ın indirilmesinden önce İsrâil'in kendi nefesine haram kıldığı o şeyin Tevrat'ta da indirilip indirilmediğini de yine bu rivayetler ihtiva etmektedir.

³⁴⁵ Taberi, a.g.e., C:IV, s. 3.

³⁴⁶ Taberi, a.g.e., C:IV, s. 3.

³⁴⁷ Taberi, a.g.e., C:IV, s. 4.

Taberi daha sonra en doğru görüşün, Tevrat'ın indirilmesinden önce, İsrâil'in kendine haram kıldığı dışında bütün yiyecekler İsrâiloğulları'na helaldi. İsrâil'in kendisine haram kıldığı ise Allah'ın haram kıldığı bir şey değildir. Eğer Tevrat'ın indirilmesinden önce İsrâil'in kendisine haram kıldığı şey tüm İsrâiloğulları'na da haramsa bu Allah'ın haram kılmasıyla değil İsrâil'in kendisine haram kılması sebebiyledir. Dolayısıyla Tevrat'ın indirilmesinden önce böyle bir haram kılınmanın söz konusu olmadığı gibi Tevrat'ta da bu haram kılınmamıştır. Ancak Yüce Allah Tevrat'ta dilediğini helal, dilediğini de haram kılmıştır.³⁴⁸

Ayetin tefsiri, İsrâil'in kendisine haram kıldığı şeyin ne olduğu konusunda devam etmiştir. Bu konuda müfessirler ihtilaf etmişlerdir. Bu görüşlere göre İsrâil'in kendisine haram kıldığı şey, sinir/damar, deve eti ve sütü, koyun eti gibi şeylerdir.³⁴⁹

Taberi özetle, bu ayetin “De ki: Eğer doğru söyleyenler iseniz haydi Tevrat'ı getirip okuyun” kısmı hakkında şöyle açıklama yapar: Ey Muhammed! Yahudilerden, kendilerine Tevrat'ta sinir/damar, deve eti ve sütünün haram kılındığını iddia edenlere karşı Tevrat'ı getirip okumalarını söyle. Böylece onların sakladıkları ve Allah hakkında boş sözleri ortaya çıksın. Onların iddia ettiği şeyler Tevrat'ta indirilenlerden değildir. Eğer Allah siniri/damarı, deve eti ve sütünü Tevrat'ta haram kıldı diyorsanız bu iddianıza Tevrat'ı delil getirin. Bu ise Yüce Allah tarafından onların yalanlarının haber verilmesidir.³⁵⁰

Begavi, ayetin sebab-i nüzûlünün: Yahudilerin, Hz. Muhammed'e : “Sen Hz. İbrâhim'in dini üzere olduğunu iddia ediyorsun, oysaki Hz. İbrâhim deve eti yemez, sütünü de içmezdi. Sen ise böyle yapmıyorsun. Bu yüzden sen onun dini üzere değilsin” dediler. Hz. Muhammed de : “Bunlar Hz. İbrâhim'e helaldi” dedi. Yahudiler ise : “bugün haram saydığımız her şey Hz. Nûh'a da Hz. İbrâhim'e de haramdı. Bu şekilde haram olarak bize kadar geldi” dediler. Yahudilerin, Hz. Muhammed ile bu konuşmaları üzerine Yüce Allah bu ayeti indirdi.³⁵¹

Âyet bize, Tevrat'ın indirilişi hakkında şu bilgileri vermektedir:

Birincisi, Tevrat, Hz. Ya'kub'dan sonra indirilmiştir. Bu Kur'ân'ın verdiği ve Tevrat'ın mâhiyetine dair kesin bir bilgidir.

³⁴⁸ Taberi, a.g.e., C:IV, s. 4.

³⁴⁹ Taberi, a.g.e., C:IV, s. 5-7; Begavi, a.g.e., C:I, s. 326.

³⁵⁰ Taberi, a.g.e., C:IV, s. 7-8.

³⁵¹ Begavi, a.g.e., C:I, s. 326.

İkincisi, Tevrat'ın indirilmesinden önce bütün yiyecekler İsrâiloğulları'na helâl idi. Demek ki Tevrat'ta Hz. Ya'kub'a ve onun zamanına dayandırılan ve yiyeceklerle alakalı olan tüm haramlar / yasaklar asılsızdır.

Üçüncüsü, âyetin bağlamına göre muhatap kitle Ehl-i kitaptır. Ehl-i kitaptan olup Tevrat'la yükümlü tutulanlar ise Yahudilerdir. Bu bakımdan âyet, Tevrat'ın indirilmesinden önceki İsrâiloğulları ile Hz. Muhammed döneminde yaşayan ve Tevrat ile yükümlü tutulan bu grup arasında bir münasebet kurmaktadır.

Dördüncüsü, Tevrat'ın indirilmesinden önce yani Hz. Ya'kub zamanında, Hz. Ya'kub'un kendisine haram kıldığı dışında tüm yiyecekler İsrâiloğulları'na helâl idi. Ancak Tevrat'ın indirilmesinden sonra bazı yiyecekler Yahudilere haram kılındı.

Yazır'a göre bunun delili En'âm sûresinin 6/146. âyetidir.³⁵² Âyet şöyledir:

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَا إِلَّا مَا حَمَلَتْ
ظُهُورُهُمَا أَوْ الْحَوَايَا أَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْ

“Yahudilere tırnaklı hayvanların hepsini haram kıldık. Sığır ve koyunların ise, sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, ya da kemiklerine karışanlar dışındaki içyağlarını (yine) onlara haram kıldık. İşte böyle, azgınlıkları sebebiyle onları cezalandırdık.”³⁵³

Dolayısıyla Yazır'ın delil getirdiği ayeti de göz önünde bulundurarak, gerçek Tevrat'ta Hz. Ya'kub'un haram kıldığı, ya da Hz. Ya'kub zamanında İsrâiloğulları'na haram kılınan yiyecekler söz konusu olmamalıdır. Ancak Tevrat'ta Hz. Ya'kub'dan ve Tevrat'ın indirilmesinden sonra Yahudilere yönelik yiyeceklerle ilgili bir haram kılınmanın varlığından söz edilebilir. Zira ayet Hz. Ya'kub zamanındaki İsrâiloğulları'ndan ve Tevrat'ın indirilmesinden önceki zamandan bahsetmektedir.

Tevrat'ın indirilişi hakkında incelemeye tabi tutacağımız son âyet ise Mâide sûresinin 5/44. âyetidir. Âyet-i kerîmenin metni ve meâli şöyledir:

إِنَّا أَنْزَلْنَا النُّورَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ

“Şüphesiz Tevrat'ı biz indirdik. İçinde bir hidayet, bir nur vardır.”³⁵⁴

³⁵² Yazır, a.g.e., C:II, s. 1147.

³⁵³ En'âm 6/146.

³⁵⁴ Mâide 5/44.

Ayetin sadece bu kısmını almamızın sebebi başlığımızla ilgili kısmının burası olmasından kaynaklanmaktadır. Âyetin geri kalan kısmı sonraki başlıkların konusudur. Bu açıdan yeri geldiğinde ele alınacaktır.

Âyette Tevrat'ın Allah katından indirildiği sarahaten belirtilmiştir. Bununla birlikte içerisinde “hidayet” ve “nur” olduğuna da vurgu yapılmıştır.

2. Tevrat'ın İçeriği

Yüce Allah'ın, insanlar için bir hidayet ve nur olarak indirmiş olduğu³⁵⁵ Tevrat'ın, içerik olarak nasıl bir kitap olduğunu şüphe yok ki sadece Kur'ân'dan öğrenebiliriz. Nitekim Kur'ân kendi ifadesiyle, kendinden önce gönderilen ilâhi kitaplardan Tevrat'ı ve İncil'i tasdik ederken³⁵⁶, Hz. İsa da kendisinden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve kendisinden sonra gelecek olan Ahmed adında bir rasulü müjdeleyici olarak gönderilmiştir.³⁵⁷ Dolayısıyla Aynı kaynak tarafından inzâl edilen ilâhi kitapların hepsi birbirini karşılıklı olarak teyid ve tasdik etmektedirler. O halde Kur'ân-ı Kerim'in, Tevrat'ın içeriğine dair yaptığı açık atıflar³⁵⁸ Tevrat'ın muhtevası açısından son derece önemlidir.

Tevrat'ın içeriğiyle ilgili âyetler, Âl-i İmrân sûresinin 3/3, 50 ve 93. ; Mâide sûresinin 5/43 ve 44; A'râf sûresinin 7/157; Tevbe sûresinin 9/111. ve Fetih sûresinin 48/29. âyetleridir.

Şimdi bu âyetleri, Kur'ân temelinde, Tevrat'ın muhtevasının ne olduğunu görmek açısından sırasıyla inceleyelim. Tevrat'ın içeriğinden bahseden ilk âyet Âl-i İmrân sûresinin 3/3. âyetidir. Bu âyetin meâli şöyledir: “O, sana kitabı hak ve kendisinden öncekileri doğrulayıcı olarak indirdi. O, daha önce Tevrat'ı ve İncil'i insanlar için birer hidayet olarak indirmişti.”³⁵⁹ Ayetin Tevrat'ın içeriğine taalluk eden bölümü ise “ مِنْ قَبْلُ هُدًى لِلنَّاسِ ” “insanlar için birer hidayet olarak” anlamındaki kısmıdır. Müfessirler, ayetin bu kısmı üzerinde birçok söz söylemiş ve bazı açılardan da ihtilaf etmişlerdir.

³⁵⁵ Âl-i İmrân 3/3; Mâide 5/44.

³⁵⁶ Âl-i İmrân 3/3.

³⁵⁷ Saff 61/6.

³⁵⁸ Âl-i İmrân 3/3, 50, 93; Mâide 5/43, 44; A'râf 7/157; Tevbe 9/111; Fetih 48/29.

³⁵⁹ Âl-i İmrân 3/3-4.

Sa'lebi ve Begavi'nin Süddi'den naklettiği bir görüşe göre ayette takdim ve te'hir vardır. Bu durumda ayetin takdiri : “Tevrat’ı, İncil’i ve Furkan’ı insanlar için hidayet olarak indirdi” şeklindedir.³⁶⁰

Yazır’a göre, insanlar için birer hidayet olan kitaplar, Kur’ân’dan önce indirilen tüm kitaplar da dâhil olmak üzere özellikle Tevrat ve İncil’dir.³⁶¹ Bu görüşe göre Furkan bu hidayet çemberine dâhil değildir.

Taberi ve İbn Kesir’e göre, insanlar için birer hidayet olarak indirilen kitaplar Tevrat ve İncil’dir. Nitekim bu iki kitabın içerisinde Allah tarafından gönderilen açıklamalar vardır.³⁶²

Görüldüğü üzere, insanlara hidayet olan ilâhi kitabın hangi kitap olduğu müfessirlerin üzerinde ittifak ettiği bir konu değildir.³⁶³

Bu konuda bizim kanaatimiz, Sa’lebi ve Begavi’nin yukarıda zikrettiğimiz görüşüdür.

Ayetteki, söz konusu kitapların “insanlar için bir hidayet olmasına” gelince kimi müfessirlere göre bu, Allah tarafından insanların ihtilafa düştükleri konularda bir açıklama olmasıdır. İhtilafa düşülen konular Allah’ın tevhidi, Rasulünün tasdiki, Hz. Muhammed’in Allah’ın Rasulü ve Nebisi olduğu ve diğer dini konulardır.³⁶⁴ Hidayete muhatap olan insanların Tevrat ve İncil zamanında yani Kur’ân’ın indirilmesinden önceki insanlar olduğuna vurgu yapan müfessirler de olmuştur.³⁶⁵ Bazı müfessirler buradaki hidayetin Tevrat ve incile tabi olan insanlar için geçerli olduğunu belirtmişlerdir.³⁶⁶

Tevrat’ın içeriğine atıf yapan ikinci ayet Âl-i İmrân süresi 3/50. âyettir. Bu ayet meâlen şöyledir:

³⁶⁰ Sa’lebi, a.g.e., C:VIII, s. 28; Begavi, a.g.e., C:I, s. 277.

³⁶¹ Yazır, 1020.

³⁶² Taberi, a.g.e., C:III, s. 189; İbn Kesir, a.g.e., C:II, s. 5.

³⁶³ Ayrıntılı bilgi için Bkz.: Muhammed b. Yusuf b. Ali b. Yusuf b. Hayyan, **el-Bahru’l-Muhit**, Haz.: Mahir Habuş, v.d., 22 c., Dımaşk, Daru’r-Risaletü’l-Alemiyye, 2015/1436, C:V, s. 172-174.

³⁶⁴ Taberi, a.g.e., C:III, s. 189.

³⁶⁵ İbn Kesir, a.g.e., C:II, s. 5.

³⁶⁶ Begavi, a.g.e., C:I, s. 277; Sa’lebi, a.g.e., C:VIII, s. 28.

“Benden önce gelen Tevrat’ı doğrulayıcı olarak ve size haram kılınan bazı şeyleri helâl kılmak için gönderildim ve Rabbiniz tarafından size bir mucize de getirdim. Artık Allah’a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin.”³⁶⁷

Bu âyet-i kerîmede Tevrat’ın muhtevası açısından dikkat çeken bölüm, “وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَلِأَجْلِ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ” “Benden önce gelen Tevrat’ı doğrulayıcı olarak ve size haram kılınan bazı şeyleri helâl kılmak için gönderildim”³⁶⁸ kısmıdır. Kur’ân-ı Kerîm âyetin bu kısmında bazı durumlara dikkat çekmiştir. Bunlar, Hz. Îsâ’nın, kendisinden önce gelen Tevrat’ı doğrulayıcı olması³⁶⁹ ve İsrâiloğulları’na haram kılınan bazı şeyleri helâl kılmasıdır.

Hiz. Îsâ’nın, kendisinden önce gönderilmiş olan “Tevrat’ı doğrulayıcı olması”, ona inanması, onunla amel etmesi, onun hükümlerine Allah’ın İncil’de tahfif yapması dışında muhalefet etmemesi³⁷⁰, onu doğrulaması, açıklaması ve sabitlemesi³⁷¹ olarak anlaşılmıştır.

Hiz. Îsâ’nın, İsrâiloğulları’na kendisinden önce haram olan bazı şeyleri helal kılması konusunda farklı meseleler tartışılmıştır. Müfessirlerden bazıları, Hiz. ‘Îsâ öncesinde İsrâiloğulları’na haram olan şeylerin deve eti, mide ve bağırsakların üzerini kaplayan ve ince bir şekilde olan iç yağı ve bazı kuş ve balıklar³⁷² olduğunu söylemişlerdir. Bazı müfessirler haram kılınan şeyin ne olduğunun değil, Hiz. Îsâ’nın, Tevrat’ın şeriatlerinden bazılarını nesh ettiği üzerinde durmuştur.³⁷³ Bu bağlamda Hiz. Îsâ’nın getirdiği şeriat, Hiz. Mûsâ’nın getirmiş olduğu şeriatin bir kısmını tahfif etmesi bakımından daha yumuşak görülmüştür.³⁷⁴

Âyet iki açıdan ele alınabilir. Birincisi, İsrâiloğulları’na haram kılınan şeylerin Tevrat’ta olup olmadığı kesin değildir. Yani Tevrat ile değil de başka bir vahiy ile ya da ilâhi kitapla haram kılınmış olma ihtimali vardır. Çünkü ayette Tevrat’ta haram kılınan dememiş “size haram kılınan” demiştir. Hatta onlara haram kılınan şeyin ilâhi bir temele dayanmadığının da söylenmesi mümkündür.

³⁶⁷ Âl-i İmrân 3/50.

³⁶⁸ Âl-i İmrân 3/50.

³⁶⁹ Âl-i İmrân 3/45-55.

³⁷⁰ Taberi, a.g.e., C:III, s. 306.

³⁷¹ İbn Kesir, a.g.e., C:II, s. 45.

³⁷² Taberi, a.g.e., C:III, s. 306.

³⁷³ İbn Kesir, a.g.e., C:II, s. 45.

³⁷⁴ Taberi, a.g.e., C:III, s. 306.

İkincisi ise, Tevrat'ta bazı şeylerin İsrâiloğulları'na haram kılındığıdır ki bunu Hz. İsrâ Allah'ın emri ile helal kılmıştır. Buradan hareketle Tevrat'ta İsrâiloğulları'na haram olup daha sonra Hz. İsa tarafından helal kılınan şeyler olmalıdır. Bunlar ise hiçbir ilâhi kitaba sonradan helal kılınması sebebiyle ters düşmeyecek şeylerdir. Yani sonradan helal kılınması, ilâhi kitapların birbirlerini doğrulamasına ters düşüyorsa bu kabul edilemez.

Tevrat'ın içeriğini konu edinen bir diğer âyet de meâlen şöyledir:

“Tevrat indirilmeden önce, İsrâil'in (Ya'kub'un) kendisine haram kıldığı dışında, yiyeceklerin hepsi İsrâiloğulları'na helâl idi. De ki: “Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi Tevrat'ı getirip okuyun.”³⁷⁵

Kur'ân-ı Kerîm bu ayette, Tevrat'ın indirilmesinden önceki dönemde bütün yiyeceklerin İsrailoğullarına helal olduğunu sarîh olarak bildirmektedir. Ancak İsrail'in (Ya'kub) kendi nefesine haram kıldığı müstesna. O halde Hz. Muhammed dönemindeki Tevrat'ta Hz. Ya'kub zamanında İsrâiloğulları'na haram kılınan herhangi bir yiyecek olmamalıdır. Ancak Hz. Muhammed dönemindeki Tevrat, Hz. Ya'kub'un kendi nefesine haram kıldığı şeyin ne olduğu konusunda ilâhi bir vahye dayanmak ve Kur'ân'a ters düşmeyecek şekilde bilgi vermiş olması düşünülebilir. Yani bu durumda Hz. Muhammed dönemindeki Tevrat, sadece Hz. Ya'kub'un kendisine haram kıldığı şey hakkında bilgi vermiş olabilir.

Ayrıca âyetin açıkça verdiği mesajlardan birisi de Tevrat'ın indirilmesinden önceki tüm dönemlerde İsrâiloğulları'na bütün yiyeceklerin helal olmasıdır. Tevrat'tan sonra ise kimi yiyecekler haram kılınmış olabilir.

Ayetten yaptığımız çıkarımla, Hz. Muhammed dönemindeki Tevrat'ta, Tevrat'ın indirilmesinden önceki İsrâiloğulları'yla alakalı herhangi bir yiyeceğin haram kılınmış olması mümkün değildir. Eğer o dönemdeki Tevrat'ta, Tevrat'ın indirilmesinden önceki İsrâiloğulları'nı muhatap alarak onlara yiyeceklerden bazılarının haram kılındığını bildiren bir içerik varsa bu makbul omaz. Ancak o dönemdeki İsrâiloğulları'na tüm yiyeceklerin helâl olduğuna dair bir içerik varsa ve Hz. Ya'kub da bundan istisna tutuluyorsa bu tür içerikler ilâhi kitapların birbirlerini teyid ve tasdik etmelerine mani değildir. Bununla birlikte Tevrat'ta, Tevrat'ın

³⁷⁵ Âl-i İmrân 3/93.

indiriliş zamanından sonraki İsrâiloğulları'na yiyeceklerden bazılarının haram kılınmış olması mümkündür.

Tevrat'ın içeriği hakkında bilgi veren ayetlerden birisi de Mâide sûresi 5/43. âyettir. Bu âyetin metni ve meâli şöyledir:

وَكَيْفَ يُحْكُمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ

“Yanlarında, içinde Allah'ın hükmü bulunan Tevrat varken nasıl oluyor da seni hakem yapıyorlar, sonra bunun ardından verdiği hükümden yüz çeviriyorlar? İşte onlar (kendi kitaplarına da, sana da) inanmış değillerdir.”³⁷⁶

Âyet-i kerîme, esbâb-ı nüzûl eserlerinde ve tefsirlerde Mâide sûresinin 5/41-47. âyetleri arasına dâhil edilerek ele alınmıştır.³⁷⁷ Genel anlamda bu âyet grubu hakkında iki farklı sebep-i nüzûl rivayeti mevcuttur. Bunlardan birincisi zina, ikincisi ise diyet konusundadır.

Vahidi, zina konusundaki rivayeti şöyle aktarır: Rasulullah, yüzü siyaha boyanmış ve kendisine celde vurulmuş olan bir Yahudiyle karşılaştı. Ve o adamın yanındaki topluluğa : “Kitabınızda zina edenin cezasını bu şekil de mi buluyorsunuz?” diye seslendi. Onlar ise “evet” diye cevap verdiler. Rasulullah, onların bu cevaplarının üzerine, onların âlimlerinden bir kişiyi çağırarak ona : “Mûsâ'ya Tevrat'ı indiren Allah adına söyle! Kitabınızda zina edene verilen cezayı böyle mi buluyorsunuz?” dedi. Onların âlimlerinden olan bu kişi “hayır” diye cevap verdi. Ve şöyle devam etti : “Şayet sen (Rasulullah'a hitaben) bana, Allah adına bu soruyu sormasaydın ben sana işin doğrusunu haber verecek değildim. Kitabımıza göre zina edenin cezası recimdir.

Ancak zina, önde gelen ve eşraftan olan kişiler arasında çoğalmıştı. Biz de bu cezayı eşraftan olan bu kişilere uygulamıyor, sıradan insanlara ise uyguluyorduk. Sonra kendi aramızda : ‘Öyle bir hüküm verelim ki hem üst düzeydeki kişilere hem de sıradan insanlara uygulanabilsin’ dedik ve recm cezasının yerine tahmim ve celde cezaları üzerinde anlaştık.” Daha sonra Rasulullah , “Şüphesiz, onlar zina edeni öldürdüklerinde senin emrini ihya eden ilk kişi ben olacağım” dedi ve Rasulullah'ın

³⁷⁶ Mâide 5/43.

³⁷⁷ Ebu'l-Hasan Ali b. Ahmed el-Vahidi, **Esbâbü'n-Nüzûl**, Haz.: İsam b. Abdulmuhsin el-Humeydan, Beyrut, Müessesetü'r-Reyyan, 1991/1411, s. 195-196; Celaleddin Abdurrahman b. Ebu Bekir es-Suyuti, **Esbâbü'n-Nüzûl**, Kahire, Daru İhyau'l-Kütübi'l-Arabiyye, t.y., s. 76-77; Abdulfettah el-Kadi, **Esbâb-ı Nüzûl Sahabe ve Muhaddislere Göre**, Çev. Salih Akdemir, 2. bs., Ankara, Fecr Yayınevi, 1995, s. 159-162; Karaman, a.g.e., C:II, s. 274-282.

emri üzerine zina eden kişi recm edildi. İşte bu olay üzerine Allah Teâlâ Mâide sûresinin 5/41. âyetinden 47. âyetine kadar olan bölümünü indirdi.³⁷⁸

Suyuti ise, bu ayetler bağlamındaki diyet konusunu şöyle açıklar: Yüce Allah, “Ey Rasul! Küfürde yarışanlar seni üzmesin.”³⁷⁹ âyetini, iki Yahudi kabilesi hakkında indirdi. Bu iki kabileden birisi cahiliye döneminde diğerini hezimate uğratmış ona üstün gelmişti. Daha sonra aralarında yaptıkları anlaşma gereğince yenen kabile yenilen kabileden öldürdüğü her bir kişi için elli vesk diyet, yenilen kabile ise yenen kabileden bir kişi öldürdüğünde bu kişi için yüz vesk diyet verecekti. Rasulullah gelinceye kadar durum böyle devam etmiştir.

Rasulullah’ın gelmesinden sonra yenilen kabile, yenen kabileden birisini öldürmüş bunun üzerine yenen kabile yüz vesk diyet talep etmişti. Ancak yenilen kabile, aynı değerlere sahip olan iki kabileden birisinin diyetinin diğerinin diyetinin yarısı olmasına itiraz edip bunu daha önceden korktukları için vermek zorunda olduklarını söylerler. Oysaki şimdi Hz. Muhammed gelmiş olup bu korku durumu ortadan kalkmıştır deyip diyeti vermeyi reddederler. Aralarındaki bu olay az kalsın yeni bir savaşa sebep olacaktı ki Rasulullah’ı hakem tayin etme konusunda anlaştılar. Rasulullah’ın bu konuda nasıl hüküm vereceğini öğrenmek için ona münafıklardan bazı insanlar gönderdiler. Allah Teâlâ bu hadise üzerine Mâide sûresinin 5/41. âyetinin “Ey Rasul! Küfürde yarışanlar seni üzmesin” kısmını indirdi.³⁸⁰

Hz. Muhammed’in hakem tayin edildiği konunun zina konusu mu yoksa diyet konusu mu olduğu ihtilaflıdır. İbn Kesir, bu ayetlerin bazı Yahudi kabilelerinin birbirlerinden öldürdükleri kişilerin diyetleri konusunda indirilmiş olduğu iddiasını zayıf bir görüş olarak kabul eder. Ona göre sahih olan görüş Yahudilerden zina eden iki kişi hakkındaki görüştür.³⁸¹ Bazı görüşlere göre ise âyetlerin bağlamı, adam öldürme, dünyada fesat çıkarıp huzursuzluğa sebep olma gibi olaylarla ilgilidir. Bu sebeple âyetin iniş sebebi recm değil, bazı Yahudi kabileleri arasındaki eşit olmayan diyet konusudur. O halde diyet meselesiyle ilgili rivayetler âyetlerin iniş sebebi için daha uygundur.³⁸²

³⁷⁸ Vahidi, a.g.e., s. 195-196.

³⁷⁹ Mâide 5/41.

³⁸⁰ Suyuti, a.g.e., s. 76-77.

³⁸¹ İbn Kesir, a.g.e., C:III, s. 113.

³⁸² Karaman, a.g.e., C:II, s. 274; Ateş, a.g.e., C:II, s. 528-529.

Her ne kadar bu âyetler hakkında müfessirlerimizce farklı rivayetler nakledilse de çalışmamıza göre asıl üzerinde durulması gereken konu, “ Allah’ın hükmünün Tevrat’ın içerisinde bulunması” konusudur. Zira verilen hüküm zina konusunda ya da diyet konusunda olması sebab-i nüzûl ile ilgilidir. Sebeb-i nüzûlün hususiliği ise hükmün umumiliğine mani değildir. Dolayısıyla hangi konu hakkında hüküm verildiği de önemli olmakla birlikte asıl önemli olan Tevrat’ta Allah’ın hükmünün mevcudiyetidir.

Kur’ân-ı Kerîm bu âyette, Hz. Muhammed’in döneminde yaşayan ve Tevrat ile mükellef tutulan topluluğu muhatap almaktadır. Zira onların yanlarında içerisinde Allah’ın hükmü bulunan Tevrat vardır. Ancak onlar bu hükümle amel etmek yerine samimi olmaksızın Hz. Muhammed’i hakem tayin ediyor ve ardından yüz çeviriyorlar.

Âyetin hitap ettiği Peygamber, Hz. Muhammed ve muhatap aldığı topluluk o dönemde yaşayan ve Tevrat ile mükellef tutulan Ehl-i kitaptır. Bu bağlamda Tevrat’ın, Hz. Muhammed döneminde Allah’ın hükmünü ihtiva eden ilâhi bir kitap olduğu sonucuna varılabilir.

Hz. Muhammed dönemindeki Ehl-i kitabın ellerinde mevcut olan Tevrat, Allah’ın göndermiş olduğu gerçek vahyi içerisinde barındırmaktaydı. Bu da Medine Yahudilerinin ellerindeki Tevrat’ın ilahi hükümleri ihtiva ettiğinin delilidir.

Kur’ân, Tevrat’ın içeriğine yönelik Mâide sûresinin 5/ 44. âyetinde şöyle bilgi vermektedir: “ Şüphesiz Tevrat’ı biz indirdik. İçinde bir hidayet, bir nur vardır.”³⁸³ Bu âyette zikredilen “hidayet” kelimesi, Yahudilerin evli olan zinakarların hükmü hakkında sordukları fetvanın ve³⁸⁴, şeri ahkâmın ve yükümlülüklerin açıklaması³⁸⁵, cennete götüren söz³⁸⁶ olarak açıklanmıştır.

“Nur” kelimesi ise, Tevrat içerisinde hüküm açısından kapalı kalan bazı noktaların ortaya çıkarılması ve aydınlatılması³⁸⁷, tevhid, nübüvvet ve ahiret

³⁸³ Mâide 5/44.

³⁸⁴ Taberi, a.g.e., C:VI, s. 267.

³⁸⁵ er-Razi, a.g.e., C:XII, s. 3.

³⁸⁶ Bikai, a.g.e., C:VI, s. 144.

³⁸⁷ Taberi, a.g.e., C:VI, s. 267.

konularındaki açıklamalar³⁸⁸, hiçbir kapalılığa ve karışıklığa meydan vermeyecek şekildeki açıklamalar³⁸⁹ olarak tefsir edilmiştir.

Mâide sûresinin 5/45. âyeti ise, Tevrat'ın içerisindeki hükümlerden birisini açıkça şöyle ifade etmektedir:

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

“Onda (Tevrat'ta) üzerlerine şunu da yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş kısas edilir. Yaralar da kısasa tabidir. Kim de bu hakkını bağışlar, sadakasına sayarsa o, kendisi için keffaret olur. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, zalimlerin ta kendileridir.”³⁹⁰

Âyetin, “ وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا ” “onda üzerlerine şunu yazdık” meâlindeki kısmı, müfessirler tarafından “Tevrat” olarak açıklanmıştır.³⁹¹ Çünkü âyetin bu kısmındaki “ وَكَتَبْنَا ” cümlesi bir önceki ayette geçen “ إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ ” kısmına atfedilmiştir.³⁹² Bu durumda âyetin takdiri şöyle olur: “Şüphesiz Tevrat'ı biz indirdik ve onda üzerlerine şunu da yazdık: ‘Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş kısas edilir. Yaralar da kısasa tabidir.’”³⁹³ Buradaki “yazmak” fiili Allah'ın kanun koyması, farz kılması anlamında mecazdır.³⁹⁴

Âyetteki kısas konusu Eski Ahid'in ilk beş kitabından Çıkış, Levililer ve Sayılar'da şöyle geçmektedir:

“Bir adamı vuran, vurduğu ölürse, mutlaka öldürülecektir.”³⁹⁵

“...Fakat zarar olursa, o zaman can yerine can, göz yerine göz, diş yerine diş, el yerine el, ayak yerine ayak, yanık yerine yanık, yara yerine yara, bere yerine bere vereceksin.”³⁹⁶

“Ve bir kimse bir adamı vurursa mutlaka öldürülecektir. Ve bir hayvanı vuran can yerine can olarak onu ödeyecektir. Ve bir kimse komşusunu sakatlarsa, kendisine

³⁸⁸ er-Razi, a.g.e., C:XII, s. 3.

³⁸⁹ Bikai, a.g.e., C:VI, s. 144.

³⁹⁰ Mâide 5/45.

³⁹¹ Taberi, a.g.e., C:VI, s. 277-279; Begavi, a.g.e., C:II, s. 41; İbn Aşur, a.g.e., C:VI, s. 213; Bikai, a.g.e., C: VI, s. 154.

³⁹² İbn Aşur, a.g.e., C:VI, s. 213.

³⁹³ Mâide 5/44-45.

³⁹⁴ İbn Aşur, a.g.e., C:VI, s. 213.

³⁹⁵ Çıkış 21: 12.

³⁹⁶ Çıkış 21: 23-25.

de yaptığı gibi yapılacaktır. Kırık yerine kırık, göz yerine göz, diş yerine diş olmak üzere, adamı nasıl sakat ettiyse, kendisine de öyle edilecektir. Ve hayvanı vuran onu ödeyecek ve adamı vuran öldürülecektir.”³⁹⁷

“Fakat demir bir aletle onu vurmuşsa ve o ölmüşse, katildir, katil mutlaka öldürülecektir. Ve eğer elinde insanın ölebileceği bir taşla onu vurmuşsa ve o, ölmüşse, katildir; katil mutlaka öldürülecektir. Yahut elinde insanın ölebileceği ağaç bir aletle onu vurmuşsa ve o ölmüşse, katildir; katil mutlaka öldürülecektir. Kan öcü alan, kendisi katili öldürecektir. Ona rastladığı zaman onu öldürecektir. Ve eğer onu kinden dolayı kakmışsa, yahut pusuya yatarak üzerine bir şey atmışsa, ve o ölmüşse, yahut düşmanlıktan dolayı onu eliyle vurmuşsa ve o ölmüşse, vuran mutlaka öldürülecektir; katildir; kan öcü alan katile rastladığı zaman onu öldürecektir.”³⁹⁸

Kur’ân-ı Kerîm bu âyetle, Tevrat’ın içerisinde kısas hükmünün mevcut olduğunu haber vermektedir. Tevrat’ta var olan kısasın konusu, can karşılığında can ve herhangi bir organın zarar görmesi durumunda ona karşı aynı organın kısas edilmesi ile yaraların da karşılıklı olarak kısas edilmesidir. Ancak Kur’ân’ın da bildirdiği gibi: “ Kim de bu hakkını bağışlarsa, sadakasına sayarsa o, kendisi için kefarettir olur.” kısmı da Tevrat’ın muhtevasına dâhil olmalıdır. Yani Yüce Allah tarafından gönderilmiş olan Tevrat, hem kısası hem de kısas hakkına sahip olanların bu hakkından isterlerse vazgeçebileceğini bildiriyor olmalıdır.

A’râf sûresinin 7/157. âyeti de Tevrat’ın muhtevası hakkında açıkça bilgi veren âyetlerden bir tanesidir. Söz konusu bu âyetin metni ve meâli şöyledir:

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ لَهُمُ الطَّيِّبَاتُ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَاَلَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ۙ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“Onlar, yanlarındaki Tevrat’ta ve İncil’de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helâl, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır. Ona iman edenler, ona saygı gösterenler, ona yardım

³⁹⁷ Levililer 24: 17-21.

³⁹⁸ Sayılar 35: 16-21.

edenler ve ona indirilen nura (Kur’ân’a) uyanlar var ya, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.”³⁹⁹

Âyetin, “الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ” , “Rasul’e, o ümmi peygambere” kısmından maksad, Hz. Muhammed’dir.⁴⁰⁰

Âyette , “o ümmi peygambere uyan kimselerdir” ifadesiyle, Hz. Muhammed zamanında ve daha sonraki devirlerde yaşayıp ona iman etmiş olan Yahudiler ve Hristiyanlar kastedilerek; bunların kutsal kitapları olan Tevrat ve İncil’in, Hz. Muhammed hakkında bilgiler ihtiva ettiği haber verilmiştir.⁴⁰¹

Hz. Muhammed’in hakkında, Tevrat ve İncil’de yazılmış olan bilgilerin; O’nun sıfatı, durumu ve nübüvveti olduğu söylenmiştir.⁴⁰²

Bakara sûresinin 2/146 ve Saff sûresi 61/6. âyetleri, yukarıdaki âyeti teyid etmektedir. Bu âyetlerde Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: “Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (Peygamberi) oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Böyle iken içlerinden birtakımı bile bile gerçeği gizlerler.”⁴⁰³ “Hani, Meryem Oğlu İsmâ, ‘Ey İsrâiloğulları! Şüphesiz ben, Allah’ın size, benden önce gelen Tevrat’ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim’ demişti. Fakat (İsmâ) onlara apaçık mucizeleri getirince, ‘Bu, apaçık bir sihirdir’ dediler.”⁴⁰⁴

Bu üç âyetin konusu da, Hz. Muhammed’in Ehl-i kitap mensupları tarafından hem bekleniyor, hem de tanınıyor olmasıdır. Ayrıca onların, Hz. Muhammed ile ilgili bu bilgilerinin kaynağı bizzat kendi kutsal kitaplarıdır.

Tevbe sûresinin 9/111. âyeti Tevrat’ın muhtevası hakkında bilgi veren âyetlerdendir. Bu âyete göre , “Şüphesiz Allah, mü’minlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceği cennet karşılığında satın almıştır. Artık, onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürürler ve ölürler. Allah, bunu Tevrat’ta, İncil’de ve Kur’ân’da kesin olarak va’detmiştir.”⁴⁰⁵

³⁹⁹ A’râf 7/157.

⁴⁰⁰ Taberi, a.g.e., C:IX, s. 90; Begavi, a.g.e., C:II, s. 205; İbn Kesir, a.g.e., C:III, s. 483.

⁴⁰¹ Karaman, a.g.e., C:II, s. 602-603.

⁴⁰² Taberi, a.g.e., C:IX, s. 90; Begavi, a.g.e., C:II, s. 205.

⁴⁰³ Bakara 2/146.

⁴⁰⁴ Saff 61/6.

⁴⁰⁵ Tevbe 9/111.

Taberi'nin naklettiği rivayete göre bu âyetin sebab-i nüzûlü şu hadisedir: Abdullah b. Revaha'nın Hz. Muhammed'e : “ Rabbim için ve kendin için bize koştuğun şart nedir?” diye sordu. Hz. Muhammed şöyle cevap verdi : “Rabbim için, ona ibadet etmenizi ve hiçbir şeyi ona ortak koşturmanızı; kendim için ise, kendi nefislerinizi ve mallarınızı koruduğunuz şeylerden beni de korumanızı size şart koyuyorum.” Bunun üzerine orada bulunanlar : “ Bu şartları yerine getirmemiz durumunda bizim için ne var?” diye sordular. Rasulullah, orada bulunanlara “cennet” diye cevap verdi. Oradakiler ise Hz. Muhammed'in bu müjdeli haberine karşılık : “ Bu çok karlı bir alışveriş. Biz bu alış veriş anlaşmasını ne bozarız ne de bozulmasına izin veririz.” Dediler.⁴⁰⁶

Bu âyetin iniş zamanına dair farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre âyetin iniş zamanı, Hicretten az önce II. Akabe Biatı sırasında, Rasulullah ile Medineli Müslümanlar geçen bir konuşma üzerine nazil olduğudur. İkinci görüş ise âyetin, Tebük Seferine yakın bir tarihte inme ihtimalinin kuvvetli olduğunu belirterek, Mekke döneminde inme ihtimalini zayıf bulmaktadır. Diğer bir görüşe göre âyet, Mescid-i Nebvî'de yani Hicretten sonra inmiştir.⁴⁰⁷

Biz çalışmamızı gereği hem sınırlarımızı aşmamak hem de sözü fazla uzatmamak adına konuyu Tefsir ve Esbab-ı nüzûl kitaplarına havale ediyor bu bilgilerle yetiniyoruz.

Bize göre âyetin vurgu yaptığı şey, Allah Teâlâ'nın müminlerle cennet karşılığında bir alışveriş yapması ve bu vaadini Tevrat, İncil ve Kur'ân'da hak olarak bildirmesidir. O halde âyetin iniş sebebi, ya da iniş zamanı sadece son ilâhi kitap olan ve Hz. Muhammed'e indirilmiş olan Kur'ân-ı Kerîm ile ilgilidir. Ancak Allah'ın bu âyette bildirmiş olduğu konu üç ilâhi kitabın muhtevasıyla da doğrudan ilgilidir.

Kur'ân, Tevrat ve İncil'de bu âyete uygun olan içeriklerin doğru olduğunu bildirmektedir. Nitekim müminlerle cennet karşılığında yapılan alışverişin Allah'ın bir vadi olarak her üç kitapta da mevcut olduğu Kur'ân tarafından haber verilmektedir.

⁴⁰⁶ Taberi, a.g.e., C:XI, s. 42.

⁴⁰⁷ Karaman, a.g.e., C:III, s. 63-64.

Bu âyette söz konusu olan müminler, Allah yolunda olan ve geçici dünya menfaati peşinde koşmayıp ihtiyaçlarına binâen sebeplere tevessül eden kişilerdir. Ayrıca bu alışverişin gereği de müminler tarafından yerine getirilmelidir.

Âyette bildirilen ve Tevrat'ta yer alan bu alışveriş ve vaad, Kur'an'ın hiçbir âyetine ve İncil'in hiçbir mesajına aykırı olmamalıdır. Zira her üç kitapta bildirilmiş olan vaad, aynı vaaddir. Bu durumda Tevrat'ın içeriğinde yer aldığı kesin olan bu vaadin Tevrat'ın bütününe de uygun olması gerekir. Aksi halde âyete uygun olmayan kısımlar Tevrat'ın muhtevasına dâhil değildir.

Tevrat'ın içeriğine atıf yapan bir başka ayet Fetih sûresinin 48/29. âyetidir.

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْئَهُ فَازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيُغَيِّظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

“Muhammed, Allah'ın Resûlüdür. Onunla beraber olanlar, inkârcılara karşı çetin, birbirlerine karşı da merhametlidirler. Onların, rükû ve secde hâlinde, Allah'tan lütuf ve hoşnutluk istediklerini görürsün. Onların secde eseri olan alâmetleri yüzlerindedir. İşte bu, onların Tevrat'ta ve İncil'de anlatılan durumlarıdır: Onlar filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş, ziraatçıların hoşuna giden bir ekin gibidirler. Allah, kendileri sebebiyle inkârcıları öfkelenmek için onları böyle sağlam ve dirençli kılar. Allah, içlerinden iman edip salih amel işleyenlere bir bağışlama ve büyük bir mükâfat vaad etmiştir.”⁴⁰⁸

Müfessirler bu âyetin “ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ” kısmı üzerinde ihtilaf etmişlerdir. Âyetin bu kısmı üzerinde farklı görüşlerden bahsedilmektedir. Bu görüşlerden birisine göre, “ذَلِكَ” kelimesi mübteda, “مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ” kısmı ise haberdur. “كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْئَهُ” ise mahzuf bir mübtedanın haberdur. Bu kısmın takdiri şöyle olur: “مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ”, “Onların Tevrat'taki ve İncil'deki misalleri ekin gibidir.”⁴⁰⁹

Diğer görüş ise, “ذَلِكَ” kelimesinin haberinin “مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ” olduğunu, âyetin devamında gelen “مَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ” kısmının ise mübteda, haberinin de “كَزَرْعٍ”

⁴⁰⁸ Fetih 48/29.

⁴⁰⁹ er-Razi, a.g.e., C:XXVIII, s. 93.

” olduğunu söylemektedir.⁴¹⁰ Bu ikinci görüşe göre âyetin takdiri şöyledir: “Bu onların Tevrat’taki misalidir. İncil’deki misalleri ise bir ekin gibidir.” Bu konuda bizim tercih ettiğimiz görüş ikinci görüştür.

Bu durumda âyetin meâli şöyle olur : “Muhammed, Allah’ın Resûlüdür. Onunla beraber olanlar, inkârcılara karşı çetin, birbirlerine karşı da merhametlidirler. Onların, rükû ve secde hâlinde, Allah’tan lütuf ve hoşnutluk istediklerini görürsün. Onların secde eseri olan alâmetleri yüzlerindedir. İşte bu, onların Tevrat’ta anlatılan durumlarıdır.” Zira ayetin ilk kısmı burada tamamlanmakta sonra yeniden devam etmektedir.

Müfessirlerden bazıları, âyetin “ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ” “Bu onların Tevrat’taki misalleridir” kısmına vurgu yaparak sözün burada tamamlandığını özellikle belirtmişlerdir. Âyetin devamında ise İncil’de zikredilen başka bir misal söz konusudur.⁴¹¹ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır da bu kanaattedir.⁴¹² Yine Taberi de, bu görüşü destekleyici nitelikteki rivayetlere yer vermiştir.⁴¹³

Âyet hakkında bir başka tartışma konusu ise, “سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ” “Onların secde eseri olan alâmetleri yüzlerindedir” kısmıyla neyin kastedildiğidir. Bu konuda farklı görüşlerden bahsedilmektedir. Bir görüşe göre bu durum ahiret için geçerlidir. Bu görüşte olanlar şunları zikretmiştir : “Kıyamet günü namazları yüzlerinde görülecektir. Kıyamet günü dünyada kılmış oldukları namazların secde izleriyle tanınacaklar. Kıyamet günü yüzlerindeki secde yerleri aydınlık olacak. Kıyamet günündeki nurdur.”

İkinci görüşe göre, bu İslâm’ın göstergesi olarak dünyada görülebilen bir alâmettir. Bu görüşte olanlar, “Güzel bir işaret, dışarıdan görülecek gibi olmayan fakat İslâm’ın bir göstergesi şeklinde olan, huşu, tevazu, dış görünüşle ilgili ve secde izi.” gibi açıklamalar yapmışlardır.

Üçüncü görüşe göre, namaz kılanların yüzlerinde onların namaz kıldıklarını ve secde ettiklerini gösterir nitelikte bir alâmet, işaret olur. Nasıl ki insanların,

⁴¹⁰ er-Razi, a.g.e., C:XXVIII, s. 93.

⁴¹¹ Begavi, a.g.e., C:IV, s. 206; Sa’lebi, a.g.e., C:XXIV, s. 317-318; İbn Aşur, a.g.e., C:XXVI, s. 207-208.

⁴¹² Yazır, a.g.e., C:VI, s. 4441.

⁴¹³ Taberi, a.g.e., C:XXVI, s. 115.

uykusuzluk, sıkılmışlık ve heyecan gibi durumları yüzüne yansiyorsa işte bu âyette söz konusu olan secde alâmeti de onların yüzlerine bu dünyada yansıyan bir izdir.⁴¹⁴

3. Tevrat'ın Hz. Îsâ'ya Öğretilmesi

Kur'ân-ı Kerîm, Tevrat'ın Allah tarafından Hz. Îsâ'ya öğretildiğini⁴¹⁵ bize haber vermektedir.

Tevrat'ın Hz. Îsâ'ya öğretildiğini haber veren Âl-i İmrân sûresinin 3/48. âyetinin meâli ve Mâide sûresinin 5/110. âyetinin ilgili kısmı şöyledir: “Ve Allah ona kitabı, hikmeti, Tevrat ve İncil'i öğretecek.”, “O gün Allah, şöyle diyecek: Ey Meryem Oğlu Îsâ! Senin üzerindeki ve annen üzerindeki nimetimi düşün. Hani, seni Ruhü'l-Kudüs (Cebrail) ile desteklemiştim. Beşikte iken de, yetişkin iken de insanlara konuşuyordun. Hani, sana kitabı, hikmeti, Tevrat'ı, İncil'i de öğretmiştim.”⁴¹⁶

Müfessirler, bu âyetlerde zikredilen “Kitap” kelimesinin ne anlama geldiği konusunda bir takım açıklamalar yapmışlardır. Bu açıklamalardan bazısına göre bu âyetlerde geçen “kitap” kelimesiyle murad, yazmak anlamındaki “kitabet ve hat” tır.⁴¹⁷ Bazı açıklamalara göre ise buradaki “kitap” kelimesinden murad “bilindik bir kitap” tır. Ancak kitabet manasında anlaşılması da caizdir.⁴¹⁸

Âyetlerde zikri geçen “hikmet” kelimesi hakkında da, kitabın dışında Hz. Îsâ'ya vahyedilen sünnet olduğu söylenmiştir.⁴¹⁹

Âl-i İmrân 3/48. âyetin siyâkı ve sibâkı Hz. Îsâ'nın doğumunu, İsrâiloğulları'na peygamber olarak gönderilmesini ve Tevrat'ı doğrulayıcı olmasını konu almaktadır.

Her iki ayet de Tevrat'ın Hz. Îsâ'ya Yüce Allah tarafından öğretildiği açıkça bildirilmektedir.

⁴¹⁴ Taberi, a.g.e., C:XXVI, s. 112-114.

⁴¹⁵ Âl-i İmrân 3/48; Mâide 5/110.

⁴¹⁶ Mâide 5/110.

⁴¹⁷ Taberi, a.g.e., C:III, s. 298; Begavi, a.g.e., C:I, s. 302, C:II, s. 77; Yazır, a.g.e., C:II, s. 1103,1824.

⁴¹⁸ İbn Aşur, a.g.e., C:III, s. 249.

⁴¹⁹ Taberi, a.g.e., C:III, s. 298-299.

4. Hz. İsa'nın Tevrat'ı Tasdik Etmesi

Kur'ân, Hz. İsa'nın kendisinden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olmasını sarih olarak bildirmiştir.⁴²⁰ Âl-i İmrân sûresi 3/50. âyetin bağlamı, Hz. Meryem'in melekler tarafından adı Meryem Oğlu İsa Mesih olan bir kelimeyle müjdelenmesi⁴²¹, Meryem Oğlu İsa Mesih'in beşikte de yetişkin çağında da konuşacak olması⁴²², Allah tarafından Meryem Oğlu İsa Mesih'e Kitap, Hikmet, Tevrat ve İncil'in öğretilerek olması⁴²³, O'nun İsrâiloğulları'na bir peygamber olarak gönderilmesi⁴²⁴, kendisinden önce gönderilen Tevrat'ı doğrulaması⁴²⁵ ve Meryem Oğlu İsa Mesih'in peygamber olarak gönderildiği muhatap kitlenin kâfir ve inkârcı bir topluluk olmasından⁴²⁶ bahseder.

Bu bağlam içerisinde yer alan âyetin metni ve meâli şöyledir:

وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَلِأَجْلِ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا

“Benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olarak ve size haram kılınan bazı şeyleri helâl kılmak için gönderildim ve Rabbiniz tarafından size bir mucize de getirdim. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin.”

Taberi'ye göre, Hz. İsa'nın kendisinden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olması, Hz. İsa'nın Tevrat'a inanması, onu kabul etmesi demektir. Zira Tevrat Allah katındandır. Tüm peygamberler de Hz. İsa gibi kendisinden önce gönderilmiş olan kitapları ve peygamberleri tasdik ederler. Allah'ın o kitaplar ve Peygamberlere özgü ahkâm ve şariatleri değiştirmesi dışında peygamberler birbirlerine muhalefet etmezler. Hz. İsa da Tevrat ile böyle amel ediyor, onun ahkâmına karşı Allah'ın hafifletmesi dışında muhalefet etmiyordu. Nitekim Allah Teâlâ Tevrat'ta ağır olan bazı hükümleri İncil'de hafifletmiştir.⁴²⁷

⁴²⁰ Âl-i İmrân 3/50; Mâide 5/46; Saff 61/6.

⁴²¹ Âl-i İmrân 3/45.

⁴²² Âl-i İmrân 3/46.

⁴²³ Âl-i İmrân 3/48.

⁴²⁴ Âl-i İmrân 3/49.

⁴²⁵ Âl-i İmrân 3/50.

⁴²⁶ Âl-i İmrân 3/52.

⁴²⁷ Taberi, a.g.e., C:III, s. 306.

Hız. İlsâ, Hız. Mûsâ'nın şeriatı üzerine yaşıyor, Cumartesi gününü haram sayıyor, Beytu'l-Makdis'e yöneliyor ve İsrâiloğulları'na : “Ben sizi Tevrat'ın bir harfine dahi ihtilaf etmeye davet etmiyorum ancak size haram olan ve ağır gelen bazı şeyleri size helâl kılıyorum.” diyordu. Bu açıdan, Hız. İlsâ'nın getirdikleri, Hız. Mûsâ'nın getirdiklerinden daha yumuşaktır. Hız. Mûsâ'nın şeriatinde onlara deve eti ve bağırsaklar ile mideyi kaplamış olan ince bir tabaka halindeki içyağı, bazı kuşlar ve balıklar haramdı.⁴²⁸

İbn Kesir, Hız. İlsâ'nın kendisinden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olmasını, onu doğrulamak, onun hükümlerini ikâme etmek ve onu değiştirmeksizin sabit kılmak olarak açıklamıştır. Bunun yanında İbn Kesir'e göre daha önce İsrâiloğulları'na bazı şeylerin haram olup da sonradan Hız. İlsâ tarafından helâl kılınması, Hız. İlsâ'nın Tevrat'ın şeriatinden bazısını neshettiğini gösterir.⁴²⁹

İbn Aşur'a göre, “المصدق” kelimesi , “kendisi dışındaki şeyin doğruluğunu haber veren” demektir. Yani bu tanıma göre Hız. İlsâ, kendisinden önceki Tevrat'ın doğru olduğunu haber verdiği için musaddık olarak vasıflandırılmıştır.⁴³⁰

İbn Aşur, âyette geçen “مَا بَيْنَ يَدَيْ” kısmının, “benden önce gelen” anlamında olduğunu söylemiştir. Çünkü önceden gelip geçmiş olan sonradan gelenin önünde yürür. Âyetin bu kısmında önceden geçmiş olan Tevrat'ın durumu tasvir edilmektedir. Tevrat'ın indirilmesi ile Hız. İlsâ'nın arasında uzun bir zaman olmasına rağmen Kur'ân-ı Kerîm bu kullanımı tercih etmiştir. Zira Hız. İlsâ'nın gelmesine kadar üzerinden uzun bir zaman geçmemiş gibi Tevrat ile amel edilmiştir.⁴³¹

Görüldüğü gibi bu âyetlerde müfessirlerin üzerinde durduğu konular, İsrâiloğulları'na haram kılınan şeylerin neler olduğu, Hız. İlsâ ve Tevrat arasında bir nesih meselesinin olup olmadığı ve âyette tercih edilen bazı kullanımların neyi ifade ettiğidir.

Âyetin Tevrat'ın mâhiyetiyle alakalı kısmı ise “tasdik” meselesidir. Meryem Oğlu İlsâ Mesih, kendisinden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olarak gönderilmiştir. O halde bu âyete göre İncil'in içerik olarak Tevrat'ı tasdik etmesi gerekmektedir. Yüce Allah'ın göndermiş olduğu otantik Tevrat ve İncil birbirlerini karşılıklı olarak

⁴²⁸ Taberi, a.g.e., C:III, s. 306.

⁴²⁹ İbn Kesir, a.g.e., C:II, s. 45.

⁴³⁰ İbn Aşur, a.g.e., C:III, s. 253.

⁴³¹ İbn Aşur, a.g.e., C:III, s. 253.

doğrulmalı ve birbirleriyle zıt düşmemelidir. Ancak söz konusu bu âyetteki Hz. İsa'nın İsrâiloğulları'na haram olan bazı yiyecekleri helâl kılması bu iki ilâhi kitabın birbirlerini tekzib ettiği ya da ters düştüğü anlamlarına gelmez.

Nitekim Kur'an'da, Tevrat'ın hem Hz. İsa hem de Hz. İsa'ya verilen İncil tarafından tasdik edildiği şöyle bildirilmektedir: “O peygamberlerin izleri üzere Meryem oğlu İsa'yı, önündeki Tevrat'ı doğrulayıcı olarak gönderdik. Ona, içerisinde hidayet ve nur bulunan, önündeki Tevrat'ı doğrulayan, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için doğru yolailetici ve bir öğüt olarak İncil'i verdik.”⁴³²

Hiz. İsa'nın Tevrat'ı tasdik etmesinden maksad, ona iman etmesi, onu ikâme etmesi ve onu yaşayıp yaşatmaya çalışmasıdır. İncil'in Tevrat'ı tasdik etmesiyle ise, onun tevhid, nübüvvet gibi Tevrat'ta bulunan temel ilkeleri ve nesh edilmemiş olan bazı konuları içeriyor olmasıdır.⁴³³

Tevrat'ın Hiz. İsa tarafından tasdik edilmesini konu alan âyetlerden birisi de Saff sûresinin 61/6. âyettir.

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَءِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدٌ Bu âyete göre Hiz. İsa, İsrâiloğulları'na : “Ey İsrâiloğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici olarak gönderdiği peygamberiyim” demiştir.⁴³⁴

Kur'an, bu âyet ile Meryem Oğlu İsa Mesih'in İsrâiloğulları'na Allah tarafından peygamber olarak gönderildiğini beyan eder. Ayrıca bu âyette, Hiz. İsa'nın peygamberliğinin iki yönü öne çıkartılmıştır. Birincisi, kendisinden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olması, ikincisi ise kendisinden sonra gelecek olan Ahmed adındaki bir peygamberi müjdeleyici olmasıdır.

Hiz. İsa, kendisinden önce gönderilen peygamberler ve ilâhi kitaplar ile kendisinden sonra gönderilecek olan Ahmed adındaki bir peygamber arasında kuvvetli bir bağ kurmakta ve adeta kendisinden önceki ve sonraki ilâhi kitapların birbirleriyle tam bir uyum içerisinde olduğunu haber vermektedir.

⁴³² Mâide 5/46.

⁴³³ Karaman, a.g.e., C:II, s. 284.

⁴³⁴ Saff 61/6.

Tevrat, Hz. Îsâ'dan önce gönderilmiş olmakla birlikte Hz. Îsâ döneminde tasdik ve teyid edilmiştir. Bununla birlikte Hz. Îsâ'nın kendisinden sonra gelecek olan Ahmed adındaki peygamberle kendisinden önceki Tevrat arasında tasdik ve tebşir açısından bağ kurması Tevrat, İncil ve Kur'an'ın aynı temele dayandığını ortaya koymaktadır.

Kur'an'ın bu âyette ilâhi kitaplar arasında kurmuş olduğu münasebete göre, Tevrat Hz. Îsâ'yı müjdelemiş, Hz. Îsâ da Tevrat'ın haber verdiği bu konuyu tasdik etmiştir. Kendisinden önce gönderilen Tevrat'ın haber verdiği konuları tasdik eden Hz. Îsâ da kendisinden sonraki Ahmed adında bir peygamberi müjdelemiştir. O Ahmed adındaki peygamber ise rasul, nebi, ümmi, Mekki ve Arap ırkındandır. Hz. Îsâ ise, İsrâiloğulları peygamberlerinin sonuncusudur.⁴³⁵

Hz. Îsâ, Tevrat'tın vafsettiği vasıflara haiz olarak İsrâiloğulları'na gönderilmiş ve bunu İsrâiloğulları'na hatırlatmış olmalıdır.⁴³⁶ İşte bu yüzden İsrâiloğulları'na hitaben , “Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim” demiştir.

Bu âyet bağlamında Hz. Muhammed'in farklı isimlerine de değinen rivayetler mevcuttur. Onlardan birisine göre, Hz. Muhammed : “ Benim birçok (beş) isimim vardır: Ben Muhammed'im, ben Ahmed'im, ben Allah'ın kendisiyle küfrü kazıyıp sildiği Mahi'yim, ben İnsanların kademim üzere haşredilecekleri Haşir'im, ben el-Akib'im” diye buyurmuştur.⁴³⁷

Âyetteki önemli noktalardan birisi de Tevrat'ın İsrâiloğulları'nı muhatap aldığı ve Hz. Îsâ döneminde ikâme edildiği gerçeğidir. İncil'in Hz. Îsâ'ya verildiğini de düşündüğümüzde o dönemde İsrâiloğulları hem Tevrat hem de İncil ile mükellef tutulmaktadır. Kur'an-ı Kerim'e göre Hz. Îsâ'ya verilmiş olan İncil de, tıpkı Tevrat gibi⁴³⁸ içerisinde “hidayet” ve “nur” bulundurmaktadır. Yine İncil müttakiler için bir hidayet ve öğüttür. Ayrıca İncil kendisinden önceki Tevrat'ı tasdik etmektedir.⁴³⁹

⁴³⁵ İbn Kesir, a.g.e., C:VIII, s. 109.

⁴³⁶ er-Razi, a.g.e., C:XXIX, s. 271.

⁴³⁷ İbn Kesir, a.g.e., C:VIII, s. 109; İbn Aşur, a.g.e., C:XXVIII, s. 183.

⁴³⁸ Mâide 5/44.

⁴³⁹ Mâide 5/46.

Bize göre bu ayette vurgulanan asıl nokta, Hz. İsa'nın İsrâiloğulları'na kendisinden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve kendisinden sonra gelecek olan peygamberi yani Hz. Muhammed'i müjdeleyici olarak gönderilmesi ve bu noktada kendisinden önceki ve sonraki ilâhi kitaplar arasında sağlam bir bağ kurmasıdır.

Hz. İsa'nın Tevrat'ı doğrulayıcı olması, gerek kendi vasıflarının onda yazılı olması itibariyle onu doğruladığı, gerekse Hz. Muhammed'in geleceğine dair Tevrat'taki müjdeyi tasdik ettiği şeklinde anlaşılmış olsun⁴⁴⁰ her ikisinin de doğru olması muhtemeldir. Ancak bizim kanaatimiz bu iki yorumdan biraz farklıdır. Nitekim ayete baktığımız zaman Hz. İsa'nın kendisinden önceki Tevrat'ı tasdik etmesi, kendisinden sonra gelecek olan Ahmed adındaki Peygamberi de tebşir etmesi söz konusudur. Bu bağlamda tasdik, Tevrat'ın Hz. Muhammed'i müjdelemesi de dâhil genel bir anlam ifade etmektedir. Tebşir ise Hz. İsa'ya hasredilmiş ve bunun Tevrat ile mi İncil ile mi olduğu serahaten ifade edilmemiştir. Bununla birlikte İncil'in Tevrat'ı doğruladığını⁴⁴¹ düşünersek Hz. Muhammed'in geleceğine dair haberlerin her iki ilâhi kitapta da olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla Hz. Muhammed'in geleceğinin Tevrat'ta da İncil'de de müjdelendiğini söylemek mümkündür.

Kitâb-ı Mukaddes'te Hz. Muhammed'in müjdenmesine dair haberlerin yer aldığı ileri sürülmüştür.⁴⁴² Bu haberlerden Tevrat'ta yer alanlara şu pasaj delil getirilmiştir:⁴⁴³

“Allah'ın Rab senin için aranızdan, kardeşlerinden benim gibi bir peygamber çıkaracak; onu dinleyeceksin; nasıl ki Horebde toplantı gününde: Bir daha Allah'ım Rabbin sesini işitmeyeyim ve artık bu büyük ateşi görmeyeyim ve ölmeyeyim, diye Allah'ın Rabden istedin. Ve Rab bana dedi: Söylediklerini iyi dediler. Onlar için kardeşleri arasından senin gibi bir peygamber çıkaracağım ve sözlerimi onun ağzına koyacağım ve ona emredeceğim her şeyi onlara söyleyecek. Ve vaki olacak ki,

⁴⁴⁰ Mevdudi, a.g.e., C:VI, s. 242; Yazır, a.g.e., C:VI, s. 4930-4931.

⁴⁴¹ Mâide 5/46.

⁴⁴² Yazır, a.g.e., C:VI, s. 4931-4934; Mevdudi, a.g.e., C:VI, s. 244-256; Celal Yıldırım, **İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri**, 14 c., İstanbul, Anadolu Dağıtım, 1989, C:XII, s. 6158-6160.

⁴⁴³ Mevdudi, a.g.e., C:VI, s. 242-243; Yıldırım, a.g.e., C:XII, s. 6158.

benim ismimle söyleyeceği sözlerimi dinlemeyecek olan adamdan ben arayacağım.”⁴⁴⁴

Mevdudi’ye göre, Tevrat’ta zikredilen bu haber, Hz. Muhammed’in dışında hiçbir peygambere uymamaktadır. Bu habere göre Hz. Mûsâ, Allah’ın şu müjdesini vermektedir: “Onlar için kardeşleri arasından senin gibi bir peygamber çıkaracağım.” Burada zikredilen “kardeşleri arasından” ifadesinde geçen “kardeşler”, yakın ilişkileri bulunan kabile veya aile değildir. Bu kelimeden maksad ırk yönünden aynı köke dayanan farklı bir millet olmasıdır. Eğer gelecek peygamberin İsrâiloğulları’ndan olduğu kastedilmiş olsaydı o zaman “kardeşleri arasından” ifadesi değil “Aranızdan bir peygamber” ifadesinin kullanılması yeterli olacaktı. Bu sebeple, İsrâiloğulları’nın kardeşlerinden burada, İsmâiloğulları’nın kastedilmiş olması akla daha yatkındır. Zira İsmâiloğulları ve İsrâiloğulları ortak bir ata olan Hz. İbrâhim’de birleşmektedirler. Üstelik Hz. Mûsâ’dan sonra İsrâiloğulları’ndan bir tek ve büyük nebi de gelmemiş, onlar arasından pek çok nebi çıkmıştır. O halde gelecek olan peygamber İsrâiloğulları arasından değil kardeşleri olan İsmâiloğulları arasındandır.⁴⁴⁵

Mevdudi, Tevrat’ta yer alan bu pasajdaki gelecek olan peygamberin Hz. Mûsâ’ya benzemesi hususunu ise, Hz. Mûsâ ve Hz. Muhammed’in ortak yanlarının fiziki ya da nübüvvet benzerliği değil, kalıcı ve müstakil bir şeriat getirmiş olmalarıyla açıklamaktadır. Bu bağlamda Hz. Mûsâ’dan sonra İsrâiloğulları arasından çıkan peygamberler hep Mûsevî şeriatı savunmuşlar, değişik ve müstakil bir şeriat getiren sadece Hz. Muhammed olmuştur.⁴⁴⁶

5. Tevrat’ın Elde Mevcut Olan Bir Kitap Olması

Kur’ân-ı Kerîm, Mâide sûresinin 5/43. âyetinde, içerisinde Allah’ın hükmü bulunan Tevrat’ın onların ellerinde mevcut olduğunu şöyle haber vermektedir: وَكَيفَ يُحْكُمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ “Yanlarında, içinde

⁴⁴⁴ Tesniye 18: 15-19.

⁴⁴⁵ Mevdudi, a.g.e., C:VI, s. 243.

⁴⁴⁶ Mevdudi, a.g.e., C:VI, s. 243.

Allah'ın hükmü bulunan Tevrat varken nasıl oluyor da seni hakem yapıyorlar, sonra bunun ardından verdiği hükümden yüz çeviriyorlar? İşte onlar (kendi kitaplarına da, sana da) inanmış değillerdir.”⁴⁴⁷

Bu âyet-i kerîmenin de aralarında bulunduğu Mâide sûresi 5/41-47. âyetlerinin iniş sebebi hakkındaki rivayetlerden birisi zina hakkındaki şu rivayettir: Rasulullah, yüzü siyaha boyanmış ve celde vuruluş olan bir yahudiye denk geldi. Bunun üzerine orada bulunanlara : “Kitabınızda zina edene verilen ceza bu mudur?” diye hitap etti. Onlar : “evet” dediler. Rasulullah, onların âlimlerinden bir kişiyi çağırarak ona : “Tevrat’ı Mûsâ’ya indiren Allah adına söyle! Kitabınızda zina edenin cezası bu mudur?” diye sordu. O, “hayır bu değildir. Eğer sen bana Allah adına bu soruyu sormamış olsaydın sana gerçeği haber vermeyecektim. Kitabımızda zina edenin cezasını recm olarak buluyoruz. Fakat zina, eşrafımız arasında çoğaldı. Eşraftan birisi zina ettiğinde recmi uygulamıyor, sıradan bir insan zina ettiğinde ona recm cezasını uyguluyorduk. Daha sonra kendi aramızda şöyle dedik : ‘Gelin öyle bir yaptırım üzerinde ittifak edelim ki bu yaptırımı hem eşrafa hem de sıradan bir insana uygulayabilelim.’ Ve böylece recm cezasının yerine tahmim ve celde yaptırımları üzerine anlaştık. ” dedi. Bu cevap üzerine Rasulullah : “Allah’ım, insanlar zina edeni recm ettiklerinde senin emrini uygulayan ilk kimse olacağım” dedi. Ve Rasulullah’ın emriyle birlikte zina eden kişi recm edildi. Bu olay üzerine bu âyetler nazil oldu.⁴⁴⁸

Âyetlerin iniş sebebi hakkındaki diğer rivayet ise diyet hakkındaki rivayettir. Bu rivayete göre, bu âyetler iki Yahudi kabilesi hakkında nazil olmuştur. Bu iki kabileden birisi diğerini cahiliye döneminde hezimete uğratmıştı. Bu iki kabilenin arasındaki savaş sonunda bir anlaşma yapılmıştı. Bu anlaşmaya göre yenen tarafın yenilen taraftan öldürdüğü her bir kişi için elli vesk diyet ödemesi, yenilen tarafın yenen taraftan öldürdüğü her bir kişi için ise yüz vesk diyet ödemesi gerekmektedir.

Bu iki kabile de aralarında yaptıkları anlaşma gereğince Hz. Muhammed’in Medine’ye gelmesine kadar bu hal üzere devam ettiler. Hz. Muhammed’in Medine’ye gelişinden sonra ise her iki kabile de zelil duruma düşmüş hiç birisinin diğerinden üstün ya da düşük tarafı kalmamıştır. Bu ortamda yenilen taraf yenen taraftan birisini öldürdü. Bunun üzerine yenen taraf aralarında eskiden beri devam

⁴⁴⁷ Mâide 5/43.

⁴⁴⁸ Vahidi, a.g.e., s. 195-196; Suyuti, a.g.e., s. 77.

eden anlaşmanın şartları gereğince yenilen taraftan yüz vesk diyet talep etti. Yenilen taraf ise bu talebe karşılık : “ Dini, beldesi ve nesebi bir olan iki kabileden birinin diyetinin diğerinin diyetinin yarısı olması mümkün müdür? Biz sizin bizi zelil kılmanızdan dolayı bu anlaşmaya uyup diyetin böyle olmasını kabul etmiştik ancak şimdi Muhammed gelmiştir ve biz size bu şekilde adaletsiz bir diyet vermeyeceğiz.” dediler. Neredeyse aralarında savaş çıkacaktı ki Rasulullah’ın aralarında hakem olması konusunda anlaşmaya vardılar.

Sonra yenen taraf kendi aralarında : “Vallahi Muhammed sizin onlara verdiğinizin iki katını size vermez. Onlar doğru söylüyorlar, biz onları hezimete uğratarak onlara üstün geldiğimiz için bize bu güne kadar iki katı diyet vermeyi kabul etmişlerdi” diye konuştular. Sonrasında münafıklardan bir grup insanı Rasulullah’ın görüşünü öğrenmeleri için gizlice gönderdiler. Münafıklar Rasulullah’ın yanına gelince Allah Teâlâ tüm olan biteni Rasulüne haber verdi. Ve bu olay üzerine Mâide sûresinin 5/41. âyetinden 47. âyetine kadar olan âyet grubu indirildi.⁴⁴⁹

Âyetlerin sebab-i nüzûlü hakkındaki her iki rivayetin de dayandığı temel nokta konunun Yahudilerle ilgili olması, Rasulullah’ın hakem tayin edilmesi ve hükmün Tevrat’a göre verilmesidir. Zina konusundaki hüküm rivayetlerde açıkça belirtilmesine rağmen diyet konusunda olay sadece iniş sebebi olarak zikredilmiştir. Fakat diyet konusundaki hükmün de Tevrat’a dayandığı Mâide sûresinin 5/45. âyetinden açıkça anlaşılmaktadır. Âyet-i kerîmeye göre Tevrat’ta: “Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş kısas edilir. Yaralar da kısasa tabidir. Kim de bu hakkını bağışlar, sadakasına sayarsa o, kendisi için keffaret olur”⁴⁵⁰ diye bir hüküm mevcuttur.

Bununla birlikte Taberi’nin nakletmiş olduğu bir rivayet de hükmün temelde Tevrat’ta bulunduğu ve ona dayandığının delilidir. Rivayete göre, Kureyza ve Nadir kabileleri vardı. Nadir kabilesi Kureyza kabilesinden daha şerefli sayılıyordu. Kureyza kabilesinden bir adam Nadir kabilesinden bir adamı öldürürse bunun cezası ölümdü. Nadir kabilesinden bir adam Kureyza kabilesinden bir adamı öldürürse diyet olarak yüz vesk hurma ödenirdi. Hz. Muhammed’in bi’seti sırasında da buna benzer bir öldürme olayı yaşanmıştı. Nadir kabilesinden bir adam Kureyza’dan birisini

⁴⁴⁹ İbn Kesir, a.g.e., C:III, s. 117-118; Suyuti, a.g.e., s. 76-77.

⁴⁵⁰ Maide 5/45.

öldürdü bunun üzerine Kureyza oğulları diyet talep etti. Nadir kabilesi ise aralarında Rasulullah'ın hakem olmasını teklif etti. Bu olay üzerine, Mâide sûresinin 5/42. âyetinin “eğer hüküm verirsen aralarında adaletle hükmet”⁴⁵¹ mealindeki kısmı inzâl edildi.⁴⁵²

Netice itibariyle ayetlerin sebep-i nüzûlü hakkındaki rivayetler farklı olsa da muhatap kitlenin Yahudiler, hakem tayin edilen kişinin Hz. Muhammed ve hükmün Yahudilerin ellerinde bulunan Tevrat'ta yer alan bir hüküm olduğu açıktır.

Âyetin Hz. Muhammed'e hitap etmesi, muhatap kitlenin Hz. Muhammed döneminde yaşayan insanlar olduğunu göstermektedir. O halde içerisinde Allah'ın hükmünün olduğu Tevrat bu insanların ellerinde mevcut olmalıdır. Bu insanlar ise “yanlarında, içinde Allah'ın hükmü bulunan Tevrat varken nasıl oluyor da seni hakem yapıyorlar” ayetinin muhatap aldığı kişiler yani Ehl-i kitap mensuplarıdır. Kısaca ayetin haber verdiği konu, zaman ve mekân açısından Hz. Muhammed dönemiyle sınırlıdır. Ve Tevrat O dönemdeki insanların yanlarında bulunan içerisinde hakikati de ihtiva eden ilahi bir kitap olarak mevcuttur.

Tevrat'ın, Hz. Muhammed'in gönderildiği çevredeki muhatap kitlenin elinde bulunduğunu ve içerisinde Allah'ın hükmünü ihtiva ettiğini ortaya koyan diğer bir âyet ise Âl-i İmrân sûresinin 3/93. âyetidir. Bu âyet-i kerîme şöyledir:

كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حَلَالًا لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَءِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَةُ قُلْ فَاتَّقُوا
بِالتَّوْرَةِ فَآتَلُّوْهَا إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ

“Tevrat indirilmeden önce, İsrâil'in (Ya'kub'un) kendisine haram kıldığı dışında, yiyeceklerin hepsi İsrâiloğulları'na helâl idi. De ki: Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi Tevrat'ı getirip okuyun.”⁴⁵³

Bu âyetin sebep-i nüzûlü hakkında şu rivayet nakledilmiştir: Rasulullah, kendisinin Hz. İbrâhim'in dini üzere olduğunu söylemişti. Yahudiler ise : “ Sen deve etini yiyip sütünü içtiğin halde nasıl İbrâhim'in dini üzere olduğunu söylüyorsun?” dediler. Rasulullah onlara: “Bunlar İbrâhim'e helal idi dolayısıyla biz de helal kılıyoruz” diye cevap verdi. Yahudiler : “Bugün bizim haram kabul ettiğimiz her şey Nûh ve İbrâhim zamanından bize kadar haramdı” dediler. Yüce Allah Yahudilerin bu

⁴⁵¹ Mâide 5/42.

⁴⁵² Taberi, a.g.e., C:VI, s. 261.

⁴⁵³ Âl-i İmrân 3/93.

iddialarını tekzip ederek “Bütün yiyecekler İsrâiloğulları’na helal idi” âyetini indirdi.⁴⁵⁴

Ayrıca, İsrâil’in (Ya’kub) kendi nefesine haram kıldığı şeyin ne olduğu da ihtilaflı olup bu konu da farklı rivayetler nakledilmiştir.⁴⁵⁵ Bu rivayetlere göre İsrâil (Ya’kub) kendisine, damar/sinir (العروق), deve eti ve sütü⁴⁵⁶ ve içyağı⁴⁵⁷ gibi şeyleri haram kılmıştır.

Söz konusu bu rivayetlerden birisine göre, Hz. Ya’kub şiddetli bir hastalığa yakalanmıştı ve hastalığı uzamıştı. Eğer Allah, onun bu hastalığına şifa verirse bundan sonra en sevdiği yiyecek ve içeceği kendisine haram kılacağına dair söz verdi. Onun en sevdiği yiyecek deve eti, en sevdiği içecek ise deve sütüydü.⁴⁵⁸

Konuyla ilgili diğer rivayete göre, Hz. Ya’kub, irku’n-nesa/ siyatik hastasıydı. Allah’ın, onun bu hastalığına şifa vermesi halinde sinir/damar yemeyeceğine dair söz verdi.⁴⁵⁹

Bu rivayetlerin hepsinin ortak noktası, Hz. Ya’kub’un irku’n-Nesa/siyatik hastalığına yakalanmış olmasıdır. Ayrıca, bu hastalığın çok şiddetli olmasından Hz. Ya’kub’un sabaha kadar inlemesi ve Hz. Ya’kub’un, eğer Allah kendisine şifa verirse bir daha sinir/ damar, ya da en sevdiği yiyecek ve içecek olan deve etini yemeyeceğine ve deve sütünü içmeyeceğine dair nezretmesi de bu rivayetlerin ortak noktalardandır.⁴⁶⁰

Şüphesiz ki bu âyet hakkındaki tüm rivayetler önemlidir ancak konumuz gereği üzerinde durulması gereken husus, muhatap çevre tarafından Tevrat’ın getirilip okunacak ve içerisindeki hükümlerin vahiy mahsulü olduğuna itimad edilecek kadar mevsuk ve o dönem insanları arasında mevcut ilâhi bir kitap olmasıdır.

Âyetin, “قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ” “Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi Tevrat’ı getirip okuyun” meâlindeki bu kısmı, Tevrat’ın o dönemde elde bulunan bir kitap olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

⁴⁵⁴ Vahidi, a.g.e., s. 115; Begavi, a.g.e., C:I, s. 326.

⁴⁵⁵ Taberi, a.g.e., C:IV, s. 5-7; er-Razi, a.g.e., C:VIII, s. 121.

⁴⁵⁶ Taberi, a.g.e., C:IV, s. 5-7; er-Razi, a.g.e., C:VIII, s. 121.

⁴⁵⁷ er-Razi, a.g.e., C:VIII, s. 121-122.

⁴⁵⁸ Begavi, a.g.e., C:I, s. 326; Razi, a.g.e., C:VIII, s. 121.

⁴⁵⁹ er-Razi, a.g.e., C:VIII, s. 121.

⁴⁶⁰ Taberi, a.g.e., C:IV, s. 5-7.

Taberi, âyetin bu kısmını şöyle açıklamaktadır: Ey Muhammed! Allah'ın Tevrat'ta kendilerine damarı/siniri, deve eti ve sütünü haram kıldığını iddia eden Yahudilere de ki : “Tevrat'ı getirip de okuyun bakalım!”, “Tevrat'ı getirip okuyun” ki gerçek ortaya çıksın. Onların bu iddia ettikleri Tevrat'ta indirilenler arasında yoktur. “Eğer onu, Allah'ın Tevrat'a haram kıldığı yönündeki iddianızda haklıysanız Tevrat ile birlikte gelin ve o şeyin size haram kılındığını okuyun.” Yüce Allah, bu âyetle onların yalan söylediklerini haber vermektedir. Çünkü onlar asla Tevrat'tan buna delil getiremeyecekler. Allah, onların yalanlarını Peygamberine bildirdi ve bu da onların aleyhine bir delil olmuş oldu.⁴⁶¹

Bu âyette zikredilen “قُلْ” “de ki” emrinin, Hz. Muhammed'e hitap etmesi⁴⁶² de dönemin diğer muhataplarının kimler olduğunu anlayabilmemiz açısından önemlidir. Demek ki, Tevrat, Hz. Muhammed dönemindeki yaşayan insanların ellerinde getirip okunacak şekilde mevcut olan ilahi bir kitaptır.

6. Tevrat İle Yahudilere Hükmedilmesi

Kur'an-ı Kerîm, Tevrat'ın içerisinde Allah'ın hükmünün bulunduğu⁴⁶³ bildirmesinin yanında, Tevrat ile Yahudilere hükmedildiğini de bildirmektedir⁴⁶⁴. Kur'an'a göre Yahudilere Tevrat ile hüküm verenler Nebiler, Rabbâniyyûn ve Ahbâr diye kategorize edilen üç sınıftır. Bu durum, Mâide sûresinin 5/44. âyetinde şöyle ifade edilmektedir:

إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ

“Şüphesiz Tevrat'ı biz indirdik. İçinde bir hidayet, bir nur vardır. (Allah'a) teslim olmuş nebler, onunla yahudilere hüküm verirlerdi. Kendilerini Rabb'e adanmış kimseler ile âlimler de öylece hükmederlerdi. Çünkü bunlar Allah'ın kitabını korumakla görevlendirilmişlerdi ve onun hak olduğuna da şahit idiler.”

⁴⁶¹ Taberi, a.g.e., C:IV, s. 7-8.

⁴⁶² Taberi, a.g.e., C:IV, s. 7; Begavi, a.g.e., C:I, s. 327.

⁴⁶³ Mâide 5/43.

⁴⁶⁴ Mâide 5/44.

Âyet-i kerîmede Tevrat ile Yahudilere hüküm veren üç sınıfın Nebiler (Peygamberler), Rabbâniler ve Ahbâr olduğu özellikle vurgulanmıştır. Bu tasnifte yer alan Nebiler (peygamberler) ile neyin murad edildiği konusunda muhtelif yorumlar yapılmıştır. İbn Aşur’a göre, ayette zikredilen “Nebileri” kelimesini, Hz. Mûsâ ve ondan sonra gelen Benî İsrâîl peygamberleri olarak anlamak caiz olduğu gibi bu kelimeyle Hz. Muhammed’in murad edildiğini de söylemek caiz olur. Zira “Nebiler” kelimesinin cemi sıygasında kullanılması Hz. Muhammed’i tazim içindir.⁴⁶⁵

Yahudilere Tevrat ile hüküm veren “Nebiler” den hangi peygamberlerin kastedildiğine dair görüşleri Ebu Hayyan şöyle özetler: Bu görüşlerden birincisine göre, onlar Hz. Mûsâ zamanından Hz. İsrâ zamanına kadar olan peygamberlerdir. İkinci görüş ise İkrimenin görüşüdür. Ona göre Hz. Muhammed ve ondan önceki peygamberlerdir. Diğer bir görüşe göre bu peygamberler Hz. İbrâhim’in dini üzere olanlardır. Hasan ve Süddî’ye ait olan bir başka görüşe göre konu Yahudilere uygulanan recm cezasıdır ve bunu uygulayan peygamber Hz. Muhammed’dir. Âyette “Nebiler” kelimesi çoğul sıygasında kullanılsa da bundan maksad Hz. Muhammed’dir.⁴⁶⁶

Âyette zikri geçen Rabbâniyyûn kelimesi; “Dünyadan tecerrüd ederek Cenabı Hakka manevi kurbiyete vesile olan ibadet ve taate ziyadesiyle müdavim zahit zatlar”⁴⁶⁷, “Rablerine teslim olmuş zahitler”, “Dini ilimlerle, özellikle Tevrat’la meşgul olan ve halka doğru inanç öğreten Yahudi din âlimleri”⁴⁶⁸ şeklinde tarif edilmiştir.

Ahbâr ise; “Peygamberlerinin yoluna salık olan fakih ve yüksek bilgili âlimler”⁴⁶⁹, “Yahudi din bilgini anlamına gelen hibr veya habr kelimesinin çoğulu olup Arapçada ‘yazılı veya şifahi güzel eserler veren güzel üslup sahibi bilginler’ demektir.”⁴⁷⁰

İbn Aşur, âyette zikredilen “لِّلَّذِينَ هَادُوا” kısmı üzerinde özellikle durur. Ona göre, buradaki “lam” harfi “tadiye” için değildir. Yani fiili müteaddi yapmak için

⁴⁶⁵ İbn Aşur, a.g.e., C:VI, s. 208.

⁴⁶⁶ Ebu Hayyan, a.g.e., C:VIII, s. 220.

⁴⁶⁷ Bilmen, a.g.e., C:II, s. 772-773.

⁴⁶⁸ Karaman, a.g.e., C:II, s. 277-278.

⁴⁶⁹ Bilmen, a.g.e., C:II, s. 773.

⁴⁷⁰ Karaman, a.g.e., C:II, s. 278.

kullanılmamıştır. Verilen hüküm ise lehlerinde veya aleyhlerinde olabilir. Ayetin bu kısmıyla Yahudiler kastedilmektedir. Yahudiler, İsrâillilerle eş anlamlıdır. Yahudi isminin aslı İsrâiloğulları arasından “Yahuda oğullarına” dayanır. Bu isim onlara özeldi. Sonrasında bütün İsrâiloğulları için kullanılmaya başlanmıştır.⁴⁷¹

Ebu Hayyan’a göre, âyetin “بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ” kısmındaki “ba” harfi sebebiyet içindir ve “يَحْكُمُ” fiiline taalluk eder. “اسْتُحْفِظُوا” kelimesindeki zamir ise “Nebilere, Rabbânilere ve Ahbâra” aittir. Bu durumda mana : “Allah’ın bu üç gruptan kitabını yani Tevrat’ı korumalarını istemesi sebebiyle hükmederler” şeklinde olur. Allah, Nebileri, Rabbileri ve Ahbâr’ı Tevrat’ı korumalarıyla mükellef kıldı ve onlardan Tevrat ile amel etmeleri için söz aldı.⁴⁷²

Bu âyetin tefsirinde dile getirilen konulardan birisi de “takdim - tehir” dir. Begavi’ye göre âyetteki “لِلَّذِينَ هَادُوا” ifadesinde takdim - tehir olduğu söylenmiştir. Âyetin takdiri : فِيهَا هُدًى وَنُورٌ لِّلَّذِينَ هَادُوا يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ : şeklindedir. Ayrıca Begavi, âyetin “لِلَّذِينَ هَادُوا” kısmında hazf olduğu konusuna da değinmiştir. Buna göre âyetin “على الذين هادوا” kısmı ihtisaren mahzuf olduğu söylenmiştir.⁴⁷³

Sonuç olarak bu âyet, Tevrat’ın mâhiyeti açısından bazı önemli bilgileri ihtiva etmektedir. Âyete göre Tevrat, kendisiyle Yahudilerin lehine ya da aleyhine hüküm verilen ilâhi bir kitaptır. Kur’ân-ı Kerîm bu âyet ile Tevrat’la hüküm verenlerin üç sınıf olduğunu beyan etmektedir. Bunlar, Peygamberler, Rabbâniler ve Ahbâr sınıflarıdır. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi bu peygamberlerden kastedilenlerin kimler olduğu ya da, Rabbâniler ile Ahbârdan maksadın ne olduğu farklı şekillerde anlaşılmış ve yorumlanmış olabilir. Ancak âyetin açıkça bildirdiği nokta, bu üç sınıfın Tevrat ile Yahudilere her konuda hükmettikleridir.

⁴⁷¹ İbn Aşur, a.g.e., C:VI, s. 208.

⁴⁷² Ebu Hayyan, a.g.e., C:VIII, s. 222.

⁴⁷³ Begavi, a.g.e., C:II, s. 40.

7. Tevrat'ın İkâme Edilmesi

Kur'ân, Mâide sûresinin 5/65-69. âyetleri bağlamında Ehl-i kitabın Tevrat'ı, İncil'i ve Rableri tarafından kendilerine indirilenleri ikâme etmedikçe çeşitli nimetlerden mahrum kalacaklarını⁴⁷⁴ ve dini bakımdan hiçbir ilâhi temel üzere bulunmayacaklarını⁴⁷⁵ haber vermektedir.

Bu açıdan Kur'ân-ı Kerîm Ehl-i kitap mensuplarını hem ikaz etmekte, hem bulundukları durumun yanlış olduğunu bildirmekte hem de onları kurtuluşa götürecek yolun ne olduğunu haber vermektedir.

Kur'ân, Ehl-i kitabın iman etmesi ve Allah'a karşı takvalı olmaları durumunda onların kötülüklerinin affedileceği ve Naîm cennetiyle mükâfatlandırılacaklarını müjdelemektedir.⁴⁷⁶ Ayrıca iman etmeleri ve takvalı olmalarıyla birlikte Tevrat, İncil ve Rableri tarafından kendilerine indirilenleri de ikâme etmeleri gerekmektedir.⁴⁷⁷ Kur'ân'a göre eğer Ehl-i kitap Tevrat'ı, İncil'i ve kendilerine Rableri tarafından indirilenleri ikâme etmezse dini yönden hiçbir ilâhi temele dayanmıyor demektir.⁴⁷⁸

İşte bu bağlamda söz konusu zümre Ehl-i kitap mensuplarıdır. Tevrat ve İncil'in dışında kendisine vurgu yapılan ilâhi kitap ise Kur'ân-ı Kerîm olmalıdır. Zira Mâide sûresinin 5/67. âyeti Hz. Muhammed'e⁴⁷⁹ şöyle hitap etmektedir: “Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah, seni insanlardan korur. Şüphesiz Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmeyecektir.”

Tevrat'ın ikâme edilmesi konusunda ele alacağımız üç ayet bulunmaktadır. Bu âyetler sırasıyla Mâide sûresinin 5/66, 68. ve Cum'a sûresinin 62/5. âyetidir.

Mâide sûresinin 5/66. âyetinin metni ve meâli şöyledir:

وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرِيَّةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ

⁴⁷⁴ Mâide 5/66.

⁴⁷⁵ Mâide 5/68.

⁴⁷⁶ Mâide 5/65.

⁴⁷⁷ Mâide 5/66.

⁴⁷⁸ Mâide 5/68.

⁴⁷⁹ İbn Kesir, a.g.e., C:III, s. 150.

“Eğer onlar Tevrat’ı, İncil’i ve Rableri tarafından kendilerine indirileni (Kur’ân’ı) gereğince uygulasalardı, elbette üstlerinden ve ayaklarının altından (bol bol rızık) yiyeceklerdi. Onlardan orta yolu tutan bir zümre vardır. Ama onların birçoğunun yaptığı ne kötüdür!”

Bu âyette çalışmamız gereği dikkatimizi celbeden iki nokta vardır. Birincisi Tevrat’ın, İncil’in ve Rableri tarafından kendilerine indirilenlerin ikâme edilmesi, ikincisi ise Rableri tarafından kendilerine indirilenle neyin kastedildiğidir.

Taberi, Tevrat’ın, İncil’in ve Rableri tarafından kendilerine indirilenlerin ikâme edilmesi konusunda “Tevrat, İncil ve Kur’ân aralarındaki bazı ihtilaflara ve bazısının bazısını nesh etmesine rağmen aynı anda nasıl ikame edilebilir?” şeklinde mukadder bir soru sorar. Ve bu mukadder soruyu şöyle cevaplar: Bu ilâhi kitaplar arasında ahkâm ve şeriate dair bazı konularda ihtilaf ya da nesh olsa da Allah’ın Rasulüne iman ve onun Allah katından getirdiğini tasdik gibi temel konularda ittifak vardır. Bu durumda Tevrat’ı, İncil’i ve Kur’ân’ı ikâme etmelerinin manası, bu ilâhi kitapların içindekilerini tasdik ve onlarla amel etmektir.⁴⁸⁰

Ayrıca Taberi, Tevrat’ın ve İncil’in ikâme edilmesini bu kitapların içindeki ilâhi emir ve yasaklarla amel etmek olarak; Rableri tarafından kendilerine indirileni ikâme etmeyi ise Hz. Muhammed’in onlara getirmiş olduğu Furkan ile amel etmek şeklinde açıklamıştır.⁴⁸¹

İbn Kesir’e göre, eğer onlar peygamberlerinin kendilerine getirmiş olduğu kitapları tahrife, tebdile ve hiçbir değişikliğe uğratmaksızın o kitaplarla olduğu gibi amel etselerdi, bu onları hakka yönlendirir ve Hz. Muhammed’e uymalarını sağlardı. Böylece onlar Allah’ın Hz. Muhammed’e gönderdiğiyle amel ederlerdi. Zaten onların kitapları da Hz. Muhammed’i ve ona indirileni tasdik etmektedir. Bu açıdan Hz. Muhammed’e uymaları kaçınılmazdır.⁴⁸²

Muhammed Hamdi Yazır ise Tevrat’ın, İncil’in ve Rableri tarafından kendilerine indirilenlerin ikâme edilmesini şöyle açıklamaktadır: “ Yani her türlü tahriften azade olarak gözlerinin önüne dikip hiç birinden hazlarını unutmaksızın bunların mütezammin olduğu uhudu ilahiyyeyi ifa eyleseler ve bu suretle müttaki

⁴⁸⁰ Taberi, a.g.e., C:VI, s. 325.

⁴⁸¹ Taberi, a.g.e., C:VI, s. 325.

⁴⁸² İbn Kesir, a.g.e., C:III, s. 147-148.

olsalardı ki o zaman risalet-i Muhammediyyeye iman etmiş bulunacaklardı.” Yazır’ın ifadelerinden anlaşılacağı gibi ilâhi kitapların ikamesi; onların tahriften korunması, uygulanması, kendi hazları yerine onların içeriğindeki ilâhi buyruklara uyulması ve onlara riayet edilmesi demektir.⁴⁸³

İbn Aşur, bir şeyin ikâme edilmesini o şeyin “kâim” yapılmasıyla mümkün olacağını belirtir. Yani bu açıklamaya göre bir şey ayakta, yürürlükte ve geçerli ise kâim demektir. İkâme kelimesi ortadan kaldırılmayan şeyler için mecâzi bir kullanımdır. Eğer bir şey ortadan kaldırılmış veya yok edilmişse o şey “mülkâ” olur. Bundan dolayı ona atılmış anlamında “lekan” denir. İnsan ayaktayken her şeye muktedirdir. Bunun için pazara “قامت السوق” denilmiştir. Bu açıdan Tevrat ve İncil’in ikâmesini İslâm’dan önce onların şeriatlerinin uygulanması ve icrası olarak anlamak mümkündür. Eğer Allah’ın emirlerine itaat edip onlarla amel etselerdi Allah’ın gazabından emin olacaklar ve kendilerine bol bol rızık ve nimetler verilecekti. Oysaki Yahudiler Tevrat’a iman ettikleri halde onun ahkâmıyla amel etmemişlerdir. İncil’i ve Kur’ân’ı inkâr edip onlardan yüz çevirmişlerdir. Bu davranışları da onları ikâme etmediklerinin en açık yanıdır. İbn Aşur’a göre bu âyet Yahudilerin, Tevrat’ı yürürlükten kaldırıp onunla amel etmemeleri, İncil ve Kur’ân’ı inkâr etmeleri sebebiyle Allah’ın gazabına uğramaları ve bu yüzden geçim sıkıntısı çektiklerine işaret etmektedir. Yani Kur’ân’ın nuzûlünden sonra Yahudilerin üzerine bu ceza gereklidir.⁴⁸⁴

İbn Aşur’un bu âyete verdiği ikinci mana ise söz konusu kitapların İslâm’dan önce değil İslâm’ın gelmesinden sonra ikâme edilmesidir. Bu durumda Tevrat’ın ve İncil’in ikâme edilmesiyle maksad bu kitapların içerisinde Hz. Muhammed’in müjdelenmesine ve Peygamber olarak gönderilmesine dair bilgileri kabul ve tasdik etmek, Hz. Muhammed’e ve ona vahyedilen Kur’ân’a iman etmek demektir. Bu bağlamda ayet Yahudilerin, Hz. Muhammed’in Medine’ye hicretinden sonraki geçim sıkıntılarına işaret etmiş olur.⁴⁸⁵

Tevrat’ın, İncil’in ve Rableri tarafından kendilerine indirilenlerin ikâme edilmesini, “bu ilahi kitapları hiçbir değişikliğe uğratmaksızın hep göz önünde

⁴⁸³ Yazır, a.g.e., C:II, s. 1734,1738.

⁴⁸⁴ İbn Aşur, a.g.e., C:VI, s. 253.

⁴⁸⁵ İbn Aşur, a.g.e., C:VI, s. 253.

tutmak ve onların içeriğine gerektiği gibi uymak”⁴⁸⁶ şeklinde özetlememiz mümkündür.

Bu âyetin ikinci önemli tarafı, “ve Rableri tarafından kendilerine indirileni/indirilenleri”⁴⁸⁷ meâlindeki kısmıdır : “ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ ” Müfessirler âyetin bu kısmıyla neyin kastedildiği konusunda iki görüş sunmuşlardır. Bu görüşlerden birincisine göre Tevrat ve İncil’in dışında Rableri tarafından kendilerine indirilen şey Kur’ân-ı Kerîm, ikinci görüşe göre ise Şiaya, Haykuk ve Daniel gibi diğer nebilerin kitaplarıdır. Bu kitapların içerisi Hz. Muhammed’in peygamber olarak gönderilmesi ile ilgili müjdelerle doludur.⁴⁸⁸

Âyetin “Rableri tarafından kendilerine indirilen ya da indirilenler” kısmını Kur’ân olarak açıklayanlar arasında Taberi⁴⁸⁹, İbn Kesir⁴⁹⁰, Begavi⁴⁹¹ ve İbn Aşur⁴⁹² gibi müfessirler bulunmaktadır. Kanaatimize göre bu görüş âyetteki sıralamaya daha uygun olması münasebetiyle tercihe şayandır.

Tevrat’ın ikâme edilmesiyle ilgili ikinci âyet Mâide sûresinin 5/68. âyetidir. Kur’ân bu âyet ile Ehl-i kitabın Tevrat’ı, İncil’i ve kendilerine Rableri tarafından indirilenleri ikâme etmedikleri sürece dini yönden hiçbir ilâhi kaynağa dayanmadıklarını şöyle beyan etmektedir: “De ki: ‘Ey Kitap ehli! Tevrat’ı, İncil’i ve Rabbinizden size indirileni (Kur’ân’ı) uygulamadıkça hiçbir şey üzere değilsiniz.’ Andolsun ki sana Rabbinden indirilen bu Kur’ân, onlardan çoğunun taşkınlık ve küfrünü artıracaktır. Öyle ise o kâfirler toplumu için üzülmeye.”⁴⁹³

Âyetin ilgili kısmının metni de şöyledir:

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُ عَلَى شَيْءٍ حَتَّى تُؤْمِرُوا بِالْتَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ

Mâide sûresinin bu âyeti yukarda ele aldığımız 66. âyet ile benzer içeriğe sahip olduğundan bu âyetin üzerinde durmayacağız.

⁴⁸⁶ Karaman, a.g.e., C:II, s. 309.

⁴⁸⁷ Mâide 5/66.

⁴⁸⁸ er-Razi, a.g.e., C:XII, s. 40.

⁴⁸⁹ Taberi, a.g.e., C:VI, s. 325.

⁴⁹⁰ İbn Kesir, a.g.e., C:III, s. 147.

⁴⁹¹ Begavi, a.g.e., C:II, s. 51.

⁴⁹² İbn Aşur, a.g.e., C:VI, s. 253.

⁴⁹³ Mâide 5/68.

Konumuzla ilgili diğer ayet Cum'a sûresinin 62/5. âyetidir. Bu âyete göre, Tevrat'la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin durumu gibidir.⁴⁹⁴

Ebu Hayyan, bu âyette kendilerinden “Tevrat'la yükümlü tutulanlar” “مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ” diye bahsedilen kimselerin Hz. Muhammed'in döneminde yaşayan Yahudiler olduğunu belirtmiştir. Hz. Muhammed'in çağdaşı bu Yahudiler, Tevrat'ın emirleri ve nehiylerini ikâme etmekle mükellef tutulmuşlardı. Ancak Tevrat'ın Hz. Muhammed'in geleceğine ve nübüvvetine dair haberleri yalanladıkları için Tevrat'ı ikâme edemediler.⁴⁹⁵

İbn Kesir'e göre bu âyette, kendilerine Tevrat verilen ve onun ahkâmıyla amel etmekle mükellef tutulan Yahudiler, Tevrat'la amel etmedikleri için zemmedilmektedirler. Bu âyette Tevrat'la mükellef tutuldukları halde amel etmeyen Yahudilerin durumu kitaplar taşıyan eşeğe benzetilmiştir. Yani Yahudiler, sırtında bir kitap taşıdığı halde içerisinde ne olduğundan habersiz bir eşek gibidirler. Eşek sadece kitabı taşır neyi taşıdığını dahi bilemez.⁴⁹⁶

Begavi, bu âyetin “مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ” kısmını, Tevrat'ı ikâme etmek ve içerisindeki hükümlerle amel etmek diye açıklamıştır. “ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا” Kısmını ise, Tevrat'la ve içindekilerle amel etmediler şeklinde açıklamıştır. Yahudiler Tevrat'ı okuyor fakat ondan faydalanmıyorlardı. Çünkü onlar Tevrat'ın içeriğine muhalefet ediyorlardı.⁴⁹⁷

Taberi, “Tevrat'la yükümlü tutulanlar” kısmına Yahudilerin yanında Hristiyanları da ekler. Ona göre, Yahudi ve Hristiyanlardan kendilerine Tevrat verilenlerin ve onunla amel etme konusunda mükellef tutuldukları halde amel etmeyenlerin ve Tevrat'ta Hz. Muhammed'e iman ve ittiba ve onu tasdikle emredilmelerine rağmen onu yalanlayanların durumu kitaplar taşıyan eşeğin durumu gibidir. Nitekim eşek, sırtında ilim ihtiva eden kitaplar taşımasına rağmen o kitaplardan faydalanmaz, içindeki şeyleri akıl edemez. İçerisinde Hz. Muhammed'in nübüvvet durumunun beyan edildiği Tevrat'ın kendilerine verilmiş olduğu kimseler de böyledir. Onlar da tıpkı o hımar gibi Tevrat'ın içerisindeki beyanattan

⁴⁹⁴ Cum'a 62/5.

⁴⁹⁵ Ebu Hayyan, a.g.e., C:XX, s. 324.

⁴⁹⁶ İbn Kesir, a.g.e., C:VIII, s. 117.

⁴⁹⁷ Begavi, a.g.e., C:IV, s. 340.

faydalanmazlar.⁴⁹⁸ Hâlbuki Tevrat'ın içerisinde Hz. Muhammed'in nübüvvetine, hak olduğuna ve müjdelenmesine dair haberler vardır.

⁴⁹⁸ Taberi, a.g.e., C:XXVIII, s. 102.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEVRAT'IN ÂİDİYETİ

Tevrat kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'de on altı ayette⁴⁹⁹ zikredilmiştir. Kur'ân bu âyetlerde Tevrat'ın Allah tarafından indirildiğini⁵⁰⁰, Hz. Îsâ'ya öğretilildiğini⁵⁰¹, Hz. Îsâ'nın Tevrat'ı doğrulayıcı ve kendisinden sonra gelecek “Ahmed” adındaki bir peygamberi müjdeleyici olarak gönderildiğini⁵⁰², Tevrat'ın Hz. İbrâhim'den sonra indirildiğini⁵⁰³, Tevrat'ın indirilmesinden önce bütün yiyeceklerin İsrâiloğulları'na helal olduğunu⁵⁰⁴, Tevrat'ın içerisinde Allah'ın hükmünün bulunduğunu⁵⁰⁵, Peygamberlerin, Rabbâniler ve Ahbârın Tevrat'la Yahudilere hükmettiklerini⁵⁰⁶, Tevrat'ın Ehl-i kitap tarafından hakkıyla ikâme edilmesinin gerekliliğini⁵⁰⁷, Tevrat'ta Rasulün, Ümmî Nebinin yazılı olduğunu⁵⁰⁸ ve Allah'ın müminlerle yapmış olduğu alışverişin Tevrat'ta bir vaad olarak bulunduğunu⁵⁰⁹ haber vermektedir.

Bu âyetlerden de anlaşılacağı üzere Tevrat'ın ilâhi bir kitap olduğu açıktır.⁵¹⁰ Ancak bu ilâhi kitabın hangi peygambere verildiğine dair Kur'ân-ı Kerîm sarîh bir ifade kullanmamıştır. Bununla birlikte Kur'ân-ı Kerîm, Tevrat'ın âidiyeti meselesini tamamen de kapalı bırakmamıştır. Örneğin Kur'ân, Tevrat'ın lâfzen zikredildiği âyetlerde İsrâiloğulları kavmi ile Tevrat arasında bir münasebet kurmaktadır.⁵¹¹ Ayrıca Kur'ân, Tevrat ile Ehl-i kitap⁵¹² ve Yahudi toplulukları⁵¹³ arasında da bir münasebet kurmuştur.

⁴⁹⁹ Âl-i İmrân 3/3, 48, 50, 65, 93; Mâide 5/43, 44, 46, 66, 68, 110; A'râf 7/157; Tevbe 9/111; Fetih 48/29; Saff 61/6; Cum'a 62/5; Bkz.: Abdulkaki, a.g.e., s. 158.

⁵⁰⁰ Âl-i İmrân 3/3; Mâide 5/44.

⁵⁰¹ Âl-i İmrân 3/48; Mâide 5/110.

⁵⁰² Âl-i İmrân 3/50; Mâide 5/46; Saff 61/6.

⁵⁰³ Âl-i İmrân 3/65.

⁵⁰⁴ Âl-i İmrân 3/93.

⁵⁰⁵ Mâide 5/43.

⁵⁰⁶ Mâide 5/44.

⁵⁰⁷ Mâide 5/65-68.

⁵⁰⁸ A'râf 7/157.

⁵⁰⁹ Tevbe 9/111.

⁵¹⁰ Âl-i İmrân 3/3-4, 50, 65, 93; Mâide 5/43, 44, 46, 66, 68; Saff 61/6.

⁵¹¹ Âl-i İmrân 3/45-50, 93; Saff 61/6.

⁵¹² Âl-i İmrân 3/65; Mâide 5/65-68; Cum'a 62/5.

⁵¹³ Mâide 5/44.

Kur'ân'ın ilâhi bir kitap olan Tevrat ile İsrâiloğulları, Ehl-i kitap ve Yahudiler arasında kurduğu bu münasebeti iki yönden kategorize etmemiz mümkün görünmektedir. Birincisi âdiyet ikincisi mükellefiyettir. Ehl-i kitap ve Yahudi gruplarının Tevrat'la ilişkisi âdiyet değil mükellefiyettir. Kur'ân-ı Kerîm Ehl-i kitabın ve Yahudilerin Tevrat'la mükellef tutulan gruplar olduğunu çeşitli âyetlerde beyan buyurmaktadır.⁵¹⁴

İsrâiloğulları'nın Tevrat'la münasebetine gelince Tevrat'ın âdiyetini anlayabilmek açısından bu kavim son derece önemli görünmektedir. Zira gerek Hz. Mûsâ'nın gerek Hz. İsa'nın gerekse Ehl-i kitap ve Yahudilerin birleştiği temel nokta İsrâiloğulları kavmidir. Bu kanaatimize binâen çalışmamızın bundan sonraki kısmında İsrâiloğulları ve Tevrat arasındaki ilişkiyi ele alacak âdiyet meselesini bu zaviyeden açıklamaya çalışacağız.

A. İsrâiloğulları'nın Hz. Mûsâ İle İlişkisi

Kur'ân-ı Kerîm, İsrâiloğulları ile Hz. Mûsâ arasındaki ilişkiye iki yönden vurgu yapmaktadır. Bunlardan birincisi, İsrâiloğulları'nın Hz. Mûsâ'nın kavmi olması⁵¹⁵, ikincisi ise Hz. Mûsâ'ya verilen kitabın⁵¹⁶ bu kavimle doğrudan bağlantılı⁵¹⁷ olmasıdır.

1. İsrâiloğulları'nın Hz. Mûsâ'nın Kavmi Olması

Kur'ân, birçok âyette Hz. Mûsâ'dan bahsetmektedir.⁵¹⁸ Bu âyetler içerisinde Hz. Mûsâ'nın kavmiyle olan ilişkisi önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin, Bakara sûresinin 2/47-73. âyetlerini kapsayan bölümünde İsrâiloğulları'na verilen nimetler ve denizin yarılması mucizesiyle Firavun'un zulmünden kurtarıldıkları kendilerine hatırlatılmakta, Hz. Mûsâ'nın arkasından buzağıya tapınmaları, sonra bu

⁵¹⁴ Mâide 5/43, 44, 65-68; Cum'a 62/5.

⁵¹⁵ Bakara 2/47-67, 92, 246-248; Mâide 5/20-24; A'râf 7/103-138, 148, 150, 155, 159, 160; Yûnus 10/83, 84, 87, 90; İbrâhim 14/5-8; İsrâ 17/101-104; Tâhâ 20/47, 80, 86, 91, 94; Şuarâ 26/17, 22, 52, 59, 61, 63, 65; Kasas 28/76; Ankebût 29/39; Mü'min 40/23, 26; Duhân 44/30; Saff 61/5.

⁵¹⁶ Bakara 2/53, 87; En'âm 6/91, 154; Hûd 11/17, 110; Mü'minûn 23/49; Furkân 25/35.

⁵¹⁷ İsrâ 17/2-4; Secde 32/23; Mü'min 40/53.

⁵¹⁸ Bkz.: Abdalbaki, a.g.e., s. 680-682.

günahlarından şükretsınler diye affedilmeleri, doğru yolu tutmaları için Hz. Mûsâ'ya kitabın verilmesi gibi konular haber verilmektedir.⁵¹⁹

Kur'ân'a göre İsrâiloğulları bir dönem Firavun tarafından çeşitli işkencelere ve eziyetlere maruz bırakılıyordu. Firavun ailesi İsrâiloğulları'nı azabın en kötüsüne uğratıp onların kadınlarını sağ bırakıp oğullarını öldürüyorlardı. Bu durum ise İsrâiloğulları için bir imtihandı.⁵²⁰

Sonrasında Allah Teâlâ Hz. Mûsâ'yı Firavun'a ve onun ileri gelen adamlarına peygamber olarak gönderdi.⁵²¹ Hz. Mûsâ, Firavun'a kendisinin Âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğunu söyledi. Ve İsrâiloğulları'nın kendisiyle birlikte gönderilmesini istedi. Firavun ise Hz. Mûsâ'nın isteğini kabul etmeyip hadiseyi bir müsabakaya çevirmek istercesine şehirlerin bütün sihirbazlarını çağırttı ve sihirbazlar sihirlerini, Hz. Mûsâ ise mucizesini göstererek onlara galip geldi. Bunun neticesinde onların yapmış oldukları bütün sihirler boşa çıkmış oldu. Sihirbazlar ise secdeye kapandılar. Ve Hz. Mûsâ ve Hz. Hârûn'nun Rabbine iman ettiler. Bunun üzerine Firavun o iman eden kişilerin ellerini ve ayaklarını çaprazlama kesmek ve asmakla tehdit etti.

Firavun ailesi öğüt alsınlar ve doğru yolu bulsunlar diye yıllarca kıtlık ve ürün eksikliğiyle cezalandırıldı. Ancak Firavun ailesi iyilik bulduklarında “bu bizdendir” diyor, kötülükle karşılaştıklarında ise Hz. Mûsâ ve beraberindekilerin uğursuzluğuna yoruyorlardı. Ve Hz. Mûsâ'nın mucizelerini sihir olarak görüyorlar ve ona inanmıyorlardı. Bunun üzerine onların üzerine tufan çekirge, ürün güvesi, kurbağa ve kan gönderildi. Böylece onlara azap edilmiş oldu.

Firavun ailesi bu azaptan kurtulmak için Hz. Mûsâ'dan Rabbine dua edip üzerlerinden azabı kaldırmasını istedi. Eğer üzerlerinden azap kalkarsa hem Hz. Mûsâ'ya inanacaklarına hem de İsrâiloğulları'nı onunla birlikte göndereceklerine dair söz verdiler. Fakat üzerlerinden azap kaldırılınca sözlerinden hemen dönüverdiler. İşte bu yüzden Allah Teâlâ onları denizde boğarak cezalandırdı. Hor görülüp ezilmekte olan İsrâiloğulları kavmi ise toprağına bolluk ve bereket verilen

⁵¹⁹ Bakara 2/47, 49, 50, 51, 52, 53.

⁵²⁰ Bakara 2/49.

⁵²¹ A'râf 7/103; Mü'minûn 23/45-46; Mü'min 40/23-24; Zuhuf 43/46.

yerin doğu ve batısına mirasçı kılındı. Firavun ve kavminin yaptıkları ise yerle bir edildi.⁵²²

İsrâiloğulları Firavun'un zulmünden kurtarılıp denizden karşıya geçirildiklerinde kendilerine ait bir puta tapınan bir kavme rastladılar. Ve Hz. Mûsâ'ya şöyle dediler : “Onların kendilerine ait ilâhları (putları) olduğu gibi sen de bize ait bir put yap.” Hz. Mûsâ onlara “Şüphesiz siz cahillik eden bir kavimsiniz” diye karşılık verdi.⁵²³

Hz. Mûsâ'ya Allah Teâlâ tarafından otuz gece süre belirlendi daha sonra bu süre on gece daha arttırılarak kırk geceye tamamlandı. Hz. Mûsâ da kardeşi Hz. Hârûn'u kavmi arasında kendi yerine bırakarak belirlenen yere gitti. Allah Teâlâ risaleti ve kelamıyla Hz Mûsâ'yı insanlar üzerine seçkin kıldı. Ve Allah tarafından kendisine verileni alması emredildi.⁵²⁴ Hz. Mûsâ'nın kavmi onun arkasından zinet eşyalarından yapılmış ve böğürme sesi çıkaran bir buzağı heykeli yaparak onu ilâh edindiler.⁵²⁵ Hz. Mûsâ kavmine döndüğünde bu durum karşısında elindeki Levhaları attı ve kardeşinin saçını tuttu, onu kendine doğru çekmeye başladı. Daha sonra Hz. Mûsâ'nın öfkesi dinince Levhaları yerden aldı.⁵²⁶

Kur'ân-ı Kerîm, Hz. Mûsâ ile kavmi arasındaki ilişkiyi kimi zaman yukarıdakinden daha yüzeysel kimi zaman da daha detaylı bir şekilde muhtelif sûre ve âyetlerde beyan buyurmaktadır. Mesela Yûnus sûresinin 10/75-93. âyetlerinin yer aldığı bölümü yine Hz. Mûsâ ile İsrâiloğulları'nın Peygamber - kavim yönünden ilişkisini anlatmaktadır. Yine Şuarâ sûresinin 26/10-66. âyetleri de aynı ilişki hakkında malumat vermektedir.

Görüldüğü gibi Kur'ân, Hz. Mûsâ'nın İsrâiloğulları'na peygamber olarak gönderildiğini açıkça beyan etmektedir.

⁵²² A'râf 7/104-137.

⁵²³ A'râf 7/138.

⁵²⁴ A'râf 7/142-144.

⁵²⁵ A'râf 7/148.

⁵²⁶ A'râf 7/150, 154.

2. İsrâiloğulları'nın Hz. Mûsâ'ya Verilen Kitap İle Münâsebeti

Kur'ân-ı Kerîm, pek çok ayette Hz. Mûsâ'ya bir kitabın verildiğini haber vermektedir.⁵²⁷ Yine Kur'ân tarafından Hz. Mûsâ'ya verildiği bildirilen bu kitapla İsrâiloğulları arasında sıkı bir bağ kurulmaktadır. Hz. Mûsâ'nın kitabı ile İsrâiloğulları arasında kurulmuş olan bu bağa göre, Hz. Mûsâ'ya verilen kitap, İsrâiloğulları için bir hidayet vesilesi, rehber ve yol gösterici kılınmış⁵²⁸, bu kitap onlara miras bırakılmıştır.⁵²⁹

Kur'ân'da Hz. Mûsâ'ya kitap verildiğini bildiren âyetlerden bazıları şunlardır:

وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

“Hani, doğru yolu tutasınız diye Mûsâ'ya Kitab'ı ve Furkan'ı vermiştik.”⁵³⁰

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِقْنَا بَيْنَكُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ

“Andolsun, Mûsâ'ya Kitab'ı verdik. Ondan sonra art arda peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsa'ya mucizeler verdik. Onu Ruhu'l-Kudüs (Cebrâil) ile destekledik. Size herhangi bir peygamber, hoşunuza gitmeyen bir şey getirdikçe, kibirlenip (onların) bir kısmını yalanlayıp bir kısmını da öldürmediniz mi?”⁵³¹

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فِيهِ وَلَوْ لَا كَلِمَةُ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ وَأَنْتُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مَرْيَبٍ

“Andolsun, biz Mûsâ'ya Kitab'ı vermiştik de onun hakkında ayrılığa düşülmüştü. Eğer daha önce Rabbinin bir sözü geçmemiş olsaydı, elbette aralarında hüküm verilirdi. Onlar da (müşrikler de) o Kur'an hakkında derin bir şüphe içindedirler.”⁵³²

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ

“Andolsun, hidayete ersinler diye Mûsâ'ya Kitab'ı verdik.”⁵³³

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَى بَصَائِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

⁵²⁷ Bakara 2/53, 87; En'âm 6/154; Hûd 11/110; Mü'minûn 23/49; Furkân 25/35; Kasas 28/43; Fussilet 41/45.

⁵²⁸ İsrâ 17/2; Secde 32/23.

⁵²⁹ Mü'min 40/53.

⁵³⁰ Bakara 2/53.

⁵³¹ Bakara 2/87.

⁵³² Hûd 11/110.

⁵³³ Mü'minûn 23/49.

“Andolsun, ilk nesilleri yok ettikten sonra Mûsâ’ya –düşünüp ibret alsınlar diye- insanların kalp gözünü açan deliller ve bir hidayet rehberi, bir rahmet olarak Kitab’ı verdik.”⁵³⁴

Bu âyetlerde açıkça görüldüğü gibi Hz. Mûsâ’ya ilâhi bir kitap verilmiştir. Kur’ân-ı Kerîm Hz. Mûsâ’ya verildiği bildirilen bu ilâhi kitap ve onun kavmi olan İsrâiloğulları arasında bir ilişki kurmaktadır. Hz. Mûsâ’ya verilmiş olan bu ilâhi kitap ile İsrâiloğulları arasındaki ilişkinin ne olduğunu şu âyetler açıkça ortaya koymaktadır:

وَأَتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ أَلَّا يَتَّخِذُوا مِن دُونِي وَكِيلًا

“Mûsâ’ya Kitab’ı verdik ve onu, ‘benden başkasını vekil edinmeyin’ diyerek, İsrâiloğullarına bir rehber yaptık.”⁵³⁵

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِّن لِّقَائِهِ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ

“Andolsun, biz Mûsâ’ya Kitab’ı vermiştik. Sen de kitaba kavuşma konusunda sakın şüphe içinde olma. Onu İsrâiloğullarına bir yol gösterici kılmıştık.”⁵³⁶

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدَى وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ الْكِتَابَ

“Andolsun, biz Mûsâ’ya hidayet verdik. İsrâiloğulları’na da, akıl sahipleri için bir öğüt ve doğruluk rehberi olarak o kitabı miras bıraktık.”⁵³⁷

Bu ayetlere göre Allah tarafından Hz. Mûsâ’ya verilmiş olan ilâhi kitap tüm İsrâiloğulları için bir hidayet kılınmış ve bu kitap onlara miras bırakılmıştır.

Ayrıca Kur’ân’ın bazı âyetlerde kullanmış olduğu “biz kitap’ta İsrâiloğulları’na şöyle hükmettik”⁵³⁸, “İsrâiloğulları’na şunu yazdık”⁵³⁹ ve “onların üzerine şunu yazdık”⁵⁴⁰ ifadeleri de yine Hz. Mûsâ’ya verilen kitap ile İsrâiloğullarının arasındaki ilişkiyi bir başka açıdan ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak Hz. Mûsâ’nın kitabı İsrâiloğullarının hepsine yol gösterici mâhiyette olup tüm İsrâiloğulları için geçerlidir. İsrâiloğullarının hidayet bulmaları ancak bu kitaba uymaları ve onun içerisindeki hükümleri yerine getirmeleriyle mümkündür.

⁵³⁴ Kasas 28/43.

⁵³⁵ İsrâ 17/2.

⁵³⁶ Secde 32/23.

⁵³⁷ Mü’min 40/53-54.

⁵³⁸ İsrâ 17/4.

⁵³⁹ Mâide 5/32.

⁵⁴⁰ Mâide 5/45.

B. İsrâiloğulları'nın Tevrat İle İlişkisi

Kur'ân-ı Kerîm'e göre, Hz. Meryem melekler tarafından adı Meryem Oğlu Îsâ Mesih olan bir kelimeyle (çocukla) müjdelenmişti. O çocuk beşikte de yetişkinlik döneminde de insanlarla konuşacak ve salihlerden olacaktı.⁵⁴¹ Daha sonra ona (Meryem Oğlu Îsâ Mesih) Allah tarafından Kitap, Hikmet, Tevrat ve İncil öğretilecek⁵⁴² ve o (Meryem Oğlu Îsâ Mesih) İsrâiloğulları'na bir peygamber olarak gönderilecekti⁵⁴³.

Allah tarafından İsrâiloğulları'na bir peygamber olarak gönderilen Meryem Oğlu Îsâ Mesih, onlara bazı mucizeler gösterecek⁵⁴⁴, kendisinden önce gelen Tevrat'ı doğrulayacak ve İsrâiloğulları'na haram kılınmış olan bazı şeyleri onlara helal kılacaktır.⁵⁴⁵

Hz. Îsâ ve gönderildiği kavim olan İsrâiloğulları arasındaki ilişki Kur'ân-ı Kerîm'in farklı âyetlerinde de zikredilmektedir.⁵⁴⁶

Hz. Îsâ ile İsrâiloğulları arasındaki ilişkinin konumuz açısından önemli tarafı Hz. Îsâ'nın İsrâiloğulları'na gönderilmiş bir peygamber olması ve en önemli icraatinin kendisinden önceki Tevrat'ı doğrulayıcı olmasıdır. Kur'ân'ın çeşitli âyetlerinde Hz. Îsâ'nın Tevrat'ı doğrulamasına vurgu yapılması, Tevrat'ın İsrâiloğulları'nca halen yürürlükte olan ve onlar için süreklilik ifade eden bir kitap olduğu anlamına gelmektedir. Zira Hz. Îsâ'ya verilen İncil dahi Tevrat'ı doğrulayıcıdır.⁵⁴⁷ Bu durum Kur'ân'da şöyle ifade edilmektedir: “O peygamberlerin izleri üzere Meryem oğlu Îsâ'yı, önündeki Tevrat'ı doğrulayıcı olarak gönderdik. Ona, içerisinde hidayet ve nur bulunan, önündeki Tevrat'ı doğrulayan, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için doğru yolailetici ve bir öğüt olarak İncil'i verdik.”⁵⁴⁸

İsrâiloğulları'nın Tevrat ile ilişkisini ortaya koyması bakımından Âl-i İmrân sûresinin 3/93. âyeti de önemlidir. Bu âyet-i kerîmeye göre Tevrat'ın indirilmesinden önce bütün yiyecekler İsrâiloğulları'na helâldi. Bu âyetteki “Tevrat'ın

⁵⁴¹ Âl-i İmrân 3/45, 46.

⁵⁴² Âl-i İmrân 3/48; Mâide 5/110.

⁵⁴³ Âl-i İmrân 3/49.

⁵⁴⁴ Âl-i İmrân 3/49.

⁵⁴⁵ Âl-i İmrân 3/50.

⁵⁴⁶ Zuhruf 43/57-64; Saff 61/6.

⁵⁴⁷ Mâide 5/46.

⁵⁴⁸ Mâide 5/46.

indirilmesinden önce” kaydı Tevrat’ın indirilmesinden sonra bazı yiyeceklerin helalliği ve haramlığı konusunda İsrâiloğulları için yeni hükümlerin geldiğini gösterir niteliktedir.

İsrâiloğulları’na helal olan yiyecekler hakkındaki hükümler Tevrat’ın indirilmesiyle birlikte değişiklik gösterebildiğine göre Tevrat’ın İsrâiloğulları’na indirilen bir kitap olduğu söylenebilir. Bu âyetle ve yukarıda Hz. İsa ile ilgili zikredilen âyetlerle Tevrat’ın İsrâiloğulları’na âit olan bir kitap olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Tevrat bir kavim olarak İsrâiloğulları’na âittir. Peki, bu kitap İsrâiloğulları’na hangi peygamber aracılığıyla indirildi. Yani daha açık bir ifadeyle Tevrat hangi peygambere indirildi? Bizce bu sorunun cevabı Hz. Mûsâ’ya verilen kitap ile İsrâiloğulları arasındaki ilişkide aranmalıdır.

C. İsrâiloğulları’nın Hz. Muhammed Dönemiyle İlişkisi

Kur’ân-ı Kerîm, İsrâiloğulları’nın Hz. Muhammed dönemiyle olan ilişkisini temelde iki noktaya dayandırmaktadır. Birinci nokta, Hz. Muhammed’in gönderilmiş olduğu çevredeki muhatap topluluklardan olan Ehl-i kitap ve Yahudilerin İsrâiloğulları’nın devamı sayılmaları⁵⁴⁹ ikinci nokta ise Ehl-i kitap ve Yahudilerin Tevrat’la mükellef tutulmalarıdır.⁵⁵⁰

1. Ehl-i Kitap ve Yahudilerin İsrâiloğulları’nın Devamı Olmaları

Hız. Muhammed’in hitap ettiğı çevrenin önemli iki unsuru Ehl-i kitap ve Yahudilerdir. Bu iki topluluğun İsrâiloğullarının devamı olduğuna dair Kur’ân’da bazı bilgiler bulunmaktadır.⁵⁵¹ Şuarâ sûresinin 26/ 197. âyeti bu konuya delil getirilebilecek ayetlerdendir.

Bu âyetin metni ve meâli şöyledir:

أَوَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَةٌ أَنْ يَعْلَمَهُ عُلَمَؤُا بَنِي إِسْرَءِيلَ

⁵⁴⁹ Şuarâ 26/197.

⁵⁵⁰ Mâide 5/43-44, 66, 68; Cum’a 62/5-6.

⁵⁵¹ Şuarâ 26/197; Neml 27/76.

“İsrâiloğulları bilginlerinin onu bilmesi, onlar (Mekke müşrikleri) için bir delil değil midir?”⁵⁵²

İbn Kesir, bu âyetin de yer aldığı Şuarâ sûresi 26/196-199 âyetleri bağlamını da dikkate alarak Kur’ân’ın zikrinin peygamberlerden nakledilegelen ilk kitaplarda mevcut olduğunu ve bu peygamberlerin önceden beri onu müjdelediklerini söylemektedir. Ayrıca ona göre, Allah’ın peygamberlerden aldığı misak gereği Peygamberler Hz. Muhammed’i müjdelemişlerdir. Örneğin Hz. İsâ İsrâiloğulları’na kendisinden sonra gelecek olan Ahmed adındaki bir Rasulü müjdelemiştir. İsrâiloğulları’nın âlimleri okudukları ilâhi kitaplar vesilesiyle Kur’ân’ın zikrini, Hz. Muhammed’in sıfatlarını, onun peygamber olarak gönderileceğini biliyor ve bunu itiraf ediyorlardı.⁵⁵³

Taberi’ye göre Şuarâ sûresinin 196. âyetinde geçen “وَأَنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ” kısmındaki “zübüru’l-evvelin” öncekilerin kitapları demektir. Buradaki “زُبُرُ” kelimesi çoğul olarak kullanılıp umumi bir mana taşısa da burada önceki kitapların hepsi kastedilmemiştir. Bu durumda Kur’ân’ın öncekilerin kitaplarından bazısında olduğu anlamı çıkmaktadır. Yani Kur’ân’ın zikri ve haberi bazı peygamberlere indirilen kitaplarda bulunmaktadır.⁵⁵⁴

Taberi, Şuarâ sûresinin “İsrâiloğulları bilginlerinin onu bilmesi onlar için bir delil değil midir?”⁵⁵⁵ meâlindeki âyeti hakkında, Hz. Muhammed’e Allah tarafından gönderilen zikr’e yüz çevirenlere, İsrâiloğulları âlimlerinin onun risaletinin doğru ve gerçek olduğunu bilmelerinin bir delil olduğunu söyler. Ayrıca Taberi, burada İsrâiloğulları’nın âlimleriyle, Hz. Muhammed döneminde yaşayan ve İsrâiloğulları’ndan olup Hz. Muhammed’e inanan Abdullah b. Selam ve onun gibilerin kastedildiğini söylemektedir.⁵⁵⁶

Bu âyet hakkında Muhammed Hamdi Yazır’ın verdiği bilgiye göre, Benî İsrâil uleması evvelki kitaplar vesilesiyle Kur’ân’ın zikrini biliyorlardı. Benî İsrâil’in bu bilgisi Kur’ân’ı inkâr edenlere bir delildir. İşte bu bağlamda Benî İsrâil ulemasından bir kısmı Tevrat ve İncil’de Hz. Muhammed’in sıfatlarının

⁵⁵² Şuarâ 26/197.

⁵⁵³ İbn Kesir, a.g.e., C:VI, s. 163.

⁵⁵⁴ Taberi, a.g.e., C:XIX, s. 110.

⁵⁵⁵ Şuarâ 26/197.

⁵⁵⁶ Taberi, a.g.e., C:XIX, s. 110-111.

zikrolunduğunu söylüyorlardı. Kureyşliler de gidip onlardan bu haberleri öğreniyorlardı.⁵⁵⁷

Ömer Nasuhi Bilmen'e göre Mekke'deki kâfirler risalet-i Muhammediyyeyi inkâr etmekteydiler. Bu kâfirlerle aynı dönemde yaşayan onların çağdaşı olan Benî İsrâil âlimleri ise Hz. Muhammed'in risaletini ve ona indirilen kitabın ilâhi bir kitap olduğunu biliyorlardı. Benî İsrâil âlimleri Hz. Muhammed'in risaleti hakkındaki bilgileri sadece bilmekle yetinmeyip aynı zamanda da söylüyorlardı. İşte bu durum yani Mekke'deki kâfirlerle aynı dönemde yaşayan Benî İsrâil âlimlerinin Hz. Muhammed'in risaleti hakkında bilgi sahibi olmaları ve bunu dile getirmeleri risalet-i Muhammediyyeyi inkâra yeltenen Mekke'deki kâfirler için bir delildir.⁵⁵⁸

Bilmen'in verdiği bilgilere göre Benî İsrâil âlimlerinden Abdullah b. Selam, İbn Yamin, Sağlebe ve Üseyyit gibi zatlar Müslüman olmuşlar ve Hz. Muhammed'in vasıflarını önceki kitaplarda görmüş ve bunu itiraf etmişlerdi.

Ayrıca Bilmen, İbn Abbas'tan nakledilen bir rivayeti de aktarır. Bu rivayete göre Mekke ahalisi, Medine'de bulunan Yahudi âlimlerine bazı kimseleri göndererek Hz. Muhammed hakkında sorular sordurup bilgi almak istemişlerdir. O Yahudi âlimleri de, Hz. Muhammed hakkında “ bu zamanın onun zamanı olduğunu ve Tevrat'ta onun vasıflarını bulduklarını” söylemişlerdir.⁵⁵⁹

Bu âyet hakkında Süleyman Ateş'in açıklamaları da önemlidir. Ona göre, Şuarâ sûresinin 26/192-197. âyetlerinde, Kur'ân'ın Allah'ın indirmesi olduğu, onu er-Ruhu'l-Emin'in açık bir Arapça ile Hz. Muhammed'e indirdiği, Kur'ân'ın anlattıklarının daha önceki kitaplarda da bulunduğu, İsrâiloğulları âlimlerinin bunu bilmesi ve itiraf etmesinin, Kur'ân'ın Allah tarafından indirildiğine bir kanıt olduğu belirtiliyor.

Ateş'e göre Ehl-i kitaptan bazı kişilerin, Kur'ân'ın Allah tarafından gönderildiğini kabul etmeleri Ahkaf sûresinin 46/10. âyetinde şöyle dile getirilmektedir: “De ki: “Ne dersiniz? Şayet bu, Allah katından ise ve siz onu inkâr etmişseniz, İsrâiloğulları'ndan bir şahit de bunun benzerini (Tevrat'ta görerek)

⁵⁵⁷ Yazır, a.g.e., C:V, s. 3645.

⁵⁵⁸ Bilmen, a.g.e., C:V, s. 2504-2505.

⁵⁵⁹ Bilmen, a.g.e., C:V, s. 2505.

şahitlik edip inandığı hâlde, siz yine de büyüklük taslamışsanız (haksızlık etmiş olmaz mısınız?). Şüphesiz Allah, zâlimler topluluğunu doğru yola iletmez.”⁵⁶⁰

Ateş’e göre Şuarâ sûresinin 26/197. âyetinin Medine’de indiği rivayet edilse de bu rivayet şüphelidir. Zira âyetin siyâkı ve sibâkı dikkate alındığında iniş yerinin Mekke olduğu görülecektir.

Ateş, Mekke döneminde de Hz. Muhammed’i dinleyen bazı Yahudi âlimlerinin olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre bu Yahudi âlimleri Hz. Muhammed’e gelen sözlerin vahiy olduğunu ve Tevrat’a uyduğunu itiraf etmişlerdir. Ona göre, çeşitli nedenlerle Medine’ye giden Müşrik Araplar, Hz. Muhammed’in durumunu Yahudilere anlatmışlar, onlara Hz. Muhammed’e vahyedilen Kur’ân kıssalarını okumuşlar. Yahudiler de bunların Tevrat’taki bilgilere uyduğuna şahitlik etmişlerdir. İşte Şuarâ sûresinin 197. âyetinde onların bu şahitliği Kur’ân’ın doğruluğuna ve gerçekliğine delil olarak gösterilmektedir.⁵⁶¹

Görüldüğü gibi bu âyet, Hz. Muhammed dönemindeki topluluklardan olan Ehl-i kitap ve Yahudilerin, İsrâiloğulları’nın devamı olduklarını gösterir mâhiyettedir.

Konuyla ilgili başka bir âyet ise Neml sûresinin 27/76. âyetidir.

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَفُصُّ عَلَى بَنِي إِسْرَءِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

“Şüphesiz bu Kur’ân, İsrâiloğulları’na üzerinde ayrılığa düştükleri şeylerin çoğunu açıklıyor.”⁵⁶²

Taberi’ye göre Neml sûresinin bu âyeti, Hz. Muhammed’e indirilmiş olan Kur’ân’ın İsrâiloğulları’nın üzerinde ihtilafa düştükleri şeylerin ekseri kısmını hak olarak açıklamasından bahsetmektedir. İsrâiloğulları’nın ihtilafa düştüğü şeyler Hz. Îsâ’nın durumu gibi konulardır ki Yahudiler ve Hristiyanlar o konuda bir şeyler söylemişlerdi. Kur’ân ise bu konuda ve diğer bazı konularda onların ihtilafa düştükleri şeyleri açıklığa kavuşturdu. Böylece Kur’ân onlara gerçeği açıklamış oldu.⁵⁶³

İbn Kesir’e göre, ayette Benî İsrâil tabiriyle Tevrat ve İncil’le mükellef tutulanlar kastedilmektedir. Üzerinde ihtilaf edilen şeye ise Hz. Îsâ’nın durumu örnek

⁵⁶⁰ Ahkâf 46/10.

⁵⁶¹ Ateş, a.g.e., C:VI, s. 321.

⁵⁶² Neml 27/76.

⁵⁶³ Taberi, a.g.e., C:XX, s. 12.

verilebilir. Bu konuda Yahudiler iftira etmişler, Hristiyanlar ise aşırı gitmişlerdi. Kur’ân Yahudi ve Hristiyanlara hak ve gerçek bir sözle geldi ve Hz. İsmâ’il’in Allah’ın kullarından ve peygamberlerinden olduğunu bildirdi. Meryem sûresinin 19/34. âyeti buna delildir.⁵⁶⁴ Bu âyetin meâli şöyledir: “Hakkında şüpheyi düşükleri hak söze göre Meryem oğlu İsmâ’il işte budur.”⁵⁶⁵

Ömer Nasuhi Bilmen’in bu âyet hakkındaki açıklaması son derece nettir. Ona göre ayetteki “İsrâiloğulları’ndan” maksad, Hz. Muhammed zamanında bulunanlardır. Kur’ân-ı Kerîm o dönemde yaşayan ve İsrâiloğulları’nın devamı olarak nitelendirilen bu kişilerin, üzerinde ihtilaf ettikleri konuları açıklamaktadır.⁵⁶⁶

Begavi ise, Kur’ân’ın İsrâiloğulları’na din konusunda ihtilaf ettikleri şeyleri açıkladığını söyler. Begavi ayrıca Kelbi’nin şöyle dediğini nakleder: “Ehl-i kitap mensupları kendi aralarında o kadar şiddetli ihtilaf ettiler ki birbirlerine kötü sözler söyleyen gruplara ayrıldılar. Kur’ân da onların ihtilaf edip gruplara ayrılmalarına sebep olan şeyin açıklamasıyla indi.”⁵⁶⁷

Ebu Hayyan’a göre bu âyette söz konusu edilen “Benî İsrâil” den maksad, Yahudiler ve Hristiyanlardır.⁵⁶⁸

2. Ehl-i Kitap ve Yahudilerin Tevrat’la Mükellef Tutulmaları

Kur’ân-ı Kerîm’in verdiği bilgilere göre, Hz. Muhammed’in muhatapı olan çevre Tevrat’ı ellerinde bulundurmaktaydı.⁵⁶⁹ Bu muhatap çevrenin en önemli unsurlarından olan Ehl-i kitap ve Yahudiler, Kur’ân tarafından İsrâiloğulları’nın Hz. Muhammed dönemindeki temsilcileri sayılmalarının yanında⁵⁷⁰ bir de Tevrat’la yükümlü tutulmuşlardı.⁵⁷¹ Hem Hz. Muhammed’in muhatap kitlesinin büyük bir bölümünü oluşturmaları, hem İsrâiloğulları’nın o dönemdeki devamı sayılmaları hem

⁵⁶⁴ İbn Kesir, a.g.e., C:VI, s. 210.

⁵⁶⁵ Meryem 19/34.

⁵⁶⁶ Bilmen, a.g.e., C:V, s. 2563.

⁵⁶⁷ Begavi, a.g.e., C:III, s. 427.

⁵⁶⁸ Ebu Hayyan, a.g.e., C:XVI, s. 483.

⁵⁶⁹ Âl-i İmrân 3/93; Mâide 5/43.

⁵⁷⁰ Şuarâ 26/197; Neml 27/76; Ahkâf 46/10.

⁵⁷¹ Mâide 5/43, 44, 45, 65-68; Cum’a 62/5.

de Tevrat’la mükellef tutulmuş olmaları, Ehl-i kitap ve Yahudilerin İsrâiloğulları’yla sıkı bir münasebet içerisinde olduğunu göstermektedir.

İsrâiloğulları’nın Hz. Muhammed zamanındaki devamı sayılan Ehl-i kitap ve Yahudilerin Tevrat’ı ikâme etmekle⁵⁷² mükellef tutuldukları gibi, Peygamberler, Rabbâniler ve Ahbâr da Tevrat’la Yahudilere hükmetmekteydiler.⁵⁷³ Yani hem Ehl-i kitabın hem de Yahudilerin mükellef tutuldukları ilâhi kitap Tevrat’tı. Ayrıca Tevrat, Hz. Muhammed’in hitap ettiği çevrede mevcut ve bilinen bir kitaptı.⁵⁷⁴

Kur’ân-ı Kerîm’de Yahudilerin Tevrat’la yükümlü tutulduklarına dair bazı âyetler bulunmaktadır.⁵⁷⁵ Bu âyetlerin en başında Mâide sûresinin 5/44. âyeti gelmektedir. Zira bu ayette Peygamberlerin, Rabbâniler ve Ahbârın Tevrat’la Yahudilere hükmettikleri serahaten bildirilmektedir.

Bu âyette Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Şüphesiz Tevrat’ı biz indirdik. İçinde bir hidayet, bir nur vardır. (Allah’a) teslim olmuş nebiler, onunla yahudilere hüküm verirlerdi. Kendilerini Rabb’e adanmış kimseler ile âlimler de öylece hükmederlerdi. Çünkü bunlar Allah’ın kitabını korumakla görevlendirilmişlerdi ve onun hak olduğuna da şahit idiler. (Ey Yahudi yöneticiler ve âlimleri!) Şu hâlde, siz de insanlardan korkmayın, benden korkun ve âyetlerimi az bir karşılığa değiştirmeyin. Allah’ın indirdiği ile hükmetmeyenler kâfirlerin ta kendileridir.”⁵⁷⁶

Bu âyet-i kerîmede konumuz gereği üzerinde durulması gereken iki önemli nokta bulunmaktadır. Birincisi “peygamberler” den hangi peygamberin ya da peygamberlerin kastedildiğidir. İkincisi ise kendilerine hüküm verilen Yahudiler kimlerdir ve hangi dönemde yaşamışlardır.

Taberi’ye göre âyet zina eden Yahudilerle ilgilidir. Tevrat’ın içerisindeki hidayetle maksad, Yahudilerin Hz. Muhammed’e zina eden evli kişilerin cezası hakkında sordukları sorunun beyanıdır. Taberi’ye göre, bu âyetteki peygamberlerle kastedilen Hz. Muhammed’dir. Nitekim o Yahudilerden evli olan zinakarların recmedilmesi ya da Nadiroğulları ve Kureyza arasındaki kısas gereği uygulanan

⁵⁷² Mâide 5/65-68.

⁵⁷³ Mâide 5/44.

⁵⁷⁴ Âl-i İmrân 3/93; Mâide 5/43; A’râf 7/157.

⁵⁷⁵ Mâide 5/43-45.

⁵⁷⁶ Mâide 5/44.

diyetin eşit olması konusunda hüküm vermiştir. Hz. Muhammed'den önceki peygamberler de Tevrat'ın içerisindeki emirlerle hükmetmişlerdir.⁵⁷⁷

Muhammed Hamdi Yazır'a göre bütün peygamberler Tevrat'la Yahudiler hakkında hükmederlerdi. Peygamberlerin Müslüman olduklarının hususen bildirilmesi Yahudilere tariz içindir. Lâfzın zahiri bütün peygamberlere şamildir ki hangisi olsa Yahudilere onunla hükmeder. Ancak bu âyetten sadece Hz. Muhammed'in anlaşılması da doğru olur. Hükümün Yahudiler hakkında olması karinesiyle murad Hz. Mûsâ'dan Hz. Îsâ'ya kadar olan peygamberlerdir de denilmiştir. Bazıları da dini Hz. İbrâhim üzere olan peygamberlerdir demişlerdir. İkrime, Hz. Muhammed ve ondan önceki peygamberler diye, Hasan ve Süddi ise Yahudilere hükmetmesi sebebiyle bilhassa Hz. Muhammed diye tasrih etmişlerdir. Bu görüşlerin yanında özetle, Yahudilere hakem mevkiinde bulunan her peygamber Tevrat'la onlara hükmeder.⁵⁷⁸

Bu açıklamaların ışığında Hz. Muhammed dönemindeki Yahudilerin kendilerine Tevrat'la hükmedilmesi bakımından onunla yükümlü tutulduklarını söyleyebiliriz. Zira kendilerine Tevrat'la hükmediliyor olması Yahudilerin de onun hükmüne uymalarını gerekli kılmaktadır.

Ehl-i kitabın Tevrat'la mükellef tutulmalarına ise Mâide sûresinin şu âyetleri delil olarak getirilebilir:

“Eğer kitap ehli iman etseler ve Allah'a karşı gelmekten sakınsalardı, muhakkak onların kötülüklerini örterdik ve onları Naim cennetlerine koyardık.”⁵⁷⁹

“Eğer onlar Tevrat'ı, İncil'i ve Rableri tarafından kendilerine indirileni (Kur'an'ı) gereğince uygulasalardı, elbette üstlerinden ve ayaklarının altından (bol bol rızık) yiyeceklerdi. Onlardan orta yolu tutan bir zümre vardır. Ama onların birçoğunun yaptığı ne kötüdür!”⁵⁸⁰

“De ki: “Ey Kitap ehli! Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirileni (Kur'an'ı) uygulamadıkça hiçbir şey üzere değilsiniz.” Andolsun ki sana Rabbinden

⁵⁷⁷ Taberi, a.g.e., C:VI, s. 267-268.

⁵⁷⁸ Yazır, a.g.e., C:II, s. 1689.

⁵⁷⁹ Mâide 5/65.

⁵⁸⁰ Mâide 5/66.

indirilen bu Kur’ân, onlardan çoğunun taşkınlık ve küfrünü artıracaktır. Öyle ise o kâfirler toplumu için üzülmeye.”⁵⁸¹

Müfessirler bu âyetlerde zikredilen “Ehl-i kitap” kavramını, Yahudiler ve Hristiyanlar olarak açıklamışlardır.⁵⁸² Örneğin Taberi, Mâide sûresinin 5/65. âyetinde zikredilen “Ehl-i kitab” ın Yahudiler ve Hristiyanlar olduğunu açıklamaktadır. Taberi buna binâen sûrenin 5/66 ve 68. âyetlerini Yahudiler ve Hristiyanlar üzerinden izah etmektedir.⁵⁸³

Bilmen de Mâide sûresinin 5/65-66, 68. âyetlerini kendilerine önceden peygamberleri vasıtasıyla ilâhi kitapların ahkâmı tebliğ edilmiş olan Yahudi ve Nasara taifeleri temelinde açıklamaktadır.

Bilmen’e göre Mâide 5/66. âyet, Yahudi ve Nasara taifelerinin önceden kendilerine indirilmiş olan Tevrat’ı ve İncil’i muhafaza edip ahkâmına riayet etmeleri, bu kitapların haber verdiği son peygamber olan Hz. Muhammed’i tasdik ederek ona tabi olmaları, ayrıca Kur’ân’a iman etmeleri gibi konulardan bahsetmektedir. Sûrenin 68. âyeti ise Yahudi ve Hristiyanların kendilerine indirilmiş olan Tevrat ve İncil’i muhafazaya gayret ederek, onların içerisindeki beyanata riayet etmeleri, bu iki kitapta Hz. Muhammed’in risaletine dair delail ve şevahidi tasdik etmeleri ve onlara Allah tarafından indirilen son bir kitab-ı semavi olan Kur’ân’ı tasdik etmelerinden bahsetmektedir.⁵⁸⁴

Kur’ân-ı Kerîm’de, Hz. Mûsâ’ya Allah tarafın’dan verilen kitabın⁵⁸⁵ İsrâiloğulları’na hidayet ve yol gösterici kılındığı⁵⁸⁶ ve bu kitabın onlara miras bırakıldığı⁵⁸⁷ haber verilmektedir.

Hz. Mûsâ’ya verilen kitabın İsrâiloğulları’na miras bırakıldığına dair bazı müfessirler görüş beyan etmişlerdir. Örneğin Taberi, Mü’min sûresinin 40/53. âyetinde İsrâiloğulları’na miras bırakıldığından söz edilen “kitab” ın Tevrat olduğunu

⁵⁸¹ Mâide 5/68.

⁵⁸² Bilmen, a.g.e., C:II, s. 795-796, 798; Taberi, a.g.e., C:VI, s. 324-325, 330; Ateş, a.g.e., C:III, s. 29; er-Razi, a.g.e., C:XII, s. 40,43; İbn Aşur, a.g.e., C:VI, s. 265.

⁵⁸³ Taberi, a.g.e., C:VI, s. 324-326,330.

⁵⁸⁴ Bilmen, a.g.e., C:II, s. 795-799.

⁵⁸⁵ Bakara 2/53, 87; En’âm 6/91, 154; Hûd 11/17; Mü’minûn 23/49; Furkân 25/35; Kasas 28/43; Fussilet 41/45.

⁵⁸⁶ İsrâ 17/2; Secde 32/23.

⁵⁸⁷ Mü’min 40/53.

söylemektedir.⁵⁸⁸ Begavi ise Hz. Mûsâ'ya verilen hidayet in de İsrâiloğulları'na miras bırakılan kitabın da Tevrat olduğunu söylemektedir.⁵⁸⁹ Muhammed Hamdi Yazır da İsrâiloğulları'na miras bırakılan kitabın Tevrat olduğu görüşündedir.⁵⁹⁰

Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm, Hz. Muhammed'in hitap ettiği kesimin büyük bir bölümünü oluşturan Ehl-i kitap ve Yahudilerin, İsrâiloğulları'nın o dönemdeki temsilcileri olduğunu da haber vermektedir.⁵⁹¹

Diğer taraftan Hz. Muhammed'in dönemindeki bu iki muhatap topluluğun mükellef tutulmuş olduğu⁵⁹² ve yanlarında mevcut olan⁵⁹³ ilâhi kitab'ın "Tevrat" olduğunu da yine Kur'ân haber vermektedir.

Hz. Muhammed'in zamanında yaşayan ve muhatap kitle içerisinde yer alan Ehl-i kitap ve Yahudi toplulukları İsrâiloğulları'nın o dönemdeki devamıdır. Ehl-i kitap ve Yahudilerin İsrâiloğulları'nın devamı olduğu düşünüldüğünde bu iki grup arasında pek çok ortak noktanın bulunduğu söylenebilir. Bunlardan en önemlisi İsrâiloğulları'nın ve Ehl-i kitap ile Yahudilerin hangi ilâhi kitapla mükellef tutulduklarıdır.

Hz. Mûsâ'ya verilen ilâhi kitap daha sonra İsrâiloğulları için bir hidayet ve rehber kılınmıştır. Ayrıca bu kitap İsrâiloğulları'na miras bırakılmıştır. Dolayısıyla İsrâiloğulları'nın mükellef tutulduğu ilâhi kitap Hz. Mûsâ'ya verildiği bildirilen kitap'tır. Ehl-i kitap ve Yahudilerin yanlarında bulunan ve onu ikâme etmekle sorumlu ve yükümlü tutuldukları ilâhi kitap ise Tevrat'tır.

Ehl-i kitap ve Yahudilerin İsrâiloğulları'nın devamı olduğu düşünüldüğünde Tevrat'ın Hz. Mûsâ'ya verilen kitap olduğu anlaşılabacaktır. Zira Hz. Mûsâ'ya verilen kitap hiçbir kayıt konulmaksızın İsrâiloğulları'nın tümüne hidayet ve rehber kılınmış onların hepsine miras bırakılmıştır.

Özetle Kur'ân-ı Kerîm'de, Ehl-i kitap ve Yahudilerin yanlarında bulunan ve mükellef tutulmuş oldukları ilâhi kitap olan Tevrat, Hz. Mûsâ'ya verilen "kitab" ı ifade etmektedir. Sonuç olarak Tevrat, Hz. Mûsâ'ya vahyedilen ve ona âit olan ilâhi kitabın adıdır.

⁵⁸⁸ Taberi, a.g.e., C:XXIV, s. 73.

⁵⁸⁹ Begavi, a.g.e., C:IV, s. 101.

⁵⁹⁰ Yazır, a.g.e., C:V, s. 4168.

⁵⁹¹ Şuarâ 26/197; Neml 27/76; Ahkâf 46/10.

⁵⁹² Mâide 5/43, 44, 65-68; Cum'a 62/5.

⁵⁹³ Âl-i İmrân 3/93; Mâide 5/43.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Tevrat kavramı, Kur'ân-ı Kerîm'de ilâhi bir kitap olarak zikredilmiştir. Bu kavram hakkında Kur'ân birçok bilgi vermektedir. Tevrat'ın Yüce Allah tarafından indirildiği, Hz. İsmâ'ya öğretildiği ve Hz. İsmâ'nın Tevrat'ı tasdik ettiği, Tevrat'ın Hz. İbrâhim'den sonra indirildiği, Tevrat'ın indirilmesinden önce bütün yiyeceklerin İsrâiloğulları'na helâl olduğu, Yahudilere onunla hükmedildiği, Hz. Muhammed'in hitap ettiği çevrede bulunan topluluklardan Ehl-i kitabın onunla mükellef tutulduğu ve içerisinde Allah'ın hükmü, İnsanlar için hidayet ve nur bulunduğu bu bilgilerdendir.

Ayrıca Kur'ân, Tevrat'ın muhtevası hakkında da bazı bilgiler vermektedir. Mâide sûresinin 5/45. âyetindeki Tevrat'ta yazıldığı bildirilen kısas hükmü, A'râf sûresinin 7/157. âyetinde Tevrat'ta Rasul'ün, Ümmî Nebinin yazılı olduğu haberi, Tevbe sûresinin 9/111. âyetinde Allah'ın mümin kullarından cennet karşılığında nefislerini ve mallarını satın aldığı ve bunun Tevrat'ta bir vaad olarak bulunması, Fetih sûresinin 48/29. âyetinde Allah'ın Rasulü Hz. Muhammed'le birlikte bulunanların Tevrat'taki misalleri bu bilgilere örnektir.

Kur'ân'da her ne kadar Tevrat hakkında bazı bilgiler verilmiş olsa da Tevrat'ın aidiyeti ve mahiyeti kimi yönlerden kapalı kalmaktadır. Kur'ân, Tevrat'ın İsrâiloğulları, Ehl-i kitap ve Yahudilerle doğrudan bir ilişkisini kurmuş olsa da bu ilişkinin hangi peygamber üzerinden başladığını açıkça beyan etmemiştir. Yani Tevrat'ın hangi peygambere indirildiği açıkça bildirilmemiştir. Bu sebeple Tevrat'ın hangi peygambere ya da peygamberlere ait olduğu konusu tartışmalı bir hale gelmiştir.

Ayrıca Kur'ân'da Tevrat'ın mâhiyetiyle ilgili olan bazı konuların da sarahaten ifade edilmeyişi onun mâhiyetini de kısmen kapalı kılmıştır. Örnek olarak Tevrat'ın hangi konuları ihtiva ettiği Kur'ân-ı Kerîm tarafından bildirilmekle birlikte bu konular sınırlıdır.

Diğer taraftan Kur'ân-ı Kerîm Suhuf, Elvah, Kitap, Furkan gibi kavramları da zikretmiş ve bunların birer ilâhi kitap olduklarına vurgu yapmıştır. Ancak bu ilâhi kitapların Tevrat ile ne gibi bir ilişkisi olduğunu net olarak açıklamamıştır. Örneğin

Hız. Mûsâ'ya verilmiş olan Elvah ile Kitab'ın aynı şeyler mi farklı şeyler mi olduğu bile açıkça bildirilmiş değildir. Yine Hız. Mûsâ'ya verilen Suhuf'un kapsamı da açık değildir. O halde Tevrat'ın âidiyeti kadar mâhiyetinin de bazı açılardan kapalı olduğu söylenebilir.

Kur'ân, Tevrat'ın hangi peygambere âit olduğunu açıkça haber vermediği gibi Hız. Mûsâ'ya verilmiş olan vahiylerden Elvah, Suhuf, Kitab ve Furkan'ın da Tevrat ile ne gibi bir ilişkisinin olduğunu açıkça ortaya koymamıştır. Bu durumda Tevrat, Elvah, Suhuf, Kitab ve Furkan'nın ayrı birer ilâhi kitap mı yoksa aynı ilâhi kitabın farklı bölümleri mi olduğunu doğrudan anlayamıyoruz.

Tevrat'ın âidiyeti ve mâhiyeti hakkındaki bu kapalılığı fark eden kimi araştırmacılar konu üzerinde görüş beyan etmişlerdir. Ancak bu konu hakkında sunulan görüşler konuyu açıklama bakımından yetersiz kalmaktadır. Kimi araştırmacılar konuyu sadece Yahudi kaynaklarını esas alarak çözmeye çalışırken kimi araştırmacılar ise Hicaz bölgesini yani Hız. Muhammed dönemini esas almışlardır.

Örnek olarak Baki Adam Tevrat hakkındaki bu meseleleri Yahudi kaynakları üzerinden açıklamıştır. Oysaki Kur'ân'a âit bir kavram açıklanırken Kur'ân dışı kaynaklara başvurulsa bile öncelikle bu konu Kur'ân bütünselliği içerisinde çözüme kavuşturulmalı daha sonra diğer kaynaklardan yardım alınmalıdır.

Bizim bu çalışmada sunduğumuz çözüm, konunun ilgili ayetlerin bağlamı ve Kur'ân bütünselliği içerisinde ele alınmasıdır. Nitekim biz de bu tezimizde, Tevrat kavramını, Kur'ân'ın ilgili âyetleri bağlamında siyâk ve sibâkı da gözeterek bütünsel bir açıdan ele aldık. Ve Tevrat'ın âidiyeti ve mâhiyeti hakkındaki bilgileri Kur'ân-ı Kerîm temelinde ortaya koymaya çalıştık.

Tezimizde takip ettiğimiz yöntem şudur:

Öncelikle ilâhi kitap kavramından ne kastettiğimizi ortaya koyduk ve Kur'ân'daki ilahi kitaplardan bazılarını “Kitap, Suhuf, Tevrat, Elvah, Furkan, Zebûr ve İncil” olarak tespit ettik. Daha sonra tespit ettiğimiz bu ilâhi kitapların her birini sözlük anlamı, Kur'ân'da kaç defa, hangi âyetlerde ve hangi anlamlarda zikredildiği ve son olarak bu kelimelerin Kur'ân'da ilâhi bir kitap anlamında kullanıldığını âyetlerle delillendirdik.

Tezimizin I. Bölümünde tespit etmiş olduğumuz ilâhi kitapların sözlüklerdeki anlamlarını, kelime yapılarını, Kur’ân’da hangi manalarda kullanıldıklarını ve ilâhi kitap anlamında kullanıldığı âyetleri bu ilâhi kitapların mâhiyeti açısından ortaya koyduk. Kitap, Suhuf, Tevrat, Elvah, Furkan, Zebûr ve İncil kelimelerinin Ku’ân’da ilâhi kitap manasında kullanılmış olduğu âyetleri delil olarak getirip bu kitaplarla peygamberler arasında, ilâhi kitap – peygamber ilişkisini kurmuş olduk. Tevrat’ın ilâhi bir kitap – peygamber ilişkisini ve mâhiyeti hakkındaki bilgileri ise tezimizin II. ve III. Bölümlerine bıraktık.

Tezimizin II. bölümünde Tevrat’ın mâhiyetini ele aldık. Tevrat kelimesinin lâfzen zikredildiği âyetlerden yola çıkarak Tevrat hakkında indirilişi, muhtevası, Hz. İsa’ya öğretilmesi, Hz. İsa’nın Tevrat’ı tasdik etmesi, Tevrat’ın elde mevcut bir kitap olması, Yahudilere onunla hükmedilmesi ve onun ikâme edilmesi gibi başlıklara ulaştık. Bu başlıkları incelediğimizde Tevrat’ın mâhiyeti hakkında bazı sonuçlara ulaştık.

Bu bölümde ulaştığımız sonuçlar şunlardır:

Kur’ân’ın kullanmış olduğu “inzâl ve tenzîl” fiillerinin çeşitli hikmetleri olsa da bu fiillere dayanarak Kur’ân’ın tedricen Tevrat’ın ise bir defada ve topluca indirildiği Kur’ân’ın bütünselliğine aykırıdır.

Tevrat Hz. Ya’kub’dan sonra indirilmiştir.

Tevrat’ın indirilmesinden önce bütün yiyecekler İsrâiloğulları’na helâldir. Bu açıdan Tevrat’ta Hz. Ya’kub zamanına dayandırılan ve İsrâiloğulları’na haram olduğu iddia edilen yiyeceklerle ilgili bilgiler -eğer varsa- vahye aykırıdır.

Tevrat’ın indirilmesinden önceki isrâiloğulları ile Hz. Muhammed dönemindeki muhatap kitle arasında kuvvetli bir ilişki vardır.

Tevrat’ın indirilmesinden sonra bazı yiyecekler İsrâiloğulları’na haram kılınmıştır.

Tevrat’ın içerisindeki hükmün zina konusunda ya da diyet konusunda olması hususidir. Allah’ın hükmünün Tevrat’ın içerisinde bulunması ise umumidir ve akla gelen bütün hükümleri kapsayabilir.

Tevrat’ın içerisinde kısas hükmü ve Hz. Muhammed’in vasıfları bulunmaktadır.

Tevrat Hz. İsa’ya Allah tarafından öğretilmiştir.

Hız. İŖŖ kendisinden 6nceki ve sonraki ilâhi kitaplar ve peygamberler arasında sağlam bir bağ kurmuştur.

Tevrat Hız. Muhammed dönemindeki muhatap kitlenin elinde mevcut olan bir kitaptır.

Tevrat ile Yahudilerin lehine veya aleyhine hükümler verilmiştir. Yahudilere Tevrat'la hüküm verenler Peygamberler, Rabbâniler ve Ahbâr'dır.

Tezimizin III. bölümünde ise Tevrat'ın âidiyetini ele aldık.

Bu bölümde öncelikle Tevrat kelimesinin lâfzen zikredildiği âyetleri inceledik. İncelediğimiz bu âyetlerde Tevrat'ın İsrâiloğulları kavmiyle ve Ehl-i kitap ve Yahudi toplulukları arasında bir münasebet gördük. Tevrat ile İsrâiloğulları, Ehl-i kitap ve Yahudiler arasındaki bu münasebeti âidiyet ve mükellefiyet olmak üzere ikiye ayırdık. Bunun sonucunda Tevrat'ın İsrâiloğulları'yla münâsebetini âidiyet, Ehl-i kitap ve Yahudiler ile münâsebetinin ise mükellefiyet olarak belirledik.

Tevrat'ın İsrâiloğulları ile bu münâsebetini ortaya koyduktan sonra Tevrat'ın âidiyet meselesini İsrâiloğulları üzerinden çözümlmeye karar verdik. Zira İsrâiloğulları Tevrat'ın âidiyetini anlayabilmemiz açısından kilit bir noktayı temsil etmekteydi. İsrâiloğulları'nın Hız. Mûsâ'yla, ona verilen kitapla, Hız. İŖŖ'yla ve onun dönemindeki Tevrat'la, Hız. Muhammed dönemindeki Ehl-i kitap ve Yahudi topluluklarıyla olan münâsebetini düşündüğümüzde bu kilit noktayı daha da önemsedik.

Bunun neticesinde çalışmamızın bu bölümünü İsrâiloğulları'nın Hız. Mûsâ ile ilişkisi, Tevrat ile ilişkisi ve Hız. Muhammed dönemiyle ilişkisi olarak şekillendirdik.

İsrâiloğulları'nın Hız. Mûsâ ile ilişkisinden; İsrâiloğulları'nın Hız. Mûsâ'nın kavmi olduğunu ve Hız. Mûsâ'ya verilen kitabın İsrâiloğulları'na bir hidayet ve yol gösterici kıldığını ve onlara miras bırakıldığını tespit ettik.

İsrâiloğulları'nın Tevrat ile ilişkisinden; Meryem Oğlu İŖŖ Mesih'e Tevrat'ın öğretildiğini, İsrâiloğullarına peygamber olarak gönderildiğini ve kendisinden önce gelen Tevratı tasdik ettiğini tespit ettik.

İsrâiloğulları'nın Hız. Muhammed dönemiyle ilişkisinden ise; Ehl-i kitap ve Yahudilerin İsrâiloğulları'nın devamı sayıldıklarını ve bunların Tevrat'la mükellef olduklarını tespit ettik.

Bu tespitlerimiz doğrultusunda, İsrâiloğulları'nın Tevrat'la ve Hz. Muhammed dönemiyle olan bu ilişkisinden, Hz. Muhammed dönemindeki Ehl-i kitap ve Yahudi topluluklarının kendisiyle mükellef tutuldukları ve yanlarında bulundurdıkları ilâhi kitap olan Tevrat'ın, daha önce Hz. Mûsâ'ya verilen ve İsrâiloğulları'na hidayet kılınmış, miras bırakılmış olan kitap olduğu neticesine vardık. Sonuç olarak Tevrat Hz. Mûsâ'ya âittir.

Ancak şu da bilinmelidir ki Hz. Mûsâ'ya verilmiş olan Suhuf, Elvah ve Furkan gibi diğer vahiylerle Tevrat arasındaki münâsebet tezimizde çözüme kavuşturulmuş değildir. Bunun sebebi bizim inceleme konumuzun Tevrat kavramıyla ilgili oluşudur. Hz. Mûsâ'ya verilen diğer vahiyler ise başka başka kavramları ifade etmektedir. Bu açıdan konuya ilgi duyan araştırmacılara Hz. Mûsâ'ya verilen diğer vahiylerin mahiyetini ve Tevrat ile nasıl bir münâsebetinin olduğu konusunu öneri olarak sunuyorum.

BİBLİYOGRAFYA

Abdulbâkî, Muhammed Fuâd:	el-Mu’cemü’l-müfehres li-elfâzi’l-Kur’âni’l-Kerîm , Muhammed Özdemir, İstanbul, el-Mektebetü’l-İslamiyye, 1982.
Adam, Baki:	“Tevrat”, TDV İslâm Ansiklopedisi , İstanbul, 2012, C: XLI.
Adam, Baki:	Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat , 4. bs., İstanbul, Pınar Yayınları, 2015.
Ahmed b. Faris b. Zekerıyyâ, Ebu’l-Hüseyn:	Mu’cemu mekayisi’l-luga , Ed. Abdusselam Muhammed Hârûn, Beyrut, Daru’l-Cil, t.y.
Algül, Hüseyin, v.d. :	İlmihal: İman ve İbadetler , Ed. Hayreddin Karaman v.d., 2 c., İstanbul, DİVANTAŞ, t.y.
Ali b. Balaban, Alaaddin:	el-İhsan fî takribi Sahihi İbn Hibban , Haz. Şuayb el-Arnaut, Beyrut, Müessesetü’r-Risale, 1986.
Altuntaş, Mehmet:	“Kur’ân’da Peygamberlere Gönderilen ‘Suhuflar/Kitaplar’ Üzerine Bir Değerlendirme”, Turkish Studies , 2016.
Arslandaş, Nuh:	Hiz. Muhammed Döneminde Yahudiler , Ed. Mustafa Çağrı, İstanbul, KURAMER, 2016.

Atay, Hüseyin:	İslâm'ın İnanç Esasları , Ankara, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1992.
Ateş, Süleyman:	Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri , 12 c., İstanbul, Yeni Ufuklar Neşriyat, 1989.
Ateş, Süleyman:	Kur'an Ansiklopedisi , 30 c., İstanbul, KURAM (Kur'an Araştırmaları Müessesesi), t.y.
Ateş, Süleyman:	Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri , 12 c., İstanbul, Yeni Ufuklar Neşriyat, 1997.
Ateş, Süleyman:	"Tevrat", Kur'an Ansiklopedisi , İstanbul, KURAM, t.y.
Aydar, Hidayet:	"Kur'an'da Kitap Kavramı ve Bir Kitap Olarak Levh-i Mahfuz", İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi , No:2., 2000.
Aydınlı, Abdullah:	"Sahîfe" , Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi , C:XXXV, 2018.
Aydın, Ali Arslan:	İslam İnançları ve Felsefesi (İlm-i Kelâm) , Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1964.
Aydın, Ali Arslan:	İslâm İnançları ve Felsefesi , Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, t.y.

Begavî, Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ud el-Ferra:	Tefsiru'l-Begavi el-Müsemma Meâlimü't-Tenzîl , thk. Hâlid Abdurrahman el-Ak, v.d., 4 c., 2. bs., Beyrut, Daru'l Ma'rife, 1987/1407.
Bikai, Burhaneddin Ebu'l-Hasan İbrahim b. Ömer:	Nazmü'd-dürrer fi tenasüb-i'l-âyatı ve's-süver , 22 c., y.y., Dairetü'l-Maarifi'l-Osmaniyye, 1978/1398.
Bilmen, Ömer Nasuhi:	Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri , 8 c., İstanbul, Bilmen Yayınevi, 1966.
Bilmen, Ömer Nasuhi:	Büyük İslâm İlmihali , İstanbul, Bilmen Yayınevi, 1968.
Bozkurt, Nebi:	"Kitap", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi , C:XXVI, 2002.
Buhârî, Muhammed b. İsmâil:	Sahihü'l-Buhari , 6 c., 4. bs., Beyrut, Daru İbn Kesir, 1990/1410.
Cevheri, İsmâil b. Hammad:	es-Sıhah Tacü'l-luga ve Sıhahi'l-Arabiyye , Ed. Ahmed Abdulgafur Attar, 6 c., 4. bs., Beyrut, Daru'l-İlm Li'l-Melayin, 1990.
Cilacı, Osman:	Günümüz Dünya Dinleri , Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1995.
Çantay, Hasan Basri:	Kur'ân-ı Hakim ve Meâl-i Kerim , İstanbul, 3 c., Elif

	Ofset Tesisleri, 1984.
Çağlayan, Mehmet:	Ehl-i Sünnet ve Akaidi , İstanbul, Çağlayan Yayınları, t.y.
Çelebi, İlyas:	Kitaplara İman , Ankara, DİB Yayınları, 2014.
Çelebi, İlyas:	Kitaplara İman , Ed. Bekir Topaloğlu, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.
Çelik, Ömer:	Hakk'ın Daveti Kur'ân-ı Kerîm Meâlî ve Tefsiri , 5 c., İstanbul, Erkam Yayınları, t.y.
Demiri, Leyla:	“Kur'ân-ı Kerîm'de İlâhî Kitaplar” , Marmara Üniversitesi SBE (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2000.
Dumlu, Ömer:	“Suhuf” , Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C:XXXVII, 2009.
Emiroğlu, H.Tahsin:	Kur'ân Âyetlerinin İniş Sebepleri ve Tefsirleri Esbâb-ı Nüzûl , 15 c., İstanbul, Yasin Yayınevi, 2013.
Furat, Ahmed Subhi:	“Zebûr” , İslâm Ansiklopedisi, M.E.B., C:XIII, 1986.
Gökkır, Necmettin:	Kur'ân Dilinin Sosyo-Kültürel Bağlamı , İstanbul, İFAV, 2014.

Gökkır, Necmettin:	“Kur’ân-ı Kerim’in İlâhi Kitaplara Bakışı”, İstanbul, 1999.
Gündüz, Şinasi:	“Kur’ân Kıssalarının Kaynağı Eski Ahid mi? Yapı, Muhteva ve Kaynak Açısından Torah Kıssaları”, On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1998.
Gürkan, Salime Leyla:	Yahudilik, 5.bs. , İstanbul, İSAM Yayınları, 2015.
Harman, Ömer Faruk:	Metin, Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları, İstanbul, y.y., 1988.
Harman, Ömer Faruk:	“Tefsir Geleneğinde Yahudilere Bakış”, Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara, 2004.
Hazin, Alaaddin Ali b. Muhammed b. İbrâhim:	Tefsirü’l-Hazin el-Müsemmâ Lübabü’t-te’vil fi Meâni’ t’tenzîl, Haz. Abdusselam Muhammed Ali Şahin, 4 c., Beyrut, Daru’l-Kutubi ’l- İlmiyye, 1995/1415.
Hindi, Rahmetullah:	İzharü’l-hak, Haz.: Ahmed Hicâzî es-Sekkâ, 2 c., 2. bs., y.y., Daru’t-Turasi’l-Arabi, 1986/1406.
İbn Aşur, Muhamed Tahir b. :	Tefsirü’t-Tahrîr ve’t-tenvîr, 30 c., Tunus, ed-Daru’d-Tunusiyyetü li’n-neşr, 1984.
İsfahani, Ragıb:	Müfredatu elfâzi’l-Kur’ân, Ed. Safvan Adnan Davudi, 3.bs., Dımaşk, Daru’l-Kalem, 2002/1423.

İslamoğlu, Mustafa:	İsrâiloğulları’ndan Ümmet-i Muhammed’e Yahudileşme Temâyülü , 7. bs., İstanbul, Denge Yayınları, 1998.
İsmail b. Ömer b. Kesir, Ebu’l-Fida:	Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim , thk. Sami b. Muhammet es-Selame, 8 c., Riyad, Daru Taybe, 1997/1418.
Kadi, Abdulfettah:	Esbâb-ı Nüzûl Sahabe ve Muhaddislere Göre , Çev. Salih Akdemir, 2. bs., Ankara, Fecr Yayınevi, 1995.
Kahraman, Ahmet:	Mukayeseli Dinler Tarihi , 10. bs., İstanbul, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2013.
Kanan, Orhan:	“Kur’ân’da Kitap Kelimesinin Anlamları” , Ankara Üniversitesi SBE (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1994.
Karaman, Fikret:	İslâmi İnanç Değerleri ve Çağdaş Dini Akımlar , İstanbul, Çelik Yayınevi, 2015.
Karaman, Hayreddin v.d. :	Kur’ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir , 5 c., 2. bs., Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.
Kazancı, Ahmet Lütfi:	İslâm Akaidi , İstanbul, Ensar Neşriyat, 2009.
Kesler, M. Fatih:	Kur’ân-ı Kerîm’de Yahudiler ve Hıristiyanlar , 7.bs.,

	Ankara , TDV Yayınları, 2012.
Köksal, M. Asım:	Peygamberler Tarihi , 3.bs., Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.
Küçük, Mehmet Alparslan:	Kutsal Kitap Anlayışı Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm Örneği , Ankara, Berikan Yayınevi, 2009.
Manzur, İbn:	Lisânu'l-Arab , Ed. Emin Muhammed Abdulvahhab, v.d., 18 c., 2. bs., Beyrut, Daru İhyau't-Turasi'l-Arabi, 1997.
Mevdudi, Ebu'l-A'la:	Tefhimü'l-Kur'ân , Ed. Ali Bulaç, 7 c., İstanbul, İnsan Yayınları, 1986.
Mukatıl b. Süleyman el-Bedhi:	el-Eşbah ve'n-Nezairfi'l-Kur'ani'l-Kerim , Ed. Abdullah Mahmud Şehhate, 2. bs., y.y., el-Hey'etü'l-Mısıriyyetü el-Ammetü li'l-Kitap, 1994/1414.
Oral, Osman:	Akâid Esasları , Ankara, Tiyyem Yayıncılık, 2015.
Özel, Recep Orhan:	“Kur'ân ‘Tevrat’ la Neyi Kastediyor?” , Usul İslami Araştırmaları, 2010.
Öznurhan, Halim:	“Kur'ân'da Kitap” , Erciyes Üniversitesi SBE (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1998.
Râzî, Fahrüddîn Muhammed	et-Tefsirü'l-kebir (Mefatihü'l-gayb) , 32 c., Beyrut,

b. Ömer b. El-Hüseyin b. El-Hasan b. eş-Şafii:	Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1990/1411.
Sa'lebi, Ebu İshak Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim:	el-Keşf ve'l-Beyân an Tefsîri'l-Kur'ân , Ed. Salah Ba Osman, v.d., 33 c., Cidde, Daru't-Tefsir, 2015/1436.
Suyûti, Celaleddin:	ed-Dürrü'l-mensur fi't-tefsiri bi'l-me'sur , thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki, 17 c., Riyad, Daru Aleml-i-Kütub, 2015/1436.
Suyûti, Celaleddin Abdurrahman b. Ebu Bekir:	Esbâbü'n-nüzûl , Kahire, Daru İhyau'l-Kütübi'l-Arabiyye, t.y.
Sülün, Murat:	"Kur'ân'da Kitap Kavramı ve Kur'ân Vahyelerinin Kitaplaşması" , Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, No:13-14-15., 1995-1996-1997.
Şürbeci, Ali:	Tefsirü'l-Beşair ve Tenviru'l-Besair , 3 c., Dımaşk, Daru'l-Beşair, 1997/1418.
Taberi, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir:	Tarihü'l-Ümem ve'l-Müluk , thk. Muhammed Ebu'l-Fazl İbrahim, Beyrut, Daru Süveydan, t.y.
Taberi, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir:	Tefsirü't-Taberi el-Müemmâ Câmiü'l-beyân fi te'vili'l-Kur'ân , thk. Hani el-Hac, v.d., 30 c., Kahire, el-Mektebetü't-Tevfikkiye, 2004.

Tanyu, Hikmet:	"Yahudiliğin Kutsal Kitapları ve Esasları İlimi İnceleme ve Tenkid", Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, C:XIV, No:11, 1966.
Türk, Nurdoğan:	"Kur'an'da Kitap Kavramı", Sakarya Üniversitesi SBE (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2001.
Tümer, Günay v.d. :	Dinler Tarihi, 2. bs., Ankara, Ocak Yayınları, 1993.
Uyanık, Mevlüt:	İslâm'ın İnanç İlkeleri, Ankara, Esin Yayınları, 1997.
Üzümlü, İlyas:	"Kitap", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C:XXVI, 2002.
Vahidi, Ebu'l-Hasan Ali b. Ahmed:	Esbabu'n-nüzûl, Haz. İsmâ b. Abdülmuhhsin el-Humeydan, Beyrut, Müessesetu'r-Reyyan, 1991/1411.
Vazir, Muhammed Hamdi:	Hak Dini Kur'an Dili, 8 c., İstanbul, Diyanet İşleri Reisiği, 1935.
Yeşilyurt, Temel:	İslâm İnanç Esasları (Kitaplara İman), Ed. Şaban Ali Düzgün, 4. bs., Ankara, Grafik Yayınları, 2015.
Yıldırım, Celal:	İlimin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, 14 c., İstanbul, Anadolu Dağıtım, 1989.
Yigit, İsmail:	Peygamberler Tarihi, İstanbul, Kayihan Yayınları, 2004.

Yusuf b. Hayyan, Muhammed b. Yusuf b. Ali b. :	el-Bahru'l-Muhit , Haz. Mahir Habuş, v.d., 22 c., Dimaşk, Daru'r-Risaletü'l-Alemiyye, 2015/1436.
Zebidi, Muhammed Murteza:	Tâcü'l-arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs , Ed. Abdulalim et-Tahavi, Beyrut, Daru İhyau't-Turasi'l-Arabi, 1968/1387.
Zebidi, Muhammed Mürteza el-Hüseyni:	Tâcü'l-arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs , Ed. Abdusselam Muhammed Harun, Beyrut, Dâru İhyai't-Turasi'l-Arabi, 1970/1389.
Zebidi, Muhammed Mürteza el-Hüseyni:	Tâcü'l-arûs min cevâhiri'l-Kâmûs , Ed. İbrâhim et-Terzi, Beyrut, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, 1972/1392
Zemahşerî, Ebu'l-Kasım Carullah Mahmud b. Ömer:	el-Keşşaf an hakaiki't-tenzîl ve uyunü'l-ekavil fi vücuhi't-te'vil , 4 c., Beyrut, Daru'l-Marife, t.y.
Zeccac, Ebu İshak İbrahim b. es-Seri:	Meani'l-Kur'an ve İ'rabuhu , Ed. Abdulcelil Abdüh Şelebi, 5 c., Beyrut, Alemu'l-Kütup, 1988/1408.